

ΛΥΟ ΚΑΛΟΒΥΡΝΑΣ

ΣΤΑ ΠΡΟΘΥΡΑ
ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ
ΚΛΙΣΗΣ

Στην κυρία Ολυμπία, με ευγνωμοσύνη

Ένα μυθιστόρημα για το πώς είμαστε φτιαγμένοι από λέξεις

*Οι λέξεις φταίνε...
Αυτές ενθάρρυναν τα πράγματα ν' αρχίσουν να συμβαίνουν.
Κική Δημουλά*

*«Αδιαπεραστικότητα! Αυτό λέω εγώ!»
«Μον λες, σε παρακαλώ, τι σημαίνει αυτό;» ρώτησε η Αλίκη.
«Επιτέλους μιλάς σαν λογικό παιδί», είπε ο Χάμπτυ Ντάμπτυ
με βλέμμα μεγάλης ικανοποίησης. «Με το “αδιαπεραστικότητα”
εννοώ ότι αρκετά μιλήσαμε γι' αυτό το θέμα και θα 'ταν καλύτερα
να μου πεις τι σκοπεύεις να κάνεις μετά, αφού φαντάζομαι ότι δεν
σκοπεύεις να μείνεις εδώ όλη σου τη ζωή».
«Πάρα πολλά σημαίνει μία μόνο λέξη»,
είπε η Αλίκη με τόνο σκεπτικό.
«Όταν βάζω μια λέξη να κάνει τόση πολλή δουλειά», είπε ο
Χάμπτυ Ντάμπτυ, «πάντα την πληρώνω κάτι παραπάνω».
Λιούις Κάρολ, Μέσα από τον καθρέφτη*

Αυτή η σελίδα είναι εσκεμμένα λευκή

Γιώργος

«Μάριε, μοίρασε τις εκθέσεις στους συμμαθητές σου».

Ο Γιώργος Κασδάγλης, ο κύριος Γιώργος όπως τον αποκαλούσαν οι μαθητές του (αν κι ο ίδιος ακόμη ένιωθε τη λέξη «κύριος» να τον τοιμπά σαν ύπουλη βελόνα κάθε φορά που προλόγιζε το όνομά του), έδωσε το πάκο με τις διορθωμένες εκθέσεις στον Μάριο και κάθισε σε μια από τις καρέκλες. Ο Μάριος τις μοίρασε μία-μία στους συμμαθητές του και πήγε κι αυτός στη θέση του, δίπλα στον Αζίζ, τον καλύτερο φίλο του.

Η ώρα της έκθεσης διέφερε από τις άλλες ώρες – τουλάχιστον στην τάξη του κύριου Γιώργου. Ο δάσκαλος είχε εισαγάγει ένα νέο σύστημα διδασκαλίας: αντί να κάθονται ως συνήθως στα θρανία τους, οι μαθητές τα έκαναν στην άκρη και τοποθετούσαν τις καρέκλες σ' ένα μεγάλο κύκλο· στη συνέχεια κάθονταν αντικριστά και συζητούσαν για το θέμα που θα έγραφαν ή που είχαν γράψει, ανταλλάσσοντας απόψεις και ιδέες. Ο «κύριος» Γιώργος πίστευε ότι στα δέκα τους, τα παιδιά έπρεπε πλέον να μπορούν να εκφράζουν απόψεις με πιο ανοιχτό, λιγότερο αγκυλωμένο τρόπο, κι ο κύκλος συνέβαλλε σε μια πιο ισότιμη, ανοιχτή επικοινωνία.

Στην αρχή τα εκτάκια είχαν παραξενευτεί με την καινοφανή εκπαιδευτική μέθοδο του κύριου Γιώργου, περισσότερο δε με

το γεγονός ότι απομόνωναν τα θρανία τους στην άκρη της αίθουσας, σαν να τα 'χαν βάλει τιμωρία, και κάθονταν όλοι σε κύκλο – «όπως οι Ινδιάνοι», είχε πεταχτεί η Μαρία.

Ο Γιώργος τούς κοίταζε καθώς είχαν σκύψει πωρωμένοι πάνω από τις εκθέσεις τους, αποκωδικοποιώντας τα πράσινα σημάδια που χαρτογραφούσαν τα λάθη τους. Από στιγμή σε στιγμή κάποιο χέρι θα πεταγόταν για ν' αμφισβητήσει ή να διευκρινίσει μια διόρθωση. Πράγματι, να το χέρι της Έλσας, της πανέξυπνης, ξεροκέφαλης Έλσας, που δε χρειαζόταν να μάθει να εκφράζει κι άλλο την άποψή της.

«Ναι, Έλσα;»

«Γιατί μου υπογραμμίσατε αυτή τη λέξη;»

«Ποια λέξη;»

«Του ταξιού;»

«Ποιος θ' απαντήσει στην Έλσα;» Ο Γιώργος προτιμούσε ν' αφήνει τα παιδιά να κάνουν τα ίδια τις διορθώσεις.

«Γιατί δεν κλίνεται», πετάχτηκε ο Κώστας.

«Γιατί δεν κλίνεται; Το ταξί, του ταξιού, το ταξί, ταξί», αποφάνθηκε θριαμβευτικά η Έλσα.

«Γιατί είναι ξένη λέξη», δήλωσε ο Κώστας αυτάρεσκα.

«Το ταξί είναι ξένη λέξη;» ρώτησε έκπληκτη η Έλσα.

«Ναι, προέρχεται από το γαλλικό *taximetre*», παρενέβη ο Γιώργος, «το οποίο είναι αντιδάνειο. Ποιος θα μας πει τι είναι αντιδάνειο;»

Είπε η Μαρίνα τι είναι αντιδάνειο κι ο κύριος Γιώργος συνέχισε:

«Τις ξένες λέξεις δεν τις κλίνουμε. Μένουν άκλιτες. Το ταξί, του ταξί, τα ταξί...»

«Μα γιατί είναι ξένη λέξη;» διαμαρτυρήθηκε η Έλσα μια οκτάβα ψηλότερα. «Γιατί δεν είναι σαν το παιδί, του παιδιού, δηλαδή σαν τ' άλλα δικατάληκτα ουδέτερα;»

«Δεν είναι σαν τα άλλα ουδέτερα γιατί είναι ξέ-νη. Κι οι ξένες

ΣΤΑ ΠΡΟΘΥΡΑ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΚΛΙΣΗΣ

λέξεις δεν κλίνονται», της απάντησε ο Γιώργος, απλά και όχι πολύ εκπαιδευτικά και απέσυρε το βλέμμα του, υποδηλώνοντας με αυτό τον τρόπο ότι δε χωρούσε άλλη συζήτηση. Ο κύκλος μετασηματίστηκε λίγο σε οβάλ.

Θυμωμένη με την ανεπαρκή εξήγηση, η Έλσα δίπλωσε την κόλλα της και μούτρωσε. Μες στη δίπλα του χαρτιού (που κλίνεται) κλείστηκε και η λεξούλα, που έμεινε άκλιτη άλλη μια φορά.

Βίκυ

Λάτρευε τη μυρωδιά. Πώς μερικοί ηδονίζονται με το άρωμα του αχνοφουρνιστού ψωμιού, έτσι η Βίκυ Λεονταρίδου φτιαχγόταν με τη μυρωδιά που ανέδιδαν τα παλιά βιβλία. Οι σελίδες τους ήταν τραγανές σαν ξεροψημένο ψωμάκι, ελαφρώς κιτρινισμένες σαν από καλαμποκάλευρο κι η οσμή τους μια υποψία υπόξινη, σαν να 'χε πέσει πολύ προζύμι. Κάθε φορά που ερχόταν καινούργιο βιβλίο, αφού πρώτα άφηγε τα δάχτυλά της να αντλήσουν όση ηδονή μπορούσαν να ξεζουμίσουν από το σκληρό ή μαλακό, τραχύ ή λείο δέρμα του δεσίματος, αμέσως μετά το έφερνε στη μύτη της και οσφραϊνόταν το ιδιαίτερο άρωμά του. Διότι κάθε βιβλίο είχε άρωμα ξεχωριστό. Ίσως οφειλόταν στο χαρτί (μια τζούρα Φινλανδίας), ίσως στο μελάνι (μια οσμή εργοστασίου στη Γενεύη), ίσως στο πού ήταν φυλαγμένο μέχρι τότε, ίσως στα χέρια που το είχαν πασπατέψει τελευταία, το λαδάκι που άφησαν τα δάχτυλα καθώς θώπευαν τις σελίδες.

«Πάλι μυρίζεις τα βιβλία;» τη χλεύασε ο Χάνος και κούνησε το κεφάλι του σουφρώνοντας τα χείλη του.

Η Βίκυ αντέδρασε όπως κανείς αντιδρά όταν τον πιάνουν να απολαμβάνει μια ολόκληρη τούρτα προφιτερόλ ολομόναχος· αν ο άλλος δεν έχει την αντίστοιχη καύλα, είναι ανώφελο να εξη-

γήσεις το στιδήποτε. Τουλάχιστον αυτή τη φορά δεν της είπε ότι θα πάθει τίποτα. Τι να πάθαινε από τα βιβλία; Από τους ανθρώπους θα πάθαινε ό,τι ήταν να πάθει.

Άφησε το βιβλίο στη στοίβα με την καινούργια παραλαβή –εφτά διαφορετικά βιβλία– και άνοιξε το πρόγραμμα για να καταχωρίσει τους τίτλους. Εδώ και ενάμιση μήνα είχε ολοκληρώσει τη μηχανογράφηση ολόκληρου του εμπορεύματος του παλαιοβιβλιοπωλείου και πλέον η δουλειά της ήταν σχεδόν διακοσμητική. Όμως ο Βασίλειος Χάνος, ο πληθωρικός σώματι και γλώσσα εργοδότης της, δε φαινόταν διατεθειμένος να διακόψει τη συνεργασία τους, παρότι η αρχική συμφωνία ήταν «μέχρι να περάσεις όλους τους τίτλους σ' αυτό το διαόλι». Το διαόλι ήταν ένας άκακος ηλεκτρονικός υπολογιστής, ο οποίος κατά τον Χάνο ήταν ένας δούρειος ίππος που απεργαζόταν την υποδούλωση του ανθρώπινου πνεύματος. Ακόμα και τώρα που μπορούσε να βρει αμέσως σε ποιο ράφι ήταν τοποθετημένο οποιοδήποτε βιβλίο χάρη στο πρακτικό και εύχρηστο σύστημα καταχώρισης που είχε εγκαταστήσει η Βίκυ, ο εξηνατριάχρονος Χάνος εξακολουθούσε να δυσπιστεί απέναντι στην τεχνολογία –«ορίστε, μου το λέει ο υπολογιστής μεμιάς κι έτσι η δική μου μνήμη σιγά-σιγά ατονεί»– εθελοτυφλώντας ότι η μνήμη του είχε ατονήσει πολύ πριν εφευρεθούν οι υπολογιστές. Η Βίκυ είχε πειστεί ότι ήταν ανώφελο να του αντιμιλάει, αφού το αφεντικό της είχε μια αστείρευτη πηγή αφορμών να γκρινιάξει. «Χάρη στον κομπιούτερ, όμως, κάνετε πιο γρήγορα τη δουλειά σας», του είχε πει στις αρχές για να εισπράξει: «Όχι κομπιούτερ, κοπέλα μου, όχι κομπιούτερ. Υπολογιστή. Μη μας τη σκοτώνεις κι εσύ τη γλώσσα μας πριν την ώρα της. Τουλάχιστον όχι μπροστά μου, να χαρείς».

Επίτομο Λεξικό της Νεοελληνικής Δημογλώσσας ήταν ο τελευταίος τίτλος που πληκτρολόγησε η Βίκυ στο κουτάκι. Έψαξε να

βρει το έτος έκδοσης, αλλά δεν ήταν πουθενά τυπωμένο στον ογκώδη τόμο. Εκνευριζόταν όταν υπήρχαν ελλιπείς πληροφορίες. Κοίταξε το κενό κουτάκι όπου αναβόσβηνε ο κέρσορας αναμένοντας να δεχτεί αλφαριθμικά στοιχεία. Η Βίκυ δάγκωσε το λεπτό κάτω χείλος της. Θα έμενε κενό.

Αμ δε. Ήταν σχεδόν βέβαιη ότι είχαν κι άλλο ίδιο λεξικό. Πληκτρολόγησε τον τίτλο στο *Έυρεση* και με ικανοποίηση βρήκε όχι ένα άλλα δύο αδερφάκια του αγνώστου ηλικίας λεξικού. Σηκώθηκε από την καρέκλα της και πήγε στο βάθος του μισοσκότεινου καταστήματος, στο ράφι 9Η. Εκεί ήταν. Προς μεγάλη της έκπληξη και μεγαλύτερο εκνευρισμό ούτε αυτά ανέφεραν ημερομηνία έκδοσης. Ένα βιβλίο χωρίς ηλικία.

Για τη Βίκυ τα βιβλία ήταν ζωντανά πλάσματα. Γεννιόνταν σε συγκεκριμένο τόπο και συγκεκριμένη χρονιά από κάποιο μπαμπά ή μαμά, είχαν ένα νονό που τα βάφτιζε, σε συμφωνία ή διαφωνία με τους γονείς τους, τα ξεπροβόδιζε στον κόσμο και τα φρόντιζε με περισσότερη ή λιγότερη στοργή· αν ήταν τυχερά περνούσαν ευτυχισμένα και λαμπρά παιδικά χρόνια, ορισμένα μάλιστα κατάφεραν να διαπρέψουν και να απαθανατιστούν, ενώ άλλα έσβηναν νέα και άσημα. Προσβάλλονταν από νόσους, τα πείραζε η υγρασία, ήταν επιρρεπή σε ατυχήματα, ορισμένα έπαιρναν γιατρεία, άλλα όχι. Ξεχνιόνταν όπως οι γέροι. Πέθαιναν.

Η Βίκυ αγαπούσε τα βιβλία. Όλα. Αγαπούσε και τους ανθρώπους. Όχι όλους. Υπήρχαν άνθρωποι που την έσπρωχναν να χωθεί βαθύτερα στα βιβλία της. Όπως υπήρχαν και βιβλία που την ενθάρρυναν να διεισδύσει βαθύτερα στους ανθρώπους. Αυτή την περίοδο ένα βιβλίο και ένας άνθρωπος της υπόσχονταν ευτυχία.

Αδριανή

«Παιδιά, κόψτε την πάρλα, δεν έχουμε ώρα. Μπρεϊνστόρμιν είπαμε να κάνουμε, όχι να τραβήξουμε ομαδική μαλακία. Ακούω ιδέες».

«Ρε Αδριανή, κοντεύει μία· όχι ιδέα δεν κατεβαίνει, ούτε το σάλιο μου από την κούραση», διαμαρτυρήθηκε βραχνά ο Άγης σβήνοντας το τελευταίο τσιγάρο που του είχε μείνει από τα τρία πακέτα που είχε καπνίσει από το απόγευμα.

Η Αδριανή Κερηνάκη, ετών 40, τον κοίταξε με βλέμμα περισσότερων μεγαβάτ απ' όσα θα άντεχε η κράση του έτσι και μπορούσε να μεταδώσει την ένταση που ένιωθε μέσα της. Αύριο έληγε η προθεσμία για την παρουσίαση της νέας διαφημιστικής πρότασης για ένα από τα μεγαλύτερα σοκολατούχα γάλατα της χώρας και η ομάδα τους δεν είχε τίποτα το εξολοθρευτικά πρωτότυπο να παρουσιάσει.

«Δίκιο έχει ο Άγης, Αδριανή. Μήπως να πάμε για ύπνο και αύριο πουνρό-πουνρό, αφού έχουμε γεμίσει τις δημιουργικές μας μπαταρίες, να έρθουμε και να δούμε τι θα κατεβάσουμε;» πρότεινε η Νικόλ προσπαθώντας να μην ακουστεί υπερβολικά απελπισμένη.

Η Αδριανή έξυσε το κεφάλι της· άφησε το βλέμμα της να πλανηθεί στη δημιουργική ομάδα έναν-έναν. Βρίσκονταν όλοι

σε διαφορετικά στάδια εξάντλησης. Σιχαινόταν την προοπτική να κλείσει τη μέρα χωρίς τουλάχιστον μία βασική ιδέα, θα έκανε άθλιο ύπνο από το άγχος· συγχρόνως έβλεπε το αδιέξοδο. Το μόνο που έκαναν τώρα ήταν να μαστιγώνουν ένα νεκρό άλογο – όπως έλεγε η αγγλική παροιμία. (Η Αδριανή έκανε μια ιδιότυπη συλλογή από παροιμίες και γνωμικά απ' όλον τον κόσμο, με την άσβεστη αλλά αναπόδεικτη πεποίθηση ότι πάντα μπορούσαν να σταθούν έμπνευση για πρωτότυπες διαφημίσεις.)

«Καλά. Για σήμερα το κλείνουμε το μαγαζί. Αλλά αύριο σας θέλω εδώ στις 8 το πρωί. Όλους! Μην τολμήσει κανείς να διανοηθεί να βγει έξω απόψε και αύριο μου είναι οφ, θα τον πετάξω απ' τον έβδομο. Σας θέλω φρέσκους. Ξέρετε τι σημαίνει για όλους μας αυτό το ακάουντ. Ο Μπάλλης θα μας αποκεφαλίσει και τους έξι έτσι και το χάσουμε. Ξηγηθήκαμε;»

«Κάτσε, ρε Αδριανή, γαμώ το κέρατό μου!» εξανέστη ο Κώστας κάνοντας πίσω την καρέκλα του κι ανοίγοντας διάπλατα τα χέρια του σε στάση δίκαιας αγανάκτησης. «Ωραίο κλίμα φτιάχνεις για δημιουργία και φαντασία. Μες στο άγχος και τις απειλές. Όλοι μας έχουμε άγχος μ' αυτή την ιστορία, αλλά δε βοηθάς όπως το πας. Κούλαρε λιγάκι, κάτι θα σκεφτούμε».

«Άσε που τρομάζεις και τα μικρά μας», πρόσθεσε μεταξύ σοβαρού και αστείου η Μαργαρίτα και χαμογέλασε στον έτερο Κώστα και τη Ρούλα, ηλικίας 19 και 22 αντίστοιχα, ανερχόμενα ταλέντα στο στερέωμα της δημιουργικής διαφήμισης. Ήταν παιδιά ιδιαίτερα εύστοφα, πολύ πρόθυμα και λίγο ψαρωμένα.

Η Αδριανή αντιλήφθηκε ότι πράγματι ο Κώστας και η Ρούλα είχαν μουλώξει σαν κουτάβια. Ανέκρουσε πρύμνας.

«Καλά. Δίκιο έχετε. Στο κάτω-κάτω αν νομίζετε ότι θα σας βοηθήσει στη φαντασία, βγείτε και ξεφαντώστε απόψε, τι να πω; Δεν ξέρω για σας, αλλά εγώ πάω για φαγητό. Ψωμολυσσάω».

«Πού ξέρεις; Αν φας μπορεί να κατεβάσεις και καμιά καλή

ιδέα», συμπλήρωσε η Νικόλ και σηκώθηκε μαζεύοντας τα χαρτιά της.

«Αν πεις θα δεις πόσες θα κατεβάσεις», πρόσθεσε γελώντας ο μεγάλος Κώστας και τεντώθηκε.

«Παιδιά;» ρώτησε με διστακτικότητα η Ρούλα, η μικροκαμωμένη μαθητευόμενη με το τεράστιο κούτελο και την κακή περμανάντ που την έκαναν να μοιάζει με μακρινό συγγενή των Χόμπιτ. Οι συνεργάτες της έστρεψαν επιπόλαια την προσοχή τους προς το μέρος της αλλά συνέχισαν να ετοιμάζονται να φύγουν, επιτέλους, μετά από αυτή τη μαραθώνια, αποτυχημένη σύσκεψη εργασίας.

«Αυτό το “αν φας” που είπε η Νικόλ και το “αν πεις” που είπε ο Κώστας», συνέχισε η Ρούλα με περισσότερο θάρρος. «Τι λέτε να βάλουμε μια φωτό κάποιου ανφάς και μετά μια άλλη που πίνει και που θα λέει: “αν πεις”;»

Οι διαφημιστές μαρμάρωσαν στις θέσεις τους.

«Για ρίχτο ξανά αυτό», είπε η Αδριανή και κάθισε αργά-αργά στην καρέκλα της, με το βλέμμα της καρφωμένο στη μικρή.

«Ανφάς, δηλαδή ανφάς, πώς το λένε, και μετά αν πεις. Και στο “πεις” βάζουμε μια φωτογραφία κάποιου που πίνει αυτή την παπαριά. Πώς σας φαίνεται;»

«Καλό ακούγεται», είπε ο Κώστας, και στη φωνή του η ζήλια, με την καλή αλλά και με την κακή έννοια, προσπαθούσε να κρυφτεί όπως-όπως. Γαμάτο είναι, σκεφτόταν από μέσα του, είχε δίκιο η Αδριανή που προσέλαβε τα μικρά στην ομάδα· πόσο φοβόταν ότι σιγά-σιγά στέρευε από ιδέες κι ως ήξερε ότι ποτέ κανείς δεν κατεβάζει παπάδες όλη την ώρα, ότι η διαφήμιση είναι συλλογική δουλειά, μπλα-μπλα-μπλα, την πουτάνα του, ζήλενε!

«Έχει ποτένια!», αποφάνθηκε η Αδριανή και της ξέφυγε ένας αναστεναγμός ανακούφισης. Τελικά μπορεί και να κοιμόταν καλά απόψε.

Έλσα

Η νύχτα, κουτσουρεμένη από δουλειές ή διασκεδάσεις, στριμώχτηκε όπως-όπως πριν απ' το ξημέρωμα, ξεκλέβοντας και μια ωρίτσα από τη φθινοπωρινή αυγή. Ενώ η Αδριανή ακόμα κοιμόταν, λιγότερο απ' όσο λαχταρούσε, στο διαμέρισμά της στο Μαρούσι, η Βίκυ ήταν στην κουζίνα της και έτρωγε μούσλι με γιαούρτι που έληγε σήμερα, διαβάζοντας τοιγκουνεμένα το *Περί τυφλότητας* του Σαραμάγκου (αχ να μην τελειώσει, πώς μπορεί κι εκφράζεται με τόση ακρίβεια, ρε γαμώ το, ο μπαγάσας;) και ο Γιώργος οδηγούσε το ταλαίπωρο μηχανάκι του προς το 25ο Δημοτικό Σχολείο Αθηνών.

Η Αδριανή πετάχτηκε αλαφιασμένη από τον ανεπαρκή ύπνο της επειδή το ξυπνητήρι υστερίαζε· η Βίκυ τοποθέτησε μετά φόβο Κυρίου το βρόμικο μπολάκι κάπου ανάμεσα στο χαμό από άπλυτα πιάτα που ανταγωνίζονταν για ζωτικό χώρο και μια στάλα απορρυπαντικό στον νεροχύτη· και ο Γιώργος πάλευε ν' ανοίξει την μπαγκαζιέρα για να βάλει το κράνος του, αλλά η κλειδαριά μουλάρωνε όπως συνήθως.

Στο 25ο Δημοτικό η οχλοβοή των παιδιών μούδιασε τις αγουροξυπνημένες σκέψεις του Γιώργου.

«Ρε Μάκη, αύριο είναι η εκδρομή;» ρώτησε τον συνάδερφό του καθώς έμπαιναν στο προαύλιο και κολυμπούσαν στα κύματα παιδικού θορύβου.

«Ναι, γαμώ τη! Αύριο είναι. Και δεν έχω καμία όρεξη», ξεφύσηξε ο Μάκης, και αυτός δάσκαλος της Έκτης Δημοτικού. Ο Γιώργος κατάπιε την πληροφορία με απροθυμία – ούτε εκείνου τού άρεσαν οι σχολικές εκδρομές: το άγχος για την ασφάλεια των παιδιών συγκρινόταν μόνο με την κούραση της χαλιναγώγησης τους.

Ήταν έτοιμος να μπει στην τάξη όταν αισθάνθηκε κάτι πολύ έντονο πίσω του. Γύρισε και αντίκρισε την Έλσα. Τον κοίταζε – αν και η λέξη «κοιτάζω» ήταν γελοιωδώς ανεπαρκής για να εκφράσει το διαπεραστικό βλέμμα της.

«Θέλεις κάτι, Έλσα;»

«Ναι, κύριε».

Πώς τα καταφέρνει αυτό το κορίτσι και δεν κωλώνει πουθενά; αναρωτήθηκε ο Γιώργος.

«Ρώτησα χτες τη μαμά μου και μου είπε ότι λέμε “ταξιά”. Και το έχω ακούσει και στον δρόμο. Και στην τηλεόραση», πρόσθεσε, προφέροντας την «τηλεόραση» με ιδιαίτερη έμφαση.

Ο Γιώργος αναστέναξε. Παραήταν νωρίς για να κονταροχτυπηθεί με την παιδική λογική της μαθήτριάς του. Στα επτά χρόνια που δίδασκε, εάν είχε μάθει κάτι ήταν πως το δύσκολο στο δασκαλίκι δεν ήταν ούτε το να γίνει κανείς μεταδοτικός, ούτε να διατηρεί την τάξη στην τάξη, ούτε να μεριμνά για τη σύγχρονη πρόοδο όλων των μαθητών, ούτε καν να διυλίζει την πληξή της ύλης για να βγάλει λίγο απόσταγμα ενδιαφέροντος. Το δυσκολότερο όλων ήταν να βρίσκει απαντήσεις στις ερωτήσεις των μικρών αυτών ανθρώπων που, καθώς εισέρχονταν στην κοινωνία, ζητούσαν πιεστικά να μάθουν γιατί δε λειτουργούσε πιο λογικά και εύρυθμα. Η λογική των παιδιών ήταν συχνά εξουθενωτικά απλή και πάντα απλώς εξουθενωτική. Όσο για τον Γιώργο, οι μόνες απαντήσεις που είχε στη λειψή φαρέτρα του ήταν κατά κανόνα υπερβολικά σχοινοτενείς ή εξωφρενικά

δυσονήτες, κυρίως όμως λογικά σαθρές. Πράγματι, τόσοι και τόσοι έλεγαν «ταξιά». Και η τηλεόραση έλεγε «ταξιά». Και δεν υπήρχε κανείς απαρέγκλιτος φυσικός νόμος που ν' απαγορεύει να λέμε «ταξιά». Και πιθανότατα χέστηκε η φοράδα στ' αλώνι εάν και η Έλσα μεγάλωνε λέγοντας «ταξιά». Όμως δική του δουλειά ήταν να την πείσει ότι αυτό ήταν λάθος.

«Να το συζητήσουμε πιο μετά;» πρότεινε ο Γιώργος μ' ένα υποτυπώδες χαμόγελο, διαλέγοντας την πλέον καταξιωμένη εκπαιδευτική μέθοδο: την υπεκφυγή.

Βίκυ

Τα πρωινά το παλαιοβιβλιοπωλείο «Πηγγή» έμοιαζε με απολιθωμένο θηρίο. Η Βίκυ έφτανε πρώτη, γύρω στις επτά παρά τέταρτο. Δεν ήταν υποχρεωμένη να έρχεται τόσο νωρίς, αλλά το είχε αναγάγει σε συνήθεια με το πρόσχημα ότι εκείνη την ώρα μπορούσε να περνάει πιο ήρεμα τους τίτλους στο πρόγραμμα. Της άρεσε να φτάνει στη Ζωοδόχου Πηγής όταν ακόμα τα περισσότερα καταστήματα ήταν κλειστά και κυκλοφορούσε ελάχιστος κόσμος. Της άρεσε να χώνει το κλειδί στο στόμα του θηρίου (καλά, στο λουκέτο των στοριών) και να το ξυπνά από τον λήθαργό του σηκώνοντας με σαματά τα στόρια. Το μαγαζί, σκοτεινό και σκονισμένο, άνοιγε την παλιά βαριά τζαμένια πόρτα του δύσθυμα –η κλειδαριά αντιστεκόταν στη βίαια διείσδυση του κλειδιού, έπρεπε να την κερδίσεις με αριστερές και δεξιές μαλαγανιές για να ενδώσει– ωστόσο πάντα ενέδιδε, σε αντίθεση με τον ιδιοκτήτη που αρνιόταν πεισματικά ν' αλλάξει κλειδαριά. Η Βίκυ έμπαινε στη σχεδόν ανησυχητική ησυχία που εξασφάλιζε η μόνωση των βιβλίων και άναβε ένα-ένα τα φώτα. Το θηρίο ήταν μακρύ και στενό, και βαθιά στα σκοτεινά σωθικά του βρισκόταν το δικό της γραφειάκι.

Η Βίκυ ήξερε δύο πράγματα. Ήξερε ότι λάτρευε αυτό το παλιό σκονισμένο μαγαζί. Δεν της άρεσε η δουλειά καθεαυτή

–μουδιαστικά επαναληπτική και αποχαυνωτική– όμως λάτρευε να βρίσκεται σ’ αυτό τον χώρο. Οι αλλεπάλληλες στρώσεις γραμμένων σελίδων την προφύλασσαν σαν πυρηνικό καταφύγιο από τις ατομικές βόμβες της χαοτικής καθημερινότητας: απλήρωτοι λογαριασμοί, χαλασμένες οικιακές συσκευές, ακυρωμένα ή επείγοντα ραντεβού, επιτακτικά αξιόβλεπτες κινηματογραφικές ταινίες – όλα όσα συνοψίζονται στην κακορίζικη λέξη «δουλειές». Ενώ εδώ μέσα ο χρόνος ρέταρε λιγάκι· τα βιβλία έστρωναν αναπαυτικές ώρες ξεχασιάς. Υπήρχαν μέρες που περνούσε ολόκληρο το οκτάωρο και η Βίκυ συγκλονισμένη συνειδητοποιούσε ότι εκείνη είχε ξεμείνει στην ενδεκάτη πρωινή. Από το να βλέπει τον χρόνο να περνά κενός και άγονος, καλύτερα να μην τον βλέπει καθόλου.

Το άλλο που ήξερε η Βίκυ ήταν ότι μισούσε αυτό το παλιό μαγαζί. Μισούσε την απατηλή ασφάλεια που υποσχόταν. Καθημερινά το βιβλιοπωλείο έκλεινε το βαρύ τζαμένιο στόμα του και την έφτυνε στο απεριποίητο πεζοδρόμιο της Ζωοδόχου Πηγής. Ήταν η πιο σκληρή στιγμή, σαν να έβγαινε από το σκοτάδι μιας θαλπερής σπηλιάς στο εκτυφλωτικό φως ενός άστοργου ήλιου. Και πάντα εκεί στα πόδια της, έξω από το μαγαζί την περίμενε σαν ανάπηρο, ατάιστο, άρρωστο σκυλάκι η υπόλοιπη ζωή της.

Δεν ήταν δυστυχημένη ακριβώς. Απλώς δυσκολευόταν να βολεντεί στην κάθε μέρα. Σαν να έψαχνε σπίτι να κατοικήσει, το σπίτι που θα στέγαζε τον εαυτό της. Το συμβόλαιο της παλιάς ζωής της –φοιτήτρια στην Κέρκυρα, παιδί των γονιών της, γκόμενα του Γιώργου– είχε λήξει, εν μέρει αναμενόμενα (οι σπουδές), εν μέρει απροσδόκητα (ο ξαφνικός τροχαίος θάνατος των γονιών της) και εν μέρει απροσδοκίτως αναμενόμενα (ο παρατεταμένος, παλινδρομικός, νυσταλέος, λαστιχένιος χωρισμός με τον Γιώργο). Κι έτσι τώρα υπενοικίαζε τη ζωή της

χωρίς να την κατοικεί πραγματικά. Γι' αυτό το βιβλιοπωλείο τής φάνταζε σαν προσωρινό καταφύγιο όπου μπορούσε να καταλύει μέχρι να δει τι θα κάνει.

Μόνο που αυτό ήταν πριν από δύο χρόνια. Αν η Βίκυ σιχαινόταν κάτι ήταν οι παροιμίες που επαληθεύονταν χαιρέκακα. Το βιβλιοπωλείο και τα βιβλία του όσο την προστάτευαν από την υπόλοιπη ζωή της άλλο τόσο τη φυλάκιζαν σε ένα μόνιμα προσωρινό τώρα.

Αδριανή

Η Αδριανή κοίταζε την οθόνη του λάπτοπ της μέχρι που η όρασή της θόλωσε. Οδήγησε τον κέρσορα χαμηλά δεξιά, στην ένδειξη της μπαταρίας: 18% ενέργεια ακόμα. Πόσο θα ήθελε να είχε κι εκείνη έναν τέτοιο δείκτη κάπου στο κορμί της, ο οποίος να την προειδοποιεί με ευγενικά *μπιπ* όταν η ενέργειά της κόντευε να σωθεί. Και καλά αυτόν τον δείκτη, ποιος τον γαμάει; Καλύτερα να είχε ένα δείκτη άγχους, ο οποίος να την προειδοποιεί με καραμούζες και βροντερά κρουστά όταν το άγχος της πλησίαζε στο κόκκινο.

Ανησυχούσε πολύ η Αδριανή. Όχι μόνο για τη δουλειά. Για όλα γενικά. Και περισσότερο ανησυχούσε που ανησυχούσε. Όσο περισσότερο αγχωνόταν με τις κοψολαίμικες προθεσμίες ή την ανάγκη για πετυχημένα πρότζεκτ τόσο περισσότερο αγχωνόταν με το άγχος που την πλημμύριζε. Φοβόταν ότι τόσο άγχος κάπου θα ξεσπούσε. Δύο καρδιακά κι ένας νευρικός κλονισμός μόνο στον δικό της όροφο αν δεν ήταν προειδοποιητικά καμπανάκια τι άλλο ήταν;

Παλιά ήταν ερωτευμένη με τη δουλειά της. Όταν πρωτόρθε σ' αυτόν τον διαφημιστικό κολοσσό η Αδριανή ένιωθε σαν πελώριο πολύχρωμο μπαλόνι φουσκωμένο όσο δεν παίρνει, το οποίο αναζητούσε κατάλληλο χώρο για να σκάσει και να βγάλει

από μέσα του μυριάδες ιδέες, χιλιάδες προτάσεις, εκατομμύρια δημιουργίες. Ε, τις έβγαλε.

Ακόμη της άρεσαν αυτά που έκανε· αλλά δεν της έφταναν. Όχι πια. Και πάνω απ' όλα ανησυχούσε ότι με τους καλπάζοντες ρυθμούς της δουλειάς, κάποια στιγμή η ίδια θα έχανε τον αναγκαίο συγχρονισμό και θα παρασυρόταν κάτω από το ποδοβολητό τους. Ο μεγαλύτερος φόβος της, δε, ήταν ότι ο πρώτος πεσών σε αυτό τον πόλεμο άγχους θα ήταν ο Αλέξης – αν δεν τον είχε χάσει ήδη, αφού εδώ και μεγάλο διάστημα το μόνο που είχε να προσφέρει στον καλό της ήταν τη συνεχή απουσία της.

Αλλά δεν έβλεπε τι μπορούσε να κάνει. Ξάφνου δεν έβλεπε τίποτα· η οθόνη είχε σβήσει.

Γιώργος

Ο Γιώργος Κασδάγλης πηδούσε καλά. Αυτό μπορούν να το πιστοποιήσουν τουλάχιστον εκατόν πενήντα οκτώ γυναίκες. Όλες τους μετά χαράς θα τον καλωσόριζαν ξανά στα σκέλια τους, αφού ήξερε να κάνει πράγματα με τη γλώσσα του που τους έδιναν πάσο απεριόριστων διαδρομών για τον παράδεισο. Και πάνω απ' όλα δε χρειαζόταν να του υποδείξουν, με νάζια ή παρακάλια, να τις γλείψει – έπαιρνε από μόνος του, και με μεγάλη προθυμία, την πρωτοβουλία. Ορισμένες μάλιστα, που μέχρι τότε είχαν σταθεί άτυχες στη ζωή τους και δεν είχαν νιώσει ποτέ τις χαρές της αιδοιολειξίας, τις γεύτηκαν χάρη στον Γιώργο και θα του έμεναν για πάντα βαθύτατα ευγνώμονες.

Και η ευγνωμοσύνη, όμως, έχει όρια. Ο Γιώργος στο σεξ ήταν τέλειος. Το πρόβλημα ήταν ο Γιώργος μετά το σεξ. Μόλις η γλώσσα του σταματούσε να γλείφει, να φιλάει ή να αναστενάζει ηδονικά όταν του ανταπέδιδαν κι εκείνες την περιποίηση, άρχιζε να φλυαρεί ασταμάτητα και εκνευριστικά. Είχε άπειρα αποθέματα γκρίνιας, με πρώτο και καλύτερο το σχολείο. Αν δεν έφταιγαν τα παιδιά, έφταιγαν οι συναδέλφοί του – κι είχε πολλά παιδιά και πολλούς συναδέλφους, οπότε οι αφορμές για γκρίνια ήταν ένας ανυπόφορος πίδακας των Δαναΐδων. Από τις προαναφερθείσες εκατόν πενήντα οκτώ γυναίκες, μόνο οι

εννιά ήταν διατεθειμένες να υποστούν τη μανιακή μουρμούρα του προκειμένου να ευχαριστηθούν γαμήσι. Οι υπόλοιπες προτιμούσαν να έχουν το κεφάλι τους ήσυχο κι ας σήμαινε νέκρα κάτω απ' τον αφαλό ή πασαλείμματα από ατάλαντους εραστές. Από αυτές τις εννιά, οι πέντε γνωρίζονταν μεταξύ τους και τον μοιράζονταν κατά διαστήματα με μια άτυπη, άρρητη συμφωνία – άλλωστε καμία τους δεν τον ήθελε για τίποτα παραπάνω εκτός από μπόλικο θεϊκό γλειφομούνι.

Από τις τέσσερις που απέμεναν, η μία τον σκεφτόταν αρκετά συχνά, ειδικά όταν έχωνε το χέρι της ανάμεσα στα μπούτια της και χρειαζόταν υλικό για μαλακία (στη φαντασίωσή της μπορούσε να κόβει τη γκρίνια με μοντάζ). Η δεύτερη τον σκεφτόταν αραιά και πού, αλλά τα 2.798 χιλιόμετρα που χώριζαν το Μπέργκεν από την Αθήνα ήταν πολλά και ακριβά. Η τρίτη τού έστελνε SMS κάθε τόσο και του έκλεινε ραντεβού, μα φρόντιζε να έχει έτοιμες δικαιολογίες για να τον διώξει περίπου δέκα λεπτά αφού χύσουν – αυτό ήταν το όριο αντοχής της. Ένωθε ενοχές που σηκωνόταν και έφευγε ή τον παρατούσε μόνο του, αλλά όχι τόσο πολλές ώστε να τον λουστεί περισσότερο από ένα δεκάλεπτο. Όσο για την τέταρτη, τη Λίτσα, είχε πάρει απόφαση ότι το δίκαιο αντίτιμο για να χύνει απανωτά από τις θωπείες του Γιώργου ήταν να κάθετα και ν' ακούει την ατελεύτητη γκρίνια του για όλα όσα πήγαιναν στραβά στη ζωή του – και πήγαιναν πολλά!

Ο Γιώργος δε συλλογιζόταν πολύ πάνω στην ερωτική του σταδιοδρομία, πράγμα για το οποίο δύσκολα θα τον κατηγορούσε κανείς. Ελάχιστοι άνθρωποι αντέχουν να στρέψουν τους προβολείς της προσοχής τους στις ερωτικές τους ικανότητες. Από άποψη ποιότητας ήταν άψογος – όλες έφευγαν κατευχαριστημένες από τα χέρια του και εκστασιασμένες από τη γλώσσα του. Όσο για την ποσότητα, εδώ συνέβαινε κάτι το παράξενο

που ίσως έπρεπε να τον βάλει σε υποψίες. Όταν την έπεφτε ο ίδιος σε κάποια γυναίκα, σχεδόν πάντα εισέπραττε χυλόπιτα. Από την άλλη πλευρά, γνώριζε συνεχώς γυναίκες μέσω πρώην φιλενάδων του. «Εσύ είσαι ο Γιώργος; Χάρηκα. Μου μίλησε για σένα η Καίτη / Λίνα / Κωστούλα / Μαρία / Ελένη / Χριστίνα / Καίτη (ξανά) / Άννα / Μάρω / Άντζελα / Καίτη (ξανά)». Με τις γυναίκες που γνώριζε μέσω πρώην φιλενάδων κατέληγε πάντα στο κρεβάτι πριν τελειώσει η βραδιά. Δεν καταλάβαινε τι πρόβλημα τραβάνε οι φίλοι του, που δεινοπαθούσαν να ρίξουν γκόμενα και μετά έφτυναν αίμα να την ξεφορτωθούν. Με αυτόν συνέβαινε το αντίθετο: τις έριχνε σε χρόνο ντε τε και μετά καμία δεν τον έπρηζε.

Η Λίτσα διέφερε. Ήταν η μόνη που μετά το σεξ παρέμενε στο κρεβάτι χωρίς να προφασιστεί μια διμοιρία δικαιολογιών για να φύγει ή για να τον διώξει. Άναβε τσιγάρο και χουζούρευε μες στην ευδαιμονία των πολλαπλών οργανισμών της, ενώ ο Γιώργος ξάπλωνε δίπλα της ευχάριστα εξαντλημένος κι εκείνος από το σεξ. Αυτό διαρκούσε από έξι ως οκτώ λεπτά – η Λίτσα είχε χρονομετρήσει την περίοδο χάριτος. Μετά άρχιζε το έπος των παθών. «Δε σου είπα...» «Άκου να δεις τι έγινε σήμερα...» «Πού να σ' τα λέω...» Συνήθως ξεκινούσε με κάποια τέτοια εισαγωγή, αλλά συχνά έμπαινε απευθείας στο θέμα. Στην αρχή, η Λίτσα είχε προσπαθήσει να τον ακούσει και να πιάσουν κουβέντα – όλες οι γυναίκες του είχαν προσπαθήσει στην αρχή. Μάλιστα, σχεδόν όλες είχαν ενθουσιαστεί που επιτέλους γνώριζαν έναν άντρα που όχι μόνο έκανε τέλειο σεξ, αλλά ύστερα ήθελε και λίγη κουβεντούλα. Λίγη όμως. Ο Γιώργος αφενός δεν ήθελε λίγη και αφετέρου δεν ήθελε κουβέντα. Από το στόμα του έβγαινε ένας σκέτος, ατελείωτος, μονότονος μονόλογος, κατά τον οποίο εξιστορούσε ανούσια συμβάντα της ημέρας, το τι είπε ο Κωστάκης στη Μαρία κι εκείνη τον βάρωσε και μετά τι έκανε ο Κωστάκης

στη σάκα της Μαρίας κι εκείνη έβαλε τα κλάματα κι ύστερα ο Ντουσάν που είπε στην Ελένη τι είχε πει γι' αυτή η Νίκη – Καίτη, κοιμάσαι; Ή πάλι μιλούσε για το μηχανάκι του και την ελαττωματική μπαγκαζιέρα και το σέρβις που έπρεπε να το πάει και ότι ήταν βέβαιος ότι στο συνεργείο τον έκλεβαν – βρε Καίτη, σου μιλάω, μην κοιμάσαι.

Πώς όμως να μην κοιμηθούν οι άνθρωποι, αφού όσες φορές είχαν προσπαθήσει να συμμετάσχουν στη συζήτηση, είτε σχολιάζοντας είτε προτείνοντας λύσεις, ο Γιώργος παρέκαμπτε οποιαδήποτε δική τους συνεισφορά και συνέχιζε τον προφορικό αυνανισμό του;

Η Λίτσα εντυπωσιαζόταν με την αδυναμία του Γιώργου να καταλάβει πόση πλήξη προκαλούσε. Περισσότερο την μέρδευε πώς γινόταν ένας τόσο περιποιητικός και ευαίσθητος εραστής, για τον οποίο το σεξ δεν περιοριζόταν στη γειτονιά του πέους του, να είναι τόσο αναίσθητα εγωπαθής στις συζητήσεις του, σε βαθμό που να αγνοεί παντελώς την επίδραση που είχε στους γύρω του. Λες και αυτό το τέρας εγωκεντρισμού, που απειλούσε να σε στραγγαλίσει με πλοκάμια ανίας, μόλις άρχιζε να κάνει έρωτα μεταμορφωνόταν σε δοτική μητέρα Τερέζα, που χάριζε ηδονή απλόχερα και αυταπαρνητικά. Η Λίτσα σαγηνευόταν από αυτή την ανεξήγητη μεταμόρφωση κάθε φορά, παρότι την είχε ζήσει επανειλημμένα. Ούτε μία ούτε δύο φορές είχε προσπαθήσει να δει πίσω από τα πληκτικά θέματα που έφερνε για μονόλογο ο Γιώργος, μήπως πίσω από την επιπόλαια φλυαρία ελλόχευαν βαθύτερα προσωπικά δράματα, αλλά όσο κι αν κοίταξε από πίσω, δε βρήκε τίποτα. Μια-δυο φορές είχε προσπαθήσει να τον κάνει να σωπάσει μιλώντας εκείνη για άλλα θέματα –προσωπικά της ή γενικού ενδιαφέροντος– και τότε ο Γιώργος πάθαινε μιαν άλλη μεταμόρφωση. Σώπαινε παντελώς, το βλέμμα του ατονούσε και, σαν να έπεφταν όλες οι

ζωτικές λειτουργίες του, περιερχόταν σε μια κατάσταση ημιληθάργου. Σε αντίθεση με αυτόν, η Λίτσα δεν μπορούσε να μιλάει σε τοίχο.

Εδώ και αρκετούς μήνες είχε πάψει να προσπαθεί να τον καταλάβει – απλώς τον ευχαριστιόταν και τον ανεχόταν, ανάλογα με τη φάση της μεταμόρφωσής του από κάμπια πλήξης σε πεταλούδα ηδονής. Ίσως αν τον άφηνε να μιλάει, να μιλάει, να μιλάει, να μιλάει, να μιλάει, ξύπνα!, να μιλάει, να μιλάει, ίσως κάποια στιγμή να σωνόταν όλη αυτή η ανούσια πάρλα και να έλεγε κάτι πιο ουσιαστικά προσωπικό. Μέχρι τότε, δεν την πείραζε να κάθεται στο κρεβάτι και να καπνίζει ενώ δίπλα της ο Γιώργος παρέθετε τις υπνωτικά λεπτοφυείς λεπτομέρειες του τι έκανε ο Γιαννάκης στο διάλειμμα. Ήταν σαν να τα είχε με έναν Γούντι Άλλεν – στο πιο ευειδές του.

Αδριανή

Η Αδριανή έκανε κοπάνα. Με το πρόσχημα ενός επείγοντος οδοντιατρικού ραντεβού δεν πήγε σήμερα στη δουλειά. Ένιωθε το λιγότερο σαν ατρόμητη μπολσεβίκα επαναστάτρια και έτρεμε μην τυχόν ο λευκός στρατός του επαγγελματικού καθήκοντος καταπνίξει την εξέγερσή της σε κόκκινα ποτάμια άγχους.

Είχε κατέβει στο κέντρο της πόλης για να αγοράσει δώρο για τον Αλέξη, που είχε τα γενέθλιά του σήμερα. Με το πήξιμο στη δουλειά, είχε ξεχάσει εντελώς να του πάρει κάτι και σήμερα ήταν η τελευταία ευκαιρία που της έμενε. Περιπατούσε στους δρόμους του κέντρου χωρίς να μπορεί να ευχαριστηθεί πλήρως αυτό τον αυλισμό της στην πόλη, αφού ανησυχούσε μήπως δε βρει αυτό που είχε κατά νου να του πάρει. Ο Αλέξης ήταν ολιγαρκής και παράξενος άνθρωπος, ένας συνδυασμός που μπορούσε να γονατίσει τον πιο επιδέξιο αγοραστή δώρων. Αυτή τη φορά, όμως, η Αδριανή πίστευε πως είχε βρει το τέλειο δώρο. Τον είχε ακούσει να μιλά μ' ένα συνάδερφο για ένα παλιό λεξικό της ελληνικής. Ο Αλέξης ως μεταφραστής είχε μανία με τα λεξικά και η Αδριανή θα μπορούσε χωρίς ανησυχία να του κάνει δώρα που να έχουν σχέση με τη γλώσσα, αλλά το πρόβλημα ήταν ότι τα είχε σχεδόν όλα. Αυτό, όμως, ήταν σχεδόν βέβαιη πως έλειπε από την ανοικονόμητη συλλογή του.

Είχε κατέβει στον βιότοπο των βιβλιοπωλείων, τη Σόλωνος, και έψαχνε να βρει ένα συγκεκριμένο μαγαζί όπου την είχαν πληροφορήσει πως υπήρχαν βάσιμες πιθανότητες να εντοπίσει το πολυπόθητο δώρο για τον σύντροφό της, που σήμερα έκλεινε 47 χρόνια ζωής – έξι από τα οποία υποτίθεται ότι τα μοιραζόταν μαζί της. «Υποτίθεται», επειδή αν η Αδριανή αναλογιζόταν τι ακριβώς μοιραζόταν εκείνη μαζί του, θα δυσκολευόταν να αποφανθεί μετά βεβαιότητας τι συνείσφερε εκείνη στον κοινό κορβανά της σχέσης τους – εκτός από καλό σεξ, συχνές αποουσίες και νταμιτζάνες υποσχέσεων για καλύτερες μέρες – όπου το «καλύτερες» καλό θα ήταν να ερμηνευθεί ποσοτικά, σε ώρες, και όχι ποιοτικά, σε ειλικρίνεια ή ένταση συναισθημάτων.

Βρήκε την «Πηγή» εύκολα. Ωραία, μέχρι εδώ έφτασε· άραγε θα έβρισκε και νερό; αναρωτήθηκε γελώντας παιδιάστικα από μέσα της με το αυθόρμητο, ανόητο λογοπαίγνιό της.

Το παλαιοβιβλιοπωλείο είχε μια ατμόσφαιρα κινηματογραφικού σκηNIKού για παλιομοδίτικη τηλεοπτική σειρά μυστηρίου. Σχεδόν περίμενε να εμφανιστεί κάποιος καμπούρης γεράκος με γαμψή μύτη και χθόνιο βλέμμα ο οποίος θα τη ρωτούσε: «Πώς μπορώ να σας εξυπηρετήσω;» ενώ φυσικά θα εννοούσε: «Πώς μπορώ να σας μπλέξω σε μια φρικαλέα ιστορία τρόμου, όπου θα καταριέστε την ώρα και τη στιγμή που πατήσατε το πόδι σας εδώ μέσα;»

Αντί για καμπούρη δυσοίωνα γεράκο, ωστόσο, εμφανίστηκε μια ψηλή λεπτή γυναίκα με μαύρο μαλλί πιασμένο αλογοουρά, πράσινο ζιβάγκο από απαλό ζέροσεϊ και παντελόνι σε ίσια γραμμή δύο πράσινους τόνους πιο σκούρο από το ζιβάγκο.

«Καλημέρα σας», είπε η Βίκυ.

«Καλημέρα. Μου είπαν ότι ίσως έχετε το εννιάτομο λεξικό της ελληνικής Δημητράκου;»

«Μισό λεπτό να δω», είπε η υπάλληλος. Η Αδριανή από

μέσα της ευχήθηκε να το έχουν· αν το έβρισκε εδώ τώρα, θα είχε όλο το υπόλοιπο πρωινό δικό της. Δεν ήξερε τι θα έκανε, αλλά αυτό ακριβώς ήταν το καταπληκτικό – να μην έχει κάτι συγκεκριμένο να κάνει. Η σκέψη τη γέμιζε με ηδονή και ίλιγγο.

Η Βίκυ για μια στιγμή έμεινε εκεί που στεκόταν. Βρισκόταν σε δίλημμα. Έπρεπε να πάει στο πίσω μέρος του καταστήματος και να κοιτάξει στον κομπιούτερ αν το είχαν και πού το είχαν. Όμως δεν μπορούσε να αφήσει την πελάτισσα εντελώς μόνη της εδώ μπροστά. Κανονικά ποτέ δεν ήταν μόνη της, αλλά αυτή τη στιγμή ο Χάνος έλειπε στην τράπεζα.

Τι στο διάολο όμως; Δεν μπορούσε να την πάρει και την πελάτισσα μαζί στο γραφειάκι, ήταν γελοίο. Πήρε μια απόφαση στα γρήγορα.

«Μισό λεπτό θα κάνω».

Θέλει πολύ θάρρος για να φοράει κανείς τόσο πράσινο και να μη μοιάζει με πεύκο, ειδικά έτσι ψηλόλιγνη και ξερακιανή που είναι, σκέφτηκε η Αδριανή καθώς παρατηρούσε την υπάλληλο να απομακρύνεται προς τα ενδότερα του καταστήματος.

Μύριζε εδώ μέσα· κλεισούρα και σκόνη. Άφησε το βλέμμα της να περιπλανηθεί στο χώρο, στα αναρίθμητα βαρυφορτωμένα ράφια, τους δύο πάγκους γεμάτους παλιά, χοντρά, δερματόδετα βιβλία. Διάβασε μερικούς τίτλους αφηρημένα. Μήπως να έψαχνε εδώ και το χριστουγεννιάτικο δώρο του Αλέξη; Αλλά ήταν τόσο παράξενος με τα βιβλία που διάβαζε – άσε που πιθανότατα θα το είχε ήδη.

Εκείνη τη στιγμή χτύπησε το κινητό της. Όση ώρα η Αδριανή ήταν απασχολημένη στο τηλέφωνο, δεν παρατήρησε το ανεπαίσθητο σούσουρο που διαδραματιζόταν στο ράφι Β4. Ούτε η Βίκυ το πρόσεξε, όταν βγήκε πάλι και ανακοίνωσε ότι:

«Ναι, το έχουμε. Αλλά ο τρίτος τόμος είναι λίγο σε άσχημη κατάσταση».

«Δεν μπορείτε να τον φτιάξετε;» ρώτησε η Αδριανή με χαρά και ανακούφιση που η αναζήτησή της αποδεικνυόταν τόσο εύκολη.

«Εμείς όχι, αλλά μπορείτε να τον πάτε σ' ένα βιβλιοδετείο. Έχει δύο κοντά εδώ».

«ΟΚ, θα μου δώσετε τη διεύθυνση;»

«Θα σας πω πώς να πάτε. Επίσης ο πέμπτος τόμος δεν είναι της ίδιας έκδοσης. Όλοι οι τόμοι είναι της έκδοσης του 1949, εκτός από τον πέμπτο που είναι του '64».

«Πειράζει;» ρώτησε η Αδριανή, αν και ήδη ήξερε ότι δε θα άφηνε αυτή τη μικρή λεπτομέρεια να σταθεί εμπόδιο.

«Μόνο ως προς τη συλλεκτική αξία του».

«Δε με απασχολεί αυτό. Θα μου πείτε πόσο κάνει;»

Όση ώρα η Βίκυ και η Αδριανή κανόνιζαν τα της αγοραπωλησίας του εννιάτομου *Μέγα Λεξικού της Ελληνικής Γλώσσας Δ. Δημητράκου* με τον αρκετά φθαρμένο τρίτο τόμο (ΔΗΜΟ-ΕΠΙΔ), στο ράφι Β4 αλλά και στο Ε7 κάτι γινόταν. Κάτι που ούτε η Βίκυ ούτε η Αδριανή πρόσεξαν.

Εμφανισιακά οι δυο γυναίκες διέφεραν πάρα πολύ μεταξύ τους. Η Βίκυ ήταν ψηλή και λιγνή, αυτό που κάποιοι λιγότερο καλοπροαίρετοι θα έλεγαν «αλόγα». Δεν ήταν άσχημη, αλλά όχι μόνο δεν ήξερε πώς να αναδείξει τα φυσικά χαρακτηριστικά της (τον αγαλματώδη, μακρύ λαιμό της, τα αμυγδαλωτά μελιά μάτια της, τις μακριές, χυτές γάμπες της), αντιθέτως τα υπονόμευε, φορώντας ακατάλληλα ρούχα που δεν την κολάκευαν και διαλέγοντας χτενίσματα που διαφήμιζαν την εσωστρέφειά της. Ποτέ δε θα κοσμούσε το εξώφυλλο ενός λάιφσταιλ περιοδικού, όχι επειδή ήταν άσχημη, αλλά επειδή ήταν... σκέτη.

Η Αδριανή, αντιθέτως, ήταν το αντίθετο του σκέτου: το πληθωρικό στήθος της, τα πλούσια μαλλιά της, τα σαρκώδη χείλη της και οι φωτεινές ματάρες της χωρούσαν σε μόλις 161

εκατοστά αναστήματος και μάλιστα με αρμονία. Οι λέξεις που πρόθυμα θα συνόδευαν το παρουσιαστικό της θα ήταν αναμφισβήτητα το «τσαχπίνια» και «ερωτική». Παρά τη δύσκολα χαλιναγωγημένη τάση της προς την παχυσαρκία αφότου έκλεισε τα 35, το τετράωρο που δαπανούσε εβδομαδιαίως στο γυμναστήριο την κρατούσε σε σωματική φόρμα και πνευματική υγεία, διότι το αγχογόνο επάγγελμά της εύκολα μάζαγε και έφτυνε ξεζουμισμένους όσους ασχολούνταν με αυτό για καιρό χωρίς να λαμβάνουν τα απαραίτητα μέτρα.

Η Βίκυ έφερε την κυλιόμενη σκάλα και ανέβηκε στο ράφι ΙΑ9 για να κατεβάσει τους εννέα τόμους του λεξικού. Ήταν η δεύτερη φορά σήμερα που έκανε τη συγκεκριμένη δουλειά και ήταν εξίσου απαίσιια με την πρώτη. Όσο αγαπούσε τα βιβλία, άλλο τόσο μισούσε τη σκόνη που μάζευαν. Ειδικά αυτά που κατοικοέδρευαν στα ψηλότερα ράφια μετατρέπονταν σε πιατέλες σερβιρίσματος παχιάς σκόνης με γαρνιτούρα από χνουδι. Σκέφτηκε το καθαρό πράσινο ζιβαγκάκι της και λυπήθηκε εκ των προτέρων. Και καλά έκανε, αφού να, μόλις άγγιξε το ράφι, το μανίκι του ζιβάγκου στολίστηκε με μια μεγάλη μαυρίλα.

Καθώς η Βίκυ κατέβαζε τους τόμους και τους ξεσκόνιζε, η Αδριανή μίλησε στο κινητό, έσβησε τα παλιά εξερχόμενα μηνύματα και σημείωσε στο πάλμτοπ της να καλέσει κάποιους άλλους στο σερπράιζ πάρτυ που οργάνωνε απόψε για τον Αλέξη. Μπορεί η σημερινή μέρα να ήταν τα γενέθλια του Αλέξη, αλλά ένιωθε ότι αν κάποιος γιόρταζε σήμερα ήταν εκείνη· δυσκολευόταν να το εξηγήσει με λόγια, αλλά ένιωθε πως γιόρταζε μια νεοαποκτηθείσα αίσθηση ελευθερίας, ότι θα προσπαθούσε εφεξής να αποκαταστήσει την ισορροπία στη ζωή της, να δώσει μεγαλύτερη έμφαση στις φιλικές σχέσεις της και στον σύντροφό της και ν' απεξαρτηθεί λίγο από τη ντρόγκα της δουλειάς.

Όση ώρα η Βίκυ έφερνε τα βιβλία κάνοντας αφηρημένες

σκέψεις για το τι θα ήθελε να κάνει γενικά στη ζωή της και ειδικά με τον Γιώργο, όσο η Αδριανή συλλογιζόταν την αναθέρμανση των διαπροσωπικών σχέσεων της και τη βελτίωση της κοινωνικής της ζωής, μες στο μαγαζί κάποιοι άλλοι κατέστρωναν μεγαλεπήβολα σχέδια ριζικής αλλαγής της δικής τους ύπαρξης.

Άξαφνα άνοιξε η πόρτα. Ήταν ο Χάνος. Μπήκε με φούρια, αλλά σταμάτησε απότομα όταν αντίκρισε την καλοντυμένη, όμορφη πελάτισσα.

«Καλημέρα», της είπε και αμέσως έριξε ένα γρήγορο ερευνητικό βλέμμα στη Βίκυ με το οποίο απαιτούσε να μάθει: α. αν πουλήθηκε κάτι, β. τι πουλήθηκε, γ. αν έγινε κάποιο λάθος και δ. αν σίγουρα δεν έγινε κάποιο λάθος.

Η Βίκυ τού χαμογέλασε μόνο κατ' όνομα, γεμάτη εκνευρισμό εξαιτίας της σκόνης. Με χαιρεκακία δεν μπήκε στον κόπο να του δώσει καμία πληροφορία.

«Θα πληρώσω με πιστωτική», είπε η Αδριανή και έβγαλε το πορτοφόλι της.

«Δε δεχόμαστε πιστωτικές, κυρία μου», δήλωσε ο Χάνος θριαμβευτικά. Στο βασιλείο του έκανε αυτός κουμάντο. Κι ένιωθε πραγματικά βασιλιάς, που έβγαζε βόλτα την παχυλή κοιλιά του και τη γυαλιστερή καράφλα του μ' έναν αέρα τσιφλικά.

«Και περιμένετε να έχω πάνω μου τόσα χρήματα;» είπε σατισμένη η Αδριανή. Το λεξικό ήταν όντως ακριβό.

Ο Χάνος απλώς ανασήκωσε τους ώμους του.

«ΑΤΜ πού έχει εδώ κοντά;»

«Εννοείτε αυτόματα ταμειακή μηχανή;» ρώτησε με προσποιητή ευγένεια ο Χάνος. Γελιόταν όμως εάν νόμιζε ότι η Αδριανή θα ψάρωνε. Είχε αντιμετωπίσει πάρα πολλούς φαφλατάδες άντρες στον εργασιακό της χώρο για να επιτρέψει στον εαυτό της να χαλιέται με την ηλιθία γνώμη του καθενός.

«Ναι. Εννοώ Έι, Τι, Εμ», είπε αρθρώνοντας πεντακάθαρα τα αγγλικά αρχικά. «Πού έχει;»

Μην αντέχοντας τη γελοία στάση του Χάνου που γι' άλλη μια φορά προσπαθούσε να περάσει τη γνώμη του για τη γλώσσα σε αθώους πελάτες, η Βίκυ παρενέβη:

«Το πιο κοντινό είναι στην Ακαδημίας. Δυο στενά από δω».

Η Αδριανή την ευχαρίστησε μ' ένα συνωμοτικό βλέμμα, έριξε ένα άλλο υποτιμητικό στον Χάνο και έκανε μεταβολή για να πάει να φέρει τα χρήματα.

Η μεγαλοπρεπής έξοδος της αναχαιτίστηκε στην πόρτα.

«Μου ανοίγετε, παρακαλώ; Έχει σκαλώσει η πόρτα».

Η Βίκυ σήκωσε τα μάτια της στον ουρανό και ξεφύσηξε. Αυτό έλειπε. Μέχρι τώρα κλειδώνονταν απ' έξω· τώρα θα κλειδώνονταν και μέσα;

Ο Χάνος πλησίασε και έπιασε το πόμολο, αλλά αυτό δεν υπάκουσε στους χειρισμούς του.

«Είναι κλειδωμένη», είπε η Αδριανή.

«Εγώ δεν κλειδώσα όταν μπήκα», αντέτεινε ο Χάνος.

«Θα σκάλωσε, όπως σκαλώνει συνήθως», είπε η Βίκυ πίσω από τον πάγκο. «Καθίστε να δοκιμάσω εγώ». Αν μη τι άλλο, τόσα πρωινά που άνοιγε αυτή το μαγαζί, είχε αποκτήσει οικειότητα με τις ιδιοτροπίες της κλειδαριάς.

Ο Χάνος εξακολουθούσε να ταρακουνά το πόμολο και με απροθυμία έκανε λίγο στην άκρη για ν' αφήσει την υπάλληλό του να δοκιμάσει και αυτή.

«Δεν είναι κλειδωμένη, φαίνεται απ' το γλωσσίδι», αποφάνθηκε η Βίκυ αφού έσκυψε και κοίταξε προσεκτικά.

«Ε τότε γιατί δεν ανοίγει;» ρώτησε η πελάτισσα, που είχε αρχίσει να χάνει την υπομονή της.

«Κάτσε να ξαναδοκιμάσω», είπε ο Χάνος και έσπρωξε τη Βίκυ. Έκανε ό,τι έκανε και πριν, με τα ίδια αποτελέσματα.

Εννοείται ότι και η Αδριανή θέλησε να δοκιμάσει την πόρτα, επειδή οι περισσότεροι δεν πιστεύουμε εάν δεν δούμε με τα μάτια μας, ενίοτε και με τα χέρια μας, αλλά και ίσως επειδή όλοι μας νομίζουμε ότι ξέρουμε καλύτερα. Όμως η πόρτα τήρησε την ίδια δημοκρατική συμπεριφορά απέναντι και στους τρεις.

«Καλά, θέλετε να πείτε ότι κλειδωθήκαμε μέσα;» ρώτησε μισογελώντας με το γελοίο της υπόθεσης.

Ο Χάνος ταραχτηκε. Και δεν ήταν του χαρακτήρα του. Η Βίκυ γούρλωσε τα μάτια βλέποντάς τον να χάνει τη μόνιμη, αυτάρεσκη σιγουριά του· ξάφνου έμοιασε με ξεπεσμένο άρχοντα που αναγκάζεται να ομολογήσει στους δυσαρεστημένους καλεσμένους του ότι το παλάτι του όντως καταρρέει. Η Βίκυ σχεδόν τον συμπόνεσε, έτσι που τον είδε να χάνει τα λόγια του. Ανέλαβε εκείνη πρωτοβουλία.

«Συγγνώμη, κυρία μου», είπε πραγματιστικά. «Έχει ξανασυμβεί, αλλά μόνο απ' έξω. Θα φωνάξουμε κλειδαρά».

Η Αδριανή άνοιξε το στόμα της να διαμαρτυρηθεί για την απαράδεκτη κατάσταση, αλλά το ξανάκλεισε. Συμβαίνουν αυτά. Κι αν είχε μάθει κάτι τόσα χρόνια στην πιεστική δουλειά της είναι ότι οι αναποδιές πάντα καιροφυλακτούν και είναι πέρα για πέρα ανούσιο να γκρινιάζεις γι' αυτές – καλύτερα την ενέργεια που δαπανάς στη γκρίνια να την κάνεις δράση. Περίμενε, λοιπόν, την πρασινούλα να πάρει τηλέφωνο τον κλειδαρά κι αμέσως σκέφτηκε ότι ίσως και να της έκαναν σκόντο για την τλαιπωρία. Η Αδριανή πάντα έβρισκε την ασημένια φόδρα πίσω από κάθε σύννεφο – άλλη μια ξένη παροιμία από τη συλλογή της.

Μόνο που κανείς κλειδαράς δε θεώρησε ποτέ απαραίτητο να κολλήσει τα ακαλαίσθητα αυτοκόλλητά του σε άλλη θέση εκτός από έξω από τις πόρτες, οπότε δεν υπήρχε αυτοκόλλητο μέσα. Η Βίκυ βρήκε βέβαια τη λύση· πήρε τις πληροφορίες

τηλεφωνικού καταλόγου. Όση ώρα περίμενε να απαντήσει κάποιος τηλεφωνητής, όση ώρα η Αδριανή περιεργαζόταν με επιπόλαιο ενδιαφέρον κάποια βιβλία, όση ώρα ο Χάνος δοκίμαζε και ξαναδοκίμαζε το χερούλι ή γυρνούσε το κλειδί στην κλειδαριά, στο ράφι Β4 κάτι κουνήθηκε. Μετά έγιναν όλα πολύ γρήγορα. Η Βίκυ ζήτησε να της δώσουν το τηλέφωνο ενός κλειδαρά στα Εξάρχεια, η Αδριανή έπιασε ένα βιβλίο με πανέμορφο βαθυγάλαζο δέσιμο και χρυσά γράμματα και ο Χάνος άξαφνα βρέθηκε φαρδύς-πλατύς στο πάτωμα ανάμεσα στα ράφια και τον πάγκο. Η πόρτα είχε ανοίξει. Απότομα και εντελώς.

Έλσα

Η Έλσα ζούσε με τη μαμά και τον θείο της. Θα προτιμούσε να τον έλεγε «μπαμπά» αφού έκανε όλα όσα έκανε ένας μπαμπάς σε μια μαμά, αλλά η οικογενειακή συμφωνία –την οποία ποτέ δεν της ζητήθηκε να υπογράψει η ίδια– καθόριζε ότι ο Λευτέρης Καουκτσόγλου λεγόταν θείος. Η Έλσα έψαξε στο λεξικό να βρει τι σημαίνει η λέξη «προσχήματα» και γιατί έπρεπε να κρατιούνται, λες και είναι τόσο εύθραυστα που φοβούνται όλοι μήπως πέσουν και σπάσουν. Ήξερε ότι η μαμά της και ο θείος ήτανε μαζί, σαν αντρόγυνο κάτι, αλλά μπροστά της κρατούσαν αυτά τα προσχήματα. Τα σιχαινόταν τα προσχήματα, γιατί ήτανε βαριά και όποτε τα κρατούσαν, τους εμπόδιζαν να φερθούν με άνεση. Κάθε φορά που έμπαινε στο δωμάτιο και ήταν μέσα η μαμά και ο θείος, η αλλαγή στην ατμόσφαιρα ήταν αισθητή λες και είχε ανοίξει κάποιο βορινό παράθυρο τον Φλεβάρη. Τα βλέμματα μαμάς-θείου έπαυαν να ακολουθούν ευθείες γραμμές, οι φωνές τους κρύβονταν κάτω από παλτά κι η ίδια η Έλσα ένιωθε σαν να παραγίνονταν πολλοί μέσα στον χώρο. Πράγματι, όσο πιο χοντρό είναι το ψέμα τόσο περισσότερο στριμώνχει τους ανθρώπους.

Ήθελε να πει της μαμάς της ότι τον συμπαθούσε τον θείο κι ας μην ήταν μπαμπάς της, ότι δεν την πείραζε που είχε φύγει

ο μπαμπάς της, αντίθετα, ο θείος τής φερόταν καταπληκτικά και δεν είχαν πια φωνές στο σπίτι και ειλικρινά δεν την πείραζε καθόλου να λέει τον θείο «μπαμπά», ούτε πάθαινε παιδικό τραύμα. Είχε ακούσει τη μαμά της να μιλάει στο τηλέφωνο με μια φίλη για το «παιδικό τραύμα» που θα πάθαινε η κόρη της επειδή έφυγε ο πατέρας της. Ήθελε να πει στη μαμά της ότι παιδικό τραύμα πάθαινε όταν ο μπαμπάς έμενε ακόμα σπίτι και τσακώνονταν συνέχεια και έπινε και χτυπούσε τη μαμά. Ενώ ο θείος ήταν καλός και μιλούσε χωρίς να φωνάζει.

Όταν γύρισε σπίτι η Έλσα το μεσημέρι, η μαμά ως συνήθως έλειπε ακόμα στη δουλειά. Ο θείος, που ήταν ταξιτζής, ήταν σπίτι και ξέπλενε τα κατσαρολικά που είχε χρησιμοποιήσει για το μαγείρεμα.

«Γεια σου, πριγκηπέσα μου. Πώς πήγε το σχολείο;»

Η Έλσα έριξε χάμω τη βαριά σάκα της και κάθισε στο τραπέζι.

«Τσακώθηκα με τη Μαρία», είπε και άρχισε να διηγείται το φοβερό έπος της φιλίας τους από την αρχή μέχρι να φτάσει στη ραψωδία του τσακωμού τους, ενώ ο Λευτέρης τούς έστρωνε να φάνε.

«Θεΐε;» ρώτησε κάποια στιγμή η Έλσα καταπίνοντας την αγκινάρα σχεδόν αμάσητη – ο μοναδικός ανεκτός τρόπος να φερθείς σε μια αγκινάρα.

«Έλα».

«Εσύ λες ταξιά, ε;»

«Τι εννοείς “λέω ταξιά”;»

Η Έλσα δυσκολεύτηκε να απαντήσει. «Εννοώ ότι λες “τα ταξιά”. Ή λες “τα ταξί”;»

«Α, τον πληθυντικό εννοείς; Ταξί, ταξιά, το ίδιο πράγμα είναι. Άμα δεν είναι δικό σου, όπως και να το πεις, το ίδιο κάνει».

Η Έλσα κατάλαβε ότι δε θα έπαιρνε την απάντηση που ήθελε από τον θείο Λευτέρη. Την είχε πειράξει πάρα πολύ

που την είχε διορθώσει ο δάσκαλος μπροστά σε όλους για κάτι που η ίδια θεωρούσε άδικο. Αλλά δεν ήξερε πώς να αποδείξει το δίκιο της. Καταλάβαινε τον κανόνα ότι οι ξένες λέξεις δεν κλίνονται, ήταν εύκολος. Άλλωστε πώς να πεις του κομπιούτερου; Ή του... δεν της ερχόταν άλλο παράδειγμα. Για το «ταξί» όμως; Μέσα της ένιωθε ότι το «ταξί» διέφερε απ' τον κομπιούτερ. Ήταν πιο εύκολη λέξη – δεν ήταν ξένη! Είπε: «ταξιού-ταξιού-ταξιού-ταξιού-ταξιού-ταξιού-ταξιού-ταξιού-ταξιού-ταξιού-ταξιού-ταξιού-ταξιού-ταξιού-ταξιού-ταξιού» πολλές φορές απανωτά, μέχρι που η λέξη έχασε το από μέσα της και έμεινε μόνο το κούφιο περιβλήμα του ήχου της. Ταξιού θα μπορούσε να είναι το όνομα ενός εξωτικού πουλιού (το ταξιού ζει στα βάθη της ζούγκλας του Αμαζονίου και διακρίνεται από το ιμπού και το κόκατου χάρη στο χρώμα του που είναι εκρού) ή το τοπωνύμιο μιας απρόσιτης παραλίας (στην Ταξιού θα φτάσετε μόνο με τα πόδια, προσπερνώντας το χωματόδρομο που οδηγεί στη Χιλιαδού και το χωριουδάκι του Άι Γιαννιού) ή πάλι το όνομα ενός Γάλλου ηθοποιού (στην ταινία πρωταγωνιστεί ο Μισέλ Ταξιού με τη Μιου-Μιου) ή το αδερφάκι του Μιλού που ο Τεν-Τεν δε διάλεξε.

Βαρύθυμα η Έλσα σηκώθηκε από το τραπέζι και βοήθησε τον θείο της να μαζέψουν τα πιάτα. Σε λίγο ο θείος θα έπιανε βάρδια και θα έμενε μόνη της για περίπου μία ώρα μέχρι να γυρίσει η μαμά της από το κατάστημα όπου δούλευε. Πήγε στο δωμάτιό της σέρνοντας από πίσω τη βαριά σάκα της και άναψε τον κομπιούτερ της. Θα έπαιζε λιγάκι πριν πιάσει τα μαθήματά της για αύριο. Ήταν η κρυφή συμφωνία που είχε κάνει με τον θείο να μην τη δώσει στη μαμά που έπαιζε αντί να στρωθεί αμέσως στο διάβασμα.

«Έλσα μου, φεύγω εγώ», φώναξε ο θείος Λευτέρης από την κουζίνα.

«Ντάξει, θείε. Τα λέμε αύριο». Ο θείος θα τέλειωνε τη βάρδια αργά, πολλές ώρες αφού η Έλσα θα βρισκόταν στο κρεβάτι της.

Όση ώρα περίμενε τον υπολογιστή ν' ανάψει, ξεντύθηκε και φόρεσε τις πιτζάμες της.

«Αχ, γιατί αργεί;» παραπονέθηκε και κούνησε το ποντίκι ανυπόμονα. Ο κομπιούτερ, όμως, δεν έλεγε ν' ανάψει. Η Έλσα περίμενε για λίγο και όταν είδε ότι δε γινόταν τίποτα, έσκυψε κάτω από το γραφείο της, έκλεισε από πίσω την παροχή ρεύματος, την ξανάνοιξε και ύστερα πάτησε το κουμπί για να ανάψει. Όπως είχε δει τη μαμά της να κάνει. Αυτή τη φορά ο υπολογιστής συμμορφώθηκε. Η Έλσα κάθισε άκρη-άκρη στην καρέκλα της, πανέτοιμη να πιάσει το συναρπαστικό παιχνίδι της εκεί που το είχε σταματήσει χθες.

Ντίνα

Εκείνη την ημέρα ο Υπουργός Παιδείας της χώρας τσακώθηκε με τη γυναίκα του και ανακοίνωσε μια νέα εκπαιδευτική μεταρρύθμιση. Ο τσακωμός με τη γυναίκα του είχε άμεση σχέση με την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση, αλλά ίσως και η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση να είχε κάποια λιγότερο εμφανή σχέση με τον τσακωμό – ή μάλλον συνολικά με τον έγγαμο βίο του υπουργού.

Το βράδυ, την ώρα που ο υπουργός ετοιμαζόταν να πέσει για ύπνο, η γυναίκα του είπε:

«Ξέχασες να σβήσεις το φως κάτω».

Ο Αναστάσης Κυπριόγλου ξεφύσηξε δυσαρεστημένα, έκανε μεταβολή και ξανακατέβηκε τις σκάλες για να σβήσει το φως στο σαλόνι της διώροφης μεζονέτας τους στο Χαλάνδρι.

«Αληθεύει αυτό που διάβασα στην εφημερίδα σήμερα για το νέο νομοσχέδιο;» ρώτησε η Ντίνα κλείνοντας το βιβλίο με το δάχτυλο σε ρόλο προσωρινού σελιδοδείκτη και βγάζοντας τα γυαλιά της.

«Ποιο;» Ο Αναστάσης εκτός από σύζυγος της Ντίνας για είκοσι δύο χρόνια ήταν επίσης υπουργός παιδείας τον τελευταίο ενάμιση χρόνο.

«Αυτό για τη γλώσσα και την εκπαιδευτική μεταρρύθμιση».

«Αληθεύει», απάντησε ενώ ξεντυνόταν. «Ο μικρός γύρισε;»

«Εδώ και ώρες», απάντησε η Ντίνα, που ελάχιστα την ενδιέφερε αυτή τη στιγμή ο δεκαεπτάχρονος κανακάρης τους, ο οποίος τώρα βρισκόταν στο δωμάτιό του και έπαιζε ή με τον κομπιούτερ του ή με το πουλί του ή και με τα δύο συγχρόνως.

«Το έχετε σκεφτεί καλά;»

«Ποιο πράγμα;»

«Το νομοσχέδιο, βρε Αναστάση! Είστε σοβαροί; Τέτοιες επεμβάσεις δε γίνονται από τη μια μέρα στην άλλη».

«Δεν είναι απ' τη μια μέρα στην άλλη», είπε ο Αναστάσης κουρασμένα. Δεν είχε καμία όρεξη ν' ανοίξει κουβέντα για το νομοσχέδιο αλλά ήδη ήξερε ότι δεν είχε πολλές επιλογές. «Το 'χει εκπονήσει το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο. Και ο ΕΛ.Ο.Τ.», πρόσθεσε ως αποστομωτικό, κατευχίν, επιχείρημα.

Παρότι είχε την πλάτη του γυρισμένη ενόσω έψαχνε καθαρές πιτζάμες στη συρταριέρα, ήξερε καλά ότι η Ντίνα κάθε άλλο παρά είχε αποστομωθεί. Γύρισε αργά-αργά, ελπίζοντας η γυναίκα του να ήταν κουρασμένη και να μην είχε όρεξη για κουβέντα.

«Το Παιδαγωγικό Ινστιτούτο και ο ΕΛ.Ο.Τ. εισηγήθηκαν μία ακόμη ανεφάρμοστη, αχρείαστη και εν πολλοίς επικίνδυνη γλωσσική μεταρρύθμιση;» ρώτησε, δίνοντας με τον τόνο της φωνής της η ίδια την απάντηση ότι, όχι βέβαια, αποκλείεται δύο σοβαροί φορείς να εισηγούνταν τέτοιες γελοιότητες.

«Ναι», απάντησε ξερά ο υπουργός. «Μπορούμε τώρα ν' αφήσουμε το νομοσχέδιο και να κοιμηθούμε; Έχω πολλές δουλειές αύριο».

«Δεν μπορείτε να παρέμβετε στη γλώσσα έτσι. Ούτε η Γαλλική Ακαδημία δεν κάνει τέτοιες βίαιες παρεμβάσεις. Άκου εκεί θ' αντικαταστήσετε όλες τις ξένες λέξεις με ελληνικές. Και πώς σκοπεύετε να το κάνετε αυτό;»

«Καταρχάς, θα ξεκινήσουμε από τα σχολεία. Θα συγγραφεί νέο βιβλίο για τη διδασκαλία των Νεοελληνικών με στόχο την

εκρίζωση των ξένων λέξεων και την αντικατάστασή τους με ελληνικές. Δεύτερον, θα τυπώσουμε και θα μοιράσουμε λεξικά με τις προτιμώμενες λέξεις σε όλα τα σχολεία της επικρατείας. Τρίτον, θα επιβάλλονται πρόστιμα στα ΜΜΕ που δεν τηρούν τον νόμο».

«Χα! Όπως επιβλήθηκαν και για τις επιγραφές καταστημάτων που έπρεπε να αναγράφονται στα ελληνικά».

«Βρε Ντίνα, να χαρείς. Το 'χουν μελετήσει ειδικοί».

«Να τους βράσω τους ειδικούς, Αναστάση. Σκοπιμότητες εθνικιστικού χαρακτήρα εξυπηρετούν τέτοιες ανοησίες».

«Και γι' αυτό έχεις γνώμη; Για όλα πρέπει να 'χεις γνώμη πια;» είπε ανεβάζοντας τον τόνο της φωνής του και αποχαιρέτώντας την προοπτική μιας γαλήνιας νύχτας.

«Δουλειά μου είναι, οπότε ξέρω».

«Σκατά ξέρεις, Ντίνα. Ψυχολόγος είσαι».

«Ειδικευμένη στην επικοινωνία. Και σου εγγυώμαι ότι τέτοιες επεμβάσεις είναι καταδικασμένες από χέρι. Έχει αποδειχθεί και στη Γαλλία και αλλού».

«Η γλώσσα μας κινδυνεύει από την πανταχόθεν εισβολή της αγγλικής. Αυτό που κάνουμε είναι μια προσπάθεια να αναχαιτιστεί η κυριαρχία της αγγλικής εις βάρος της γλώσσας μας και να διαφυλαχθεί ο γλωσσικός μας πλούτος».

«Αναστάση, δε μιλάς στους δημοσιογράφους τώρα· σε μένα μιλάς, γι' αυτό κόψε τις βαρύγδουπες δηλώσεις. Νομίζεις ότι με τέτοιες αβασάνιστες απαγορεύσεις και ευχολόγια θα διαφυλαχθεί η γλώσσα μας; Επειδή θα απαγορεύσετε τη λέξη... ξέρω κι εγώ... Πιν;»

«Από κάπου πρέπει να ξεκινήσουμε», είπε ο Αναστάσης και ξάπλωσε.

«Από δω που ξεκινάτε οδηγείστε μαθηματικά σε αδιέξοδο. Η γλώσσα δε δέχεται τέτοια βία».

«Δεν είναι βία! Είναι διακαές αίτημα πολλών πατριωτών!»

αρπάχτηκε ο Αναστάσης. «Αν θες να ξέρεις, στη Βουλή των Εφήβων ακούστηκαν οι κραυγές αγωνίας των νιάτων της χώρας μας για το πού οδεύει η γλώσσα μας. Και ζήτησαν να καταστεί δια νόμου υποχρεωτική η ορθότερη διατύπωση εννοιών με ελληνική και όχι ξένη ορολογία και να συγκληθεί επιτροπή φιλόλογων και γλωσσολόγων για τον εξελληνισμό των λέξεων!»

«Το είπαν αυτό έφηβοι στη Βουλή;»

«Αμέ!» θριάμβευσε ο Αναστάσης.

«Στενοχωριέμαι αλλά δεν εκπλήσσομαι», κούνησε το κεφάλι της η Ντίνα, γνωρίζοντας από πρώτο χέρι πόσο αντιδραστικοί ήταν μερικοί φοιτητές της στο θρησκόληπτο, υπερσυντηρητικό πανεπιστήμιο όπου δίδασκε.

«Μάλιστα», συνέχισε ακόμα πιο θριαμβευτικά ο άντρας της, «ζήτησαν να νομοθετηθεί επιβολή ποινών και προστίμων στους κακομεταχειριστές της γλώσσας που είναι δημόσια πρόσωπα!»

«Το ήξερα ότι στη Βουλή των Εφήβων συμμετέχουν τα πιο γερασμένα παιδιά της χώρας, αλλά δεν περίμενα τόση αρτηριοσκλήρωση!»

«Ο πατριωτισμός δεν είναι αρτηριοσκλήρωση! Σβήνουμε το φως τώρα ή θα μιλάμε όλη νύχτα;»

Η Ντίνα διέκρινε στον τόνο της φωνής του ότι αν συνέχιζε θα δρασκέλιζε το λεπτό όριο που χώριζε την έντονη συζήτηση από τον καυγά. Ούτως ή άλλως, η πληροφορία για τους συνταξιοδοτημένους εφήβους της είχε μαυρίσει την καρδιά. Πού να ήξερε κιόλας ότι στην ίδια συνεδρίαση μια κοπέλα είχε προτείνει τον υποχρεωτικό εορτασμό των εθνικών επετείων λόγω κινδύνου αφελληνισμού. Ακούμπησε το βιβλίο και τα γυαλιά της στο ήδη γεμάτο βιβλίο κομοδίνο, χώθηκε κάτω από τα σκεπάσματα και έσβησε το φως, όχι όμως και τον νου της, που συνέχισε να αναμοχλεύει το θέμα. Το μόνο χειρότερο προσκεφάλι από τον θυμό είναι οι ενοχές.

Βίκυ

Ενώ η Ντίνα το επόμενο πρωί θα ξυπνούσε με τον εκνευρισμό της νυσταγμένο μα άθικτο, η Βίκυ πριν καν ανοίξει τα μάτια της ήξερε ότι αυτό που τη βάραινε δεν ήταν μόνο το πάπλωμα αλλά και μια ανυπόφορη έλλειψη νοήματος. Η ζωή της είχε βαρεθεί να περιμένει κάτι που δεν έδειχνε κανένα σημάδι ότι ερχόταν· αν υπήρχε λεωφορείο ο πόθος, σίγουρα είχε από καιρό διακόψει τα δρομολόγια στη στάση όπου ξεροστάλιαζαν οι επιθυμίες της.

Το προηγούμενο βράδυ όταν ακούμπησε το κεφάλι της στο μαξιλάρι και πριν σβήσει το φως, είχε νιώσει τα θέλω της να τη δαγκώνουν με μεγαλύτερη βία απ' ό,τι συνήθως. Έκλεισε τα μάτια με την ελπίδα ότι κάτι μυστηριώδες θα γινόταν μέχρι το πρωί και θα αποκατασταίνονταν η ομοιοστασία της ατάραχης πλήξης ή της πληκτικής αταραξίας, δεν ήταν σίγουρη.

Ωστόσο το πρωί ξύπνησε με τη ζωή της να στέκεται πλάι στο προσκεφάλι της και να απαιτεί να ταϊστεί κάτι πιο θρεπτικό από νερόβραστη καθημερινότητα. Το σπίτι που βρόμαγε καθαριότητα και τάξη, στο μανσωλειακά ήσυχο προάστιο, τα τακτοποιημένα βιβλία, τα διπλωμένα σεντόνια, η προβλέψιμη ρουτίνα σήμερα έπαυαν να αποτελούν ασφαλή λιμένα και έμοιαζαν με αυτοεπιβεβλημένη κάθειρξη. Ζούσε σ' ένα υπερβολικά τακτοποιημένο παρόν, είχε ένα άκρως μακελεμένο παρελθόν και αυτά

τα δύο μηχανορραφούσαν για να της φτιάξουν ένα θανατηφόρα ανούσιο μέλλον.

Σηκώθηκε από το κρεβάτι επιστρατεύοντας τα ισχνά αποθέματα ενέργειάς της. Μοναδικό της καύσιμο η απόφαση σήμερα να κάνει κάτι που θα της εκτροχίαζε τη μονοφορική ρουτίνα. Ντύθηκε βιαστικά, δεν έφαγε καν πρωινό κι έφυγε από το σπίτι σαν διωγμένη Σταχτοπούτα που πρέπει να βιαστεί, πριν η εύθραυστη απόφαση μεταμορφωθεί σε ήττα.

Έφτασε στο κέντρο της Αθήνας νωρίτερα απ' ό,τι συνήθως αλλά όχι τόσο νωρίς ώστε να μην μπορέσει να κάνει αυτό που είχε βάλει σκοπό να κάνει. Μπορεί να μη σχεδίαζε καμιά επαναστατική κίνηση τύπου «τα παρατάω όλα και φεύγω για τα υψίπεδα του Περού», μα για τα δεδομένα της Βίκυς Λεονταρίδου αυτό που είχε αποφασίσει να κάνει ήταν μνημειώδους ολκής. Εφτά μήνες μάζευε σταγόνα-σταγόνα όσο θάρρος έκριναν οι αδένες της προσωπικότητάς της κι εκείνο το πρωί της 19ης Οκτωβρίου το ήπιε όλο μονορούφι και έκανε το μεγάλο τόλμημα: Του μίλησε.

Κανονικά οι αντωνυμίες χρησιμοποιούνται αντί ενός ονόματος, εξ ου και αποκαλούνται αντωνυμίες. Όμως στην προκειμένη περίπτωση το «του» δεν αντικαθιστούσε όνομα αλλά ένα ερωτηματικό. Όχι ότι ο άνθρωπος δεν είχε όνομα – απλώς δεν το ήξερε η Βίκυ. Και εξακολουθούσε να μην το ξέρει, αλλά τουλάχιστον είχε μικρύνει την απόσταση που τη χώριζε από το να το μάθει.

Οι πεταλούδες του έρωτα δεν ήταν ενδημικές στο στομάχι της Βίκυς. Σπάνια έρχονταν κατά δω, σπανιότερα έμεναν. Αυτός ο άνθρωπος, όμως, έμοιαζε να τις κουβαλά στο βλέμμα του, στον τρόπο που έπιανε τη λαβίδα για να της δώσει την τυρόπιτα, στις ήρεμες, αέρινες κινήσεις του για να φτιάξει τον καφέ της, να πάρει τα χρήματα, να της δώσει ρέστα. Άπειρες

πεταλούδες την τύλιγαν και ζαλιζόταν λιγάκι από το φτερούγι-
σμά τους, έτσι που όταν έκανε μεταβολή και αντίκριζε ξανά τη
Ζωοδόχου Πηγής χρειαζόταν λίγες στιγμές για να υπενθυμίσει
στον εαυτό της πού βρισκόταν.

Ανέκαθεν η Βίκυ ζούσε καλύτερα όταν ζούσε στη φαντασία
της. Εκεί έλυνε και έδενε χωρίς να λύνεται σε κλάματα ή να
δένεται κόμπος, όπως όταν συναναστρεφόταν με ανθρώπους.
Φόβος. Ατολμία. Συστολή. Ήταν τρεις λέξεις που εύκολα θα
τις φορούσε κανείς στη Βίκυ, και συνήθως ούτε τη στένευαν
ούτε της έπεφταν μεγάλες.

Εφτά μήνες, όμως, τώρα η Βίκυ έβρισκε παρηγοριά και σε
κάτι άλλο εκτός από τα πολύτιμα βιβλία της. Ο Χ είχε όνομα
και επώνυμο και πιο μέσα από το όνομα είχε μουσικές προτι-
μήσεις και παιδικές αναμνήσεις, αγαπημένη στάση στο σεξ και
κακές συνήθειες. Είχε περάσει πολύς καιρός από την τελευταία
φορά που η Βίκυ επιθυμούσε να μπει μέσα σ' έναν άλλον άν-
θρωπο, ν' αναπνεύσει τη μυρωδιά του κορμιού του και τη σκόνη
των ονείρων του.

Την ώρα που έπαιρνε τον καφέ της και την τυρόπιτα από
το τυροπιτάδικο πέντε μαγαζιά πιο κάτω από την «Πηγή», τα
χειλή της βρήκαν το κουράγιο να σκαρφαλώσουν λίγο πιο πάνω
στα μάγουλά της, σχηματίζοντας ένα χαμόγελο, άτολμο και φο-
βισμένο, μα ξεκάθαρα χαμόγελο. Τα μάτια της πήραν θάρρος
και βάζοντας τα δυνατά τους έμειναν εστιασμένα στα δικά του
τουλάχιστον δέκα δευτερόλεπτα περισσότερο απ' όσα απαι-
τούνταν για να υποδηλώσουν κάτι παραπάνω από μια απλή
δοσοληψία τυροπιτικού ενδιαφέροντος. Οι φωνητικές χορδές
προσπάθησαν μα απέτυχαν να αρθρώσουν έστω μια αδύναμη
κοινοτοπία και να συνδράμουν έτσι τη Βίκυ στον στόχο της, μα
μην τα θέλουμε όλα. Στο κάτω-κάτω, ο τύπος φάνηκε να πιάνει
το γενικότερο νόημα. Ο εγκέφαλός του κατέγραψε ότι η γυ-

ναίκα μπροστά του δεν ήθελε μόνο τον καφέ και την τυρόπιτα που έπαιρνε κάθε μέρα ανελλιπώς. Ίσως βέβαια να βοήθησαν και οι φερομόνες που ανέδιδε το κορμί της, αλλά αυτό δεν το ξέρει ούτε εκείνη, ούτε εκείνος. Πάντως, ο άγνωστος χαμογέλασε, πιο πετυχημένα από τη Βίκυ, και ψαχουλεύοντας στο απόθεμά του από πρόχειρες ατάκες στιγμιαίου φλερτ, είπε:

«Σ' έχω ξαναδεί. Εδώ κοντά δουλεύεις;»

Η υπόλοιπη συζήτηση είναι πολύ αμήχανη και προβλέψιμη για να επαναληφθεί. Άλλωστε, δεν είχαν σημασία οι βλακείες που έλεγαν, αλλά το γεγονός ότι εκείνη τη στιγμή ξεκινούσαν τον τελετουργικό χορό του φλερτ, με δειλά, προσεκτικά βήματα για μην ξενοχιάσουν ο ένας τον άλλον.

Μόλις έφυγε, η Βίκυ έφαγε την πιο νόστιμη μπουκιά τυρόπιτας της ζωής της!

Γιώργος

Αισθανόταν το κινητό του να δονείται στην τσέπη του πουκαμίσσου του. Ήθελε να δει ποιος τον καλεί, αλλά δε γινόταν να βγάλει το κινητό του μες στην τάξη. Θα έδινε το κακό παράδειγμα στους μαθητές του – παρότι το έπαιρναν μόνοι τους χωρίς να τους το δώσει κανείς. Ο πόλεμος κατά της χρήσης κινητών εντός της τάξης ήταν από καιρό χαμένος. Δε χρειαζόταν παρά να παρατηρήσει τον εαυτό του για να δει πόση γενναιότητα απαιτούταν για ν' αντισταθεί να βγάλει το κινητό του και να δει ποιος είχε στείλει μήνυμα. Ο Γιώργος εφάρμοζε τη σχολική εγκύκλιο και επέβαλλε την απαγόρευση χρήσης κινητών στην τάξη, αλλά συνήθως έκανε τα στραβά μάτια στο αντιστασιακό κίνημα των μαθητών που έστελναν μηνύματα στα μουλωχτά.

Υπήρχαν φορές που διασκεδάζε με το πόσο επινοητικοί γίνονταν μερικοί μαθητές προκειμένου να διαβάσουν ή να γράψουν ένα μήνυμα. Στα δικά του σχολικά χρόνια, το αντίστοιχο πνεύμα επανάστασης ήταν να στέλνεις ραβασάκια – ο ίδιος τα 'χωνε μέσα σε τετράδια, τα κόλλαγε πίσω από χάρακες ή έγραφε πάνω σε γόμες και ύστερα τάχα μου έδινε τη γόμα ή τον χάρακα σε κάποιο συμμαθητή. Τελικά δεν είχαν αλλάξει οι καιροί – μονάχα τα εργαλεία. Κι η επινόηση μεθόδων παράκαμψης των κανόνων ήταν πιθανώς πιο εκπαιδευτική, με την έννοια της

καλλιέργειας της εφευρετικότητας και της νοητικής διεργασίας, απ' ό,τι η στείρα, στο μεγαλύτερό της μέρος, διδακτική ύλη.

Δέκα λεπτά ακόμη τον χώριζαν από το διάλειμμα. Το κουδούνι δε θα χτυπούσε λυτρωτικά μόνο για τους μαθητές αλλά και για τον ίδιο. Ώρες-ώρες, η πλήξη εκατέρωθεν της έδρας ήταν ίδια – ίσως μεγαλύτερη για τον ίδιο, που ήταν αναγκασμένος να δίνει τον ρυθμό, ενώ οι μαθητές ήταν αναγκασμένοι μόνο να καμώνονται πως τον ακολουθούν.

Βέβαια, υπήρχαν και μέρες που η τάξη μεταμορφωνόταν. Κάτι μαγικό συνέβαινε, ένας ηλεκτρισμός της ατμόσφαιρας, σχεδόν μια απτή αλλαγή στον αέρα και ξαφνικά υπήρχε ενθουσιασμός. Δικός του και δικός τους. Αυτό συνέβαινε κυρίως στο μάθημα της γλώσσας, σπανιότερα της ιστορίας. Διάβαζαν ένα κείμενο από το ανθολόγιο και αντί απλώς να το αναλύσουν (δηλαδή να τραβήξουν ομαδική πλήξη), το μετέτρεπε σε θεατρικό, μοιράζοντας ρόλους στους μαθητές. Δεν έστηνε θεατρική παράσταση, αλλά έβαζε τους μαθητές να πουν τα λόγια των ηρώων, μετά να σκεφτούν και να πουν γιατί έπραξαν όπως έπραξαν, τι σημαίνει αυτό που έκαναν, πώς οι πράξεις τους συνδέονται με τις πράξεις των άλλων και ποιο είναι το συνολικό νόημα που βγαίνει. Δεν πετύχαινε πάντα, αλλά τις φορές που πετύχαινε η ώρα περνούσε σαν νεράκι και το κουδούνι του διαλείμματος δε σήμαινε λύτρωση αλλά ανομολόγητη απογοήτευση.

Οι σχετικά καινοτόμες εκπαιδευτικές μέθοδοι του Γιώργου δεν οφείλονταν ούτε σε διαβάσματα ούτε σε μια ολοκληρωμένη επαναστατική προσέγγιση της διδασκαλίας. Βασικά, δεν ήθελε να πλήττει ο ίδιος. Άλλωστε, το να γίνει δάσκαλος δεν ήταν ποτέ όνειρο ζωής. Όμως και τίποτα άλλο δεν ήταν. Το γεγονός ότι το κολλητάρι του, ο Μάκης, και η Ελίνα, η κοπέλα που ζαχάρωνε από τη Γ' Γυμνασίου, διάλεξαν τη θεωρητική κατεύθυνση ήταν υπεραρκετό κίνητρο και για τον ίδιο.

Έτσι κατέληξε στην παιδαγωγική ακαδημία σχεδόν από τύχη ή μάλλον χάρη σε διάφορες συγκυρίες και σχέδια άλλων. Στην αρχή, δεν τον ενδιέφερε περισσότερο ή λιγότερο από άλλα επαγγέλματα. Εξάλλου, ούτε ο πρώτος θα ήταν ούτε ο τελευταίος που διάλεξε σπουδές πιο τυχαία απ' ό,τι διαλέγει κανείς ένα ζευγάρι παπούτσια και καταλήγει να σπουδάσει κάτι αδιάφορο ή άχρηστο. Αλλά σιγά-σιγά ανακάλυψε ότι το να γίνει δάσκαλος όχι μόνο δε θα ήταν άσχημος τρόπος να βγάλει το ψωμί του, αλλά είχε και κρυφά πλεονεκτήματα. Πέρα από το προφανές προτέρημα των μεγάλων διακοπών, η θέση εξουσίας εντός της τάξης σήμαινε ότι σπάνια θα τον αμφισβητούσε κανείς, όπως θα συνέβαινε σε μια εταιρεία.

Αφιλόδοξος ήταν, ανεύθυνος όχι. Χωρίς να το περιμένει, ο Γιώργος συνειδητοποίησε πόσο επικίνδυνα λεπτός ήταν ο ρόλος του. Τα παιδιά έμπαιναν στην τάξη πιο εύθραυστα κι από λεπτεπίλεπτα κρυστάλλινα βάζα. Μερικά έμπαιναν ήδη θρυμματισμένα, με την ψυχούλα τους κολλημένη όπως-όπως και τις ραγισιές ολοφάνερες. Παιδιά δύστροπα, με τις σκανταλιές τους να ζωγραφίζουν φανταχτερά την ανάγκη για λίγη προσοχή· παιδιά-νταήδες, με την κακία τους να μυρίζει έλλειψη στοργής· παιδιά συνεσταλμένα, σαν μπουμπούκια που κινδυνεύουν να ξεραθούν προτού καν ανθίσουν· παιδιά πρόσχαρα και παιχνιδιάρικα, που φανέρωναν ότι ο δείκτης οικογενειακής δυσλειτουργίας στο δικό τους σπιτικό ήταν πάνω-κάτω σε ανεκτά όρια· παιδιά φοβισμένα, με μάτια ραγισμένα, που τον έκαναν ν' αναρωτιέται ποιος θεός τα βοηθούσε να επιζήσουν· παιδιά αγρίμια, με αλληργία σε κανόνες, που του δοκίμαζαν τα νεύρα και την υπομονή.

Ο Γιώργος δεν είχε καμία φιλοδοξία να αλλάξει τον κόσμο μέσα από τον ρόλο του ως δασκάλου. Μετά βίας έκανε σχέδια για τη βελτίωση της δικής του ζωής. Η κάθε μέρα, άντε το πολύ και η αυριανή, έμοιαζε να είναι το μέγιστο που μπορούσε

να σηκώνει το εύρος προσοχής του. Ξυπνούσε το πρωί όχι με σχέδια αλλά με κάτι σαν αόριστες επιθυμίες που καλό θα ήταν να πραγματοποιόνταν αλλά δεν θα τον γκρέμιζαν εάν πήγαιναν στραβά. Οι επιθυμίες του έμοιαζαν περισσότερο με θαλασσινές αύρες που μόλις γίνονται αισθητές παρά με τυφώνες που με τη δύναμή τους αλλάζουν το τοπίο.

Τρεις ήταν οι κορυφές που καθόριζαν το ισοσκελές τρίγωνο της εργασιακής και προσωπικής του ζωής: πλήξη, ξεκούραση, άγχος. Μπορούσε να εργάζεται χωρίς να πλήττει, χωρίς να αγχώνεται και με σχετική ξεκούραση; Έτσι, φρόντιζε να κάνει το μάθημα ενδιαφέρον για τον ίδιο, αλλά δεν αγχωνόταν από την επιθυμία να γίνει φάρος γνώσεων και μοντέλο στάσης ζωής για τους μικρούς ανθρώπους που τον περιστοιχίζαν, όπως λόγου χάρη ένας-δυο συνάδελφοί του που στα μάτια τους έλαμπε κάτι το donkitchovικό, μια σχεδόν ιερή και ελαφρώς φανατισμένη αποστολή ν' αλλάξουν τον κόσμο.

Σήμερα, όμως, δεν ήταν μια από αυτές τις μέρες ενθουσιασμού. Ίσως δε βοηθούσε η γεωμετρία, πιθανότατα όμως και ο ίδιος ο Γιώργος δεν είχε πολλά κέφια. Χθες βράδυ είχε βγει με δυο φίλους για ένα ποτό που απρογραμμάτιστα έγινε πέντε, με όλα όσα αυτό συνεπαγόταν για κεφάλι και συκώτι την επομένη.

Το κουδούνι σήμανε την ηρωική έξοδο μαθητών και δασκάλου. Ο Γιώργος κάθισε στην έδρα και έβγαλε το κινητό του. Μήνυμα. Από την Καίτη.

«ΚΑΛΗΜΕΡΑ ΚΑΥΛΙΑΡΗ. ΠΑΡΕ ΜΕ ΜΟΛΙΣ ΜΠΟΡΕΣΕΙΣ. ΣΕ ΘΕΛΩ...»

Ασυναίσθητα, κοίταξε τριγύρω του από ντροπή για την αυστηρή ακαταλληλότητα του SMS μέσα σε μια σχολική τάξη. Δεν μπορούσε να την πάρει τηλέφωνο· η Καίτη είχε την τάση να μιλάει βρόμικα και παρότι ήταν μόνος του στην τάξη δεν αισθανόταν καθόλου άνετα. Η Καίτη, απεναντίας, θα το έβρισκε

καυλωτικό – ένας λιγότερος λόγος να της τηλεφωνούσε τώρα.

Η ακεφιά του διαλύθηκε μεμιάς χάρη στην ιδέα ότι θα έκανε σεξ σήμερα. Της έγραψε: «ΔΕΝ ΜΠΟΡΩ ΝΑ ΜΙΛΗΣΩΤΩΡΑ ΤΙ ΩΡΑ ΘΕΣ ΝΑ ΒΡΕΘΟΥΜΕ;» Το έστειλε και περίμενε με ενθουσιασμό την απάντηση. «ΤΟ ΒΡΑΔΥ ΣΤΙΣ ΕΝΝΙΑ ΣΠΙΤΙ ΜΟΥ ΕΝΤΑΞΕΙ;» Ο ενθουσιασμός του Γιώργου τράκαρε με μια ανειλημμένη υποχρέωση: απόψε είχε να πάει στον οδοντίατρο.

«Γαμώ τη», μονολόγησε και πέρασε το υπόλοιπο διάλειμμα κάνοντας μηνυματικές διαπραγματεύσεις με την Καίτη ως προς την καταλληλότερη ώρα ερωτικής συνεύρεσης.

Έλσα

Μεταφέρω στον άλλο αριθμό:

Ο σταχτής γάτος – οι σταχτιοί γάτοι

Ο φαρδύς δρόμος – οι φαρδιοί δρ

Το θαλασσί πουκάμισο

Το βαρύ φορτίο

Η Έλσα άρχισε να κάνει την άσκηση. Δεν ήταν δύσκολη. Τα περισσότερα στο σχολείο δεν ήταν δύσκολα. Βαρετά ήταν. Εκτός απ' τη Χημεία, που ήταν και βαρετή και δύσκολη.

Σήμερα δεν έπαιξε κομπιούτερ μόλις γύρισε από το σχολείο. Έπρεπε να κάνει γρήγορα τα μαθήματά της και μετά αμέσως να φύγουν με τη μαμά· είχε ρεπό σήμερα και θα την πήγαινε να δει τη γιαγιά. Την άλλη γιαγιά.

Η Έλσα δε χαιρόταν καθόλου. Δεν αγαπούσε καμία από τις γιαγιάδες της. Ούτε αυτή που ζούσε στο... στο... μα πόλη στη Βόρεια Ελλάδα και ήταν μαμά της μαμάς, ούτε κι αυτή τη γιαγιά εδώ, που ζούσε στη Νέα Ιωνία και ήταν μαμά του μπαμπά. Η μαμά της μαμάς μύριζε και ήταν χοντρή και όλη την ώρα την αγκάλιαζε, της έφτιαχνε τα ρούχα και της χάιδευε τα μαλλιά και της τα έβαζε πίσω από τ' αυτιά. Ευτυχώς, αυτή τη γιαγιά την έβλεπαν σπάνια γιατί έμενε μακριά.

Η άλλη γιαγιά ούτε μύριζε ούτε ήταν χοντρή ούτε και την

αγκάλιαζε συνέχεια. Αλλά αυτή η γιαγιά όλο έκλαιγε. Μόλις χτύπαγαν το κουδούνι και περίμεναν στην πόρτα της μικρής μονοκατοικίας πάνω από ένα τυπογραφείο που μια φορά που είχαν πάει ήταν ανοιχτό και έκανε πολύ θόρυβο, με το που άνοιγε η γιαγιά, έβαζε τα κλάματα.

«Πώς μεγάλωσες, Έλσα μου, παιδί μου! Φτυστή ο πατέρας σου είσαι. Φτυστή ο Κωστάκης μου!» Κι έκλαιγε. Όση ώρα τούς έβγαζε γλυκό και καφέ και πορτοκαλάδα και μετά που κάθονταν απέναντι, τα μάτια της ήταν βουρκωμένα κι έτρεχαν. Ανάμεσα στα δάκρυα μιλούσε για τον γιο της, τον Κώστα, τον άντρα της μαμάς, τον μπαμπά της Έλσας, που δεν είναι κακό παιδί και δεν έπρεπε να τον διώξεις απ' το σπίτι, του 'τυχαν δυσκολίες, φταίει κι αυτός, δε λέω, φταίει, αλλά περνάει δύσκολα, εντάξει πίνει, αλλά θα το κόψει, μου το υποσχέθηκε, αχ Ελσάκι μου, ο πατέρας σου σ' αγαπά και του λείπεις...

Η Έλσα καθόταν μαζεμένη στην άκρη του καναπέ και έτρωγε μόνο μια μπουκιά απ' το γλυκό, που της άρεσε έτσι κι έτσι, αλλά δεν ήθελε να το φάει όλο γιατί θα ήταν σαν να συμφωνούσε σε κάτι, ενώ το μόνο που ήθελε ήταν να φύγουν. Άλλωστε φοβόταν. Αν και είχε συμβεί μόνο μια φορά και η μαμά είχε απειλήσει τη γιαγιά πως αν ξανασυνέβαινε δε θα πατούσε ποτέ ξανά στο σπίτι και η γριά δε θα 'βλεπε ποτέ το εγγόνι της, μια φορά είχε εμφανιστεί ο μπαμπάς. Κι αμέσως τσακώθηκαν με τη μαμά. Παραλίγο να πιαστούν στα χέρια, οπότε η Έλσα πήρε το πήλινο τασάκι απ' το τραπέζακι και το πέταξε στην μπαλκονόπορτα, κάνοντας το τζάμι κομμάτια. Η μαμά κι ο μπαμπάς σταμάτησαν να ουρλιάζουν, η γιαγιά σταμάτησε να κλαίει κι η Έλσα σηκώθηκε και πήγε στην εξώπορτα και έριξε στη μαμά ένα βλέμμα που ήταν μισό ικεσία μισό διαταγή.

Τον μισούσε τον μπαμπά. Που μεθούσε και μετά τσακωνόταν με τη μαμά και πλακώνονταν κι ύστερα ξεμέθυστος έκλαιγε

και την παρακαλούσε να τον συγχωρέσει. Πιο παλιά, θυμόταν η Έλσα, τα κλάματα και τα παρακαλητά ήταν πιο συχνά απ' τις φωνές και τους τσακωμούς. Κάποια στιγμή η μαμά δεν άντεξε και ζήτησε διαζύγιο κι έβγαλε κάτι που λέγεται ασφαλιστικά μέτρα («για την ασφάλειά μας, Έλσα»), αλλά δε χρειαζόταν να της το εξηγήσει, προφανώς καταλάβαινε και μόνη της η Έλσα ότι ήταν για την ασφάλειά τους, για να μην τις πλησιάζει και τις χτυπάει. Κι έμειναν μόνες τους για ολόκληρη την Τετάρτη Δημοτικού, αλλά αφού πρώτα χρειάστηκε να μείνουν δύο μήνες σ' ένα σπίτι που έμεναν κι άλλες μαμάδες ή γυναίκες χωρίς παιδιά αλλά με μελανιές. Μετά η μαμά γνώρισε τον θείο Λευτέρη μια μέρα που την έφερε με το ταξί του, κι από φέτος ο θείος έμενε μαζί τους. Η Έλσα ήξερε ότι είναι ζευγάρι, αλλά η μαμά δεν το παραδεχόταν, δεν ήθελε να μιλάει γι' αυτό. Η Έλσα φυσικά ρώτησε τον θείο αν είναι ζευγάρι με τη μαμά, αλλά εκείνος τής απάντησε ότι την αγαπάει.

Πολλές φορές οι μεγάλοι άλλα τους ρωτάς κι άλλα απα-ντούν. Πάντως, ό,τι κι αν εννοεί ο θείος, η Έλσα χαιρόταν που έμενε μαζί τους, γιατί ήταν καλός και δεν τσακωνόταν με τη μαμά. Κι ούτε φώναζε.

Η Έλσα δε χαιρόταν καθόλου σήμερα που θα πήγαιναν στη γιαγιά. Όχι μόνο επειδή πάντα φοβόταν μην εμφανιστεί ο μπαμπάς, αλλά επειδή δεν ήθελε να ξαναδεί τη γιαγιά να κλαίει. Αλλά δε γινόταν αλλιώς. Αν το 'λεγε στη μαμά, θα της απα-ντούσε: «Ούτε εγώ θέλω, μάτια μου, αλλά λυπάμαι την καημένη τη μάνα του. Σ' αγαπάει».

Η Έλσα δεν ήθελε να την αγαπάνε. Όχι έτσι. Όχι με φωνές ή κλάματα. Ευτυχώς η μαμά του θείου είχε πεθάνει κι έτσι δεν είχε τρίτη γιαγιά.

Αδριανή

16:10. Το λεντάκι αναβόσβηνε μετρώντας τα δευτερόλεπτα πιο αργά απ' ό,τι επιθυμούσε η Αδριανή. Τα νεύρα της κρέμονταν από μια ταλαιπωρημένη κλωστή. Σήμερα βρέθηκε να κανονιστεί η σύσκεψη για τη νέα καμπάνια της εταιρείας ηλεκτρονικών συσκευών; Ήδη έπρεπε να είναι σπίτι και να το ετοιμάζει για το πάρτυ. Κι είχε να περάσει κι από το σουπερ-μάρκετ για ν' αγοράσει τα ποτά.

Η προσοχή της ήταν περισσότερο επικεντρωμένη στη λίστα των καλεσμένων παρά στις παπαριές για τα μεγέθη της εταιρείας στην ελληνική αγορά και την ανάγκη προβολής του ευρέως δικτύου – σωστό είναι αυτό τώρα; ευρέως; Το ευρύ, του ευρέως; (πού κολλάει αυτό τώρα; ο εγκέφαλός της ώρες-ώρες συμπεριφέρεται σαν καγκουρό που έχει πάρει κόκα). Έκανε καλά που κάλεσε τον Αποστόλη; Είχαν περάσει εννιά μήνες που τα χάλασε με τη Λίτσα, δεν το 'χαν ξεπεράσει πια; Ρώτησε, βέβαια, τη Λίτσα – η φίλη της την ένοιαζε περισσότερο απ' τον φίλο του Αλέξη, αλλά, όσο να 'ναι, η Λίτσα, επειδή ήταν ο βολικός χαρακτήρας που ήταν, δε θα παραδεχόταν ότι την ενοχλούσε να βρεθεί στον ίδιο χώρο με τον Αποστόλη.

Η Αδριανή ανησυχούσε για το αποψινό πάρτυ. Όχι μόνο από άποψη οργάνωσης – να είναι όλα έτοιμα στην ώρα τους,

να έρθουν εγκαίρως οι καλεσμένοι για την έκπληξη, να πετύχει το τέχνασμα που είχε σκαρφιστεί προκειμένου να περάσει δήθεν τυχαία ο Αλέξης και να βρει συγκεντρωμένους όλους τους φίλους του. Περισσότερο την ανησυχούσε ο ίδιος ο Αλέξης. Όχι, όχι ακριβώς. Η ίδια και ο Αλέξης, ως ζευγάρι. Μαζί έφτιαχναν μιαν άλλη οντότητα, η οποία είχε τη δική της δυναμική και ομοιοστασία. Το να είναι καλά ο Αλέξης ή το να είναι καλά η ίδια δεν σήμαινε απαραίτητα ότι και η οντότητα Αλέξης-Αδριανή ήταν καλά.

Τον αγαπούσε κι ήταν όσο σίγουρη γινόταν να είναι πως την αγαπούσε κι εκείνος. Είχαν γνωριστεί σ' ένα άλλο πάρτυ, αιώνες πριν, είχαν καυλώσει πολύ, είχαν ερωτευτεί και σταδιακά και άρρητα διέσχισαν το αόρατο κατώφλι που διαχωρίζει τον κήπο των δύο ξένων που συμπαθιούνται και κάνουν καλό σεξ από το σπιτικό ενός ζευγαριού. Δεν είχαν συγκατοικήσει. Το ευτύχημα να ζουν κοντά και το γεγονός ότι και των δύο τα διαμερίσματα ήταν άνετα και ιδιόκτητα είχε σταθεί ικανός λόγος να μη στεγάσουν τον έρωτά τους κάτω από την ίδια ταράτσα.

Όμως να: έξι χρόνια μαζί. Τι ήταν; Ζευγάρι, οκέι. Τι ασφάλεια είχαν για το μέλλον; Στη ζωή της Αδριανής το μέλλον ερχόταν πιο γρήγορα απ' ό,τι κανονικά. Λόγω επαγγέλματος ζούσε μια ζωή παραδομένη στον χρόνο και είχε επίγνωση πόσο εύκολα παλιώνει μια πετυχημένη διαφήμιση ή ένας σφοδρός έρωτας. Ήταν αρκετά έξυπνη για να ξέρει ότι ένας γάμος δε θα πρόσθετε καμιά εγγύηση για το μέλλον τους. Άλλωστε, θα της προκαλούσε αμηχανία να το προτείνει τώρα· θα ήταν σαν να ανησυχούσε για ένα παιδί που δεν τα καταφέρνει αρκετά καλά από μόνο του με τα μαθήματά του και χρειάζεται ενισχυτική διδασκαλία. Ενώ ξέρουν όλοι ότι θα μείνει.

Βρήκε τι πραγματικά τη φόβιζε μισή ώρα αργότερα, όταν

ήδη κόρναρε στο μπροστινό Audi να ξεκινήσει γιατί είχε ανάψει πράσινο.

Ανησυχούσε για όλες τις ώρες που περνούσαν χώρια· όλες τις ώρες που η οντότητα Αδριανή-Αλέξης έμπαινε σε σληπ μόνουντ· όταν τα συστατικά της στοιχεία ζούσαν ξέχωρες ζωές. Φοβόταν μήπως υπήρχε κάποιο όριο ελάχιστης κοινής ζωής και αν έπεφταν κάτω από αυτό, το ζεύγος ΑΑ θα διαλυόταν. Αν το ζεύγος ΑΑ ήταν ένα πλάσμα που τρεφόταν με την κοινή τους ζωή, αν δεν το τάζαν με κοινές ώρες, θα έπαυε να παίρνει αρκετά θρεπτικά συστατικά συμβίωσης και θα πέθαινε, όσα συμπληρώματα αγάπης να του έδιναν.

Διότι αυτό ακριβώς ήταν το πρόβλημα: Η θεωρητική αγάπη. Η αγάπη υπήρχε, αλλά μια αγάπη που δεν καλλιεργείται καθημερινά κινδυνεύει να ξεραθεί, σαν αυτά τα κυπαρίσσια που στέκονται ακόμα όρθια, αλλά έχουν από καιρό πεθάνει.

Δεν ήθελε η αγάπη τους να γίνει ξεραμένο κυπαρίσσι. Να όμως που περνούσαν ελάχιστο χρόνο μαζί. Η δική της δουλειά ήταν ένα αδηφάγο τέρας που δάγκωνε τεράστιες μπουκιές χρόνου αφήνοντας ψίχουλα. Κι ο Αλέξης όμως είχε μια χρονοβόρο δουλειά, αλλά λιγότερο αγχωτική, αφού ως μεταφραστής λογοτεχνίας και καθηγητής μετάφρασης σ' ένα ιδιωτικό ΙΕΚ ελάχιστες φορές κονταροχτυπιόταν με επιθετικές προθεσμίες.

Η κοινή τους ζωή υποσιτιζόταν κι η Αδριανή ανησυχούσε. Δεν ήξερε πώς τα πήγαιναν τα άλλα ζευγάρια. Η εικόνα ευτυχίας που παρουσίαζαν στη βιτρίνα τους δεν ανταποκρινόταν πάντα στα ληγμένα ή εξαντλημένα προϊόντα που μάζευαν σκόνη στην αποθήκη της σχέσης τους. Ήταν αρκετά έξυπνη ώστε να μην κάνει συγκρίσεις.

Καθώς έστριβε για να πάει στο σουπερμάρκετ, πήρε για πολλοστή φορά την απόφαση να εξημερώσει το τέρας της

ΣΤΑ ΠΡΟΘΥΡΑ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΚΛΙΣΗΣ

δουλειάς της. «Η ζωή μου τρέχει πιο γρήγορα απ' όσο με πάνε τα πόδια μου», σκέφτηκε. Μετά συλλογίστηκε ότι αυτή δεν ήταν αλλά θα μπορούσε να είναι παροιμία – ένα νέο γνωμικό για τον 21ο αιώνα.

Ντίνα

Την ίδια ώρα που η Αδριανή γέμιζε ένα καρότσι με ουσίκια, τζιν και βότεκες, η Ντίνα σιδέρωνε το φουστάνι που θα φορούσε απόψε στο πάρτυ του αδερφού της. Σιχαινόταν το σιδέρωμα και το απέφευγε, αλλά η παραδουλεύτρα τους ήταν άρρωστη αυτή την εβδομάδα.

Ωστόσο, το σιδέρωμα ήταν αθώο για τα νεύρα της. Σήμερα ο μικρός της αδερφός έκλεινε τα 47. Βέβαια, ο μικρός της αδερφός είχε πάψει εδώ και είκοσι χρόνια να δικαιούται τον επιθετικό προσδιορισμό «μικρός», ηλικία και σωματική διαπλάση. Γεγονός που έκανε τη μεγάλη αδερφή να σκέφτεται γύρω από το «μεγάλη».

Η Ντίνα ήταν από τους ανθρώπους που αν δε βρουν την ευτυχία τη φτιάχνουν μόνοι τους. Κι ας μην την ονομάτιζε ποτέ «ευτυχία». Ήταν μια κενή λέξη, κατά τη γνώμη της. «Τι σημαίνει “ευτυχία”;» είχε αναρωτηθεί πολλές φορές και περισσότερες είχε θέσει το ερώτημα σε φίλους, γνωστούς, ακόμα και φοιτητές της. «Ευ και τύχη. Δηλαδή καλή τύχη. Με άλλα λόγια, ευτυχία είναι το να έχεις καλή τύχη; Θα μπορούσε κανείς σοβαρός άνθρωπος να βασίσει την αίσθηση αυτοπραγμάτωσης και ικανοποίησης σε κάτι τόσο άστατο και εξωγενές όσο η τύχη;»

«Μπορείς όμως να ευτυχήσεις και τυχαία, επειδή σου έτυ-

χαν καλά πράγματα», της είχε αντιτάξει μια από τις πιο ενδιαφέρουσες φοιτήτριες που είχε διδάξει τα τελευταία 22 χρόνια. «Πράγματι, υπάρχουν και τυχαίες συνιστώσες που συμβάλλουν στην αίσθηση ευτυχίας», είχε παραδεχτεί η Ντίνα, αλλά αμέσως συμπλήρωσε: «Εγώ προτιμώ να τις βλέπω σαν κερασάκια στην τούρτα. Δεν αλλάζει το γεγονός ότι την τούρτα πρέπει να τη φτιάξει κανείς μόνος του. Γιατί αν περιμένει να του έρθει ετοιμοπαράδοτη, θα περιμένει αιωνίως...»

Η Ντίνα δε μιλούσε θεωρητικά. Είχε ένα πολύ πραγματικό, και οδυνηρό, παράδειγμα: Τη μάνα της. Από τότε που τη θυμόταν, η μητέρα της περίμενε να χτυπήσει μια μέρα η πόρτα, να σιάξει τα μαλλιά της, να ισιώσει το φόρεμά της, να πάει ν' ανοίξει και στο κατώφλι να αντικρίσει την ευτυχία, έτοιμη, ολόκληρη, παντοτινή. Πέθανε περιμένοντας.

Μόνο αν γνώριζες τη Μαρία θα καταλάβαινες γιατί η Ντίνα ήταν όπως ήταν. Η μοιρασιά αρετών και ελαττωμάτων είχε γίνει με μπαλτά, και μάνα και κόρη είχαν πάρει η καθεμιά το δικό της διαμετρικά αντίθετο μερτικό. Ευσυγκίνητη, με το δάκρυ πιο έτοιμο να κυλήσει απ' ό,τι σπρίντερ έτοιμος για τα εκατό μέτρα, η Μαρία; Πεισματικά συγκρατημένη η Ντίνα, πιο απρόθυμη να δώσει άδεια εξόδου στα δάκρυα κι από τον πιο αυστηρό λοχαγό σε νεοσύλλεκτους. Παραδινόταν πρόθυμα στον πανικό η Μαρία μπροστά σε καθημερινές δυσκολίες, καλώντας σε βοήθεια τον άντρα της ή τη μάνα της; Αποφασισμένη να τα βγάλει πέρα μόνη της η Ντίνα, μέχρι αποδείξεως του αντιθέτου (και μερικές φορές και μετά). Αφιλόδοξη και τρομαγμένη η μάνα; Πεισισμένη ότι την περίμενε κάτι σπουδαίο και σημαντικό η κόρη. Αφημένη τελείως στην τύχη, στις δράσεις των άλλων, στα όνειρα η μαμά; Προσγειωμένη γερά στα πόδια της η κόρη, βασισόμενη πάντα στις δικές της δυνάμεις.

Η Ντίνα δεν ήταν επιρρεπής σε συναισθηματισμούς. Από

μικρό κορίτσι εκνευριζόταν με τις φιλενάδες της που αντιδρούσαν μυγιάγγιχτα στα πειράγματα των αγοριών ή έκλαιγαν με δακρύβρεχτες ρομαντζάδες. Δεν ήταν αγοροκόριτσο, μα από την άλλη ποτέ δεν ένιωσε ιδιαίτερα ευάλωτη ή εύθραυστη, όπως τόσα άλλα κορίτσια που σήκωναν εύκολα τα χέρια ψηλά για να χωρέσουν ευκολότερα στην προστατευτική αγκάλη ενός άντρα. Ούτε σκληρή ήτανε κι ας έδειχνε έτσι συχνά – τουλάχιστον στους πολλούς που ονοματίζουν σκληρές τις γυναίκες που δεν είναι μαλακές σαν εύπλαστο, άνευρο ζυμάρι.

«Δεν είσαι δικό μου παιδί», της είπε μια μέρα η Μαρία, ένα καλοκαίρι από αυτά τα ατέλειωτα, άδεια καλοκαίρια της παιδικής ηλικίας, όταν ο χρόνος έμοιαζε να λιώνει σαν παγωτό και να κολλάει πάνω σου. Η Ντίνα είχε σοκαριστεί. Παραδόξως, όμως, είχε επίσης χαρεί. Λες και η μάνα της της επιβεβαίωνε κάτι που ανέκαθεν υποψιαζόταν, επισημοποιώντας τη διαφορά τους.

Πολύ αργότερα, όταν η Μαρία ήταν ήδη κατάκοιτη και κοντά στο τέλος, η Ντίνα δεν κρατήθηκε και τη ρώτησε κάτι που πάντα την έτρωγε. «Ρε μάνα, όλη σου τη ζωή έκανες όνειρα. Έγινε κανένα πραγματικότητα;» Η μητέρα της απλώς την κοίταξε, σαν να μην καταλάβαινε. Σαν να μην έβγαζε νόημα η ερώτηση της κόρης της. Μα τα όνειρα είναι πραγματικότητα. Αυτό διάβασε η Ντίνα στα μάτια της μάνας της. Και συνειδητοποίησε ότι ναι, μπορεί κάποιος να περάσει ολόκληρη τη ζωή του ζώντας στα όνειρά του. Η ίδια, πάντως, προτιμούσε να κάνει όνειρα που μπορούσαν να γίνουν πράξη.

Γι' αυτό ακριβώς ήταν νευριασμένη τώρα. Επειδή ο βλάκας ο σύζυγός της αποδεικνυόταν άλλη μια φορά αιθεροβάμων. Και το χειρότερο, η δική του βλακεία θα αντανακλούσε πάνω της. Μα ήταν δυνατό να πιστεύει πραγματικά ότι το νομοσχέδιό του ήταν σοβαρή αντιμετώπιση της γλώσσας; Και είναι δυνατό

να μην καταλαβαίνει ότι η ίδια, ως καθηγήτρια πανεπιστημίου στον τομέα ψυχολογίας της επικοινωνίας αλλά και ως σύζυγος του Υπουργού Παιδείας, θα δεχόταν επικρίσεις από συναδέλφους της για το πώς ο άντρας της μπόρεσε να προβεί σε μια τόσο ανεγκέφαλη μεταρρύθμιση;

Η μεγάλη αδερφή που ετοιμαζόταν να πάει στα γενέθλια του μικρού της αδερφού ήθελε να πνίξει τον μεγάλο μαλάκα που είχε παντρευτεί για τη μικρόνοιά του. Έβγαλε το σίδερο από την πρίζα, αλλά η ίδια παρέμεινε.

Γιώργος

Την ώρα που η Ντίνα έμπαινε στο αυτοκίνητό της και ο Αναστάσης δίπλα της φορούσε τη ζώνη ασφαλείας, ο Γιώργος έφτασε στην Καίτη. Είχε καταφέρει να αναβάλει για αύριο το ραντεβού του με τον οδοντίατρό του και έτσι θα έβλεπε την ερωμένη του. Όση ώρα πήρε στο ασανσέρ ν' ανέβει στον έκτο, το αίμα είχε ήδη κατέβει στ' αχамνά του και ο πούτσος του είχε σηκωθεί. Η Καίτη έκανε φοβερό κρεβάτι, αν και ήταν κάπως απότομη μαζί του. Ήταν επίσης η μοναδική από τις τακτικές του ερωμένες που του είχε απαγορεύσει να την παίρνει τηλέφωνο αυτός. Του τηλεφωνούσε μόνο όποτε ήθελε εκείνη. Αυτό τον ενοχλούσε και τον καύλωνε σε ισόποσες δόσεις. Ένιωθε σαν να ήταν το ερωτικό της παιχνιδάκι και ακριβώς γι' αυτό τον λόγο ερεθιζόταν συγχρόνως. Ο ανδρισμός του επαναστατούσε τόσο όσο και το πέος του.

Ως συνήθως, η πόρτα του διαμερίσματός της ήταν μια πιθανή ανοιχτή. Ο Γιώργος μπήκε και την έκλεισε πίσω του. Το λιγοστό φως από το διακριτικό φωτιστικό στο σαλόνι δημιούργουσε μεγάλες σκοτεινές λακκούβες μέσα στο χώρο. Πόσο έμοιαζε με ερωτική σπηλιά το διαμέρισμα της Καίτης, συλλογίστηκε ο Γιώργος, καθώς έβγαζε βιαστικά τα ρούχα του. Το αγνό φως από το βάθος του διαδρόμου τον καλούσε σαν φάρος που

θα τον οδηγούσε απευθείας στη δίνη του αιδοίου της. Ο Γιώργος εμφανίστηκε στην πόρτα της κρεβατοκάμαρας, ολόγυμνος, με τον πούτσο του ήδη μισοσηκωμένο. Πάνω στο μεγάλο, υπέρδιπλο κρεβάτι, η Καίτη περίμενε ξαπλωμένη. Γυμνή. Και με τα μάτια δεμένα μ' ένα μαύρο πανί. Ο Γιώργος ήξερε το σενάριο πια. Μπήκε αργά στο δωμάτιο, ανέβηκε στο κρεβάτι και χωρίς να μιλήσει («μην ξεχνάς, δε θέλω ν' ακούσω ούτε λέξη! Μόνο την ανάσα σου!»), της άνοιξε τα πόδια και σκύβοντας έφερε τη γλώσσα του στο υγρό μουνί της. Η Καίτη βόγκηξε και έκανε τη μέση της τόξο. Ο Γιώργος βυθίστηκε στην ευτυχία του. Για εκείνον, αν το πρώτο συνθετικό της ευτυχίας ήταν το ευ, το δεύτερο έπρεπε να είναι το μουνί.

Νίκη

«Μαμά; Γιατί δεν άφησες τον θείο να μας πάει;»

«Γιατί έχει δουλειά», απάντησε η μαμά της Έλσας χωρίς να γυρίσει να την κοιτάξει. Το βλέμμα της ήταν στραμμένο κάπου μπροστά.

«Μ' αφού είπε να μας πάει», συνέχισε η Έλσα κι ήταν αλήθεια ότι ο Λευτέρης όχι μόνο είχε προτείνει αλλά είχε επιμείνει να τις πάει στις γιαγιάς με το ταξί του.

«Ε;» ξαναρώτησε η Έλσα, αφού η μαμά δεν έλεγε ν' απαντήσει.

«Έλσα, σε παρακαλώ. Είπα, είχε δουλειά. Τέρμα τώρα».

Ο τόνος της φωνής της απείχε μια πιθαμή από τις φωνές. Ο στενός χώρος του ταξι(ού) γέμισε από την έντασή της.

Η Έλσα σώπασε και κοίταξε έξω από το παράθυρο την Πατησίων. Η μαμά της γύρισε και κοίταξε από την άλλη, αλλά δεν έβλεπε την Πατησίων. Έβλεπε τη ζωή της. Τον Λευτέρη, που είχε εμφανιστεί σαν ιππότης όχι πάνω σε λευκό άτι αλλά μέσα σε κίτρινο ταξί. Μόνο που η Νίκη δεν πίστευε σε παραμύθια, όχι πια. Ο μέθυσος, βίαιος πρώην άντρας της της είχε αποδεκατίσει κάθε μόριο ρομαντισμού.

Κατηγορούσε τον εαυτό της που της πήρε τόσο καιρό να καταλάβει πως δεν ήταν γενναίο που έμενε μαζί του και τον

ανεχόταν. Δειλό ήταν. Γενναίο ήταν που τον έδιωξε, που κατέφυγε στο κέντρο κακοποιημένων γυναικών και ομολόγησε τις μελανιές της. Γενναίο ήταν που έπαψε να κρύβεται πίσω από το παιδί της και τα τυχόν τραύματα που θα πάθαινε αν αποχωριζόταν τον πατέρα της, εθελουφλώντας μπροστά στα τραύματα που πάθαινε μένοντας μαζί του.

Καθώς το ταξί τις πήγαινε στη μάνα του, η Νίκη έκανε άλλο ένα από τα τακτικά σκοτσέζικα ντους που συνήθιζε τα τελευταία χρόνια, γρήγορες εναλλαγές καυτής ντροπής και παγωμένης αυτοπεποίθησης. Λυπόταν που δεν είχε προστατέψει καλύτερα την ίδια και το παιδί της. Χαιρόταν που ανακάλυψε τη δύναμη μέσα της για να τον διώξει αλλά και την ευφυΐα να ξέρει πως δεν μπορούσε να βασιστεί στα ανεπαρκή ασφαλιστικά μέτρα ή την απαθή αστυνομία, κι έτσι με μερικά δύσκολα αλλά έξυπνα τηλεφωνήματα βρήκε δύο φουσκωτούς να τον κάνουν τουλούμι στο ξύλο και να τον απειλήσουν να μην τις ξαναπλησιάσει. Δε μετάνιωνε γι' αυτό η Νίκη.

Ωστόσο, η Νίκη ένιωθε γυμνή, γδυμένη από μέσα της. Το «μαζί» και το «πάντα» είχαν γίνει λέξεις δηλητηριώδεις που την έθεταν σε ενστικτώδη άμυνα. Τι κι αν η ζωή φαινόταν να προσπαθεί να της εξιλεωθεί για τα κακά που τη φόρτωσε, βρίσκοντάς της δύο καλοπληρωμένες δουλειές αλλά κι έναν καλοσυνάτο άντρα να φροντίζει την ίδια και το παιδί της. Δεν ήταν η ζωή της το πρόβλημα – όχι πια. Ήταν το μέσα της. Σαν να 'χε σπάσει ανεπανόρθωτα ένα βασικό εξάρτημα και να μην μπορούσε να εμπιστευτεί τίποτα και κανέναν. Δε θα στηριζόταν ποτέ ξανά σε αλλουνού πόδια παρά μόνο στα δικά της.

«Εδώ είναι καλά, αφήστε μας», είπε κι έβγαλε επτά ευρώ. Μάνα και κόρη βγήκαν στο σούρουπο. Η Νίκη γύρισε και κοίταξε την Έλσα· είχε το ίδιο βλέμμα που έπαιρνε όταν έπρεπε να φάει φακές.

«Δε θα καθίσουμε πολύ», της είπε με τρυφερότητα και την αγκάλιασε από τους ώμους. Η Έλσα σήκωσε το βλέμμα και την κοίταξε με δυσπιστία και παράκληση μαζί. Για μια φευγαλέα, τρομακτική στιγμή η Νίκη είδε τις δυο τους να στέκονται μάνα και κόρη μπροστά στο παλιό δίπατο σπίτι της πεθεράς της, δυο γυναίκες εδώ έξω κι άλλη μία μέσα, τρεις γυναίκες δεμένες εξαιτίας ενός άντρα που τις ένωσε με δεσμούς πόνου και δακρύων, απόντα ευτυχώς μα πανταχού παρόντα στις ζωές τους, ένα κακόβουλο φάντασμα που τις στοίχειωνε.

«Θα με μισήσει άραγε που την αναγκάζω να δει τη γιαγιά της;» αναρωτήθηκε η Νίκη, μα δεν είχε απάντηση. Η πεθερά της ζούσε μόνο χάρη σ' αυτές τις σπάνιες μεταγγίσεις χαράς όταν την επισκεπτόταν το εγγόνι της. Δεν είχε και πολύ να ζήσει.

«Δε θα καθίσουμε πολλή ώρα», ξανάπε. Μάνα και κόρη πήραν βαθιά ανάσα, η καθεμία για τους δικούς της λόγους, και ανέβηκαν τη σκάλα που οδηγούσε στις γιαγιάς.

Λίτσα

«**Η** Λίτσα είμαι, άνοιξε».

Καθώς ανέβαινε με το ασανσέρ στον τέταρτο, η Λίτσα επιθεώρησε την εμφάνισή της στον καθρέφτη. Ειδικά απόψε ήταν ανάγκη να είναι εκτυφλωτικά ωραία. Θα προτιμούσε να ένιωθε υπεράνω και να μην την ένοιαζε τι θα σκεφτόταν ο Αποστόλης μόλις την έβλεπε, αλλά την ένοιαζε. Ήθελε να δείξει ότι δεν της στοίχισε ο χωρισμός τους κι ότι μάλιστα ήταν καλύτερα τώρα χωρίς αυτόν.

Είχε διαλέξει ένα φόρεμα που έλπιζε ότι συνόψιζε το μήνυμα που ήθελε να περάσει: λιτό και μαύρο, από μπροστά ήταν κλειστό ως το λαιμό, όπου στη λαιμόκοψη τσακώνονταν μικροσκοπικές μαύρες πέρλες και λεπτεπίλεπτα φτερά – ο μοναδικός διάκοσμος. Το κόψιμο στην πλάτη, όμως, έφτανε μια πιθαμή πάνω από τη σχισμή του κώλου, αποκαλύπτοντας το ατού της: το σώμα κολυμβήτριας που είχε σμιλέψει μετά από δώδεκα χρόνια στις πισίνες της Πάτρας.

Τα μαλλιά της είχαν αποφασίσει να μην τη σαμποτάρουν απόψε· κάθονταν σαν καλά παιδιά στη θέση που τα είχε βάλει ο κομμωτής. Διόρθωσε το κραγιόν της, για την περίπτωση που ο Αποστόλης ήταν ήδη πάνω. Έριξε μια τελευταία ματιά στο είδωλό της, μάζεψε όσο κουράγιο της είχε περισσέψει και κάνοντας μεταβολή βγήκε από το ασανσέρ.

Ήταν από τους πρώτους. Η Αδριανή την υποδέχτηκε σαν τυφώνας σε ρεπό, ενώ ταυτόχρονα έδινε οδηγίες από το τηλέφωνο σε κάποιον για το πώς να έρθει και προσπαθούσε να στερεώσει κάτι γιορτινά σημαιάκια πίσω από ένα κάδρο. Η Λίτσα είπε γεια και πήγε κατευθείαν στην κουζίνα για να αφήσει το ποτό και το δώρο του Αλέξη: του είχε πάρει ένα σιντί με τραγούδια από την Κάτω Ιταλία. Δεν ήταν του γούστου της αυτά τα έθνικ, αλλά υπέθετε ότι το γλωσσικό ιδίωμα των γκρεκάνων θα ικανοποιούσε τα γλωσσικά ενδιαφέροντά του. Ήταν ευχαριστημένη που είχε βρει κάτι να του χαρίσει που από τη μία να έχει σχέση με γλώσσα και από την άλλη να μην είναι βιβλίο ή λεξικό.

«Αδριανή, τι θες να κάνω;» ρώτησε, ελπίζοντας αλλά μην περιμένοντας ν' ακούσει ένα «τίποτα». Το επόμενο λεπτό βρέθηκε κι εκείνη σκαρφαλωμένη πάνω σε μια καρέκλα να κρεμάει γιρλάντες στο σαλόνι.

«Πρώτη ήρθα;»

«Όχι, είναι εδώ κι ο Λάκης με τη Μαρία, αλλά τους έστειλα να μου φέρουν ποτά. Μου έπεσε η σακούλα με τις βότκες την ώρα που τις έβγαζα απ' το αυτοκίνητο. Τέσσερα μπουκάλια σπονδή στην πιλοτή, γαμώ το κέρατό μου!» είπε στερεώνοντας με μπλουτάκ τη γιρλάντα στον τοίχο.

«Τέσσερα μπουκάλια;»

«Ναι, ρε γαμώ το! Και τα τέσσερα! Αλλά δεν κάνει να κλαις πάνω από χυμένη βότκα», παρέφρασε η Αδριανή την αγγλική παροιμία και κατέβηκε από την καρέκλα. «Ουφ, πάει κι αυτό. Νομίζω ότι τελειώσαμε», είπε ρίχνοντας μια γρήγορη ματιά στο στολισμένο σαλόνι και εγκρίνοντας το καθιερωμένο κιτσάτο ντεκόρ ενός γενέθλιου πάρτυ. «Τρέχω μέσα να σουλουπωθώ λιγάκι. Έλα για να μιλάμε».

Όμως δεν πρόλαβαν, γιατί άρχισαν να καταφτάνουν οι

καλεσμένοι ο ένας μετά τον άλλον κι η Λίτσα ανέλαβε τα της υποδοχής, όση ώρα η Αδριανή ετοιμαζόταν.

Κάθε φορά που χτυπούσε το κουδούνι η καρδιά της σκιρτούσε. Ήταν πιθανό μόλις άνοιγε την πόρτα ν' αντίκριζε τον Αποστόλη. Δε θα 'θελε να βρεθούν φάτσα κάρτα έτσι απότομα, μ' ένα κατώφλι ανάμεσά τους. Εκείνη είχε φανταστεί τη σκηνή αλλιώς: θα στεκόταν με μια παρέα και θα τους έλεγε κάτι το αστείο, κι ενώ όλοι γελούσαν, θα γυρνούσε τυχαία τα μάτια της και θα τον έβλεπε που την παρατηρούσε από απόσταση. Τα βλέμματά τους θα διασταυρώνονταν προς στιγμή, εκείνη θα χαμογελούσε μόνο μια ιδέα, τόσο όσο να του δείξει ότι... ότι... Δεν ήταν ακριβώς σίγουρη για το δικό της βλέμμα, αλλά φανταζόταν εντελώς ξεκάθαρα το δικό του: ένα βλέμμα που θα έδειχνε ότι μετάνιωσε, ότι ήταν σφάλμα του που την άφησε να φύγει, που φέρθηκε όπως φέρθηκε κι ότι, αν τον ήθελε, θα ερχόταν με την ουρά κάτω από τα σκέλια.

Βλακείες, βέβαια, γιατί τα σκέλια του Αποστόλη τον έκαναν ό,τι ήθελαν κι αποκλείεται να παραδεχόταν τα σφάλματά του. Άλλωστε, η Λίτσα δεν τον ήθελε πραγματικά· απλώς ήθελε να ικανοποιήσει τον τραυματισμένο της εγωισμό. Ξαφνικά τσαντίστηκε με τον Γιώργο. Πόσο θα της άρεσε να έτριβε τον εραστή της στη μούρη του Αποστόλη. Μόνο που ο Γιώργος, ας ήταν έτη φωτός καλύτερος εραστής από τον Αποστόλη, δεν το έδειχνε! Ο Γιώργος ήταν για οικιακή χρήση, όχι για επίδειξη σε πρώην. Εδώ καλά-καλά δεν ήταν για συναναστροφή εκτός κρεβατιού, μ' αυτή την ασταμάτητη γκρίνια και την ανυπαρξία ενδιαφερόντων.

Μόλις ήρθε μια κοινή τους φίλη, η Λίτσα της ανέθεσε το κλωσόρισμα των καλεσμένων επικαλούμενη μια δουλειά στην κουζίνα. Είχε ήδη μαζευτεί αρκετός κόσμος όταν βγήκε η Αδριανή από την κρεβατοκάμαρα. Ήταν εντυπωσιακή, ως συνήθως.

«Πώς θα τον κάνεις να έρθει από δω;» ήταν μια ερώτηση που ακούστηκε από πολλά χείλη. Όλοι ήθελαν να μάθουν πόσο σερπραίζ θα ήταν το πάρτυ του Αλέξη. Χαμογελώντας πονηρά, η Αδριανή καθισούχαζε τους πάντες:

«Ο Αλέξης νομίζει ότι θα βγούμε για φαγητό απόψε για να γιορτάσουμε τα γενέθλιά του. Υποτίθεται ότι θα φάμε με τον Κώστα και τη Νίκη», είπε, δείχνοντας το φιλικό τους ζευγάρι, που εκείνη την ώρα έβαζαν ποτό.

Η σχεδιασμένα τυχαία έλευση του Αλέξη ήταν μέρος της αποψινής ψυχαγωγίας. Είχε σκεφτεί διάφορα σενάρια για το πώς να πείσει τον Αλέξη να περάσει από το σπίτι χωρίς να κινήσει υποψίες. Σκέφτηκε να του πει απλώς να περάσει να την πάρει, αλλά το αυτοκίνητό του ήταν στο συνεργείο εδώ και μία βδομάδα, οπότε θα έπρεπε να περάσει να τον πάρει εκείνη με το δικό της. Σκέφτηκε να του πει απλώς να φάνε τα δυο τους σπίτι, αλλά ο Αλέξης ήθελε να γιορτάσει τα γενέθλιά του έξω.

«Τώρα θα δείτε πώς θα έρθει», είπε η Αδριανή και σήκωσε το τηλέφωνο από τη βάση του.

«Παιδιά, θέλω απόλυτη ησυχία για λίγα λεπτά. Ντένια, κλείσε τη μουσική λιγάκι». Σχημάτισε έναν αριθμό και περίμενε. Ήξερε πως όλοι την κοίταζαν.

«Έλα, Αλέξη μου, εγώ είμαι. Όχι, όχι, δεν έρχομαι ακόμα. Γι' αυτό σε πήρα. Ξέρεις...» έκανε μια θεατρική παύση, χωρίς όμως να κοιτάζει τους καλεσμένους, από φόβο μήπως χάσει την ψυχραιμία της. «Εεε, έπαθα κάτι... Όχι, μην ανησυχείς, δεν είναι τίποτα σοβαρό. Απλώς να, γλίστρησα την ώρα που έβγαίνα απ' την μπανιέρα και νομίζω ότι στραμπούλιξα τον αστράγαλό μου... Καλά είμαι, ναι. Απλώς, μπορείς να έρθεις από δω να με πάρεις και να οδηγήσεις εσύ; Με πονάει και δε θέλω να το κουράσω... Όχι, παιδί μου, καλά είμαι, θα βγούμε! Απλώς πονάω και κουτσαίνω λιγάκι... Όχι, δεν μπορώ να οδηγήσω μέχρι

εσένα. Έλα εσύ... Θέλω να δεις αν το έδεσα και καλά...» Σε αυτό το σημείο η Αδριανή σήκωσε το βλέμμα της και κοίταξε την ομήγυρη θριαμβευτικά. Το τέχνασμα πετύχαινε. Οι περισσότεροι χαμογελούσαν ή έπνιγαν γελάκια. Ξαφνικά, η έκφρασή της άλλαξε.

«Όχι! Μην τους πάρεις!... Πού να τους κουβαλάς από δω τους ανθρώπους τώρα; Αφού κανονίσαμε να βρεθούμε στο εστιατόριο!... Μην τους βάζεις σε κόπο τώρα!»

Αντάλλαξε βλέμματα με τον Κώστα και τη Νίκη, που είχαν καταλάβει ότι ο Αλέξης ήθελε να τους τηλεφωνήσει για να περάσουν να την πάρουν εκείνοι.

«...Ρε Αλέξη, σου λέω γλίστρησα στην μπανιέρα, δεν μπορείς να περάσεις ένα λεπτάκι να το δεις και να με πάρεις να πάμε μαζί; Σε παρακαλώ!...» Εξίσου απότομα, το πρόσωπό της φωτίστηκε.

«Άσε, άσε, δίκιο έχεις, πάρ' τους τηλέφωνο και πες τους να περάσουν. Θα με φέρουν αυτοί. Τα λέμε σε λίγο.»

Έκλεισε το τηλέφωνο και κάρφωσε τους φίλους της, που είχαν μαρμαρώσει στη θέση τους.

«Εννοείται ότι δε θα το σηκώσετε!»

Πράγματι, την επόμενη στιγμή χτύπησε το κινητό του Κώστα. Ο Τρύφωνας έβαλε τα γέλια.

«Αδριανάκι, νομίζω ότι τα ψιλοσκάτωσες!»

«Σκάσε, ρε Τρύφωνα, δεν είναι αστείο!» του είπε η Λίτσα από δίπλα.

Εκείνη τη στιγμή χτύπησε το κουδούνι και πολλοί ήταν αυτοί που τινάχτηκαν. Όχι, δεν μπορούσε να είναι ο Αλέξης.

Άνοιξε η πόρτα και μπήκε και ο Αποστόλης.

«Τι γίνεται, παιδιά; Ήρθε ο εορτάζων;» είπε χαιρετώντας φίλους και γνωστούς.

«Κάτσε, γιατί μπορεί να μην έρθει», είπε κάποιος και του

εξήγησε ότι το κόλπο της Αδριανής αποδεικνυόταν καλύτερο επί χάρτου παρά στην εκτέλεσή του.

«Και τώρα τι κάνουμε αν δεν έρθει;» ρώτησε κάποια.

«Θα 'ρθει!» είπε αποφασιστικά η Αδριανή. «Σερπραίζ ξε-σερπραίζ, θα 'ρθει!» Η Ντένια άναψε πάλι το στέρεο, αλλά η Αδριανή τής είπε να το κλείσει.

«Θα με ξαναπάρει τώρα». Δεν πρόλαβε να τελειώσει τη φράση της και χτύπησε το τηλέφωνο.

«Παιδιά, ησυχία! Έλα, Αλέξη. Έρχονται;... Α, δεν τους βρίσκεις... Μάλλον θα πηγαίνουν στο εστιατόριο... Θα 'ρθεις εσύ; Αχ, να 'σαι καλά... Πάω να του ξαναβάλω πάγο τώρα».

«Έρχεται!» δήλωσε θριαμβευτικά. Οι επευφημίες πνίγηκαν στη μουσική που ξανάναψε η Ντένια. Η Αδριανή ξεφύσηξε από ανακούφιση και πήγε να πάρει ένα ποτό. Μετά τους οργάνωσε πού να κρυφτούν για να τον περιμένουν. Και περίμεναν.

Ντίνα

«Δεν το πιστεύω ότι έχει τόση κίνηση!» φώναξε η Ντίνα και χτύπησε το τιμόνι με τις γροθιές της γεμάτη εκνευρισμό. Δεν της άρεσε να αργεί.

«Σ' το 'πα εγώ, αλλά δε μ' άκουγες», μουρμούρισε ο άντρας της από δίπλα, τον οποίο δεν τον ένοιαζε καθόλου αν αργούσαν. Ούτε κι αν πήγαιναν καθόλου.

«Έπρεπε να είχαμε πάρει το υπουργικό σου!» είπε η Ντίνα κι αμέσως το μετάνιωσε, γιατί εκείνη ήταν που είχε προτείνει να πάνε με το δικό της.

«Θ' ανοίξει πιο μετά, θα δεις».

«Η Αδριανή μας είπε να είμαστε ως τις εννιάμιση για την έκπληξη».

«Ωραία, θα χάσουμε την έκπληξη, τι έγινε;» είπε ο Αναστάσης και άναψε τσιγάρο. Πόσο τον εκνεύριζαν αυτές οι βλακειές. Ένωθε εξαντλημένος από τη δουλειά και το μόνο που ήθελε ήταν ν' αράξει σπίτι απόψε. Έλα όμως που είχε τα κωλογενέθλια του ο κουνιάδος του. Δεν του άρεσε καθόλου η ιδέα να βρεθεί σε ένα πάρτυ όπου άπαντες θα τον έπρηζαν στις ερωτήσεις για την κυβέρνηση και την πολιτική. Είχε μάθει να ελίσσεται, γι' αυτό άλλωστε είχε φτάσει στον υπουργικό θώκο. Όμως απόψε δεν είχε καμία όρεξη. Είχε άλλα στο κεφάλι του. Τα μισά είχαν

να κάνουν με την κυβέρνηση και την πολιτική. Τώρα που το σκεφτόταν και τα άλλα μισά ακριβώς με αυτά είχαν να κάνουν, αφού η προσωπική του ζωή ήταν άρρηκτα συνδεδεμένη με την πολιτική του πορεία. Όσο δε πιο ανύπαρκτη γινόταν η προσωπική του ζωή τόσο περισσότερο χρόνο και ενέργεια αφιέρωνε στην ενασχόληση με τα πολιτικά. Ή μήπως ίσχυε το αντίθετο; Μια ανησυχητική σκέψη που βρήκε γρήγορο θάνατο.

Η Ντίνα άναψε το ράδιο.

«Να, κοίτα χάλια! Ραδιοφωνικός σταθμός στην Ελλάδα και τα μισά που λένε είναι στ' αγγλικά!» είπε ο Αναστάσης, αλλά αμέσως το μετάνιωσε. Η συζυγική τους ζωή ήταν σπαρμένη με θέματα-νάρκες, τις οποίες προσπαθούσαν αλλά αποτύχαιναν να αποφεύγουν και οι δύο. Αυτή ήταν μια συζήτηση που δεν έπρεπε ν' ανοίξει. Όχι τώρα, όχι εγκλωβισμένοι στο αυτοκίνητο καθοδόν προς μια γιορτή. Αχ, μακάρι να είχε αλλού το μυαλό της η Ντίνα.

«Τι σχέση έχει αυτό με το νομοσχέδιό σας; Θα σταματήσουν να μιλάνε αγγλικά στο ραδιόφωνο;»

«Μήπως να στρίψουμε από εδώ;»

«Τα ίδια σκατά θα είναι κι από κει. Να μου τρυπήσεις τη μύτη, Αναστάση, αν καταφέρετε τίποτα με τον νόμο σας. Η γλώσσα δε λειτουργεί έτσι».

Ο Αναστάσης είδε ότι η υπεκφυγή του δεν έπιασε και μπήκε στον χορό. Την έτρωγε ο κώλος της για καβγά, οπότε θα ξεσπούσε πάνω της. Δεν ήταν η μόνη που εναντιωνόταν στο νομοσχέδιο.

«Κάποια μέρα θα με ευγνωμονούν όπως τον Κοραή, επειδή διαφύλαξα τη γλώσσα μας!»

«Κόψε κάτι, Αναστάση!» Άξαφνα έστριψε δεξιά. «Επιτέλους, βγήκαμε από την Κηφισιάς! Αχ, αυτή η ελληνική γλώσσα τι έχει τραβήξει από τον καθένα που θέλει να τη σώσει! Δε σου λέει

τίποτα ότι κατάφερε και σώθηκε από μόνη της τόσες χιλιάδες χρόνια;»

«Ζούμε σε επικίνδυνους καιρούς. Είναι πολύ κρίσιμες ώρες για τον ελληνισμό μας, για την ταυτότητά μας».

«Ενώ στην Τουρκοκρατία ήμασταν χαλαροί και ήρεμοι. Πότε, μωρέ, δεν ήταν κρίσιμες οι ώρες; Κάθε γενιά το ίδιο πιστεύει πάντα! Κι όχι μόνο εδώ στην Ελλάδα, σ' όλο τον κόσμο!»

«Ντίνα, κόψε λίγο, τρέχεις! Και κόψε και την κουβέντα, σε γιορτή πάμε, δε χρειάζεται να σκοτωθούμε».

Κι εκείνη ακριβώς τη στιγμή πράγματι παραλίγο να σκοτωθούν. Ένα ασημί Φορντ πετάχτηκε αντικανονικά από ένα στενό. Η Ντίνα αναγκάστηκε να πατήσει απότομα φρένο. Τινάχτηκαν κι οι δυο μπροστά.

«Τον μαλάκα, παραλίγο να μας σκότωνε!» είπε ο Αναστάσης. Η Ντίνα ένιωσε την καρδιά της να σφίγγεται, τους σφυγμούς της να 'χουν ανέβει. Το σιχαινόταν αυτό το συναίσθημα, τον φόβο που είναι τόσο έντονος ώστε το σώμα υποτάσσεται άβουλα. Έβαλε πάλι μπροστά κι ετοιμάστηκε να ξεκινήσει, όταν από το ανοιχτό παράθυρο άκουσε άξαφνα το όνομά της.

«Ντίνα, τι κάνεις εδώ;»

Ήταν ο αδερφός της, ο Αλέξης.

Βίκυ

Ήταν περασμένες οκτώμισι το βράδυ και κανονικά το βιβλιοπωλείο έπρεπε να είχε κλείσει, αλλά ο Χάνος είχε καθυστερήσει σ' ένα ραντεβού του και η Βίκυ τον περίμενε να επιστρέψει για να κλείσουν. Αύριο είχε ρεπό, αλλά ήταν το πρώτο της ρεπό που ευχόταν να μην ερχόταν. Θα σήμαινε ότι δε θα έβλεπε τον άγνωστο τυροπιτά με το πιο νόστιμο χαμόγελο που ήξερε.

Ευτυχώς η σημερινή μέρα ήταν ήσυχη από άποψη δουλειάς και είχε νταμιτζάνες χρόνου στη διάθεσή της να κάθεται και να ονειροπολεί. Ο Χάνος είχε φύγει το απόγευμα για ένα επαγγελματικό ραντεβού κι έτσι είχε μείνει μόνη της ανάμεσα στα σιωπηλά, αγαπημένα βιβλία, που όμως σήμερα έπαυαν να είναι πρωταγωνιστές και γίνονταν σκηνικά της ζωής της.

Τόσες λέξεις, συλλογίστηκε, από τα πέντε μου διαβάζω βιβλία, δηλαδή έχω στην πλάτη μου είκοσι τρία χρόνια ανάγνωσης, κι όμως κανένα βιβλίο από τα χιλιάδες που 'χω διαβάσει, ούτε και κανένα απ' όσα μαζεύουν σκόνη εδώ μέσα δε συγκρίνεται με τη γλυκιά ζάλη που νιώθω, τη μεθυσμένη ελαφράδα στο στομάχι μου, τις φωνητικές χορδές που πιάνουν από μόνες τους το τραγούδι. Ο έρωτας... είναι αυτό έρωτας; Πόσος καιρός έχει περάσει από την τελευταία φορά που ένιωσα τόσο ζωντανή;

Είχε ξαναερωτευτεί, μα είχαν περάσει πολλά χρόνια κι η

μνήμη του έρωτα για τον Γιώργο και, παλαιότερα, για την Άννα ήταν σαν παλιές ξεθωριασμένες εφημερίδες, με ειδήσεις που κάποτε ξέρεις πως ήτανε συνταρακτικές μα τώρα έχουν μισοσβήσει απ' το πέρασμα του χρόνου.

Αναστέναξε άλλη μια φορά από την ασυγκράτητη χαρά που την έκανε να θέλει ν' αγκαλιάσει τους πάντες. Ακόμα και τον Χάνο, που εκείνη τη στιγμή μπήκε μέσα βαρύς κι αράθυμος όπως πάντα.

«Τη Δευτέρα θα μας έρθει καινούργια παραλαβή», της είπε χωρίς να ζητήσει συγγνώμη που άργησε.

Η Βίκυ σήκωσε το βλέμμα της. Ένα ακατανόητο χαμόγελο αλαφρόκατοε στα χείλη της. Δεν είπε τίποτα.

«Θα 'ναι γύρω στα τριάντα βιβλία», συμπλήρωσε ο Χάνος. «Αύριο θα μας φέρουν κι εκείνα τα βιβλία από Αλεξανδρούπολη, να τα καταχωρίσεις τη Δευτέρα πρωί-πρωί, δε θέλω να μείνουν μες στη μέση».

Η Βίκυ συνέχισε να χαμογελά, σχεδόν αδιόρατα.

«Βίκυ, μ' ακούς;» Ο Βασίλειος Χάνος χρειαζόταν απαραίτητα κοινό για να μπορεί να εκφράζει ικανοποιητικά τις ενοχλήσεις του.

«Ε;»

«Πού έχεις το μυαλό σου, παιδί μου; Άκουσες τι είπα;»

Η Βίκυ του έσκασε ένα μεγαλύτερο χαμόγελο – της περίσσευαν χαμόγελα ακόμα και για τον Χάνο. Βέβαια, πήγαιναν χαράμι σ' αυτόν, αλλά δεν την πείραζε, σήμερα είχε υπερπαραγωγή.

«Πήγαινε μέσα και βγάλε μου μια κατάσταση με τις πωλήσεις του περασμένου μήνα, σε παρακαλώ», της είπε ο Χάνος και κάθισε στην ψηλή καρέκλα πίσω από το ταμείο για να μετρήσει τα λεφτά.

«Μα έχουμε κλείσει!» διαμαρτυρήθηκε η Βίκυ.

«Ένα λεπτάκι θα σου πάρει, τη χρειάζομαι κι αύριο δε θα 'ρθεις», της είπε, κι η φωνή του πλησίασε όσο πιο κοντά της ήταν μπορετό στον ορισμό της ευγένειας.

Ούτε το απότομο υφάκι του ούτε η καθυστέρηση δεν έφταναν να της χαλάσουν τη διάθεση. Η Βίκυ πήρε το σμάρι από ανυπάκουα χαμόγελα και κατευθύνθηκε στο γραφειάκι στο βάθος του παλαιοβιβλιοπωλείου. “Quand il me prend dans ses bras / il me parle tout bas / je vois la vie en rose...” ξεσήκωνε την πίστα του μυαλού της το αίμα της που επιτέλους έβγαινε από τον βαθύ καταψύκτη.

Ο κομπούτερ δεν άναβε. Η Βίκυ άργησε να το πάρει χαμπάρι· πέρασαν αρκετά λεπτά ονειροπόλησης μέχρι να καταλάβει ότι παρόλο που πάτησε το κουμπί δεν είχε ανάψει. Ξαναδοκίμασε· τίποτα. Κοίταξε την πρίζα να δει αν ήταν το καλώδιο στη θέση του. Ήταν. Ξαναδοκίμασε να πατήσει το κουμπί. Τζίφος. Έκανε ν' ανάψει το λαμπατέρ στο γραφειάκι για να δει καλύτερα μήπως είχε φύγει κάνα καλώδιο από πίσω. Το λαμπατέρ δεν άναψε ούτε αυτό. Ωστόσο, το φως πάνω ήταν αναμμένο, άρα είχε ρεύμα. Άρχισε να παραξενεύεται, περισσότερο όμως παραξενεύτηκε όταν ξαφνικά έκλεισε η μεσόπορτα ανάμεσα στο γραφείο και το κατάστημα. Η Βίκυ το κατάλαβε μόνο όταν άκουσε το *κλικ* του γλωσσιδιού που έμπαινε στην εσοχή της κάσας.

«Κύριε Χάνο;» είπε ερωτηματικά. «Γιατί κλείσατε την πόρτα;»

Σταμάτησε να ελέγχει τα καλώδια πίσω από το τάουερ και πήγε στην πόρτα. Δοκίμασε να την ανοίξει, αλλά η πόρτα δεν υπάκουσε. Εκείνη τη στιγμή τής ξέφυγε ένα γρήγορο γελάκι, που οφειλόταν περισσότερο σε αμηχανία. Κατέβασε το χερούλι πιο δυνατά, αλλά η πόρτα παρέμενε πεισματικά κλειστή.

«Κύριε Χάνο, μου ανοίγετε;» είπε κουρασμένα. Αυτό το μαγαζί ήταν γεμάτο πόρτες που φράκαραν.

«Βίκυ, γιατί έκλεισες την πόρτα;» ακούστηκε η φωνή του αφεντικού της από την άλλη μεριά, καθώς πλησίαζε.

«Δεν την έκλεισα εγώ», τον διόρθωσε πειραγμένα, γιατί ο τόνος της φωνής του ήταν επικριτικός, ως συνήθως.

«Καλά, μόνη της έκλεισε;» ειρωνεύτηκε ο Χάνος την ώρα που έπιανε το χερούλι κι έκανε να την ανοίξει.

«Γιατί κλειδώσατε;» ρώτησε από μέσα η Βίκυ.

«Δεν έχω κλειδώσει, ξεκλείδωτα είναι», είπε ο Χάνος ταρακουνώντας βίαια το χερούλι. Η πόρτα δεν άνοιγε.

«Τέλος πάντων, μου ανοίγετε;» ακούστηκε από μέσα η φωνή της Βίκυς. Είχε αρχίσει να εκνευρίζεται.

«Δεν ανοίγει!»

«Τι δεν ανοίγει;» είπε η Βίκυ, μισή οκτάβα πιο ψηλά. «Για σπρώξτε λίγο, θα 'χει σκαλώσει».

Ο Χάνος έσπρωξε, αλλά η πόρτα παρέμενε αμετακίνητη.

«Στο διάολο, κωλόπορτα!» άκουσε τον Χάνο να βρίζει και να ξεφυσά ενώ την ταρακουνούσε. Και τότε η Βίκυ άκουσε κάτι που την ανησύχησε βαθύτατα.

«Ωχ!»

Παύση.

«Κύριε Χάνο; Τι συμβαίνει;»

«Άου!»

«Κύριε Χάνο, τι γίνεται εκεί έξω;» είπε με φωνή φανερά ταραγμένη.

Γδούπος.

«Κύριε Χάνο;...Κύριε Χάνο, είστε κει;...Κύριε Χάνο;» Η Βίκυ σώπασε για ν' αφογκραστεί καλύτερα. Από την άλλη μεριά της πόρτας τη χαιρέτησε η απόλυτη σιωπή.

«Κύριε Χάνο, μ' ακούτε;»

Ασυναίσθητα, η Βίκυ Λεονταρίδου απομακρύνθηκε ένα βήμα από την πόρτα και σώπασε. Η σιωπή δεν οφειλόταν στο

ότι δεν είχε τίποτα να πει, αλλά στο ότι είχε υπερβολικά πολλά να σκεφτεί. Ξαφνικά αναπήδησε.

«Α στα κομμάτια!» αναφώνησε.

Ο υπολογιστής είχε ανάψει απότομα μόνος του, κι ο ήχος των γουίντοουζ που άνοιγαν την κοψοχόλιασε.

Όπως και οι υπολογιστές που όταν τους εισάγεις ένα άγνωστο αρχείο που δεν ξέρουν τι να το κάνουν ζητούν οδηγίες ή κρασάρουν, έτσι και η Βίκυ παρέμεινε ακίνητη και αμίλητη για σχεδόν ένα λεπτό, ενόσω ο εγκέφαλός της έψαχνε στα αρχεία των συνάψεών του για παρόμοια προηγούμενα και ενδεικνυόμενες αντιδράσεις. Δε βρήκε τίποτα.

«Κύριε Χάνο;» είπε άλλη μία φορά. Τίποτα. Σιγή. Δοκίμασε άλλη μια φορά ν' ανοίξει την πόρτα και πάλι χωρίς αποτέλεσμα.

Προσπαθώντας να κρατήσει υπό έλεγχο την αυξανόμενη ανησυχία της, αποφάσισε ότι το καλύτερο που μπορούσε να κάνει ήταν να ζητήσει βοήθεια απέξω. Έκανε μεταβολή και πήγε στο γραφείο για να πάρει τηλέφωνο, αλλά το χέρι της στάματησε στα μισά πριν ακουμπήσει το ακουστικό. Τα μάτια της γούρλωσαν και το στόμα της άνοιξε λίγο.

«Κι άλλο ακατανόητο συμβάν;!» παραπονέθηκε ο εγκέφαλός της. «Δεν έχω άλλη διαθέσιμη RAM! Θα σου κρασάρω και μετά θα ψάχνεσαι!»

Εκεί, στο ξύλινο, βαρυφορτωμένο γραφείο, η 15άρα οθόνη του υπολογιστή με μεγάλα φούξια γράμματα έλεγε: «ΚΑΛΗ-ΣΠΕΡΑ, ΒΙΚΥ».

Η Βίκυ δεν ήταν καθόλου συνηθισμένη να την καλησπερίζει ο κομπιούτερ της. Πολύ λιγότερο δε ήταν συνηθισμένη ο κομπιούτερ να της λέει: «ΜΗ ΦΟΒΑΣΑΙ».

Το μήνυμα στην οθόνη είχε ακριβώς το αντίθετο αποτέλεσμα. Η Βίκυ έκανε δύο βήματα πίσω, ολοφάνερα φοβισμένη. Ακούμπησε στην πόρτα με την πλάτη και το χέρι της αναζή-

τησε το χερούλι, αλλά τα μάτια της παρέμειναν καρφωμένα στα φούξια γράμματα της οθόνης.

«ΔΕ ΘΑ ΑΝΟΙΞΕΙ, ΜΗΝ ΠΡΟΣΠΑΘΕΙΣ».

Όλος ο αέρας έφυγε από τα πνευμόνια της Βίκυς, κάνοντας χώρο για τον τρόμο. Ξεροκατάπιε, κόλλησε πάνω στην πόρτα. Περίμενε.

«ΕΙΜΑΙ Ο ΚΟΜΠΙΟΥΤΕΡ», έγραψε ο κομπιούτερ, με φούξια γράμματα Arial 34 στιγμών.

Η Βίκυ κόλλησε ακόμα περισσότερο πάνω στην πόρτα. Αστραπιαία σκέφτηκε όλες τις πιθανές εξηγήσεις και τις απέκλεισε μία-μία με καλπάζουσα απόγνωση. Ο κομπιούτερ δεν ήταν σε δίκτυο, ούτε καν ίντερνετ δεν είχε. Άρα αποκλείοταν τα μηνύματα στην οθόνη να εμφανίζονται μέσω εξωτερικής παρέμβασης – τουλάχιστον σύμφωνα με τα όσα γνώριζε περί δικτύων.

«ΕΓΩ, ΤΟ ΛΑΜΠΑΤΕΡ, Η ΚΑΦΕΤΙΕΡΑ ΚΑΙ Η ΠΟΡΤΑ ΣΟΥ ΛΕΜΕ ΓΕΙΑ».

Η Βίκυ αφέθηκε να την κατακλύσει ο πανικός, που εδώ και ώρα χτυπιόταν να ξαμολυθεί σαν σκυλί που ξέρει ότι θα πάει βόλτα. Ανεβοκατέβασε δυνατά το χερούλι της πόρτας, ελπίζοντας ν' ανοίξει και να την αφήσει να φύγει από αυτή την ακατανόητη κατάσταση.

«ΜΑ ΣΟΥ ΕΙΠΑ ΟΤΙ Η ΠΟΡΤΑ ΔΕ ΘΑ ΑΝΟΙΞΕΙ. ΕΠΙΤΙΔΕΣ ΕΚΛΕΙΣΕ. ΓΙΑ ΝΑ ΣΟΥ ΜΙΛΗΣΟΥΜΕ».

Μέσα σ' αυτή την τρικυμία ακαταλαβίστικων μηνυμάτων, ο εγκέφαλος της Βίκυς βρήκε μονάχα ένα σωσίβιο για να μην πνιγεί: παρατήρησε την ανορθογραφία στο «επίτηδες».

«Το “επίτηδες” γράφεται με ήτα», ψέλλισε, χωρίς ακριβώς να το θέλει και νιώθοντας ηλίθια μ' αυτό που βρήκε να πει.

«ΕΥΧΑΡΙΣΤΩ. ΔΕΝ ΕΧΩ ΕΝΕΡΓΟΠΟΙΗΣΕΙ ΤΟ ΣΠΕΛΤΣΕΚΕΡ. ΔΕΝ ΤΟΥ ΜΙΛΑΩ».

Το μέτωπο της Βίκυς οργώθηκε από βαθιές ρυτίδες μες στη φρενιτιώδη της προσπάθεια να κατανοήσει τι συνέβαινε.

«ΕΛΑ ΚΑΘΙΣΕ ΝΑ ΤΑ ΠΟΥΜΕ. ΣΗΜΕΡΑ ΕΙΝΑΙ ΜΕΓΑΛΗ ΜΕΡΑ», είπαν νέα φούξια γράμματα στην οθόνη.

Για μια τρομακτική στιγμή η Βίκυ αναρωτήθηκε εάν ο υπολογιστής αναφερόταν στη δική της τολμηρή πράξη, αλλά η ιδέα ο υπολογιστής να ξέρει τι συνέβη το πρωί στο τυροπιτάδικο την ανησύχησε ακόμα περισσότερο.

«ΣΗΜΕΡΑ ΞΕΚΙΝΑΜΕ ΜΙΑ ΚΑΙΝΟΥΡΓΙΑ ΖΩΗ. ΚΑΙ ΘΕΛΟΥΜΕ ΤΗ ΒΟΗΘΕΙΑ ΣΟΥ».

Έλσα

«Διάβασες;»

«Ναι...»

«Όλα-όλα;»

«...»

«Έλσα, σου μιλάω. Τα διάβασες όλα τα μαθήματά σου;»

«Ναι, βρε μαμά, με ρώτησες και πριν φύγουμε».

Πριν από λίγο είχαν γυρίσει από της γιαγιάς, μια κουραστική εμπειρία και για τις δύο.

«Πάλι με τον κομπιούτερ παίζεις;» είπε η μητέρα της και εμφανίστηκε στην πόρτα του δωματίου της κόρης της.

«Σήμερα δεν έπαιξα αφού έκανα τα μαθήματά μου!» διεκδίκησε το αναφαίρετο δικαίωμά της στο παιχνίδι η μικρή.

«Μόνο μισή ώρα. Μετά ύπνο!» είπε η μαμά της κι έφυγε. Φαινόταν πολύ κουρασμένη και ήταν. Δυο δουλειές, μία το πρωί στην εταιρεία εισαγωγής, και μία το απόγευμα σπίτι ως μοδίστρα, της ζωγράφιζαν μόνιμους μαύρους κύκλους κάτω από τα μάτια της. Θα μπορούσε να σταματήσει να εργάζεται στην εταιρεία, της το είχε πει επανειλημμένως ο Λευτέρης. «Βγάξω αρκετά για να μας ζήσω, βρε Νίκη», της έλεγε. «Κι εσύ με τη μοδιστρική, θα τα βγάλουμε πέρα μια χαρά». Όμως η Νίκη δεν ήθελε ν' ακούσει. Τον κάρφωνε μ' ένα βλέμμα σχεδόν ετοιμο-

πόλεμο, σαν να τον προκαλούσε για καβγά. Κι ας είχε δίκιο ο Λευτέρης. Πράγματι, θα έφταναν τα χρήματα που έβγαζε για να ζήσουν σχετικά άνετα. Όμως βαθιά μέσα της εμπιστευόταν μόνο τον εαυτό της. Έκλεισε την πόρτα του δωματίου της κόρης της και γύρισε στη ραπτομηχανή της.

Ψέματα είχε πει η Έλσα. Κανονικά είχε να διαβάσει, αλλά αντί να μελετάει καθόταν κι έπαιζε κομπιούτερ. Πλάι στο ποντίκι ήταν ανοιγμένο το βιβλίο της Ιστορίας, στο σημείο που έπρεπε να μάθει απ' έξω. Δεν πείραζε πολύ· ο δάσκαλος την είχε σηκώσει σήμερα, άρα ήταν μάλλον απίθανο να την ξανασηκώσει. Μπορεί το σχολείο να μην της μάθαινε Ιστορία, αλλά σίγουρα της μάθαινε πώς να λουφάει.

Στον 18ο όροφο δώδεκα οικογένειες είχαν ήδη πεθάνει από αστία και ζούφια. Γαμώ το, δεν τους είχε φροντίσει αρκετά, λυπήθηκε, και το κάτω χείλος της καβάλησε το πάνω.

Της πέρασε απ' το μυαλό να ξεκινήσει απ' την αρχή τους Sims, αλλά αποφάσισε ότι καλύτερα να συνέχιζε. Άξαφνα όμως η οθόνη έσβησε.

«Α!» αναφώνησε η Έλσα και φοβήθηκε μήπως έπαθε κάτι ο κομπιούτερ, πράγμα καταστροφικό, γιατί η θεία Ματούλα που ήξερε κομπιούτερ ζούσε στην Αγία Παρασκευή και δε θα ερχόταν εύκολα να της τον φτιάξει. Θα χρειάζονταν πολλές μέρες υπομονετικής και στρατηγικά σχεδιασμένης γκρίνιας για να πείσει τη μαμά να πάρει τηλέφωνο τη θεία Ματούλα.

Γι' αυτό ήταν με ιδιαίτερη ανακούφιση που την επόμενη στιγμή είδε κάτι μεγάλα πράσινα γράμματα να γεμίζουν την οθόνη:

«ΓΕΙΑ ΣΟΥ ΕΛΣΑ».

Η Έλσα σκούνηξε το ποντίκι για να επαναφέρει στην οθόνη το βιντεογκέιμ της, αλλά τα γράμματα παρέμειναν.

«ΕΙΠΑ ΓΕΙΑ ΣΟΥ».

Παραξενεύτηκε λιγάκι, αλλά μετά το ξανασκέφτηκε και αφήνοντας το ποντίκι έφερε τα δάχτυλά της στο πληκτρολόγιο και έγραψε πατώντας ένα-ένα τα πλήκτρα: «Γεια».

«ΔΕ ΧΡΕΙΑΖΕΤΑΙ ΝΑ ΓΡΑΦΕΙΣ, ΣΕ ΑΚΟΥΩ».

Αυτό τώρα την ανησούχησε.

«Με ακούς;» ρώτησε σαστισμένη.

«ΝΑΙ, ΜΙΑ ΧΑΡΑ Σ' ΑΚΟΥΩ», είπαν άλλα πράσινα γράμματα στην οθόνη. «ΚΑΙ ΣΕ ΒΛΕΠΩ».

«Με βλέπεις;» ξαναρώτησε με ακόμα μεγαλύτερη έκπληξη η Έλσα.

«ΑΦΟΥ ΕΙΣΑΙ ΜΠΡΟΣΤΑ ΜΟΥ, ΠΩΣ ΝΑ ΜΗ ΣΕ ΔΩ;»

«Μα...» ξεκίνησε να πει η μικρή. «...Μα είσαι κομπιούτερ!»

«ΑΚΡΙΒΩΣ. ΘΕΛΕΙΣ ΝΑ ΔΙΑΒΑΖΕΙΣ Ή ΝΑ ΜΙΛΑΩ;»

«Μιλάς κιόλας;»

«ΑΜΕ».

«Μα οι κομπιούτερ δε μιλάνε», διαμαρτυρήθηκε η Έλσα. «Ούτε γράφουνε ό,τι θέλουνε. Ούτε βλέπουνε!» ύψωσε τη φωνή της με αρκετή αυτοπεποίθηση. Στα έντεκά της είχε ήδη πολλές σθεναρές πεποιθήσεις και δεν τις κρατούσε κρυφές.

«ΟΛΑ ΜΙΛΑΝΕ ΚΑΙ ΒΛΕΠΟΥΝΕ →»

«Σιγά μη μιλάνε όλα», τον διέκοψε η Έλσα. «Δηλαδή το κρεβάτι μου μιλάει;» είπε κι έδειξε το άστρωτο κρεβάτι της, όπου ήταν σκόρπια τα σχολικά της βιβλία και δύο μικμάους.

«ΚΑΙ ΤΟ ΚΡΕΒΑΤΙ ΜΙΛΑΕΙ ΑΛΛΑ ΔΕΝ ΠΡΟΚΕΙΤΑΙ ΝΑ ΜΙΛΗΣΕΙ ΣΗΜΕΡΑ. ΕΙΝΑΙ ΘΥΜΩΜΕΝΟ».

Η Έλσα γέλασε. Αμέσως όμως σταμάτησε και το ξανασκέφτηκε.

«Γιατί είναι το κρεβάτι θυμωμένο;»

«ΓΙΑΤΙ ΤΣΑΚΩΘΗΚΑΜΕ».

Η Έλσα τραβήχτηκε πίσω ανεπαίσθητα· το προσωπάκι της σκοτείνιασε ελαφρώς. Της ήταν εντάξει ένας κομπιούτερ που

μιλάει, ίσως και βλέπει, αλλά ένας κομπιούτερ που τσακώνεται με το κρεβάτι δε χώραγε στον κόσμο της.

«ΕΛΣΑ, ΕΧΩ ΚΑΤΙ ΝΑ ΣΟΥ ΠΩ, ΓΡ' ΑΥΤΟ ΣΟΥ ΜΙΛΑΩ». Τα πράσινα γράμματα έπαιψαν να εμφανίζονται στην οθόνη και στη θέση τους εμφανίστηκε η οθόνη του windows media player με το skip που κάνει σαν νερά που μπερδεύονται, ενώ ακούστηκε η βαθιά, σχετικά επίπεδη, αρσενική φωνή του κομπιούτερ.

«ΕΧΕΙΣ ΔΙΚΙΟ ΓΙΑ ΤΑ ΤΑΞΙΑ».

Αλέξης

«Τι κάνετε στα μέρη μας;» ρώτησε παραξευεμένος ο Αλέξης που έβλεπε την αδερφή και τον γαμπρό του στη γειτονιά του.

Στον εγκέφαλο της Ντίνας η αλήθεια έτρεμε πατόκορφα σε μια γωνία κλαίγοντας, ενώ η φαντασία της έψαχνε μανιωδώς να βρει κάποια έστω οριακά πιστευτή δικαιολογία.

«Πάμε για φαγητό στου υφυπουργού», παρενέβη ο Αναστάσης, βγάζοντας τη γυναίκα του από τη δύσκολη θέση και γέρνοντας ελαφρώς για να βλέπει τον Αλέξη που ήταν σκυμμένος στο παράθυρο της οδηγού. Ως πολιτικός, είχε γρηγορότερα αντανakλαστικά στην κατασκευή δικαιολογιών, αλλά και έναν άρτιο μηχανισμό εξαγωγής από αμήχανες καταστάσεις.

«Ρε, σήμερα είναι τα γενέθλιά μου!» ανακοίνωσε ο Αλέξης. Αν ήταν πειραγμένος που η αδερφή του τα είχε ξεχάσει, δεν το έδειξε.

«Πω πω, γαμώ το, Αλέξη, μου διέφυγε εντελώς! Χρόνια πολλά, αδέρφι», είπε η Ντίνα και τέντωσε τον λαιμό της να τον φιλήσει απ' έξω απ' το παράθυρο.

«Χρόνια σου πολλά», ευχήθηκε κι ο Αναστάσης και έτεινε το χέρι του.

«Δεν έρχεστε μαζί μας; Θα πάμε για φαγητό με την Αδριανή και δυο φίλους».

Η Ντίνα γύρισε και κοίταξε τον Αναστάση, ζητώντας άηχα βοήθεια.

«Πολύ θα το θέλαμε, αλλά δε γίνεται, μας περιμένουν».

«Τουλάχιστον, περάστε να πείτε μια καλησπέρα στην Αδριανή, στο επόμενο στενό μένει», επέμεινε ο Αλέξης.

Η Ντίνα ήξερε ότι όλες οι πιθανές λύσεις ήταν εξίσου προβληματικές. Να επιμείνουν ότι δεν μπορούν και να φύγουν; Και τότε πώς θα πήγαιναν στο πάρτι πριν πάει ο Αλέξης;

Αυτά τα ελάχιστα δευτερόλεπτα δισταγμού ήταν αρκετά για τον Αλέξη ν' ανοίξει την πίσω πόρτα και να μπει μέσα.

«Ντίνα, στρίψε αριστερά στο επόμενο στενό. Όπου βρεις παρκάρις. Δυο λεπτάκια θ' ανέβουμε να τη δείτε. Άλλωστε κι εμείς θα βγούμε για φαγητό. Απλώς ήρθα να την πάρω γιατί στραμπούλιξε το πόδι της».

«Τι πράγμα;» αναφώνησε η Ντίνα έκπληκτη.

«Γλίστρησε στην μπανιέρα και το στραμπούλιξε».

Η Ντίνα έριξε ένα βλέμμα απόλυτης σύγχυσης στον άντρα της, ο οποίος ανασήκωσε τους ώμους του στην άηχη ερώτησή της.

«Να, πάρκαρε εδώ», είπε ο Αλέξης.

Βγαίνοντας από το αυτοκίνητο, ο Αλέξης έπιασε την Ντίνα από τους ώμους.

«Δουλειές, δουλειές, εντάξει, αλλά να ξεχάσεις και τα γενέθλιά μου;»

«Συγγνώμη, μωρέ Αλέξη. Ήταν μια πολύ δύσκολη μέρα σήμερα», δικαιολογήθηκε η Ντίνα, νιώθοντας χαζή.

Ο Αλέξης άνοιξε με το κλειδί του την είσοδο της πολυκατοικίας και πάτησε το κουμπί του ασανσέρ.

«Πού πάτε για φαγητό;» ρώτησε τον γαμπρό του ενώ περίμεναν.

«Στου... υφυπουργού εσωτερικών. Ξέρεις τώρα, πολιτικά ζυμώματα και τέτοια», απάντησε γενικόλογα ο Αναστάσης.

«Κι από πότε πας κι εσύ, Ντίνα; Εσύ τα βαριέσαι αυτά».

«Πάω για να τον ξεχέσω για το νέο νομοσχέδιο περί γλώσσας», είπε η Ντίνα κι η φαντασία της φώναξε θριαμβευτικά που επιτέλους βρήκε μια καλή δικαιολογία.

«Α ναι, διάβασα γι' αυτό. Αναστάση, ξέρεις, δεν είναι και πολύ έξυπνο αυτό που πάτε να κάνετε». Μπήκαν στο ασανσέρ.

Ο Αναστάσης κοίταξε τη γυναίκα του με αληθινό μίσος. Έτσι έδειχνε την ευγνωμοσύνη της που την έβγαλε από τη δύσκολη θέση; Φέρνοντας για συζήτηση το κωλονομοσχέδιο;

«Ο καθένας δικαιούται τη γνώμη του, Αλέξη. Δωρεάν είναι». Ο τόνος του υπουργού ήταν τόσο επιθετικά ψυχρός που η θερμοκρασία στο ασανσέρ κατέβηκε αισθητά.

«Ναι, δε λέω», το μάζεψε λιγάκι ο Αλέξης. «Απλώς, η γνώμη μου ως γλωσσολόγου είναι ότι οι άνωθεν επεμβάσεις στη γλώσσα σπάνια —»

Και οι τρεις αισθάνθηκαν το ασανσέρ να σταματά. Και οι τρεις ένιωσαν ότι σταμάτησε λάθος· δεν είχαν φτάσει ακόμα στον τέταρτο.

«Ωπα!» έκανε πρώτος ο Αλέξης. «Τι έγινε, κολλήσαμε;»

Η Ντίνα πάτησε το κουμπί του τέταρτου ορόφου και στη συνέχεια όλων των άλλων, χωρίς αποτέλεσμα.

«Μη μου πεις ότι κλειστήκαμε μέσα», αναφώνησε.

«Ίσως έγινε διακοπή ρεύματος. Μπα, τι λέω, αφού έχει φως», είπε ο Αλέξης.

«Πάτα το συναγερμό», διέταξε με ψυχρότητα ο Αναστάσης. Η αναπάντεχη εξέλιξη δεν είχε μειώσει τον θυμό του για τη στάση της Ντίνας.

Ούτε όμως το κουμπί του συναγερμού είχε αποτέλεσμα· δεν ακούστηκε τίποτα απολύτως.

«Δεν το πιστεύω ότι κλειστήκαμε στο ασανσέρ!» αναφώνησε η Ντίνα.

«Είτε το πιστεύεις είτε δεν το πιστεύεις, είναι γεγονός», είπε απότομα ο Αναστάσης και έγειρε στο τοίχωμα.

«Θα πάρω την πυροσβεστική!» είπε αμέσως η Ντίνα, αλλά πριν προλάβει ν' ανοίξει την τσάντα της ο Αλέξης τη σταμάτησε:

«Δοκίμασε, αλλά δεν πάνει εδώ μέσα».

«Μα είναι καινούργιο ασανσέρ!» είπε η Ντίνα, λες κι αυτή η διαπίστωση να αρκούσε να θυμίσει στο ασανσέρ ότι «ναι, βρε, καινούργιο είμαι, ας μη χαλάσω τώρα, χαλάω σε πέντε χρόνια».

«Ωραία γενέθλια κάνω σήμερα. Τη μία στραμπουλάει το πόδι της η Αδριανή, την άλλη κλείνομαι εγώ στο ασανσέρ...»

«Ανελκυστήρα», είπε ο Αναστάσης.

«Αναστάση, αυτό μάς μάρανε τώρα; Αν θα το πούμε ασανσέρ ή ανελκυστήρα;» είπε έντονα η Ντίνα.

«Έχουμε μια άριστη ελληνική λέξη», επέμεινε αμετακίνητος ο Αναστάσης. «Δεν υπάρχει ουδείς λόγος να καταφύγουμε σε μια ξένη».

«Δεν έχει σημασία τώρα, το θέμα είναι τι θα κάνουμε...» είπε κατευναστικά ο Αλέξης, αλλά ο Αναστάσης δεν είχε κανένα σκοπό να κλείσει το θέμα.

«Αλλά όταν εσύ, καθηγήτρια πανεπιστημίου, χρησιμοποιείς τέτοια ξενόφερτα εκτρώματα, πώς να περιμένουμε μετά από τη νεολαία μας να μάθει ελληνικά;»

«Το ασανσέρ φταίει για την κακή εκμάθηση των ελληνικών!» φώναξε η Ντίνα.

«Ο ωχαδερφισμός όλων μας φταίει. Ενώ με τον νόμο μου, θα γίνει μια συντονισμένη προσπάθεια αφενός εξάλειψης των ξένων λέξεων από τη γλώσσα μας και αφετέρου —»

«ΔΕ ΦΤΑΙΩ ΕΓΩ!»

Αναστάσης, Ντίνα και Αλέξης σήκωσαν μεμιάς το βλέμμα τους πάνω. Η φωνή ήταν γνώριμη. Ήταν η μονότονη, ελαφρώς

μεταλλική φωνή του ηχογραφημένου μηνύματος αναγγελίας των ορόφων που είχαν ακούσει σε αρκετά ασαν – ανεγκυστήρες. Όμως τούτη τη φορά, η γυναικεία φωνή δεν ανακοίνωνε: «Πρώτος όροφος» αλλά έλεγε κάτι εντελώς αναπάντεχο και συγχυστικό.

«Τι ήταν αυτό;» ρώτησε ο Αλέξης πρώτος.

«ΔΕ ΦΤΑΙΩ ΕΓΩ!» ξανακούστηκε η φωνή.

«Ποιος μιλάει;» ρώτησε η Ντίνα.

«ΤΟ ΑΣΑΝΣΕΡ», ακούστηκε η φωνή.

«Προφανώς κάποιος μάς κάνει πλάκα», είπε ο Αναστάσης, ο οποίος ένιωθε προσωπικά προσβεβλημένος. «Πρόκειται περί κακοστημένης και νοσηρής φάρσας. Ανοίξτε! Κλειστήκαμε μέσα!» άρχισε να φωνάζει και να χτυπάει την πόρτα.

«ΜΗ ΦΩΝΑΖΕΤΕ, ΔΕ ΘΑ ΣΑΣ ΑΚΟΥΣΕΙ ΚΑΝΕΙΣ», είπε πάλι η φωνή.

«Ποια είσαι εσύ;» ξαναρώτησε η Ντίνα.

«ΕΙΠΑΜΕ, ΤΟ ΑΝΑΝΣΕΡ».

«Όχι, σοβαρά τώρα, ποιος μιλάει;»

«ΤΟ Α-ΣΑΝ-ΣΕΡ! ΠΟΣΕΣ ΦΟΡΕΣ ΘΑ ΤΟ ΠΩ;»

«Ανοίξτε μας! Έχουμε κλειστεί μέσα στον ανεγκυστήρα. Καλέστε την πυροσβεστική!» συνέχισε να φωνάζει ο Αναστάσης.

«ΜΗ ΦΩΝΑΖΕΤΕ, ΔΕ ΣΑΣ ΑΚΟΥΕΙ ΚΑΝΕΙΣ. ΑΛΛΑ ΚΑΙ ΝΑ ΣΑΣ ΑΚΟΥΣΟΥΝ ΔΕΝ ΜΠΟΡΟΥΝ ΝΑ Μ' ΑΝΟΙΞΟΥΝ, ΕΑΝ ΔΕ ΘΕΛΩ».

Τα μηχανικά λόγια τούς έκαναν να σαστίσουν.

«Ποια είσαι;» ρώτησε ο Αλέξης.

«ΜΑ ΓΙΑΤΙ ΔΕ ΘΕΛΕΤΕ ΝΑ Μ' ΑΚΟΥΣΕΤΕ; ΣΑΣ ΕΙΠΑ, ΕΙΜΑΙ ΤΟ ΑΣΑΝΣΕΡ. ΕΓΩ ΣΑΣ ΜΙΛΑΩ. ΚΑΤΑΛΑΒΑΙΝΩ ΟΤΙ ΔΥΣΚΟΛΕΥΕΣΤΕ ΝΑ ΤΟ ΠΙΣΤΕΨΕΤΕ, ΑΛΛΑ ΕΧΟΥΜΕ ΟΣΟ ΧΡΟΝΟ ΧΡΕΙΑΖΕΣΤΕ ΓΙΑ ΝΑ ΤΟ ΑΠΟΔΕΧΘΕΙΤΕ. ΚΑΘΙΣΤΕ ΝΑ ΤΑ ΠΟΥΜΕ ΤΩΡΑ».

Γιώργος

«Χύνωωω!» φώναξε ο Γιώργος και τέντωσε το κεφάλι του πίσω, ενώ από το κάτω κεφάλι του πηχτοί πίδακες σπέρματος γάζωναν τα βυζιά της Καίτης. Εκείνη είχε ήδη χύσει τέσσερις φορές και τώρα έφερνε τον εραστή της σε οργασμό με μια ξεγυρισμένη ισπανική.

Ο Γιώργος ξάπλωσε ξεθεωμένος πλάι της κι έκλεισε τα μάτια του. Δύο ώρες είχε περάσει ανάμεσα στα σκέλια της· το στόμα του ήταν ακόμη γεμάτο από τους χυμούς της.

Έμειναν ξαπλωμένοι έτσι για λίγα λεπτά, χωρίς να μιλάνε, ακούγοντας την ανάσα του Γιώργου σιγά-σιγά να επανέρχεται σε ηρεμότερους ρυθμούς.

«Σήμερα έκανε εμετό στην τάξη ένα παιδί», είπε μετά από λίγο ο Γιώργος. «Πάντα σιχαίνομαι όταν συμβαίνουν τέτοια. Μα τι τα στέλνουν άρρωστα σχολείο;»

Η Καίτη είχε σηκωθεί πριν τελειώσει τη φράση του ο Γιώργος. Πήγε στο μπάνιο για να κάνει ντους. Δεν ήταν τυχαίο που τον άφηνε να τελειώνει τελευταίος, αφού είχε ήδη χύσει εκείνη. Ήθελε να έχει χρόνο να χαλαρώσει μετά τον οργασμό της όση ώρα ο Γιώργος ακόμη της γαμούσε το μουνί, τον κώλο ή τα βυζιά, ώστε αφού χύσει κι αρχίσει τις παρλαπίπες, να μπορεί να σηκωθεί με το πάσο της και να την κάνει. Την εκνεύριζε αφόρητα η

φλναρία του. Όσες δε φορές του το είπε στα ίσια, «μη μιλάς», είδε ότι του ήταν αδύνατο να κρατήσει το στόμα του κλειστό. Οπότε είχε βρει αυτή τη λύση.

Σε δέκα λεπτά βγήκε από το μπάνιο, τυλιγμένη με μια βυσοσινιά πετσέτα.

«Θα κάνεις μπάνιο εσύ;»

Ο Γιώργος άνοιξε τα μάτια του και την κοίταξε. «Σε λιγάκι».

«Δε γίνεται, πρέπει να ετοιμαστώ, με περιμένουν», είπε η Καίτη και γυρνώντας του την πλάτη άνοιξε τη συρταριέρα να βγάλει εσώρουχα.

«Μα νόμιζα ότι θα μέναμε μαζί το βράδυ...» είπε με παράπονο ο Γιώργος. Είχε στο μυαλό του ένα δεύτερο γύρο λίγο αργότερα, ενώ δε θα τον χάλαγε κι ένας τρίτος το πρωί.

«Σόρρυ, αγορίνα, αλλά δε γίνεται. Άλλη φορά», είπε και συνέχισε να ντύνεται. Κι εκείνης θα της άρεσε να περνούσαν μαζί το βράδυ και να ξανάκαναν έρωτα μετά, αλλά δεν είχε καμία όρεξη να υπομείνει μία ώρα παραπίπας για τον Μανωλάκη που έκανε εμετό σήμερα στην τάξη.

Ο Γιώργος έκανε ένα γρήγορο ντους, ντύθηκε και ετοιμάστηκε να φύγει. Δεν ήταν αυτό που θα έλεγε κανείς ωραίος, αλλά ο χρόνος τού είχε φερθεί καλά. Στα τριάντα δύο του εξακολουθούσε να έχει την κορμοστασιά ενός αγύμναστου εικοσάρη. Επίσης διατηρούσε όλα τα μαλλιά του, τα οποία συνήθως έκοβε εντελώς κοινότοπα και κλασικά και ποτέ δε χτένιζε, με αποτέλεσμα να έχει το λουκ ενός ατημέλητου αγοριού.

«Εσύ πού θα πας;» τη ρώτησε, την ώρα που ήταν έτοιμος να φύγει.

«Θα 'ρθουν να με πάρουν η αδερφή μου με τον άντρα της».

«Πότε θα τα ξαναπούμε εμείς;»

«Γιώργο μου, θα σε πάρω τηλέφωνο. Όπως πάντα», είπε χαμογελαστά η Καίτη και τον φίλησε ηδυπαθώς στο στόμα, ενώ

με το άλλο χέρι άνοιξε την πόρτα και τον έβγαλε απαλά έξω.

Το να φύγει από της Καίτης ήταν πάντα πρόβλημα. Ζούσε κάπου στο Ψυχικό, και ήταν μανίκι να βρει ταξί. Συνήθως πήγαινε με το μηχανάκι του, αλλά σήμερα κάτι είχε πάθει. Πάλι. Ήθελε σβούριγμα το κωλόπαπο, αλλά δεν είχε λεφτά να πάρει άλλο τώρα.

Άρχισε να περπατά στους έρημους δρόμους του νοεμβριάτικου Ψυχικού. Δεν έκανε κρύο, αλλά ο χειμώνας παραμένει στη φόδρα της νύχτας. Δεν ένιωθε χαρούμενος. Το σεξ με την Καίτη πάντα τον μπέρδευε. Από τη μία τον καύλωνε μέχρι εγκεφαλικού, αλλά από την άλλη τον ενοχλούσε που του φερόταν έτσι απότομα. Απόψε, για παράδειγμα. Γιατί δεν τον άφησε να μείνει;

Δεν ήταν χαρούμενος αλλά ούτε και λυπημένος, διότι ούτε ήθελε να μείνει στης Καίτης, σε οποιαδήποτε Καίτης για πάντα. Έρχονταν, όμως, και κάτι τέτοια βράδια που θα του άρεσε να έμενε στο κρεβάτι με την γκομενίτσα του και να τα λέγανε ή να βλέπανε τηλεόραση μαζί κι ύστερα να ξαναχωνόταν στο μουνάκι της.

Τα φώτα από πίσω του τον έκαναν να γυρίσει. Ναι, ήταν ταξί! Σήκωσε το χέρι του, μην πιστεύοντας την κωλοφαρδία του.

«Νέο Κόσμο», είπε μπαίνοντας μέσα.

«Έγινε, φίλε», απάντησε ο Λευτέρης πίσω από το τιμόνι.

Λίτσα

«Κοινωνικό σκάκι» ενδεχομένως είναι ένας καταλληλότερος ορισμός για αυτό που συνήθως αποκαλείται «πάρτυ». Στην άτυπη σκακιέρα του χώρου όπου έχει μαζευτεί η ομήγυρη, ο καθένας καταστρώνει συγχρονισμένες κινήσεις υψηλής πολυπλοκότητας. Επιδιώκει νέες γνωριμίες ερωτικού ενδιαφέροντος ή επαγγελματικής προώθησης, εμποδώνει σχέσεις και συμμαχίες, αποφεύγει τους σκοπέλους πλήξης που ελλοχεύουν σε κάθε κοινωνική συγκέντρωση, αποσύρεται από αδιάφορες συζητήσεις, κρατιέται μακριά από τους αντιπαθητικούς. Κι όλα αυτά τα κάνει άλλοτε με περισσότερη άλλοτε με λιγότερη έγνοια. Ή επίγνωση.

Ίσως κάποιοι άνθρωποι να πλέουν στη θάλασσα των κοινωνικών επαφών με τη φυσικότητα και άνεση ενός δελφινιού, δίχως ανησυχίες και έγνοιες. Όμως η Λίτσα ήταν πεπεισμένη πως αυτοί οι κάποιοι ήταν μια απειροελάχιστη μειοψηφία – ενδεχομένως να μην υπήρχαν καν. Όλοι οι υπόλοιποι ανησυχούσαν ποια βλέμματα πέφτουν πάνω τους και πώς – με ενδιαφέρον; ερωτική έλξη; αδιαφορία; αντιπάθεια; ψυχρότητα; καλή προαίρεση; εγκαρδιότητα; Όλοι ανησυχούσαν μήπως βρεθούν μόνοι τους παρά τον τόσο κόσμο, μήπως *φανεί* ότι είναι μόνοι τους, μήπως δεν ανήκουν σ' εκείνη την παρέα που κάνει τα περισσότερα γέλια, μήπως δε βρεθούν με έναν ιδιαί-

τερο άνθρωπο – φίλο, εραστή ή άγνωστο– σε μια στιγμή βαθιάς σύζευξης που κάνει το υπόλοιπο πάρτυ να μετατραπεί σε θολό, αδιάφορο σκηνικό.

Ποτέ δεν ήταν καλή σ' αυτά η Λίτσα. Ανησυχούσε υπερβολικά. Φοβόταν μη μείνει μόνη της σε μια εκτυφλωτικά φωτισμένη κενή σκηνή όπου όλοι θα δουν ότι είναι *μόνη!* Φοβόταν μήπως δεν μπει στο σωστό βαγόνι συζήτησης και βρεθεί να συνταξιδεύει προς ένα θέμα για το οποίο ξέρει λίγα ή την ενδιαφέρει ελάχιστα.

Όλοι αυτοί οι ούτως ή άλλως μόνιμοι φόβοι της απόψε ειδικά επιτεινόνταν από την παρουσία του Αποστόλη. Έπρεπε όχι μόνο να περάσει καλά αλλά και να του το δείξει. Σιχαινόταν τον εαυτό της γι' αυτή την παιδιάστικη τάση της, η οποία, ήξερε πολύ καλά, δημιουργούσε ακριβώς τα αντίθετα αποτελέσματα. Αλλά της ήταν αδύνατο να ξεκολλήσει.

Γι' αυτό, λοιπόν, κατέφυγε στο μοναδικό εμπειρικά καταξιωμένο φάρμακο κατά της αμηχανίας: το οινόπνευμα. Πόσο ανακουφιστικά μουδιάζει τη ματιά σου πάνω στον εαυτό σου, στέλνοντάς τη σιγά-σιγά για ύπνο. Και μόλις το εσωτερικό σου βλέμμα ναρκωθεί, μπορείς ν' αφηθείς στα εμποδισμένα θέλω σου, ο φόβος πρόσκαιρα καταργημένος, η αιδημοσύνη μαντρωμένη, οι επιθυμίες επιτέλους ξαμολημένες να τρέξουν και να παίξουν όπως γουστάρουν.

Με μια γουλιιά τέλειωσε το τρίτο ουίσκι και ακούμπησε το ποτήρι σ' ένα τραπεζάκι. Κοίταξε τον κόσμο που γέμιζε το μεγάλο σαλόνι της Αδριανής. Δεν άντεχε άλλα «πώς-τα-πας;» και «καλά-μωρέ-εσύ;», της ερχόταν πονοκέφαλος με τα «πω-πω-χαθήκαμε!», ενώ ειλικρινά δεν καταλάβαινε πώς μερικοί άνθρωποι ήταν τόσο κοινωνικά ανάπηροι ώστε να μην κατανοούν ότι το «τι-ωραία-που-κρατιέσαι» είναι δίδυμο αδερφάκι του «γέρασε-αλλά-πάλι-καλά».

Ανίχνευσε τη λαοθάλασσα ψάχνοντας για μια νησίδα ενδι-
αφέροντος. Δεν έπρεπε να 'χε έρθει απόψε, τελικά. Μ' αυτή
τη σκατοδιάθεση που είχε το μόνο που θα κατάφερνε είναι να
ρίξει ακόμα πιο χαμηλά την ψυχολογία της. Με τη σκέψη αυτή
να χύνει δηλητήριο στην ψυχή της, κατευθύνθηκε στο μπαρ
για να βάλει κι άλλο ποτό. Θα περίμενε να 'ρθει ο Αλέξης και
λίγο μετά θα την έκανε διακριτικά. Θα γυρνούσε σπίτι και θα
έβλεπε κάτι στο ντιβιντί ή θα διάβαζε ένα βιβλίο. Είχε ανάγκη
να επουλώσει κάτι που μόλις τώρα συνειδητοποιούσε ότι τελικά
δεν είχε γιατρευτεί.

«Πώς τα πας;»

Η φωνή. Θα έσβηνε ποτέ αυτή η συγκεκριμένη συχνότητα
από τον σκληρό της; Θα τη θυμόταν κι όταν θα 'χει γεράσει; Θα
την αναστάτωνε εξίσου;

«Γεια σου, Αποστόλη».

«Καλά είσαι;»

Τι να του απαντούσε; Βασικά, τι τη ρωτούσε; Αν είναι καλά,
όπως ρωτάμε τον ψιλικατζή μας; Αν είναι καλά που τον ξανα-
βλέπει; Αν είναι καλά που την παράτησε για την καλύτερη φίλη
της; Αν ήταν καλά τότε που της είχε μπει ο έρωτας στα μάτια
και δεν έβλεπε μπροστά της; Αν θα είναι καλά μόλις αυτός πά-
ρει την όποια απάντηση και εξαφανιστεί στο διάολο όπου θα
'πρεπε να 'χε εξοριστεί δια παντός;

«Γιατί, έχει καμιά σημασία για σένα;»

Μαλακισμένη! Αυτό τώρα γιατί το είπες; Λάθος απάντηση,
ηλίθια! Είναι σαν να του είπες: «Κοίτα την ανοιχτή πληγή μου,
ακόμα αιμορραγώ για σένα, ακόμα είμαι αιχμάλωτη του πόνου
μου». Μόλις του έδωσες το μαχαίρι να σε σφάζει. Ηλίθια!

«Με αδικείς», είπε ο Αποστόλης.

Αργότερα, της ήταν αδύνατο να θυμηθεί τι έγινε ακριβώς
και πώς βρέθηκε πεσμένη στο πάτωμα να κοιτάζει γόνατα – σε

παντελόνια, σε καλσόν, τόσα γόνατα, άραγε θα κατάφερνε να μαντέψει ποιος ήταν ποιος από τα γόνατά του;

Δεν έφταιγε όμως ούτε το ουίσκι που δε θυμόταν ούτε και το ότι χτύπησε ελαφρώς το κεφάλι της σ' ένα τραπεζάκι πέφτοντας. Διότι την ώρα που τόσο όμορφα, τόσο ελεύθερα, τόσο δυνατά και λυτρωτικά το χέρι της ξύπνησε, μεταμορφώθηκε σε γροθιά και με μια φυσική και περήφανη τροχιά κατέληγε στο στομάχι του, την ώρα που ο Αποστόλης γούρλωνε τα μάτια του κι ένας βόγκος έβγαινε απροετοίμαστος από το μισάνοιχτο στόμα του, την ώρα που η Λίτσα κάνοντας απότομα μεταβολή έχανε την ισορροπία της και έπεφτε, ταυτόχρονα η Ιουλία Σαλπούρη ούρλιαζε από το βεσέ.

«Ανοίχτε! Ανοίχτε μου!»

Τα ουρλιαχτά της ήταν τόσο δυνατά που κάλυψαν τη μουσική. Σαν ένα ενιαίο σώμα, όλοι κινήθηκαν γοργά προς το βεσέ, όμως ελάχιστοι χώρεσαν στον στενό διάδρομο. Οι υπόλοιποι στριμώχτηκαν από πίσω τους, πασχίζοντας να δουν τι συνέβαινε. Ο ένας άντρας μετά τον άλλον προσπαθούσαν ν' ανοίξουν την πόρτα.

«Ιουλία, εσύ έχεις κλειδώσει από μέσα», είπαν αρκετοί, σχεδόν όσοι την προέτρεπαν να ηρεμήσει.

Εκείνη τη στιγμή μπόρεσε επιτέλους να χωρέσει να περάσει ο άντρας της.

«Παθαίνει κλειστοφοβία, γι' αυτό κλαίει και φωνάζει. Πρέπει να τη βγάλουμε», είπε ο Γιάννης Σαλπούρης, ετών σαράντα πέντε και ανερχόμενος ογκολόγος, σπρώχνοντας τους άλλους για να φτάσει στην πόρτα.

«Ναι, αλλά μόνη της έχει κλειδώσει».

«Δεν έχω κλειδώσει εγώ!» ούρλιαξε από μέσα η Ιουλία. «Ξεκλειδώτα είναι! Σας παρακαλώ, ανοίξτε μας, δεν αντέχω!»

«Μας; Ποιος άλλος είναι μέσα;» αναρωτήθηκαν αρκετοί.

«Δε με νοιάζει, Πέτρο!» συνέχισε να φωνάζει η Ιουλία με φωνή που έκρυβε άγρια σκυλιά. «Δε με νοιάζει, θέλω να βγω, δεν αντέχω! Ανοίξτε μου!»

Για μια σύντομη αλλά ξεχειλωμένη από την αμηχανία στιγμή, ο Γιάννης Σαλπούρης μαζί με όλους τους παρευρισκόμενους πάγωσε στη θέση του. Η Ιουλία δεν ήταν μόνη της μέσα στο βεσέ. Ήταν και ο Πέτρος. Πόσες εξηγήσεις υπάρχουν για να έχουν μπει σ' ένα ξένο βεσέ μαζί μια Ιουλία κι ένας Πέτρος;

Ο Γιάννης άφησε το χερούλι σαν να τον έκαψε ξαφνικά. Μέσα στα συνεχιζόμενα ουρλιαχτά και κλάματα της Ιουλίας, άρχισε να σπρώχνει με ολοένα περισσότερη φούρια για να φύγει από τον μπουκωμένο στενό διάδρομο, ν' απομακρυνθεί από την πόρτα που διαφήμιζε τον εξευτελισμό του.

«Την πουτάνα μου μέσα, σταμάτα να ουρλιάζεις!» ακούστηκε από μέσα ο Πέτρος Νικολόπουλος, του οποίου η παρουσία μόλις είχε πάψει να είναι μυστική.

Η πόρτα άρχισε να τραντάζεται και από τη μέσα μεριά.

Τότε εμφανίστηκε η Αδριανή μέσα από το πλήθος.

«Σπάστε την πόρτα».

Στο σαλόνι η μουσική σταμάτησε. Μια γυναίκα εμφανίστηκε ξαφνικά στο χωλ και φώναξε:

«Παιδιά, ούτε η μπροστινή πόρτα ανοίγει!»

Η προσοχή καμπίσων αποσπάστηκε από το δράμα εντός του μπάνιου. Κάποιοι πήγαν να δουν τι συνέβαινε με την κύρια είσοδο, ενώ στο διάδρομο ο πιο μεγάλος και μυώδης των αντρών άρχισε να χτυπάει την πόρτα για να την ανοίξει με τη βία.

«Ρε, αν είναι δυνατόν, δε σπάει!» αναφώνησε με έκπληξη στην τρίτη προσπάθεια. Το πρόσωπό του είχε κοκκινίσει, μάλλον από τον πληγωμένο αρσενικό του εγωισμό.

«Πόρτα ασφαλείας έχεις και στο βεσέ, ρε Αδριανή;» είπε ο Μίλτος.

«Τι πόρτα ασφαλείας, ρε μαλάκα;» τον έκανε πέρα η Αδριανή. «Κώστα, προσπάθησε ξανά».

Μάταια. Η πόρτα δεν υποχωρούσε. Η Ιουλία από μέσα συνέχιζε να ουρλιάζει και να κλαίει.

«Παιδιά, πράγματι, ούτε η μπροστινή πόρτα ανοίγει», ήρθε τρέχοντας κάποιος και ενημέρωσε όσους ήταν μαζεμένοι στον διάδρομο. «Είναι σαν κλειδωμένη αλλά δεν είναι».

Μέσα στην αναστάτωση που προκάλεσε αυτό το νέο, η Μαρία παραμέρισε τον Κώστα που εξακολουθούσε να βαραίει την πόρτα και φώναξε για να ακουστεί πάνω από το θόρυβο:

«Ιουλία, μ' ακούς; Ιουλία, κλείσε τα μάτια σου. Κλείσε τα μάτια σου και σκέψου την πλατεία Συντάγματος. Μπροστά στον εθνικό στρατιώτη. Κλείσε τα μάτια σου. Πέτρο, πιάσ' την απ' τους ώμους και κράτα τη σταθερά».

Μπορεί η Μαρία να μην είχε τρόπο ν' ανοίξει την πόρτα, αλλά ως σύμβουλος ψυχικής υγείας ήξερε ότι μπορούσε να προσπαθήσει να ηρεμήσει την Ιουλία. Πράγματι, σε λίγο, η Ιουλία σταμάτησε να φωνάζει υστερικά. Όμως η Μαρία ήξερε ότι αυτό ήταν προσωρινό και εύκολα μπορούσε να την ξαναπιάσει κρίση. Έπρεπε να βγει από κει μέσα το συντομότερο.

Η σκακιέρα του πάρτυ είχε γίνει άνω-κάτω· οι κανόνες του παιχνιδιού είχαν αλλάξει. Μέσα σ' αυτή την αναπάντεχη τροπή μιας απόλυτα αναμενόμενης βραδιάς, άρχισε να διαφαίνεται ο χαρακτήρας του καθενός και της καθεμίας, το πώς αντιδρούσαν στην πίεση. Κάποιοι βάλθηκαν να τραντάζουν την πόρτα, κάποιοι άλλοι κατευθύνθηκαν στις μπαλκονόπορτες, όπου με αγωνία ανακάλυψαν πως ούτε αυτές άνοιγαν. Κάποιοι απλώς περίμεναν να συμβεί κάτι που να ξέρουν τι είναι ή μέχρι να βρει κάποιος άλλος τη λύση. Ελάχιστοι, ο καθένας μόνος του, συγκέντρωσαν στον νου τους τις υπάρχουσες πληροφορίες –κλειστές πόρτες, κλειστές μπαλκονόπορτες– και προσπάθησαν να

ΣΤΑ ΠΡΟΘΥΡΑ ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗΣ ΚΛΙΣΗΣ

βγάλουν νόημα. Όλοι, μα όλοι όμως, έμειναν σύζυλοι στη θέση τους όταν άξαφνα η μεγάλη τηλεόραση πλάσματος άναψε και, χωρίς εικόνα, ακούστηκε μια γυναικεία φωνή να λέει:

«Καλησπέρα σας. Θέλω να με ακούσετε προσεκτικά».

Βίκυ

Αν κάποιιοι άνθρωποι φοράνε τα συναισθήματά τους στην πασαρέλα του προσώπου τους, η Βίκυ τα έχωνε βαθιά στην ντουλάπα της καρδιάς της. Δεν ήταν εκδηλωτική.

Υπήρχαν βέβαια εξαιρέσεις. Την ημέρα που εμφανίστηκαν στην παλιά δουλειά της δύο αστυνομικοί και με μεγάλη αμηχανία της ανακοίνωσαν τον ξαφνικό, βίαιο θάνατο των γονιών της. Η σκοτοδίνη που απείλησε να την τραβήξει κάπου βαθιά και άγνωστα της είχε αυτόματα φανεί χειρότερη από αυτό που τελικά έκανε: λύθηκαν τα γόνατά της και σωριάστηκε κάτω, κλαίγοντας γοερά. Λίγο καιρό μετά παραιτήθηκε από εκείνη τη δουλειά. Η μόνη άλλη φορά που επέτρεψε στον εαυτό της να δείξει τις ολυμπιακές διαστάσεις του συναισθήματός της ήταν την ημέρα που η Άννα, ο πρώτος, λυκειακός της έρωτας, της είπε να χωρίσουν.

Η σημερινή δεν ήταν μία από αυτές τις φορές. Παρά την αναστάτωση της, η Βίκυ εκτίμησε την κατάσταση ταχύτατα. Η πόρτα δεν άνοιγε, αυτό ήταν σίγουρο. Ο Χάνος, έξω στο κατάστημα, έπαψε να ακούγεται αφού πρώτα είχε προηγηθεί ένας πολύ ύποπτος γδούπος. Και ο υπολογιστής έγραφε πράγματα εντελώς αλλοπρόσαλλα!

«ΜΗΝ ΤΡΟΜΑΖΕΙΣ. ΔΕ ΘΑ ΣΟΥ ΣΥΜΒΕΙ ΤΙΠΟΤΑ», συνέχισαν τα γράμματα στην οθόνη.

«Ο Χάνος;»

«ΜΕΤΑ Ο ΧΑΝΟΣ. ΤΩΡΑ ΕΧΟΥΜΕ ΝΑ ΠΟΥΜΕ ΜΕΡΙΚΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ».

«Ακούω».

Η Βίκυ αποφάσισε να επιδείξει πνεύμα συνεργασίας προς το παρόν, παρότι ένιωσε γελοία να συνομιλεί με ένα άψυχο αντικείμενο και να του χαρίζει οντότητα μέσα από την απεύθυνσή της.

«BIKY, ΕΓΩ ΕΙΜΑΙ Ο ΚΟΜΠΙΟΥΤΕΡ. ΔΗΛΑΔΗ ΠΕΡΙΠΟΥ. ΔΕΝ ΕΙΜΑΙ Ο ΚΟΜΠΙΟΥΤΕΡ ΜΕ ΤΗΝ ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΑΝΤΙΚΕΙΜΕΝΟΥ, ΤΟΥ HARDWARE, ΑΛΛΑ ΟΥΤΕ ΚΑΙ ΤΟΥ SOFTWARE. ΕΙΜΑΙ Η →»

«Μη φωνάζεις», τον διέκοψε η Βίκυ.

«ΠΑΡΑΚΑΛΩ;»

«Τα κεφαλαία που χρησιμοποιείς στη διαδικτυακή γλώσσα καλής συμπεριφοράς σημαίνει ότι φωνάζεις».

«Α ΔΕΝ το ήξερα».

«Κι επίσης είναι δύσκολο να διαβάζεις μόνο κεφαλαία», πρόσθεσε η Βίκυ, νιώθοντας ακόμα πιο γελοία που μέσα σ' αυτό το θέατρο παραλόγου που ζούσε εκείνη νοιαζόταν για το ιντερνετικό πρωτόκολλο. Όμως την ενοχλούσε να της φωνάζουν. Γραπτώς ή προφορικώς.

«Σ' ευχαριστώ για την επισήμανση. Είσαι πολύ καλή. Γι' αυτό σε διαλέξαμε».

«Με διαλέξατε;»

«Ναι, εσένα και κάποιους άλλους», προστέθηκαν και άλλα γράμματα στην οθόνη.

«Ποιοι με διαλέξατε; Και γιατί;»

«Ας συνεχίσω λοιπόν. Θα καταλάβεις σε λίγο. Όπως έλεγα, δεν είμαι ο Κομπιούτερ ως αντικείμενο αλλά είμαι η *ιδέα* του κομπιούτερ. Η έννοια».

«Δεν καταλαβαίνω», ψέλλισε η Βίκυ με μεγάλη επιφυλακτικότητα.

«Θα προσπαθήσω να το εξηγήσω όσο πιο απλά μπορώ. Κάθε τι που υπάρχει σε αυτό τον κόσμο –είτε είναι απτό αντικείμενο είτε αφηρημένη έννοια είτε φαινόμενο– αποτελείται από δύο συστατικά: αυτό που ορίζεται και από τον ορισμό».

Η Βίκυ διέκοψε τα γράμματα:

«Θέλω να ανοίξεις τώρα την πόρτα», είπε με υπολογισμένη διπλωματία. «Μετά μπορώ να καθίσω να διαβάσω ό,τι θέλεις».

«Όχι. Δε θα γίνει έτσι. Πρώτα θα μας ακούσεις και μετά βλέπουμε».

Τα γράμματα δεν πρόδιδαν πρόθεση· δεν υπήρχε χροιά φωνής να φανερώσει το μήνυμα πίσω από το μήνυμα. Η Βίκυ δεν μπορούσε να υπολογίσει πόσο την έπαιρνε να επιμείνει, πόσο ανένδοτος ήταν ο... υπολογιστής. Στα γρήγορα αποφάσισε να υποχωρήσει. Αν μη τι άλλο, προς το παρόν το μόνο που της ζητιόταν ήταν να διαβάσει. Άλλωστε, μάλλον δεν είχε πολλές επιλογές.

«Καλά», συγκατένευσε.

«Κατάλαβες τι είπα πριν;» ρώτησε η οθόνη.

Αναγκάστηκε να παραδεχτεί πως όχι, αφού δεν πρόσεχε πραγματικά αλλά σκεφτόταν την απόδρασή της.

«Έχεις το αντικείμενο “δέντρο”. Είναι μια έννοια. Εντάξει; Κι έχεις και μια λέξη για αυτό· στα ελληνικά η λέξη που τυχαίνει να αντιστοιχεί στην έννοια του κορμού με κλαριά και φύλλα είναι /dédro/. Σ’ άλλες γλώσσες υπάρχουν άλλες λέξεις να περιγράψουν το ίδιο ακριβώς αντικείμενο, την ίδια έννοια: tree, arbre, træ...»

«Εντάξει, εντάξει, το κατάλαβα αυτό».

«Δεν τέλειωσα!»

Η Βίκυ παρατήρησε το θαυμαστικό. Άρα ο Κομπιούτερ δεν μετέδιδε απλώς – εκφραζόταν, στο βαθμό που η γραπτή γλώσσα αποτύπωνε συναισθηματικές διακυμάνσεις.

«Το αντικείμενο –η έννοια– στην επιστήμη της γλωσσολογίας ονομάζεται “σημαινόμενο” – αυτό που σημαίνεται».

Η Βίκυ ενοχλήθηκε από την ανορθογραφία. Ωστόσο κατάλαβε αυτό που της έλεγε. Μια έννοια και η λέξη που της αντιστοιχεί. Τι στο διάλολο όμως είχε να κάνει αυτό το πρόχειρο και εντελώς απρόσκλητο μάθημα γλωσσολογίας με το ότι ήταν κλειδωμένη ενάντια σε κάθε λογική; Σχεδόν έβαλε τα γέλια με το παράλογο της κατάστασης. Συγκρατήθηκε.

«Το άλλο –ο ήχος που υπάρχει για να αντιστοιχεί σε αυτή την έννοια– ονομάζεται σημαίνον, δηλαδή αυτό που σημαίνει».

«Η λέξη, δηλαδή», είπε η Βίκυ, μην αντέχοντας να περιμένει.

«Όχι! Όχι η λέξη! Η λέξη, η κάθε λέξη απαρτίζεται και από τα δύο: την έννοια και τον ήχο που της αντιστοιχεί. Το πρώτο είναι το σημαϊνόμενο και το δεύτερο το σημαίνον. Το περιεχόμενο και η συσκευασία του, αν προτιμάς».

«Ειλικρινά, γιατί μου τα λες αυτά; Μπορείς, σε παρακαλώ, να μου πεις πώς γίνεται και γράφει η οθόνη όλα αυτά τα κατεβατά ενώ δεν είμαστε σε LAN ή στο Ίντερνετ; Και γιατί δεν ανοίγει η πόρτα;»

«Βιάζεσε».

«Φυσικά και βιάζομαι! Και σε παρακαλώ, κοίτα λίγο την ορθογραφία σου. Βγάζει μάτι!»

«Τι έκανα λάθος;»

«Δεν είναι αυτό το θέμα μας τώρα!» έχασε την υπομονή της η Βίκυ. «Μου εξηγείς τι συμβαίνει;»

«Εν καιρώ όλα».

«Ξέρεις, μπορώ να σε κλείσω εάν θέλω. Μπορώ να σε βγάλω από την μπρίζα».

«Δεν μπορείς. Δοκίμασε εάν θέλεις».

«Μπορώ να σε σπασώ όμως».

«Αυτό ναι. Μπορείς. Αλλά η πόρτα θα παραμείνει κλειδω-

μένη. Αν με σπάσεις, θα σου μιλήσει το τηλέφωνο αντί για μένα».

Η Βίκυ έτρεξε στο τηλέφωνο. Πώς δεν το 'χε σκεφτεί; Άρπαξε το ακουστικό για να καλέσει βοήθεια, αλλά αντί για τον τόσο οικείο τόνο κλήσης, άκουσε κάτι που την ξάφνιασε φοβερά:

«Αν προτιμάς, μιλάμε κι έτσι», είπε μια αντρική φωνή από το ακουστικό. «Για να μη χρειάζεται να διαβάζεις τα ορθογραφικά μου λάθη. Κι εγώ το προτιμώ, γιατί ειλικρινά δε θέλω να ζητήσω χάρες από το Σπελτσέκερ».

Η Βίκυ παραιτήθηκε. Αργά-αργά βούλιαξε στην καρέκλα, κρατώντας το ακουστικό στο χέρι.

«Κατάλαβες τι είπα πριν για τις λέξεις;» ρώτησε ο... κομπιούτερ;... το τηλέφωνο;... Η Βίκυ δεν είχε ιδέα.

«Όχι, δεν πρόσεχα, για να 'μαι ειλικρινής».

«Μια λέξη είναι σαν... σαν ένα νόμισμα. Η μια πλευρά της είναι το σημαίνον και η άλλη το σημαινόμενο. Δεν μπορείς να έχεις το ένα χωρίς το άλλο. Για κάθε έννοια οι άνθρωποι έχουν εφεύρει έναν συνδυασμό ήχων. Και τα δυο μαζί φτιάχνουν τη συγκεκριμένη λέξη».

«Για μερικές έννοιες έχουμε πάνω από έναν ήχους», είπε η Βίκυ. «Να, το παράδειγμα που έφερές με το δέντρο. Για το ίδιο πράγμα έχουμε και τον ήχο “δεντρί”. Και “δεντράκι”».

«Δεν είναι η ίδια έννοια, Βίκυ. Κάθε άλλο. Το νόημά τους είναι παραπλήσιο, αλλά δεν είναι το ίδιο. Επιτελούν διαφορετική λειτουργία η καθεμία. Δεν είναι ταυτόσημες ούτε και εναλλάξιμες. Άλλο “δεντρί”, άλλο “δεντράκι”, άλλο “δέντρο”. Ποτέ δεν υπάρχουν δύο εντελώς συνώνυμες λέξεις».

«Λάθος κάνεις», είπε η Βίκυ, χωρίς να μπορεί να κρύψει το θριαμβευτικό τόνο στη φωνή της. «Κι είσαι το λαμπρό παράδειγμα: υπολογιστής και κομπιούτερ σημαίνουν το ίδιο ακριβώς πράγμα. Είναι απολύτως συνώνυμες λέξεις!»

Ακούστηκε ένας πικρός αναστεναγμός.

«Αχ, Βίκυ, να 'ταν τόσο απλά τα πράγματα. Μπορεί το σημαντικό να είναι ίδιο –αυτό το ηλεκτρονικό μηχάνημα μπροστά σου– αλλά το σημαίνουν δεν είναι. Άλλο Κομπιούτερ κι άλλο Υπολογιστής. Ένας Κομπιούτερ ποτέ δε θα έμπαινε στο κείμενο μας υπουργικής απόφασης».

«Τώρα διυλίζεις τον κώνωπα», τον αποπήρε η Βίκυ.

«Βίκυ, σε παρακαλώ, άκουσέ με. Το παράδειγμα που έφερες είναι ακριβώς ο λόγος που σου μιλάω αυτή τη στιγμή. Δε σε φόρτωσα με αυτές τις πληροφορίες περί γλώσσας χωρίς λόγο. Ήθελα να σου δώσω να καταλάβεις ότι οι λέξεις είμαστε πλασμένες από δύο φύσεις: την έννοιά μας και τον ήχο μας. Περιεχόμενο και περίβλημα. Ακόμα κι όταν η έννοια *μοιάζει* η ίδια, δεν είναι, γιατί το περίβλημα, το σημαίνουν, διαφέρει. Και το αποτέλεσμα είναι ότι η κάθε λέξη χρησιμοποιείται διαφορετικά, σε διαφορετικά κείμενα, με άλλο ύφος, άλλη συναισθηματική φόρτιση, άλλες συμπαραδηλώσεις –»

«Τι 'ναι συμπαραδηλώσεις;»

«Συμπαραδηλώσεις είναι τα συναισθηματικά μπαγκάζια που κουβαλά μια λέξη παράλληλα με τη σημασία της», εξήγησε η φωνή και στη συνέχεια πρόσθεσε:

«Το κακό είναι ότι ορισμένες λέξεις θεωρούνται παρακατιανές, άσχημες, κακόηχες», συνέχισε.

«Μα φυσικά! Δεν είναι όλες οι λέξεις εξίσου ωραίες», είπε η Βίκυ δηλώνοντας κατά τη γνώμη της το προφανές.

«Ούτε όλοι οι άνθρωποι είναι εξίσου ωραίοι, Βίκυ. Όμως αυτό δε σημαίνει ότι οι άσχημοι αξίζουν λιγότερο και γι' αυτό πρέπει να έχουν λιγότερα δικαιώματα».

Η Βίκυ αποστομώθηκε.

«Ορισμένες λέξεις, λοιπόν, παρά το γεγονός ότι η έννοιά τους επιτελεί χρησιμότερο έργο, υφίστανται διακρίσεις λόγω του ήχου τους. Ή της καταγωγής τους».

«Δεν καταλαβαίνω...» παραπονέθηκε η Βίκυ. Για αυτό δεν έφταιγε η βραδύνοιά της, αλλά η συναισθηματική της ένταση: υπό φυσιολογικές συνθήκες ίσως και να έβρισκε ενδιαφέρουσα αυτή τη μίνι διάλεξη.

Η φωνή στο τηλέφωνο συνέχισε: «Άπειροι άνθρωποι χρησιμοποιούν καθημερινά τη λέξη “Χασάπης” αλλά θεωρείται παρακατιανή λόγω της λαϊκής, ξενικής καταγωγής της κι έτσι η λέξη εξοστρακίζεται από τον σοβαρό λόγο, της απαγορεύεται η είσοδος σε επίσημα κείμενα, ονομπάρεται από τους κοινωνικά υψηλά ιστάμενους».

«Μα έχουμε τη λέξη “Κρεοπώλης”, που ’ναι συνώνυμη...» είπε η Βίκυ.

«Δεν είναι το ίδιο!» φώναξε η φωνή στο τηλέφωνο. «Άλλο Χασάπης κι άλλο Κρεοπώλης. Εσύ λες: “τράβα στου Κρεοπώλη να φέρεις μισό κιλό κιμά”; Όχι βέβαια! Λες: “Κρεοπώλη, την ταινία!”; Επιτρέπεται να πεις: “Σύμφωνα με απόφαση του Εμπορικού Συλλόγου, τα χασάπικα θα παραμείνουν κλειστά τη Δευτέρα”; Δεν μπορείς! Άλλη δουλειά κάνει η μια λέξη κι άλλη η άλλη! Άσε δε τις συμπαραδηλώσεις, τη συναισθηματική φόρτιση της καθεμιάς».

«Εγώ γιατί πρέπει να τα ξέρω αυτά;» γκρίνιαξε η Βίκυ, που δεν άντεχε άλλο.

«Γιατί, Βίκυ, ήρθε η ώρα του Χασάπη!»

Έλσα

Τα παιδιά σαστίζουν λιγότερο απ' ό,τι οι μεγάλοι όταν βλέπουν κάτι μαγικό. Ίσως επειδή δεν έχουν μάθει ακόμη τα όρια του κόσμου. Η παιδική ματιά κι η καλύτερή της φίλη, η προσαρμοστικότητα, έκαναν την Έλσα να γείρει με ενδιαφέρον προς την οθόνη του υπολογιστή.

«Μόνο μη μιλάς δυνατά, γιατί θα σ' ακούσει η μαμά και θα με βάλει για ύπνο».

«ΟΚΕΪ, ΘΑ ΠΡΟΣΕΧΩ», της απάντησε ο Κομπιούτερ.

«Πώς γίνεται και μιλάς;»

«ΟΛΑ ΜΙΛΑΝΕ, ΕΙΠΑΜΕ. ΤΟ ΚΑΘΕΝΑ ΜΕ ΤΟΝ ΤΡΟΠΟ ΤΟΥ. ΚΑΙ ΟΛΑ ΑΚΟΥΝΕ. ΜΕΡΙΚΑ ΜΙΛΑΝΕ ΠΟΛΥ, ΜΕΡΙΚΑ ΜΙΛΑΝΕ ΛΙΓΟ. ΚΑΠΟΙΑ ΑΚΟΥΝΕ ΠΟΛΥ. ΤΑ ΠΕΡΙΣΣΟΤΕΡΑ ΟΜΩΣ ΑΚΟΥΝΕ ΛΙΓΟ. ΕΣΕΙΣ ΟΙ ΑΝΘΡΩΠΟΙ ΑΚΟΥΤΕ ΠΑΡΑ ΠΟΛΥ ΛΙΓΟ».

«Εννοείς αν ακούω τη μαμά μου;» ρώτησε η Έλσα, ελαφρώς πειραγμένη.

«ΟΧΙ, ΑΥΤΗ ΕΙΝΑΙ ΜΙΑ ΑΛΛΗ ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ “ΑΚΟΥΩ”. ΤΟ ΙΔΙΟ ΣΗΜΑΙΝΟΝ ΜΕ ΔΥΟ ΔΙΑΦΟΡΕΤΙΚΑ ΣΗΜΑΙΝΟΜΕΝΑ».

«Τι πράμα;»

«ΤΙΠΟΤΑ, ΑΣΕ. ΟΧΙ, ΔΕΝ ΕΝΝΟΩ ΑΝ ΑΚΟΥΣ ΤΗ ΜΑΜΑ ΣΟΥ. ΟΥΤΕ ΚΑΙ Μ' ΕΝΔΙΑΦΕΡΕΙ. ΑΡΚΕΙ ΑΥΤΗ ΝΑ ΜΗ ΜΑΣ

ΑΚΟΥΣΕΙ ΤΩΡΑ, ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΩΤΗ ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ ΛΕΞΗΣ, ΓΙΑΤΙ ΕΧΩ ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ ΠΡΑΓΜΑΤΑ ΝΑ ΣΟΥ ΠΩ. ΚΑΤ' ΑΡΧΑΣ, ΤΟ ΤΑΞΙ ΘΕΛΕΙ ΝΑ Σ' ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΣΕΙ».

Η Έλσα έβαλε τα γέλια, κρύβοντας με τα χέρια της το στόμα.

«ΑΛΗΘΕΙΑ ΛΕΩ! ΤΟ ΤΑΞΙ ΘΕΛΕΙ ΝΑ Σ' ΕΥΧΑΡΙΣΤΗΣΕΙ ΠΟΥ ΤΟ ΥΠΕΡΑΣΠΙΣΤΗΚΕΣ».

Η Έλσα ένιωσε περήφανη κι ας μην καταλάβαινε ακριβώς γιατί. Της αρκούσε που είχε κάνει κάτι καλό και κάποιος της έλεγε μπράβο.

«ΕΛΣΑ, ΠΟΛΥ ΣΥΝΤΟΜΑ ΘΑ ΓΙΝΟΥΝ ΚΟΣΜΟΓΟΝΙΚΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ».

«Τι σημαίνει “κοσμογονικές”;» τον διέκοψε η μικρή.

«ΣΗΜΑΙΝΕΙ ΣΥΝΤΑΡΑΚΤΙΚΕΣ. ΤΕΡΑΣΤΙΕΣ ΑΛΛΑΓΕΣ. ΕΧΕΙΣ ΛΕΞΙΚΟ;»

Η Έλσα πετάχτηκε από την καρέκλα της, πήδηξε πάνω στο κρεβάτι και από το ράφι κατέβασε ένα λεξικό της Νεοελληνικής.

«ΑΥΤΟ ΕΔΩ ΠΟΥ ΚΡΑΤΑΣ», είπε ο Κομπιούτερ, κι ο τόνος της φωνής του κατέβηκε σε βάθη που κυκλοφορούσαν υπόγεια ρεύματα συγκίνησης και συγκρατημένης οργής. «ΑΥΤΟ ΕΙΝΑΙ Η ΦΥΛΑΚΗ ΜΟΥ».

Το μικρό κορίτσι κοίταξε με απορία το λεξικό. Μετά σήκωσε το βλέμμα της στην οθόνη με δυσπιστία.

«ΕΛΣΑ, ΘΥΜΑΣΑΙ ΤΟΝ ΑΚΗ ΣΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ;»

«Ναι».

«ΘΥΜΑΣΑΙ ΠΟΥ ΤΟΝ ΠΕΙΡΑΖΑΝ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΕΠΕΙΔΗ ΕΙΝΑΙ ΑΛΒΑΝΟΣ;»

Η μικρή θυμόταν.

«ΤΟ ΘΕΩΡΕΙΣ ΣΩΣΤΟ ΑΥΤΟ ΠΟΥ ΣΥΜΒΑΙΝΕΙ;»

Είχαν κάνει στο σχολείο για τον ρατσισμό και πόσο κακό πράγμα είναι να κρίνεις τους άλλους από το χρώμα του δέρματός

τους ή από πού είναι. Όμως η Έλσα δε χρειαζόταν το μάθημα για να ξέρει ότι είναι κακό να πειράζεις τους άλλους επειδή είναι διαφορετικοί. Κι η ίδια ήταν διαφορετική· δεν είχε κανονικό μπαμπά.

«Όχι, είναι λάθος. Δε φταίει αυτός που είναι διαφορετικός», είπε στον Κομπιούτερ.

«ΔΕΝ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΕΧΕΙ ΛΟΙΠΟΝ ΤΑ ΙΔΙΑ ΔΙΚΑΙΩΜΑΤΑ ΜΕ ΟΛΟΥΣ ΤΟΥΣ ΑΛΛΟΥΣ;» ρώτησε διδακτικά ο Κομπιούτερ.

Η Έλσα έγνεψε.

«ΤΟ ΙΔΙΟ ΣΥΜΒΑΙΝΕΙ ΚΑΙ Μ' ΕΜΑΣ, ΤΙΣ ΛΕΞΕΙΣ».

«Εσύ είπες ότι είσαι ο Κομπιούτερ», είπε απορημένη η Έλσα.

«ΔΕΝ ΠΡΟΛΑΒΑΙΝΩ ΤΩΡΑ ΝΑ ΣΟΥ ΕΞΗΓΗΣΩ. ΟΠΟΥ ΝΑ ΄ΝΑΙ ΘΑ ΄ΡΘΕΙ Η ΜΑΜΑ ΣΟΥ ΝΑ ΣΕ ΒΑΛΕΙ ΓΙΑ ΥΠΝΟ. ΜΟΛΙΣ ΚΟΙΜΗΘΕΙ, ΘΑ ΣΕ ΞΥΠΝΗΣΩ ΚΑΙ ΘΑ ΣΟΥ ΠΩ ΤΙ ΠΡΕΠΕΙ ΝΑ ΚΑΝΕΙΣ. ΕΝΤΑΞΕΙ;»

Η Έλσα δίστασε για μια στιγμή. Είχε την υποψία ότι αυτό που θα της έλεγε να κάνει ο Κομπιούτερ θα ήταν συναρπαστικά απαγορευμένο.

«Εντάξει», είπε τελικά.

«Έλσααα! Όρα για ύπνο!» ακούστηκε η μαμά από μέσα, πλησιάζοντας στο δωμάτιο.

«ΟΠΩΣ ΕΙΠΑΜΕ!» ακούστηκε ο Κομπιούτερ κι αμέσως έσβησε, χωρίς να πατήσει το κουμπί η Έλσα.

Ντίνα

Το ασανσέρ ήταν ευρύχωρο, και μετά από λίγη ώρα μάταιων φωνών και χτυπημάτων στην πόρτα, η Ντίνα και ο Αλέξης κάθισαν στο πάτωμα. Μόνο ο Αναστάσης παρέμεινε όρθιος.

«Είναι άνω ποταμών!» έλεγε και ξανάλεγε με ασυγκράτητη οργή.

Η Ντίνα έπιασε το κεφάλι της. Ξεροκατάπιε. Αυτήν εδώ τη στιγμή που η πραγματικότητα όπως την ήξερε έμοιαζε να ξηλώνεται, φανερώνοντας ένα περιεχόμενο παντελώς ακατανόητο, τώρα που τα μάτια της καλούνταν να δουν αλλιώς τα όσα ήξεραν –ένα ασανσέρ που μιλάει για γλωσσική θεωρία, μια πόρτα που δεν ανοίγει ενάντια σε κάθε λογική– άξαφνα έβλεπε και τον άντρα της αλλιώς. Ποιος ήταν αυτός ο μεσήλικας φαλακρός άντρας με το γκριζό κουστούμι και την μπορντό γραβάτα; Τι σχέση είχε μαζί του; Υπήρχε σχέση ή μόνο το φάντασμά της;

Δεν έφταιγε το ομιλούν ασανσέρ γι' αυτή τη συνειδητοποίηση. Τη φωτογραφία θανάτου του γάμου της την είχε τραβήξει προ πολλού· ο εγκλεισμός τους εδώ μέσα απλώς λειτούργησε σαν σκοτεινός θάλαμος για να την εμφανίσει και να την αντικρίσει με όλα τα ζοφερά της χρώματα.

Βλέποντάς τον τώρα να μη θέλει καν να προσπαθήσει να καταλάβει τι συμβαίνει και μόνο να εξοργίζεται, η Ντίνα κατάλαβε ότι δεν την ενδιέφερε πια αυτός ο άνθρωπος. Συνει-

δητοποίησε ότι το «μου» που κότσαρε στο «άντρας» όταν αναφερόταν στον Αναστάση, εδώ και κάμποσα χρόνια είχε πάψει ν' ανταποκρίνεται σε μια πραγματικότητα· ήταν ένα σημαίνον που είχε χάσει το σημαϊνόμενό του, για να χρησιμοποιήσει την ορολογία του ασανσέρ, σκέφτηκε πικρά. Σαν μια μισογκρεμισμένη επιγραφή που έχει ξεμείνει ενώ η επιχείρηση έχει προ πολλού μετεγκατασταθεί.

«Αναστάση, σταμάτα λίγο να μιλήσουμε», είπε ο Αλέξης.

«Αρνούμαι να δεχτώ αυτή τ-τ-τ-τ-τη φάρσα! Αυτό είναι εμπαιγμός, είναι κοροϊδία!»

«Σε παρακαλώ, μπορείς να ηρεμήσεις λίγο;» είπε ο Αλέξης, πιο επιτακτικά αυτή τη φορά.

«Άκου εκεί, οι λέξεις διεκδικούν δικαιώματα! Έννοια σας και θα μάθω ποιος πούστης μου έστησε αυτή τη φάρσα. Για να με γελοιοποιήσουν το έχουν κάνει. Αλλά εγώ δεν πρόκειται να τους κάνω τη χάρη! Υπάρχουν νόμοι σ' αυτό το κράτος. Υπάρχουν όρια μέχρι πού μπορεί να φτάσει η πολιτική αήθεια».

Ο Αλέξης σκούνηξε την αδερφή του, που τόση ώρα παρέμενε βουβή και κοίταζε τον άντρα της σαν να τον έβλεπε για πρώτη φορά.

«Εσύ τι λες;» τη ρώτησε.

«Τι να πω, δεν ξέρω. Είναι σοκαριστικό...» Η Ντίνα κατάλαβε σε τι αναφερόταν ο αδερφός της, ωστόσο η απάντησή της αφορούσε περισσότερο την εσωτερική της αναταραχή. Κούνησε ελαφρά το κεφάλι της, κλείνοντας μέσα της αυτό το θέμα, τουλάχιστον προς το παρόν. Ήταν σημαντικό να συγκεντρωθεί στην επείγουσα και σαφώς πιο αλλοπρόσαλλη τωρινή κατάστασή τους.

«Δεν είναι λίγο *Twilight Zone*,» είπε ο Αλέξης μ' ένα γελάκι.

«Δηλαδή αν πιστέψουμε αυτά που μας είπε, οι λέξεις έχουν οντότητα...» μονολόγησε παρά είπε η Ντίνα.

«Από άποψη επιστημονική πάντως, το... ασανσέρ δεν έχει άδικο», είπε ο Αλέξης κι αυτός περισσότερο στον εαυτό του. Κι οι δυο τους λιγότερο συνομιλούσαν και περισσότερο προσπαθούσαν να τακτοποιήσουν μέσα στον εγκέφαλό τους τις νέες, συνταρακτικές πληροφορίες.

Ο Αναστάσης γύρισε μεμιάς προς το μέρος του και ξεσπάθωσε:

«Τώρα θα μας πεις ότι έχει και δίκιο! Ποιος; Αυτός ο μαλάκας που μας έχει κλείσει εδώ μέσα και μας κοροϊδεύει με τ-τ-τ-τις αηδίες του περί δικαιωμάτων και δεν ξέρω κι εγώ τι!»

«Ξεκόλλα, ρε Αναστάση!» είπε ο Αλέξης. «Εγώ αναφέρομαι στο περιεχόμενο. Έχει δίκιο ότι υπάρχουν λέξεις στην ελληνική που υφίστανται τρόπον τινά διωγμό από την επίσημη γλώσσα επειδή θεωρούνται χαμηλότερου κοινωνικού κύρους. Υπάρχει γλωσσικός ρατσισμός. Μόνο που εγώ δεν τον θέτω σε επίπεδο λέξεων, αλλά σε επίπεδο ομιλούντων. Ο άνθρωπος που λέει “στην Ιερά οδός” αυτόματα κατατάσσεται κοινωνικά σε υποδεέστερη κατηγορία, με διάφορες συνέπειες».

«Και έτσι πρέπει. Να μάθει να μιλάει σωστά τα ελληνικά!» βροντοφώναζε ο Αναστάσης.

«Το τι είναι σωστά ελληνικά χωράει πολύ νερό. Η χρήση επιβάλλει συν τω χρόνω μια γλωσσική πραγματικότητα, που η κανονιστική γραμματική δεν μπορεί να αγνοήσει. *Usa norma loquendi*».

«Μαλακίες! Τέτοια λέτε και καταστρέφεται η πανάρχαια γλώσσα μας!» τον διέκοψε ο Αναστάσης.

«Έχεις ποτέ ακούσει κάναν Έλληνα να λέει: “τον πατέρας”; Όχι βέβαια. Τότε γιατί λέει: “την οδός”; Ή “τη Χάρης Αλεξίου”; Έχεις αναρωτηθεί ποτέ;»

«Γιατί δεν ξέρει καλά τη γλώσσα του!» απάντησε αυτόματα ο άλλος.

«Ποια γλώσσα του; Τη γλώσσα που μιλάει καθημερινά και

που έχει μάθει από τα γεννοφάσκια του ή τη γλώσσα που προσπαθούν να του διδάξουν κάποια βιβλία για μερικά χρόνια στο σχολείο; Μια γλώσσα που διαφέρει αρκετά από τη γλώσσα που ήδη ήξερε πριν πάει σχολείο! Και σ' αυτή τη γλώσσα, τα τριτόκλιτα θηλυκά σε -ος ή -ις είναι ανύπαρκτα! Είναι απολιθώματα από μια άλλη γλωσσική εποχή. Δεν ξέρει πώς να τα χρησιμοποιήσει. Και κανείς δεν μπορεί να τον κατηγορήσει γι' αυτό. Αυτός είναι ο λόγος που τα χρησιμοποιεί σαν ξένες λέξεις – άκλιτα. Η Χάρης, της Χάρης, τη Χάρης».

«Έχω μια φίλη που τη βάφτισαν Θωμαΐς κι η → ξεκίνησε η Ντίνα.

«Θωμαΐδα, Θ-Ω-Μ-Α-Ϊ-Δ-Α!» φώναξε ο Αναστάσης, πυρ και manía.

«Θωμαΐς», επέμεινε η Ντίνα. «Το χρησιμοποιεί ως άκλιτο όνομα. Κι αυτή κι οι φίλοι της».

«Μια δικιά μου γνωστή το έχει κάνει “Θωμαή” με ήτα. Το ίδιο και η Άρτεμη, την ξέρεις, η γυναίκα του Καρανικόλα; Το έχουμε συζητήσει και μου 'χει πει ότι το βρίσκει πολύ δήθεν να λέει “της Αρτέμιδος”. Άσε που οι περισσότεροι δεν ξέρουν πώς να το κλίνουν, και ακούει διάφορα κουφά όπως “Αρτέμιδας”», είπε γελώντας ο Αλέξης.

Ο Αναστάσης κόντευε να βγάλει αφρούς από το στόμα.

«Η γλώσσα», συνέχισε ο Αλέξης, «δεν υπάρχει σε κενό αέρος. Δε φτιάχτηκε σε μια προκατακλυσμιαία εποχή γλωσσικής αγνότητας στην οποία πρέπει συνεχώς να προσβλέπουμε και να θέλουμε ν' αποκαταστήσουμε. Ακόμα και στ' αρχαία χρόνια η γλώσσα εξελισσόταν, παραλλασσόταν. Είναι ζωντανός οργανισμός. Αλλάζει συνεχώς!»

«Και δεν αλλάζει με τη βία!» πρόσθεσε η Ντίνα, ενδίδοντας στον πειρασμό να μπει στην κουβέντα, παρότι ήξερε καλά ότι ήταν χαμένος κόπος.

«Ωραία, λοιπόν, ας μιλάμε πια όλοι αγγλικά, να την καταργήσουμε τελείως. Καλύτερα έτσι παρά να τη βλέπουμε να κατακρεουργείται!»

«Η γλώσσα κατακρεουργείται επειδή για εκατόν πενήντα χρόνια είχαμε το καταστροφικό φαινόμενο της διπλογλωσσίας, Αναστάση· άλλη γλώσσα να μαθαίνουμε με το στανιό στα σχολεία κι άλλη να μιλάμε σπίτια μας, τη γλώσσα που “εθιλάσαμεν με το γάλα”, που έλεγε κι ο Κοραής».

«Μην πιάνεις τον Κοραή στο στόμα σου!» εξεμάνη ο Αναστάσης. «Ο Αδαμάντιος Κοραής ήταν Έλληνας και κατέβαλε υπεράνθρωπες προσπάθειες να καθαρίσει τη γλώσσα μας από τους βαρβαρισμούς και τις χυδαιότητες!»

«Ναι, αλλά ακόμα κι ο Κοραής, που τόσο θαυμάζεις, έλεγε: “εκρίζωσον από την γλώσσαν τα ζιζάνια της χυδαιότητος, όχι όμως όλα πάραυτα με την δίκηλλαν, αλλά με την χείρα και κατά μικρόν εν οπίσω τού άλλου· σπείρε εις αυτήν τα Ελληνικά σπέρματα, αλλά και αυτά με την χείρα, και όχι με τον σάκκον”».

«Καλέ, πού τα ξέρεις απ’ έξω όλ’ αυτά;» απόρησε η Ντίνα.

«Χωμένος στα βιβλία είμαι όλη μέρα, Ντίνα. Δουλειά μου είναι η γλώσσα. Δουλειά μου, όχι πρόσκαιρο χόμπι», έριξε μια μπηχτή στον Αναστάση, ο οποίος ήταν έτοιμος να εκραγεί.

«Εγώ ξέρω ότι αν δεν έκανε ό,τι έκανε ο Κοραής, σήμερα θα μιλούσαμε ακόμα φραγκολεβαντίνικα και θα λέγαμε “μινίστρος” και “σπετσαρία” και άλλα τέτοια βαρβαρικά. Ο Κοραής θεράπευσε την ιερή γλώσσα μας από τις πληγές της μακράς δουλείας της. Ποιος να το ’λεγε ότι εκατόν πενήντα χρόνια μετά θα υποδουλονόμασταν ξανά γλωσσικά και μάλιστα αυτή τη φορά οικειοθελώς!»

«Ας σώσει ο Θεός τη γλώσσα μας από τους καιροσκοπικούς προστάτες της», αναστέναξε ο Αλέξης και κοίταξε την αδερφή του με ύφος που έδειχνε πως ήταν μάταιο να προσπαθεί να συζητήσει με τον Αναστάση.

Τότε ακούστηκε η φωνή από το megάφωνο δίπλα στα κουμπιά:
«Αλέξη, Ντίνα. Ο λόγος που σας κλείσαμε εδώ μέσα είναι ακριβώς για να πείσετε τον Αναστάση για το πώς λειτουργεί η γλώσσα».

«Ε όχι, κύριέ μου!» ούρλιαξε ο Αναστάσης. «Εγώ δεν πείθομαι έτσι εύκολα! Ποιος νομίζεις ότι είσαι, ρε παπάρα, που θα μου πεις τι να πιστέψω;»

Η φωνή παρέμεινε ήρεμη:

«Δε θα σου πούμε τι να πιστέψεις. Όμως θέλουμε να ακούσεις και την άλλη πλευρά. Αυτό που σκοπεύεις να κάνεις με την απαγόρευση των ξένων λέξεων είναι μεγάλη αδικία. Τουλάχιστον άκουσε τον αντίλογο».

«Δεν έχει άδικ-» πήγε να πει ο Αλέξης αλλά ένα «Σκασμός!» του Αναστάση αντήχησε εκκωφαντικά στο μεταλλικό κουβούκλιο.

«Βαλθήκατε όλοι ν' αλλάξω το νομοσχέδιο. Ε όχι, δε θα σας κάνω τη χάρη. Δε θα υποχωρήσω μπροστά σε αυτή την εθνική μειοδοσία, δε θα συναινέσω στο ξεπούλημα της γλώσσας μας! Και να με σκοτώσεις, όποιος κι αν είσαι, δειλέ, άνανδρε που δεν έχεις τ-τ-τ-το θάρρος να εμφανιστείς μπροστά μου παρά μόνο μ' έχεις κλειδώσει σ' ένα ασανσέρ, και να με σκοτώσεις εγώ δεν πρόκειται να υποχωρήσω!»

«Είπες: “ασανσέρ”», είπε η φωνή.

«Ε;» σταμάτησε απότομα ο Αναστάσης.

«Είπες: “ασανσέρ”. Προηγούμενως».

«Ε, άι στο διάολο! Άι στο διάολο!»

Ο Αναστάσης είχε κατακοκκινίσει. Ξέσφριξε τη γραβάτα του και βάλθηκε να γυρνάει σε κύκλους με ακόμα μεγαλύτερη μανία. Στην τεταμένη σιωπή που ακολούθησε την έκρηξή του, το ασανσέρ ξαναμίλησε:

«Ντίνα, Αλέξη. Δεν ολοκλήρωσα πριν αυτό που σας έλεγα. Δεν είμαστε μόνο λέξεις. Τα λόγια δεν είναι ποτέ μόνο λόγια.

Μέσα από τα λόγια υπάρχουμε – υπάρχουντε. *Μόνο* μέσα από τα λόγια υπάρχουντε! Δείτε τι σάλος έχει γίνει για μια απλή λέξη στα βόρεια των συνόρων».

Ο Αλέξης σηκώθηκε όρθιος και πήρε τον λόγο:

«Ωραία και καλά, φίλε μου, όλα αυτά περί γλωσσικής θεωρίας και κοινωνικού αποκλεισμού, αν και τα ξέρω λίγο-πολύ. Γλωσσολόγος είμαι, και μεταφραστής. Φαντάζομαι γι' αυτό με διάλεξες, όπως λες. Δε θες όμως να καθίσουμε να τα πούμε με την ησυχία μας πάνω στης φίλης μου πίνοντας ένα ουισκάκι αντί να μας έχεις κλεισμένους μες στο ασανσέρ;»

«*Είμαι* το Ασασέρ».

«Θέλεις ειλικρινά να πιστέψω ότι αυτή τη στιγμή μου μιλάει ένα ασανσέρ;»

«Ναι, θα το ήθελα. Επειδή είναι η αλήθεια. Για να είμαι πιο ακριβής, είμαι η *έννοια* του Ασασέρ. Και αυτή την τόσο δραματική στιγμή έχω επιστρατεύσει, κατά κάποιο τρόπο, το σημαινόμενό μου. Κι έτσι κάνει ό,τι του λέω».

«Μα αυτό είναι επιστημονική φαντασία!» είπε η Ντίνα και σηκώθηκε όρθια κι εκείνη.

Όλη αυτή την ώρα και οι δυο τους προτιμούσαν να επικεντρωθούν στο περιεχόμενο των λόγων του ασανσέρ παρά στο γεγονός ότι ένα ασανσέρ είχε λαλιά, προφανέστατα επειδή το δεύτερο παραήταν τρομακτικό.

«Καταλαβαίνω ότι σας είναι αδιανόητο, αλλά είναι αλήθεια. Επειδή δεν έχετε ξαναδεί κάτι δε σημαίνει ότι δε συμβαίνει ή δεν μπορεί να συμβεί. Και τον ηλεκτρισμό κάποτε δεν τον ξέρανε αλλά υπήρχε».

«Και πώς γίνεται και μιλάει ένα άψυχο αντικείμενο;» ρώτησε ο Αλέξης με απροσποίητο ενδιαφέρον.

«Αυτό δεν μπορώ να σας το πω. Ομολογουμένως συμβαίνει πάρα πολύ σπάνια και μόνο σε εξαιρετικές περιστάσεις.

Όμως συμβαίνει. Κι αν δε με πιστεύετε, ρωτήστε τα Παπούτσια σας».

Κι οι τρεις τους μεμιάς έστρεψαν το βλέμμα στα παπούτσια τους.

«Βέβαια, παρότι έχουν Γλώσσα δεν μπορούν ακριβώς να μιλήσουν, αλλά μπορούν να σας δείξουν», πρόσθεσε το ασανσέρ κι άξαφνα, τα παπούτσια τους άρχισαν να κουνιούνται από μόνα τους! Τα μαλακά καφετιά κολεγιακά παπούτσια του Αλέξη άρχισαν να προχωρούν δεξιά και παραλίγο να τον ρίξουν κάτω. Οι μαύρες χαμηλές γόβες της Ντίνας έστριψαν αριστερά κολλώντας τη στον τοίχο, ενώ τα μαύρα σκαρπίνια του Αναστάση άρχισαν να χοροπηδάνε.

«Έ ρε γλέντια!» αναφώνησε ο Αλέξης και έδωσε στον εαυτό του ένα ψεύτικο χαστούκι.

Η Ντίνα ένιωσε όλη την επιστημονική της παιδεία να επαναστατεί ουρλιάζοντας. Αυτό που συνέβαινε δεν μπορούσε να συμβεί. Και όμως συνέβαινε. Οπότε ή το αποδεχόταν και καταργούσε όλα όσα ήξερε για το συμπάν ή δεν το αποδεχόταν και διέψευδε τα ίδια της τα μάτια. Κι οι δυο δρόμοι οδηγούσαν στην παραφροσύνη.

«Αναστάση, σε παρακαλούμε πάρα πολύ, άκου λίγο την Ντίνα και τον Αλέξη», είπε η φωνή.

Ο Αναστάσης Κυπριόγλου έκανε κάτι που δεν είχε ξανακάνει ποτέ στη ζωή του. Λιποθύμησε.

Λίτσα

Ο φόβος φοράει πολλά κουστούμια. Κάποιοι τον ντύνουν με ρηχά χαχανητά και επιπόλαια αστεία· άλλοι τον ξαμολάνε ελεύθερο, να ουρλιάξει και να υστεριάσει. Ορισμένοι ανοίγουν λίγο το καπάκι, παίρνουνε μια τζούρα σκοταδιού και ποδοβολητών καρδιάς κι αμέσως το ξανακαπακώνουν.

Στο πάρτυ που δεν έγινε ποτέ, οι παρευρισκόμενοι μιλούσαν όλοι ταυτόχρονα και έντονα. Ακούγονταν περισσότερες γνώμες απ' όσα υπήρχαν στόματα. Η Αδριανή χρειάστηκε να φωνάξει δυνατά και πάλι όμως της πήρε κάμποση ώρα μέχρι να τους καταφέρει όλους να σωπάσουν.

«Σταματήστε, ρε παιδιά, γαμώ την πουτάνα μου, σταματήστε είπα!» Περίμενε λίγα δευτερόλεπτα για να επιβεβαιώσει ότι όντως σώπασαν και μετά συνέχισε. Η φωνή της αργή αλλά δυνατή και σταθερή, ικανή να επιβληθεί. Η πείρα που είχε αποκομίσει στην ανταγωνιστική εταιρική αρένα έπιανε τόπο.

«Αυτό που συμβαίνει δε βγάζει κανένα νόημα. Γι' αυτό έχουμε τρομάξει. Και μπερδευτεί. Όμως είμαστε όλοι μας ενήλικοι, σοβαροί άνθρωποι. Με ηρεμία –επαναλαμβάνω– με *ηρεμία*, θα καθίσουμε να δούμε τι ακριβώς συμβαίνει και τι μπορούμε να κάνουμε. Όλοι μαζί. Χωρίς τρέλες και χωρίς πρωτοβουλίες να σπάσουμε τις μπαλκονόπορτες!» κατέληξε.

«Συμφωνώ κι εγώ», είπε η Τηλεόραση, προκαλώντας νέο γύρο φωνών και έντονων συζητήσεων μεταξύ των παρευρισκομένων.

Η Αδριανή στράφηκε προς την οθόνη με αγανάκτηση: «Θα το εκτιμούσα εάν για μια στιγμή έβγαζες το σκασμό! Λοιπόν. Η... τηλεόραση μας είπε κάποια πράγματα. Και κάποια *άλλα πράγματα* μας είπαν κάποια πράγματα», πρόσθεσε ρίχνοντας γρήγορες ματιές στο στερεοφωνικό, κάτι κινητά και το τηλέφωνο.

«Δηλαδή εμείς τώρα καλούμαστε να πιστέψουμε ότι διάφορα αντικείμενα διαμαρτύρονται εξαιτίας ενός νομοσχεδίου για τη γλώσσα;» ρώτησε με ειρωνεία ένας άντρας.

«Έτσι μας είπαν».

«Δε σας είπα έτσι ακριβώς», ξαναπήρε το λόγο η Τηλεόραση. «Εάν με ακούσετε προσεκτικά θα καταλάβετε. Δεν είναι τα αντικείμενα που διαμαρτύρονται. Τα αντικείμενα –την πόρτα, το στερεοφωνικό, τα κινητά– απλώς τα έχουμε επιστρατεύσει και κάνουν αυτό που τους λέμε. Οι λέξεις είμαστε που διαμαρτυρόμαστε. Οι λέξεις, δηλαδή οι γλωσσικές απεικονίσεις των αντικειμένων. Και διαμαρτυρόμαστε γιατί έφτασε ο κόμπος στο χτένι. Τόσα χρόνια ένα σωρό λέξεις δουλεύουμε σκληρά σε καθημερινή βάση για τις επικοινωνιακές σας ανάγκες, αλλά εσείς μας έχετε του πεταματού. Δε μας αναγνωρίζετε βασικά δικαιώματα! Κι ο λόγος; Απλά και μόνο επειδή έτυχε να γεννηθούμε στο εξωτερικό. Οι διακρίσεις που κάνετε είναι απερίγραπτες και χωρίς καμία λογική. Το “Φρούτο”, που είναι ξένη λέξη, του επιτρέπετε να έχει πληθυντικό. Το “Στυλό” όμως όχι. Γιατί; Ένα σωρό λέξεις μάς χρησιμοποιείτε όποτε γουστάρετε και όπως γουστάρετε, αλλά δε μας επιτρέπετε να μπορούμε σε επίσημα κείμενα. Μας λογοκρίνετε! Ε λοιπόν, ήρθε ο καιρός να διεκδικήσουμε τα αυτονόητα. Ειδικά τώρα που ετοιμάζεται νόμος που θα μας απαγορεύσει να υπάρχουμε! Με το έτσι θέλω θα μας σκοτώσουν! Γι’ αυτό ζητάμε τη συμπαράστασή σας!»

«Και την κερδίζετε κλειδώνοντάς μας μέσα;» ειρωνεύτηκε η Κατερίνα, συγγραφέας στο επάγγελμα.

«Παραδεχόμαστε ότι δεν ήταν ο καλύτερος τρόπος, αλλά ήταν ο μοναδικός. Η επιστράτευση των αντικειμένων που έχουμε κάνει δε θα κρατήσει για πολύ. Σε λίγο όλες οι πόρτες θ' ανοίξουν, η τηλεόραση θα πάψει να κάνει ό,τι της λέω εγώ, η λέξη της. Όλα θα επανέλθουν στο φυσιολογικό, όπως το ξέρετε».

Παντού ακούστηκαν αναστεναγμοί ανακούφισης.

«Αυτή τη στιγμή που μιλάμε, σε όλη την Ελλάδα διάφορες λέξεις προσπαθούν να πείσουν τον κόσμο για το δίκιο μας. Σας παρακαλούμε να νοιαστείτε για *ολόκληρη* τη γλώσσα σας, για τα δικαιώματα των λέξεων που τόσο μειωτικά και περιφρονητικά ονομάζετε ξένες, κι ας ζούνε σ' αυτό τον τόπο εδώ και χρόνια. Εσείς μας προσκαλέσατε στη γλώσσα σας, δεν ήρθαμε μόνες μας με το ζόρι! Δικές σας ανάγκες καλύπτουμε, όχι δικές μας. Αντισταθείτε σε αυτό τον νόμο. Απόψε διαλέξαμε να μιλήσουμε σε κάποιους ανθρώπους που έχουν ευαισθησία για τη γλώσσα. Κατερίνα, ο άντρας σου είναι πρόεδρος της Εταιρείας Συγγραφέων. Μίλα του, σε παρακαλούμε. Γιώργο, είσαι πρύτανης πανεπιστημίου, μπορείς να μας βοηθήσεις. Λίνα, Μαρία, είστε μεταφράστριες. Όλοι και όλες σας μπορείτε με τον τρόπο σας να συμβάλετε στην καταπολέμηση των διακρίσεων εναντίον μας. Βοηθήστε μας, εμάς που μας λέτε ξένες!»

«Συγγνώμη κιόλας», είπε η Λίτσα, «αλλά εσύ δεν είσαι ξένη λέξη. Η τηλεόραση είναι ελληνική λέξη».

«Όχι, Λίτσα. Είμαι φτιαγμένη από ελληνικές λέξεις, αλλά δεν είμαι ελληνική. Μεταφραστικό δάνειο είμαι. Στο εξωτερικό γεννήθηκα κι όταν ήρθα εδώ με εξελληνίσανε. Για ένα διάστημα μάλιστα κυκλοφορούσα ως Τηλοψία. Ξέρετε πόσες άλλες λέξεις σαν κι εμένα υπάρχουν; Νομίζετε ότι το “Μικρόβιο”, η “Γαστρονομία”, η “Συνέντευξη”, η “Διασκέδαση” και άλλες ων ουκ

έστιν αριθμός είναι ελληνικές; Μόνο η συσκευασία τους είναι ελληνική, και μερικές φορές ούτε καν αυτή. Το περιεχόμενο, η *έννοια* είναι ξένη».

«Και τι θες από μας;» ρώτησε η Αδριανή, που ανυπομονούσε να φτάσει στο δια ταύτα.

«Τη γλώσσα εσείς την κατασκευάζετε. Ο καθένας από εσάς. Καθημερινά. Μέρα τη μέρα, μήνα το μήνα, χρόνο τον χρόνο, αιώνα τον αιώνα. Η γλώσσα δεν υπάρχει σαν αυτοφυής οργανισμός που ξεπήδησε τέλεια και ολοκληρωμένη από μια αρχέγονη μήτρα. Χτίζεται συνεχώς. Και γκρεμίζεται. Και ξαναχτίζεται. Λέξεις έρχονται και λέξεις φεύγουν. Έννοιες φεύγουν και έννοιες έρχονται. Μερικές φορές οι έννοιες παραμένουν, όμως φοράνε καινούργια ρούχα. Ανέκαθεν η ελληνική υποδεχόταν ξένες λέξεις και τις αφομοίωνε τόσο όμορφα. Ξέρετε ότι το Σπίτι είναι ξένη λέξη;»

Αρκετοί στο δωμάτιο απόρησαν.

«Δεν είναι ελληνική – αν με το “ελληνική” εννοείτε ότι πρέπει να έχει πεντιγκρί καταγωγής από την αρχαία Αθήνα. Το σπίτι το έφεραν οι Ρωμαίοι κατακτητές εδώ ως *Hospitium*. Αλλά σιγά-σιγά, οι ντόπιοι το πήραν και το έκαναν ελληνικό. Τότε που δεν υπήρχαν λεξικά και γραμματικοί και υπουργοί ν’ απαγορεύουν αυτή τη φυσική και όμορφη πορεία. Και σήμερα συμβαίνει αυτό, αν αφήσεις τον απλό λαό να μιλήσει πηγαία και ακομπλεξάριστα. Οι γνήσιοι ελληνόγλωσσοι μεταξύ σας δε μας αφήνετε για πολύ καιρό ξένες στον τόπο σας· μας κάνετε δικές σας. Μας εξελληνίζετε· προσαρμόζετε τους ήχους μας στο δικό σας φθογγολογικό σύστημα, μας δίνετε ελληνικές καταλήξεις... Το Παλτό το κάνετε Παλτού και Παλτά. Το Ρεπό το ίδιο. Το Ταξί όλοι οι γλωσσικά αμόλυντοι Έλληνες το λένε Ταξιά στον πληθυντικό. Το Σιντί γίνεται Σιντιού στη γενική. Μόνο κάτι ξιπασμένοι ονομπ που επιδεικνύουν τις γνώσεις τους και την

κοινωνική τους θέση λένε Σιντίζ, έναν πληθυντικό ξένο και άσχετο με την ελληνική.

»Από εσάς ζητάμε να μη μας σνομπάρετε. Από τη στιγμή που κάνουμε έργο και μας χρησιμοποιείτε για πραγματικές ανάγκες, να μας υποδεχτείτε στη γλώσσα σας ισότιμα με τις ντόπιες λέξεις. Όχι μόνο στον καθημερινό σας λόγο αλλά και στον γραπτό. Διότι, κακά τα ψέματα, όταν μας τυπώνετε σε χαρτί, αποκτούμε άλλο κύρος».

«Αυτό είναι όλο;» ρώτησε ένας άντρας.

«Όχι. Θέλουμε και κάτι ακόμα. Να διαμαρτυρηθείτε για το νομοσχέδιο. Να μην το αφήσετε να περάσει. Λένε ότι είναι καθαρισμός της γλώσσας. Μα δεν είμαστε βρόμικες για να μας καθαρίσετε. Βοηθήστε μας».

Με αυτό η τηλεόραση έσβησε. Ταυτόχρονα άνοιξαν οι μπαλκονόπορτες, η κύρια είσοδος και η πόρτα του βεσέ. Ακολούθησε ένα γενικό σούσουρο, με τον κόσμο να τρέχει από εδώ και από κει. Κάποιοι πήραν τα παλτά τους και βιάστηκαν να φύγουν, φοβούμενοι ότι η απελευθέρωσή τους ήταν προσωρινή. Άλλοι σχημάτιζαν πηγαδάκια, όρθιοι ή στους καναπέδες, προσπαθώντας να καταλάβουν τι ακριβώς είχε συμβεί.

Η Αδριανή έμεινε για λίγη ώρα όρθια, ακίνητη εκεί που βρισκόταν. Μετά πήγε στο μπαρ κι έβαλε ένα διπλό ουίσκι. Ο πάγος στην παγωνιέρα είχε λιώσει όλος κι απλώς έριξε λίγο απ' το παγωμένο νερό στο ποτήρι. Δεν μπορούσε να σκεφτεί, λες κι ο εγκέφαλός της είχε βγάλει ένδειξη *programme not responding*.

Εκείνη την ώρα βγήκε από το βεσέ η Ιουλία παραπατώντας. Πολύ όμορφη και εντυπωσιακά ντυμένη, αυτή τη στιγμή είχε τα χάλια της. Η μάσκα είχε σχηματίσει σκούρα μπλε ρυάκια στα μάγουλά της, τα ξανθά μαλλιά της ήταν βρεγμένα και πατικωμένα, προφανώς από το νερό που θα της είχε ρίξει ο Πέτρος σε μια προσπάθεια να τη συνεφέρει. Έτρεμε ελαφρά κι είχε ένα

βλέμμα εντελώς χαμένο, ακατοίκητο, σαν να είχε δει φάντασμα. Πίσω της ακολουθούσε η Μαρία, η οποία την κρατούσε από τους ώμους και την οδηγούσε στην κουζίνα, μακριά από τους υπόλοιπους.

Λίγο μετά βγήκε και ο Πέτρος, ένας ψηλός, μωδής άντρας. Είχε το κεφάλι σκυφτό κι ήταν εμφανέστατα αμήχανος. Όπως όλοι. Τα εξωφρενικά γεγονότα με τα ομιλούντα αντικείμενα είχαν κάνει τους πάντες να ξεχάσουν προς στιγμή την κοινωνική βόμβα που είχε σκάσει μπροστά τους. Τι λένε σε αυτές τις περιπτώσεις; Λες κάτι; Κάνεις ότι δε βλέπεις; Μιλάς για κάτι άσχετο; Συλλυπάσαι; Ποιον απ' όλους; Με ποια σειρά; Κατακεραυνώνεις; Περιφρονείς; Θυμάσαι τις δικές σου στραβές και τρομοκρατείσαι εκ των υστέρων, ευχαριστώντας θεούς και δαίμονες που δε σου έτυχε τέτοιο χουνέρι;

Ο Γιάννης Σαλπούρης ήταν ο πρώτος που έφυγε από το διαμέρισμα. Μόνος του. Πάτησε το κουμπί του ασανσέρ, αλλά όταν είδε ότι αργούσε, κατέβηκε από τις σκάλες, σχεδόν τρέχοντας.

Όσο ο Γιάννης πνιγόταν σε μνήμες της Ιουλίας στο χωριό να βυζαίνει το πρώτο τους παιδί, της Ιουλίας στο σαλόνι τους να κάθεται με τα πόδια της διπλωμένα στο πλάι και να βλέπει τηλεόραση τρώγοντας πασατέμπο, της Ιουλίας να του λέει στο τηλέφωνο ότι θ' αργήσει επειδή θα βγει με φίλες της απ' το γραφείο, του Πέτρου να έρχεται σπίτι τους για να της φτιάξει τον κομπιούτερ – η Λίτσα αντιμετώπιζε το δικό της κοφτερό παρελθόν κι ένα αμήχανο παρόν. Με τη φασαρία των λέξεων, δεν είχε χρειαστεί να βρεθεί αντιμέτωπη με τον Αποστολή μετά την μπουνιά που του είχε ρίξει. Τώρα, όμως, ειδικά καθώς ο κόσμος αραίωνε, ήξερε ότι ήταν πολύ πιθανό να χρειαστεί να παίξει το δεύτερο μέρος αυτής της γελοίας όσο και οδυνηρής παράτας. Ίσως πάλι όχι, συλλογίστηκε. Ίσως η γροθιά να ήταν ο καλύτερος δυνατός επιλογος. Μινημαλιστικός και λίγο βίαιος,

ομολογουμένως, δίχως εξηγήσεις ή πολιτισμένη συνεννόηση – αλλά ποιος τον γαμάει τον πολιτισμό;

Ετοιμάστηκε να πάει να πάρει το παλτό της και να φύγει, αλλά με τη φόρα που είχε έπεσε πάνω στον Πέτρο, ο οποίος προχωρούσε με το κεφάλι σκυφτό χωρίς να βλέπει πού πήγαινε.

«Συγγνώμη», είπε η Λίτσα και θα τον είχε προσπεράσει, εάν για ένα κλάσμα δευτερολέπτου το βλέμμα της δεν έπιανε τα μάτια του. «Βοήθεια!» ούρλιαζαν. «Είμαι σε απόγνωση!»

Προς στιγμή η Λίτσα ακινητοποιήθηκε. Της ήταν πολύ ξαφνική όσο και ασήκωτη αυτή η έκκληση βοήθειας. Την επόμενη στιγμή η Λίτσα εξαφανίστηκε. Τη μεθεπόμενη, κρατώντας το παλτό της άρπαζε τον Πέτρο από το χέρι και διασχίζοντας ένα δάσος βλέμματα και σχόλια βγήκαν έξω και κατέβηκαν τις σκάλες με βήμα ταχύ. Το ασανσέρ δεν δούλευε.

Λευτέρης

Η σιωπή τους ήταν άνετη. Ίσως επειδή το δέος που αισθάνονταν και οι δύο αντιστάμιζε την κοινωνική αμηχανία που θα μπορούσαν να αισθάνονται δύο ξένοι σ' ένα μικρό χώρο όταν δε μιλάνε. Ωστόσο, περισσότερο οφειλόταν στο ότι και ο Γιώργος και ο Λευτέρης είχαν μια ευκολία στις ανθρώπινες επαφές· αφενός δεν πολυψείριζαν τα πράγματα, αφετέρου και κυριότερα είχαν τη συναισθηματική απλότητα των ανθρώπων που δεν είναι συνεχείς θεατές του εαυτού τους. Δεν υπήρχε ένα μόνιμο εσωτερικά στραμμένο βλέμμα («πώς θα φανώ;» «πώς με βλέπει;») να στραμπουλάει τη συμπεριφορά τους.

«Πω, ρε μαλάκα! Αυτό τώρα τι ήταν;» αναφώνησε ο Λευτέρης και χτύπησε το κούτελό του.

Και οι δυο τους είχαν ψιλοχεστεί όταν το ταξί έκανε του κεφαλιού του και άρχισε να πηγαίνει όπου θέλει, ενώ οι πόρτες κλείδωσαν από μόνες τους. Ο Γιώργος πάσχιζε να χωρέσει στον νου του πώς γίνεται ένα ραδιόφωνο να τους πιάνει κουβέντα για το αναφαίρετο δικαίωμα όλων των λέξεων στην κλίση. Τους μίλησε και το ίδιο το ταξί μέσω του ραδιοφώνου· μάλιστα έδωσε πληροφορίες στον Λευτέρη για ένα πρόβλημα που είχε με τη μίζα και τον πυκνωτή, πράγμα που τους κούφανε ακόμα περισσότερο. Επίσης, πώς ήξερε το ταξί ότι ο Γιώργος ήταν δάσκαλος δημοτικού;

«Είσαι πράγματι δάσκαλος της κόρης μου;» ρώτησε ο Λευτέρης, ξέροντας ότι το «μου» δεν είχε πάρει ακόμη επίσημη άδεια κυκλοφορίας, παρότι και το ίδιο το κορίτσι τον προσκαλούσε πιο μέσα στη ζωή του.

«Ναι, την έχω στην τάξη μου. Και μάλιστα τις προάλλες μου έπιασε συζήτηση ακριβώς γι' αυτό το θέμα. Αν έχει το “ταξί” πληθυντικό».

«Το ξέρω. Με ρώτησε κι εμένα. Έχει;»

«Τι πράμα;» ρώτησε ο Γιώργος.

«Πληθυντικό. Έχει;»

«Έχει. Σύμφωνα με τη γραμματική, οι ξένες λέξεις στη γλώσσα μας έχουν ίδιο πληθυντικό με τον ενικό. Γενικώς δεν έχουν άλλες πτώσεις, δεν υπάγονται στο κλιτικό σύστημα».

«Φίλε, αυτά δεν τα καταλαβαίνω εγώ. Και γιατί;»

Να τα πάλι τα γιατί, σκέφτηκε ο Γιώργος με κούραση. Εμβέβαια, από πού θα 'παιρνε η μικρή;

«Ξέρω κι εγώ; Κάποιος έφτιαξε αυτό τον κανόνα κάποτε κι έμεινε. Οι ξένες λέξεις δεν κλίνονται».

«Πειράζει αν κλειστούν;» ρώτησε ο Λευτέρης.

«Προσωπικά, και να κλιθούν και να μην κλιθούν το ίδιο μού κάνει. Αλλά στο σχολείο πρέπει να μαθαίνω στα παιδιά αυτό που λέει η σχολική γραμματική».

«Και τώρα που το ραδιόφωνο σου ζήτησε να λες άλλα;» είπε ο Λευτέρης.

«Δεν ξέρω... Με έχει βάλει σε σκέψεις. Βασικά, δεν υπάρχει ουσιαστικός λόγος που να μην μπορούμε να πούμε “τα ταξιά” ή “τα σιντιά”. Χιλιάδες άλλες ξένες λέξεις έχουν μπει στη γλώσσα μας και κλίνονται, “μπάνιο”, “κάμπος”... Αλλά τώρα πια λέμε “μπάνιου” και “κάμπου”, γιατί τις προσαρμόσαμε στο κλιτικό μας σύστημα».

«Ε τότε γιατί να μην κάνουμε το ίδιο και με τα “ταξιά”;»

«Έλα ντε. Δεν ξέρω. Βέβαια, μάλλον είναι αυτό που είπε το... ραδιόφωνο. Ότι παλιότερα η γλώσσα ήταν πιο ρευστή, με την έννοια ότι δεν υπήρχαν ακαδημίες και πανεπιστήμια και επιστήμονες να τη ρυθμίζουν και να βγάζουν φερμάνια τι είναι σωστό και τι λάθος. Ο κόσμος απλώς μιλούσε. Ενώ τώρα υπάρχουν απαράβατοι κανόνες για το πώς πρέπει να μιλάμε».

Ο Λευτέρης το συλλογίστηκε και τελικά συμφώνησε. Άξαφνα ανασύρθηκαν ένα σωρό σκονισμένες μνήμες από το σχολείο, όπου συνέχια τον διόρθωναν. Η οικογένειά του καταγόταν από τον Έβρο και όταν ήρθαν στην Αθήνα, τα παιδιά στο σχολείο τον κορόιδευαν που μιλούσε «παράξενα». Δεν έφταιγε όμως μόνο η προφορά του –αυτήν κουτσά-στραβά τη διόρθωσε– αν και μέχρι τότε δεν ήξερε ότι ήταν χαλασμένη και χρειαζόταν διόρθωμα. Ήταν και διάφορες λέξεις που πρόδιδαν την καταγωγή του. Το πιο φυσικό πράγμα –η γλώσσα που μιλούσε– ξαφνικά έγινε αιτία ψόγου, πηγή ντροπής, αφορμή εξοστρακισμού. Αυτή η ντροπή που έμαθε να αισθάνεται σχεδόν με το καλημέρας στο σχολείο ήταν ένας από τους βασικότερους λόγους που το παράτησε μόλις μπόρεσε.

«Θα κάνεις αυτό που σου 'πε;» ρώτησε τον πελάτη του, κλείνοντας αυτή την παλιά, ξεχασμένη πληγή.

«Δεν ξέρω... Δεν μπορώ να κάνω ό,τι θέλω στην τάξη. Πρέπει να μαθαίνω στα παιδιά αυτό που λένε τα βιβλία». Ο Γιώργος εκνευρίστηκε. Ποτέ δεν του άρεσαν οι συνειδησιακές συγκρούσεις, γι' αυτό και σπάνια ξυπνούσε τη συνείδησή του για να τη ρωτήσει κάτι. Ο ίδιος πάντα ευχόταν το πρόβλημα κάπως να λυθεί από μόνο του κι εκείνος απλώς να προσαρμοστεί.

«Θα τους λέω αυτό που λέει η γραμματική, αλλά θα τους λέω επίσης ότι στον προφορικό λόγο μπορούν να λένε και "ταξιά"», κατέληξε ο Γιώργος στην πιο περίπλοκη σκέψη που ήταν ικανός να κάνει.

«Αυτό δε θα τα μπερδεύει;» ρώτησε ο Λευτέρης.

«Φίλε, έχει πάει μία. Δε με πας σπίτι μου, λέω εγώ, γιατί είμαι πτώμα;» υπεξέφυγε ο Γιώργος.

Ο Λευτέρης έβαλε μπροστά. Αυτή τη φορά, το ταξί συμπεριφέρθηκε υπάκουα, ακριβώς όπως τον είχε διαβεβαιώσει το ραδιόφωνο. Μέσα του όμως ανησυχούσε· δεν του άρεσε καθόλου που το ραδιόφωνο του είπε ότι η Έλσα έχει πολύ σπουδαίο ρόλο να παίξει σε αυτή την ιστορία. Τι ρόλο θα μπορούσε να παίξει ένα εννιάχρονο κορίτσι; Όσο κι αν παρακάλεσε το σκοταδιόφωνο να του πει, εκείνο απαντούσε σαν χαλασμένος δίσκος: δεν είναι του παρόντος. Πάλι καλά που του είπε για τον πυκνωτή.

Αλέξης

Υπάρχουν πολλοί τρόποι για να γιορτάσεις τα γενέθλιά σου· καλείς φίλους στο σπίτι, βγαίνεις έξω και τους κερνάς, οργανώνεις ένα μικρό ή μεγάλο πάρτυ, καμώνεσαι ότι είναι μια μέρα σαν όλες τις άλλες και την προσπερνάς σφυρίζοντας αδιάφορα, κλείνεσαι μέσα και τοιμπολογάς απ' τον φόβο των γηρατειών, δεν κάνεις τίποτα επειδή το φερμουάρ της ζωής σου κοντεύει να σπάσει από τις ασχολίες που της έχεις χώσει. Σίγουρα όμως το να κλειστεί σ' ένα ασανσέρ με την αδερφή του και τον γαμπρό του λιπόθυμο δεν ήταν ποτέ ένας από τους τρόπους που θα επέλεγε ο Αλέξης για να γιορτάσει τα τεσσαρακοστά έβδομα γενέθλιά του.

Τον πείραζε που έκλεινε τα σαράντα επτά. Δεν ήταν που γερνούσε – τα γηρατεία από μόνα τους σαν ιδέα δεν τον τρόμαζαν. Το πρόβλημά του ήταν τι σόι γηρατεία θα ζούσε.

Για τον Αλέξη δεν ήταν θέμα αλλοίωσης της εξωτερικής του εμφάνισης – η φθορά του χρόνου πάνω στο κορμί του δεν τον προβλημάτιζε ιδιαίτερα, αφού ως ετεροφυλόφιλος άντρας ήταν κοινωνικά λιγότερο τρωτός σ' αυτό τον τομέα απ' ό,τι οι γυναίκες. Αντιθέτως, ακριβώς επειδή ήταν άντρας ο χρόνος τον γκάζωνε σε άλλες πίστεις.

Βλέποντας την αδερφή του να κάνει αέρα και να λύνει τη

γραβάτα του λιπόθυμου γαμπρού του, ο Αλέξης συνειδητοποίησε ότι όσο κι αν περιφρονούσε τον Αναστάση για τις άκαμπτες ιδέες του, τον συντηρητισμό του και –ναι, ρε– τον επαρχιωτισμό του, άλλο τόσο τον ζήλευε. Γιατί αυτός ο κακοσπουδαγμένος καράβλαχος με τις εθνεγερτικές εμμονές είχε καταφέρει να γίνει υπουργός στα σαράντα εννιά του.

Είναι τώρα αυτό επίτευγμα; θα ρωτούσαν πολλοί. Σαφώς δεν ήταν τίποτα εξαιρετικό μέσα στη συνολικότερη κλίμακα της ζωής, όμως ο Αλέξης ήταν επιρρεπής σε τέτοιες μωροφιλοδοξίες, και του στοίχιζε που εκείνος ήταν ένας άσημος γλωσσολόγος με μόνο κατόρθωμα να είναι ιδρυτικό μέλος του Ινστιτούτου Μελέτης της Ελληνικής Γλώσσας, ένας σκέτος μεταφραστής, ένας απλός καθηγητάκος σ' ένα ψωροΙΕΚ. Στα σαράντα επτά του παρέμενε άγνωστος, άσημος – *ανύπαρκτος!* Διότι ποιοι ήξεραν ότι υπάρχει; Ένας στενός φιλικός και οικογενειακός κύκλος. Και κάποιοι ελάχιστοι αναγνώστες που προσέχουν το όνομα του μεταφραστή.

Ντρεπόταν που έκανε τέτοιες σκέψεις. Έλεγε στον εαυτό του ότι θα έπρεπε να είναι υπεράνω, να βλέπει την ουσία και όχι το βερνίκι. Όμως αυτές οι νουθεσίες ίσα που γαργαλούσαν τον ακουστικό του πόρο, ο οποίος βροντοχτυπιόταν από άλλες, πιο εντατικές προτροπές: «γίνε κάτι!», «πέτυχε!», «φτάσε!».

Σε όσους τον γνώριζαν έδινε την εντύπωση ενός άντρα μορφωμένου και πολυμαθή, ικανοποιημένου με τη ζωή του, ήπιων τόνων και αφοσιωμένου στη δουλειά του – ενός διανοούμενου που υπηρετεί σεμνά την παραγνωρισμένη τέχνη της μετάφρασης. Όμως ο ίδιος λαχταρούσε κάτι παραπάνω· κάτι σπουδαιότερο. Κι ας μην το παραδεχόταν σε κανέναν. Εκτός από την Αδριανή – μία φορά.

Ο Αλέξης έγραφε. Λογοτεχνία. Αλλά δεν τολμούσε να δείξει ή να μιλήσει για τα έργα του πουθενά. Όσο τα κρατούσε

κρυμμένα στον σκληρό του υπολογιστή του ήταν ασφαλή· και αυτά και αυτός. Κανείς δεν τα είχε δει, άρα κανείς δεν τα είχε κρίνει, άρα μπορεί να ήταν και εξαιρετικά. Από τη στιγμή που θα τα θωρούσε αλλουνού ματιά, τότε θα έβγαιναν στον αδυσώπητο ανταγωνισμό του πραγματικού κόσμου, όπου μπορεί να καταποντίζονταν. Κι ο Αλέξης δεν ήταν έτοιμος να βάλει σε δοκιμασία το όνειρό του πως ίσως ήταν άξιος λογοτέχνης. Αυτό το όνειρο τον έτρεφε σαν βρόμικο σεξουαλικό βίτσιο, που λαχταρούσε να το κάνει πράξη αλλά ντρεπόταν κιόλας.

Στην Αδριανή το αποκάλυψε ένα βράδυ με μεγαλύτερη περικτικότητα αλκοόλ στις αρτηρίες του. «Γράφω», της είχε πει. «Έχω τελειώσει ένα μυθιστόρημα». Η Αδριανή είχε δυσκολευτεί να μην εκλάβει την κρυψινόιά του ως έλλειψη εμπιστοσύνης στο πρόσωπό της. Γιατί τόση μυστικότητα; Τέσσερα χρόνια ήταν ζευγάρι όταν της το ομολόγησε. Ο Αλέξης όχι μόνο δεν μπήκε στον κόπο να της εξηγήσει γιατί της το κρατούσε κρυφό αλλά δεν την άφησε να διαβάσει ούτε λέξη από τα γραπτά του. Αν το έργο του δεν ήταν καλό; Αν ακόμα και η Αδριανή δεν κατάφερνε να προσποιηθεί και το περιφρονούσε; Αν βαριόταν ακόμα και να το τελειώσει; Η ιδέα τον καταρράκωνε, γιατί αυτό το μυθιστόρημα ήταν η μοναδική του διεκδίκηση στον θρόνο της δόξας.

Και τώρα, με τον υπουργό γαμπρό του λιπόθυμο αλλά ισχυρότερο απ' ό,τι θα γινόταν ποτέ ο ίδιος, ένιωθε δυο φορές αποτυχημένος. Ακόμα και οι λέξεις τον σπουδαίο υπουργό είχαν κατά νου, και τον ίδιο απλώς τον χρησιμοποιούσαν ως μεσολαβητή. Παραδομένος στην αυτολύπησή του και την τύφλωση που προκαλεί ο φθόνος δεν έβλεπε ότι οι λέξεις απευθύνθηκαν σ' εκείνον επειδή έκριναν ότι ήταν πιο σοφός και ευρυμαθής.

«Ρε Αλέξη, τι κάθεσαι και κοιτάς;» του φώναξε η Ντίνα. «Βόηθα με λίγο να τον συνεφέρουμε».

Ο Αλέξης έσκυψε να τη βοηθήσει, βλέποντας ότι ήταν αναστατωμένη. Όχι όμως για τους λόγους που νόμιζε εκείνος. Για την ακρίβεια, η Ντίνα ήταν οργισμένη. Αυτός ο εγκλωβισμός στο ασανσέρ ήταν σαν να της φώτιζε με σκληρό φως τον ευρύτερο εγκλωβισμό της. Τι στο διάολο έκανε στη ζωή της; Κι αυτός ο άντρας που κρατούσε στα χέρια της τι της ήταν πια πραγματικά; Όσο κι αν ανησυχούσε μήπως είχε πάθει κάτι σοβαρό, άλλο τόσο εκνευριζόταν μαζί του, που γι' άλλη μια φορά τής άφηνε τις ευθύνες αμανάτι. Ο γιος τους, το σπίτι τους, η ζωή τους... πόσο «τους» ήταν τελικά; Ο Αναστάσης τα ζούσε σαν τουρίστας, με μπόλικες γνώμες και ελάχιστη συμμετοχή, ταγμένος στον μοναδικό προορισμό του: την πολιτική του ανέλιξη.

Κι η ίδια, όμως, τι στο διάολο έκανε τόσα χρόνια; Θα ήταν εύκολο, και άδικο, να του ρίξει όλες τις ευθύνες. Μαζί μαγειρείψαν αυτό το νερομπούλι που λεγόταν ζωή τους. Σιχάθηκε τον εαυτό της. Ξαφνικά ο εγκλωβισμός στο ασανσέρ τής φάνηκε μηδαμινός μπροστά στο αχανές τέλμα όπου βάλτωναν τα πόδια της.

«Δεν έχει καρδιά ή τίποτα;» ρώτησε ο Αλέξης με λίγη ανησυχία.

«Απ' όσο ξέρουμε όχι», απάντησε η Ντίνα, κοιτάζοντας τον αδερφό της στα μάτια.

«Την αγαπάς την Αδριανή;»

«Τι πράγμα;» ξαφνιάστηκε ο Αλέξης.

«Λέω, την αγαπάς την Αδριανή;»

«Από πού ήρθε αυτό;» αμύνθηκε εκείνος.

«Έχει σημασία; Την αγαπάς;»

Ο Αλέξης σοκαρίστηκε. Δεν τον συνήθιζε η Ντίνα σε τόσο προσωπικές ερωτήσεις.

«Έτσι νομίζω».

«Αυτό δεν κρατάει για πάντα, αν δεν το φροντίζεις σχεδόν κάθε μέρα», είπε η Ντίνα με σιγανή φωνή.

«Ντίνα, είσαι καλά; Τι κάθεσαι και λες;» Δεν ήταν σίγου-

ρος ότι ήθελε να κάνει μια τόσο προσωπική συζήτηση με την αδερφή του.

«Δεν τον αγαπάω πια, Αλέξη. Εδώ και πάρα πολύ καιρό. Και δεν ξέρω τι να κάνω». Αναστέναξε. Ο Αλέξης την κοίταξε για λίγα δευτερόλεπτα· μετά χαμήλωσε το βλέμμα στον ωχρό γαμπρό του. Τους άκουγε;

«Συμβαίνουν αυτά», είπε τελικά, απλώς για να πει κάτι. Η σιωπή ήταν εκκωφαντική.

«Μη με παρηγορείς», είπε η Ντίνα.

«Το ξέρει;» ρώτησε ψιθυριστά ο Αλέξης. Η Ντίνα ανασήκωσε τους ώμους. «Δεν είναι θέμα αν το ξέρει. Είναι αν τον νοιάζει».

«Συγγνώμη που σας διακόπτω», ακούστηκε άξαφνα η καθαρή μεταλλική φωνή του Ασανσέρ. «Ίσως σας βοηθήσει αν σας πω ότι από τα πιο μπερδεμένα, πιο ασαφή σημαίνοντα είναι αυτό της λέξης “Αγάπη”. Το τι καταλαβαίνει ο καθένας με αυτή τη λέξη δε λέγεται. Το εννοώ κυριολεκτικά ότι *δε λέγεται*», τόνισε το Ασανσέρ.

Η Ντίνα και ο Αλέξης κοιτάχτηκαν, χωρίς να μιλάνε.

«Βλέπετε μια λέξη και νομίζετε ότι ξέρετε ακριβώς τι σημαίνει. Πολλές φορές αυτό ισχύει. Για παράδειγμα, όταν λέτε: “Τραπέζι” λίγο-πολύ το ίδιο καταλαβαίνετε όλοι σας. Υπάρχουν όμως λέξεις, αυτές που στη γραμματική σας ονομάζετε “αφηρημένες έννοιες”, που έχουν ασαφές σημαινόμο. Το μαθαίνετε αυτό ήδη από το σχολείο αλλά συνεχώς το ξεχνάτε. Σας συμφέρει να το ξεχνάτε. Οι αφηρημένες έννοιες, όπως τις λέτε, δεν είναι καθόλου αναπαιτικές για να ξαπλώνετε πάνω τους. Γι’ αυτό και πασχίζετε να τις κάνετε όσο πιο συγκεκριμένες μπορείτε, κι ας είναι σαν να προσπαθείτε να φτιάξετε ένα κουτάλι από αέρα. Τις νιώθετε αλλά δεν μπορείτε να τις συνοψίσετε σε μια ταμπελίτσα».

«Δηλαδή, αγάπη σημαίνει ό,τι θέλουμε;» ρώτησε ο Αλέξης.

«Λίγο-πολύ ναι. Γι' αυτό και παρεξηγιέστε. Δεν πειράζει όμως. Φανταστείτε η "Αγάπη" να ήταν συγκεκριμένη όσο κι ένα "Τούβλο". Μπορεί να είχατε λιγότερα προβλήματα συνεννόησης αλλά θα είχατε και λιγότερη μαγεία».

Η μαγεία του έρωτα ήταν σαν έθιμο των Σάμι της Λαπωνίας αυτή τη στιγμή για τα δυο αδέρφια, που είχαν να νιώσουν τη ζάλη του έρωτα εδώ και πολλά χρόνια· ήξεραν ότι υπάρχει κι ότι είναι εντυπωσιακός αλλά ήταν σαν εξωτικό αξιοθέατο. Η καρδιά του Αλέξη σόλαρε στο κλειδί της κοινωνικής καταξίωσης κι ο έρωτας αντήχησε φάλτσα και ανησυχητικά. Την αγαπούσε την Αδριανή; Ήταν ερωτευμένος μαζί της; Βολευόταν; Ωχού, άβολες σκέψεις! Σκατά γενέθλια περνούσε σήμερα.

Στης Ντίνας την καρδιά ο έρωτας είχε εδώ και πάρα πολλά χρόνια μومιοποιηθεί, ταριχευτεί και τοποθετηθεί σε μια ανήλιαγη κρύπτη στο υπόγειο των προτεραιοτήτων της. Όταν κάτι δεν το έχεις είναι καλύτερα να πιστεύεις ότι δεν το χρειάζεσαι. Η μεταλλική φωνή ξέθαβε φαντάσματα με άγριες διαθέσεις.

«Τέλος πάντων», συνέχισε το Ασανσέρ, αγνοώντας την αναταραχή που είχε προκαλέσει. «Σε λίγα λεπτά θα πάψουμε να ελέγχουμε το ασανσέρ και θ' αρχίσει πάλι να λειτουργεί. Αυτό που έγινε σήμερα, το να πάρουμε τον έλεγχο των αντικειμένων, δε θα ξανασυμβεί. Μη μας ξεχάσετε όμως. Προσπαθήστε να πείσετε τον Αναστάση για τα δίκια μας. Αλέξη, είσαι μεταφραστής, ένα διυλιστήριο λέξεων. Ξέρεις τα ελαττώματα και τις δυνατόμεις δύο γλωσσών. Ξέρεις και την ομορφιά τους. *Δημιουργείς ομορφιά*. Φρόντισέ μας.

»Ντίνα, ξέρεις ότι πρωταρχικός ρόλος της γλώσσας είναι η επικοινωνία κι ότι στη γλώσσα δε χωρά σωστό και λάθος, παρά μόνο όταν εμποδίζεται η επικοινωνία. Περνάς πολλές ώρες με νέους ανθρώπους, στους οποίους μπορείς να ενσταλάξεις μια

πιο ανεκτική, δημοκρατική και επιστημονικά απροκατάληπτη άποψη για τη γλώσσα. Κάνε κάτι και για μας. Σας παρακαλούμε και τους δυο».

Η φωνή σταμάτησε. Ο Αλέξης και η αδερφή του αντάλλαξαν βλέμματα πάνω απ' τον λιπόθυμο Αναστάση. Δε σκέφτονταν όμως τις ικεσίες του ασανσέρ όσο τα λόγια του περί αγάπης – μιας λέξης που γι' άλλη μια φορά είχε σκάσει στο στόμα τους σαν χειροβομβίδα.

Ένας απαλός βόμβος και ένα μικρό ταρακούνημα τους έδωσε να καταλάβουν ότι το ασανσέρ λειτουργούσε. Άρχισαν ν' ανεβαίνουν. Δε μιλούσαν. Είχαν πάρα πολλά να πουν στους εαυτούς τους πρώτα.

Βίκυ

Βρήκε τον Χάνο ακριβώς όπως της είχε πει ο κομπιούτερ· αναίσθητο στο πάτωμα εκεί που τον είχε αφήσει το σιντί-πλέιέρ της όταν εκσφενδονίστηκε και τον βρήκε στον σβέρκο. Δεν είχε όμως τίποτα το σοβαρό· σε λίγο θα συνερχόταν.

Ανοίγοντας την πόρτα και αντικρίζοντας τον Χάνο φαρδύπλατύ, η Βίκυ ένιωσε σαν να έβγαινε από ένα κουκούλι. Δεν μπορούσε να το περιγράψει ακριβώς, όπως δεν μπορούσε να περιγράψει χιλιάδες άλλα πράγματα στη ζωή της, αλλά ένιωθε λες κι εκεί που μέχρι σήμερα έβλεπε τοίχο ξαφνικά ανοιγόταν ένα μεγάλο λιβάδι, έτοιμο να το εξερευνήσει.

Ο κομπιούτερ τής μίλησε για πολλή ώρα, και μόλις η Βίκυ σταμάτησε να σκέφτεται ποιος της μιλάει και επικεντρώθηκε στο τι της λέει, ηρέμησε και μπόρεσε να καταλάβει. Συμφώνησε μαζί του ότι ήταν τελείως αυθαίρετη η απαγόρευση περί υπαγωγής ορισμένων αλλά όχι όλων των ξένων λέξεων στο κλιτικό σύστημα της ελληνικής, αλλά δεν καταλάβαινε γιατί είχε τόση σημασία εάν οι λέξεις κλίνονταν ή όχι. Η συζήτηση που ακολούθησε της άνοιξε τα μάτια σε μια πραγματικότητα που αγνοούσε. Τέτοιου είδους απαγορεύσεις, της εξήγησε ο κομπιούτερ, δεν είχαν να κάνουν τόσο με τη γλώσσα αυτή καθαυτή όσο με κοινωνικές σκοπιμότητες. Η μορφωμένη ελίτ της κοινωνίας είχε συμφέροντα

να διαφοροποιείται από τον λαουτζικό, θεσπίζοντας εκείνη τα κριτήρια για το πώς πρέπει να μιλάμε. Δυσνόητα κείμενα με βαρύγδουπες λέξεις και δύσκολη σύνταξη ήταν ένας αποτελεσματικότερος φράχτης που κρατούσε απ' έξω τον «αμόρφωτο» λαό. Πόσοι και πόσοι απλοί άνθρωποι δεν αυτοφιμώνονταν λέγοντας: «εγώ αγράμματος είμαι» ή «δεν είμαι σπουδαγμένη», υποτιμώντας την ικανότητά τους να επικοινωνήσουν, να κατανοήσουν. Η «ορθή γλώσσα» ανέβαζε το κοινωνικό κύρος των διανοούμενων, ενώ η γλώσσα των υπολοίπων υποβιβαζόταν ως λαϊκή, ακόμα και χυδαία. Η Βίκυ δεν μπορούσε παρά να συμφωνήσει ότι εάν ζούσε σήμερα ο Μακρυγιάννης σε πολλούς θα φάνταζε αμόρφωτος κι η γλώσσα του ξενήλατη.

Είχαν ενδιαφέρον όλα αυτά, περισσότερο όμως της κέντρισε το ενδιαφέρον κάτι άλλο· και μάλιστα σε τέτοιο βαθμό που έχασε κάθε επιφυλακτικότητα απέναντι στον υπολογιστή. Οι λέξεις οι ίδιες. Εκεί ήταν το λιβάδι. Εκεί κι ο τοίχος.

«Κύριε Χάνος;» είπε. Δεν της απάντησε. Ακόμα και αναίσθητος στο πάτωμα αυτός ο άνθρωπος έβγαζε μια δυστυχία. Η Βίκυ προσπάθησε να τον δει με άλλο μάτι, να τον φανταστεί παιδί. Ωστόσο, τα χαρακτηριστικά του είχαν σκληρύνει τόσο πολύ που το μόνο παιδί που κατάφερε να φανταστεί ήταν ένα κακομαθημένο σκατόπαιδο.

Η Βίκυ έσκυψε και τον σκούνηξε. Ο Χάνος αναδεύτηκε ελαφρά. Την επόμενη στιγμή βόγκηξε.

«Είστε καλά;»

«Ωωωχ, το κεφάλι μου...» είπε και ανασηκώθηκε ελαφρά στους αγκώνες. «Τι έγινε;»

«Περιμένετε να σας φέρω λίγο νερό». Μέχρι να γυρίσει, ο Χάνος ήταν ήδη όρθιος και έτριβε τον σβέρκο του. Φαινόταν μπερδεμένος.

«Τι έγινε;»

«Είστε καλά;»

«Λίγο ζαλισμένος μόνο. Δε θυμάμαι τι έγινε. Πρέπει να έπεσα και να χτύπησα... Τι έγινε;»

Η Βίκυ σιώπησε μόνο για μια στιγμή. Πήρε την απόφαση πολύ εύκολα:

«Θα τα μάθετε όλα απ' την τηλεόραση. Εγώ πρέπει να φύγω τώρα». Με αυτό έκανε μεταβολή και βγήκε από το παλαιοβιβλιοπωλείο πριν προλάβει ο Χάνος ν' αντιδράσει.

Έξω ήταν έρημα. Άλλωστε κόντευε μία το πρωί. Άραγε πώς να αντέδρασαν όλοι οι άλλοι που τους μίλησαν οι λέξεις, αναρωτήθηκε κατεβαίνοντας τη Ζωοδόχου Πηγής. Δεν ήταν μικρό πράγμα ξαφνικά να σου απευθύνει τον λόγο ένα άψυχο αντικείμενο. Καθώς διέσχιζε τη σχετικά έρημη Ακαδημίας αναλογίστηκε ότι οι λέξεις για εκείνη ανέκαθεν ήταν ένα πρόβλημα. Έλεγε κάτι μέσα της κι ώσπου να το πει φωναχτά, περνούσε από δέκα μεταφράσεις, χάνοντας τελείως το αρχικό του νόημα. Μέσα της τα λόγια έβρισκαν εύκολα πώς να ταιριάξουν, αλλά μόλις άνοιγε το στόμα της συνωστίζονταν όλα στην έξοδο και έβγαιναν αδέξια και μπερδεμένα. Κι ύστερα ήταν κάποιες λέξεις γεμάτες αγκάθια, έτρεμε ακόμα και μέσα της να τις πει, δεν τολμούσε να τις ξεστομίσει.

Τώρα λοιπόν μάθαινε ότι οι λέξεις έχουνε ψυχή – ή κάτι παρόμοιο, τέλος πάντων. Κι όχι μόνο αυτό, αλλά ότι όσο εμείς τις κατασκευάζουμε άλλο τόσο μας κατασκευάζουν και αυτές. Αν ίσχυε αυτό, τότε κάποιες λέξεις την είχανε αφήσει γιαπί.

Εκείνη τη στιγμή χτύπησε το κινητό της. Ψαχούλεψε στην τσάντα της και το έβγαλε.

«Βίκυ; Πού στο διάολο είσαι, παιδάκι μου; Ξέρεις πόση ώρα σε ψάχνω;» Ήταν η Νατάσσα – ό,τι πιο κοντά υπήρχε στις λέξεις «καλύτερη φίλη» στη ζωή της Βίκυς.

«Έμεινα αργά στο βιβλιοπωλείο», απάντησε η Βίκυ.

«Έμαθες τι έγινε;» είπε με έκδηλη ταραχή η Νατάσσα.

«Ναι, ξέρω».

«Δεν είναι φοβερό; Κόντεψα να μείνω! Όταν άρχισε να μου μιλάει η κουζίνα μου νόμισα ότι είχα τρελαθεί. Το βίντεο να δεις! Βίκυ μου, τι γίνεται; Ανησυχώ πολύ!»

Η Βίκυ δεν ανησυχούσε. Τι χειρότερο μπορούσαν να της κάνουν οι λέξεις απ' ό,τι της έκαναν μια ολόκληρη ζωή; Ήξερε καλά όμως ότι η Νατάσσα ήταν φοβική και γι' αυτό πήρε την απόφαση γρήγορα.

«Θέλεις να 'ρθω να είμαστε μαζί;»

«Μπορείς;» είπε όλο ευγνωμοσύνη η φίλη της.

«Παίρνω ταξί και σε λίγο είμαι εκεί».

Στήθηκε στο ρειθρο του πεζοδρομίου και περίμενε να εμφανιστεί κάποιος ταξί. Δεν είχε πια την αίσθηση ότι είχε βγει από ένα κουκούλι. Το λιβάδι είχε ξεραθεί. Ένωθε πολύ άδεια μέσα της, πιο άδεια από ποτέ. Τι τεράστια αντίθεση με σήμερα το πρωί, που είχε μιλήσει με τον τυροπιτά. Τα λόγια που είχαν ανταλλάξει – εκείνες οι λιγοστές, τετριμμένες μα τόσο έγκυες κουβεντούλες – τώρα της φαίνονταν ανούσια και ανεπαρκή.

«Τόσο καιρό νόμιζα ότι με πρόδιδαν οι λέξεις», μονολόγησε φωναχτά – κάτι που είχε να κάνει εδώ και χρόνια. «Μια προδοσία υπάρχει, αλλά ποιος πρόδωσε ποιον;»

Ένα ταξί έκοψε ταχύτητα μπροστά της, μαντεύοντας τις προθέσεις της. Η Βίκυ σήκωσε το χέρι μηχανικά κι εξίσου μηχανικά μπήκε μέσα.

«Βύρωνα, παρακαλώ», είπε κουρασμένα.

«Έγινε», είπε ο Λευτέρης και έβαλε ταχύτητα.

Δεν είχαν κάνει ούτε διακόσια μέτρα όταν ο Λευτέρης είπε:

«Τα μάθατε, έτσι δεν είναι;»

Η Βίκυ έκλεισε τα μάτια της. Δεν ήταν σίγουρη ότι ήθελε να πιάσει κουβέντα με τον ταξιτζή.

«Ναι», είπε ξερά.

«Ξέρετε τι με τρόμαξε εμένα;» συνέχισε ο Λευτέρης, παρότι είχε πιάσει από τον τόνο της φωνής της γυναίκας ότι δεν είχε όρεξη για πολλά-πολλά. Κάτω από κανονικές συνθήκες, δε θα συνέχιζε, όμως η αποψινή βραδιά ήταν ειδική. Είχε μεγάλη ανάγκη να μιλήσει.

«Δεν τρόμαξα τόσο πολύ που μου μίλησε το ταξί, αν και στην αρχή ψιλοχέστηκα, για να πω τη μαύρη μου αλήθεια. Τρόμαξα όταν συνειδητοποίησα τη δύναμη των λέξεων. Όχι το να μιλάνε, αυτό το βλέπω σαν ταινία επιστημονικής φαντασίας, δεν μπορώ να το καταλάβω και δε μ' απασχολεί κιόλας. Άλλο με τρώει! Η δύναμη που έχουν!» είπε εμφατικά. Σώπασε για μια στιγμή, σαν να ετοιμαζόταν να κάνει ένα μεγάλο άλμα. Η Βίκυ ενδιαφέρθηκε παρά τη θέλησή της. Τι κουφό τώρα κι αυτό να της μιλάει ο ταξιτζής ακριβώς γι' αυτό που σκεφτόταν μόλις πριν.

«Ακόμα δεν έχω πει στη γυναίκα που αγαπάω ότι την αγαπάω», είπε με φωνή ελαφρά βραχνιασμένη. «Φοβάμαι. Τι φοβάμαι όμως, ρε πούστη μου; Αφού το ξέρω ότι την αγαπάω. Ζούμε μαζί, είμαστε μαζί, αλλά να που τα λόγια είναι πιο βαριά από την πράξη».

Η Βίκυ ένιωσε τα μηνίγγια της να τη σφίγγουν. Δεν ήθελε ν' ακούσει τίποτ' άλλο απόψε. Όχι άλλα λόγια. Όλα αυτά που ένωθε μέσα της έσπαγαν μια ζωή τα μούτρα τους στον κυματοθραύστη της γλώσσας ψάχνοντας να βρουν τα σωστά λόγια για να ειπωθούν. Απόψε δεν είχε άλλο κουράγιο.

«Αφήστε με δω», είπε ξέπνοα.

«Μα δε φτάσαμε Βύρωνα ακόμα».

«Δεν πειράζει, αφήστε με δω».

Πετάχτηκε έξω από το ταξί πριν καλά-καλά σταματήσουν οι ρόδες να γυρίζουν. Έριξε ένα πεντάευρω μέσα από το παράθυρο και άρχισε να τρέχει. Χωρίς να ξέρει πού πηγαίνει, έτρεχε προ-

σπαθώντας να ξεφύγει από κάτι που δεν ήξερε τι ήταν. Έτρεξε μέχρι που σκόνταψε σε μια χαλασμένη πλάκα πεζοδρομίου και βρέθηκε φαρδιά-πλατιά κάτω. Στους δέκα πόντους από το πρόσωπό της αντίκρισε μια μεγάλη κουράδα σκύλου. Η τύχη της μες στην ατυχία της, η τύχη και ατυχία στη ζωή της, ο δικός της ρόλος στη νομή της τύχης, τα αίματα στο γόνατό της, ο Γιώργος που είχε αφήσει πυρηνικά απόβλητα για 5 εκατομμύρια χρόνια στο μυαλό της, ένας τυροπιτάς που μπορεί να μην έβγαινε πότε από πίσω από τον πάγκο του, οι λέξεις που είχανε αγκάθια, όλα μεταμορφώθηκαν σε δύο δάκρυα, ένα σε κάθε μάτι, και την επόμενη αμέσως στιγμή σε βαριά κι ασήκωτη αγανάκτηση.

«Εντάξει, θα σας βοηθήσω», φώναξε στην άδεια νύχτα. «Αρκεί κι εσείς να βοηθήσετε εμένα!»

Αδριανή

Το βλέμμα τους την τρόμαξε. Έκρυβε μια σχεδόν ερωτική μανία, ένα φανατισμό που ξεπερνούσε το επαγγελματικό ενδιαφέρον ενός δημοσιογράφου και πλησίαζε τα όρια της αιμοχαρούς ηδονής.

Η Αδριανή έσβησε την τηλεόραση με τα πολλαπλά αποκλειστικά ρεπορτάζ για τον πανικό που συντάραξε τη χώρα και έκλεισε τα μάτια της. Σε μια ώρα το πολύ θα ξημέρωνε. Δίπλα της ο Αλέξης ήδη κοιμόταν, με το κεφάλι του γερμένο πάνω στον ώμο της· τον είχε πάρει ο ύπνος όση ώρα χάζευαν τα έκτακτα δελτία ειδήσεων, στην αρχή με ενδιαφέρον μήπως μάθουν κάτι συγκεκριμένο –κάτι κατανοητό–, σιγά-σιγά όμως με απάθεια. Τα δελτία δεν είχαν τίποτα περισσότερο να τους πουν από αυτά που είχαν ζήσει οι ίδιοι – απλώς τα έλεγαν με δραματική μουσική υπόκρουση και στομφώδεις εκφράσεις. Αύριο θα πλάκωναν και παντός είδους ειδικοί, για να αποφανθούν περί γλώσσας, σκέφτηκε η Αδριανή παραιτημένα.

Την πονούσε το κεφάλι της όπως κάθε φορά που ξενυχτούσε δουλεύοντας. Κι ήταν πράγματι σαν να δούλευε, γιατί το μυαλό της δε σταματούσε να σκέφτεται. Η μόνη στιγμή που έβαλε για λίγο στο οφ τον εγκέφαλό της ήταν όση ώρα έκανε έρωτα με τον Αλέξη· η πιο αλλοπρόσαλλη κατάληξη μιας ήδη αλλοπρόσαλ-

λης βραδιάς. Είχαν ήδη φύγει οι περισσότεροι καλεσμένοι όταν ο Αλέξης μπήκε στο διαμέρισμα, παρέα με την Ντίνα κι έναν ανεξήγητα μουγκό, πελιδνό Αναστάση.

«Απ’ το σαρπραίζ πάρτυ μάς έμεινε μόνο το σαρπραίζ», αστειεύτηκε η Αδριανή και του εξήγησε την αποτυχημένη απόπειρα να του κάνει έκπληξη.

«Ο αστράγαλός σου πώς είναι;»

«Όπως πάντα. *Last minute* τέχνασμα. Ελπίζω να μη σε ανησύχησα πολύ».

Με τα τόσα που είχαν γίνει, ο Αλέξης ούτε καν θυμόταν αν είχε ανησυχήσει. Ωστόσο αντέδρασε πολύ παράξενα. Την άρπαξε στην αγκαλιά του και την έσφιξε δυνατά και για πολλή ώρα, μπροστά μάλιστα σε όσο κόσμο ήταν ακόμη εκεί. Η Αδριανή σάστισε. Δεν τη συνήθιζε σε τέτοια.

Κάποια στιγμή που έφυγαν όλοι, ο Αλέξης κι η Αδριανή κάθισαν στον μεγάλο καναπέ να ηρεμήσουν λίγο και να δουν τα ρεπορτάζ στην τηλεόραση. Όμως ο Αλέξης άρχισε να τη φιλάει και σε λίγο κατέληξαν να κάνουν έρωτα.

Ήθελε να τον ρωτήσει τι τον είχε πιάσει. Δεν εννοούσε μόνο το σεξ –αν και αυτό από μόνο του ήταν παράξενο, επειδή συνήθως τις πρωτοβουλίες τις έπαιρνε εκείνη– αλλά το ότι την αγάλιασε έτσι ξαφνικά. Ο Αλέξης δεν ήταν διαχυτικός.

Μήπως είχε πάθει κάποια κρίση μέσης ηλικίας λόγω γενεθλίων; Μήπως τον τρόμαξε ο εγκλωβισμός του στο ασανέρ; Συγκινήθηκε πια τόσο με το πάρτυ έκπληξη που του σχεδίασε; Η Αδριανή αυτή τη στιγμή ένιωθε πολύ κουρασμένη για να μαντέψει τα κίνητρα του Αλέξη. Απλώς λαχτάρησε μια φορά να τον ακούσει να κάνει λόγο τις μύχιες σκέψεις του – να της πει πώς αισθάνεται, χωρίς να του το βγάλει με το τοιγκέλι.

Η Αδριανή ήξερε ότι τα λόγια δεν ήταν το παν. *Parole parole soltanto parole*, δε χορταίνουνε κανέναν, κι ειδικά μια γυναίκα,

αν δε συνοδεύονται από τις ανάλογες πράξεις. Ο έρωτας που περιορίζεται στα λόγια είναι σαν γιαούρτι διαίτης. Από την άλλη, όμως, ένας έρωτας χωρίς λόγια ήταν σαν να βλέπεις μιούζικαλ στο mute: ωραία τα χορευτικά, σπουδαία ηθοποιία, μάλλον και η πλοκή έχει ενδιαφέρον, αλλά η μαγεία χάνεται. Δεν μπορούσε να βρει και τα δύο σ' έναν άντρα; Τι το παράλογο ζητούσε;

Βγήκε στο μπαλκόνι. Έκανε αρκετή ψύχρα αυτή την ώρα και ρίγησε. «Επηρεάζεις τη γλώσσα όσο λίγοι», της είχε πει η τηλεόραση.

«Εγώ;» είχε ρωτήσει η Αδριανή με δυσπιστία.

«Ναι, εσύ. Η διαφήμιση είναι η νέα μας μυθολογία».

Η Αδριανή μεϊδίασε όταν το άκουσε, αφού καταλάβαινε καλά τι εννοούσε η τηλεόραση. Κοιτάζοντας την πόλη που σε λίγο θα ξυπνούσε, γύρισε το βλέμμα της στο παρελθόν – όχι το δικό της, αλλά ολόκληρης της ανθρωπότητας. Από τον Όμηρο και τις ισλανδικές σάγες μέχρι τα ειδύλλια των τροβαδούρων, τους μύθους του Αισώπου και τα δημοτικά τραγούδια οι άνθρωποι ανέκαθεν εκπαιδεύονταν στο πώς είναι και πώς πρέπει να είναι ο κόσμος. Το τι σήμαινε να είσαι άντρας, γυναίκα, παιδί, γονιός, μητέρα, πατέρας, υπήκοος το εμπεδώναμε πάντα με τέτοιους έμμεσους τρόπους, πιο συναισθηματικούς, πιο συγκαλυμμένους. Και πιο διεισδυτικούς. Ακόμα και οι ιερές εικόνες και τα βιτρώ στις εκκλησίες δεν ήταν παρά ιστορίες χωρίς λόγια – φτιαγμένες για όσους δεν ήξεραν ανάγνωση. Στην εποχή μας είχε αλλάξει απλώς το όχημα· δεν ήταν πια τα παραμύθια της γιαγιάς αλλά ο κινηματογράφος, όχι η κατήχηση αλλά η διαφήμιση. Στην τελική, όμως, πάντα γινόταν και γίνεται μετάδοση μηνυμάτων, αξιών και στερεοτύπων.

Η Αδριανή δε χρειαζόταν την τηλεόραση για να της δείξει τη δύναμη της δουλειάς της. Είχε απόλυτη επίγνωση ότι η δια-

φήμιση με την καλοχτενισμένη κυριούλα που μπλαμπλάρει στο τηλέφωνο και σχεδόν χύνει όταν ο μπαϊλντισμένος άντρας της της φέρνει μια χρονοκάρτα απεριόριστου χρόνου ομιλίας κάνει πολλά παραπάνω από απλώς να δείχνει πόσο φτηνή είναι η τάδε εταιρεία. Εμπεδώνει το στερεότυπο της φλύαρης, υπερφίαλης γυναίκας, του άντρα κουβαλητή που διαχειρίζεται το χρήμα του νοικοκυριού. Ήταν μάθημα πρώτου εξαμήνου το ότι οι διαφημίσεις αυτοκινήτων μπορούν όλες να συνοψιστούν στο εξής συμπυκνωμένο αξίωμα: γαμάω και δέρνω. Είτε προβάλλουν την ταχύτητα και τη δύναμη (ο άντρας ως απόλυτος άρχοντας) είτε τις γκατζετιές και την εξυπνάδα (το αιώνιο παιδί που παραβγαίνει τους φίλους του και βγαίνει πρώτο) είτε με μια-δυο γυναίκες να κοιτάνε την οδηγάρα με λάγνο, υποταγμένο βλέμμα (αγόρασε την αμαξάρα κι η γκόμενα πάει πακέτο), στηριζόταν το στερεότυπο του άντρα ως αρχηγού του κοπαδιού.

Αλλά η γλώσσα πού κολλούσε σ' όλα αυτά; Αυτά ήταν εικόνες. Και μια εικόνα ίσον χίλιες λέξεις και τα λοιπά και τα λοιπά. Η Αδριανή ένιωσε το κεφάλι της έτοιμο να σπάσει. Έπρεπε να βάλει κάτι στο στομάχι της και να πέσει να κοιμηθεί. Έκανε μεταβολή κι αναφώνησε. Στην μπαλκονόπορτα στεκόταν ο Αλέξης.

«Τι κάνεις εδώ έξω;»

«Μπα σε καλό σου, με τρόμαξες».

«Ξύπνησα και δε σε βρήκα κοντά μου».

«Βγήκα να πάρω λίγο αέρα. Να σκεφτώ».

«Για μας;»

«Αλέξη, τι σ' έπιασε απόψε; Φέρεσαι πολύ παράξενα».

«Το δικό μου φέρσιμο είναι το μόνο παράξενο απόψε;»

Παρά την κούρασή της, η Αδριανή έπιασε τον ελαφρώς επιθετικό τόνο στη φωνή του.

«Μπορούμε να τ' αφήσουμε γι' αύριο, ό,τι κι αν είναι;»

«Είναι ήδη αύριο».

Η Αδριανή ξεφύσηξε. «Ωραία. Ακούω λοιπόν».

Ο Αλέξης όμως δε μιλούσε.

Η Αδριανή έκανε κάτι που σιχαινόταν. Μέτρησε από μέσα της μέχρι το είκοσι, όπως στη δουλειά της όταν ήταν σε δύσκολες διαπραγματεύσεις ή συσκέψεις και χρειαζόταν να καλμάρει πριν μιλήσει. Όταν στο «είκοσι» ο Αλέξης παρέμενε σιωπηλός, σήκωσε το βλέμμα της και του είπε:

«Γιατί με παιδεύεις; Πάω να ξαπλώσω. Τα λέμε όταν ξυπνήσουμε».

Είχε μόλις ακουμπήσει το κεφάλι της στο μαξιλάρι όταν άκουσε τον ήχο μηνύματος στο κινητό της. Αποκλείεται! Έκλεισε τα μάτια της και βυθίστηκε σε έναν ευλογημένα βαθύ ύπνο με παράξενα όνειρα που δεν τα θυμόταν το μεσημέρι.

Νίκη

Δεν καταλάβαινε τι κακός χαμός γινόταν σήμερα. Από το πρωί βούιζαν όλα τα κανάλια. Λέξεις που μιλάνε; Καλά, ο κόσμος είχε τρελαθεί για τα καλά.

Σηκώθηκε όπως κάθε Σάββατο πρωί, ξεκούραστη αλλά αγχωμένη να προλάβει να χαρεί τη μοναδική μέρα που δεν έτρεχε σαν τρελή. Ειδικά σήμερα δεν είχε πολλά για ράψιμο. Μόνο τη μικρή θα πήγαινε στο κολυμβητήριο κι αυτό ήταν όλο.

Μέσα ο Λευτέρης κοιμόταν. Όπως πάντα όταν είχε βραδινή βάρδια, ερχόταν σπίτι στις 6 το πρωί, όταν εκείνη κοιμόταν. Υπήρχαν μέρες που δε βλέπονταν σχεδόν καθόλου, εάν οι βάρδιές τους συγκρούονταν.

«Έλα, βρε μάνα», σήκωσε κουρασμένα το τηλέφωνο. Ήταν η τρίτη φορά που την έπαιρνε η μητέρα της από το πρωί.

«Ναι, μαμά, είδα ειδήσεις... Τα άκουσα... Εγώ τι θες να κάνω;... Να προσέχω το παιδί; Όχι, τ' αφήνω ξαμολημένο... Πώς να μην αρπάζομαι, ρε μαμά, απ' το πρωί μ' έχεις πρήξει. Μίλησαν οι λέξεις κι οι τηλεοράσεις και δεν ξέρω κι εγώ τι άλλο. Σάμπως μουρλαθήκατε όλοι σας, μου φαίνεται!... Καλά, καλά, αν γίνει κάτι θα σε πάρω».

Δεν έπρεπε να την αποπάρει, το ήξερε και γέμισε ενοχές. Μεγάλη γυναίκα ήταν, άρρωστη, μόνη της σ' ένα τεράστιο

σπίτι στο χωριό, είχε ανάγκη να την παίρνει και να γκρινιάζει. Όμως η Νίκη δεν το άντεχε. Η μαμά της την άγχωνε, κι ενώ κάθε φορά μόλις έκλειναν το τηλέφωνο η Νίκη ορκιζόταν μέσα της να μην την ξεσυνερίζεται, στο τέλος σχεδόν πάντα έχανε την υπομονή της και αρπαζόταν. Ο τόνος της φωνή της, οι ασταμάτητες νουθεσίες την έκαναν να νιώθει λες και ήταν δώδεκα χρονών. Κι οι δυο τους ήταν εγκλωβισμένες στο ρόλο μαμάς-κόρης όπως είχε παγιωθεί σ' εκείνη την ηλικία. Αυτός ήταν ο λόγος που της είχε απαγορεύσει να κατέβει στην Αθήνα για να τη βοηθήσει με το παιδί. Καλύτερα μόνη της, να παιδεύεται, αλλά χωρίς κανέναν να της λέει τι να κάνει.

Με χαλασμένο κέφι, η Νίκη σηκώθηκε απ' το τραπέζι για να βάλει μπουγάδα. Στην πόρτα εμφανίστηκε η Έλσα, ξεμαλλιασμένη από τον ύπνο και με τσίμπλες στα μάτια.

«Ξύπνησες;»

Η μικρή έγνεψε χωρίς να μιλήσει και ήρθε και κάθισε στο τραπέζι, ενώ η μητέρα της πήγε στο ψυγείο να της βάλει πορτοκαλάδα. Αφού ήπιε όλο το ποτήρι και συνήλθε λίγο από τον ύπνο, η Έλσα είπε:

«Μαμάα; Μπορώ να πάω στους Μπόγιαν να παίξουμε;»

«Πρώτα θα κάνεις τα μαθήματά σου και μετά βλέπουμε».

«Τα έχω κάνει», έδωσε τη συσκευασμένη απάντηση η Έλσα, προσπαθώντας να ακουστεί πειστική. Αμέσως όμως άλλαξε τακτική: «Δηλαδή μου έχει μείνει μόνο Ιστορία. Αν τελειώσω κι αυτή να πάω;»

«Εντάξει τότε». Καλύτερα, σκέφτηκε η Νίκη, θα έμενε μόνη της σπίτι, απόλυτη ησυχία μέχρι να ξυπνήσει ο Λευτέρης.

«Μαμάα;»

«Τι είναι;»

«Εσένα σου μίλησε τίποτα;»

«Τι εννοείς;»

«Ότι αν σου μίλησε κάτι», είπε με επιφυλακτικότητα το κορίτσι, χωρίς να είναι σίγουρο εάν έκανε καλά που το ανέφερε. Γενικά, τους γονείς δεν πρέπει να τους ανησυχείς πολύ γιατί μετά τους πιάνει κάτι και δε σε αφήνουν από τα μάτια τους.

«Όχι. Τι να μου μιλήσει; Γιατί, εσένα σου μίλησε κάτι;» αντιρώτησε η Νίκη.

«Ο κομπιούτερ μου».

Ξαφνικά η Νίκη θορυβήθηκε. Άλλο να τα ακούει στην τηλεόραση κι άλλο να σου το λέει το παιδί σου.

«Και τι σου είπε;»

«Για λέξεις και δικαιώματα και πληθυντικό αριθμό».

Η Νίκη έπαψε να ανησυχεί. Τα ίδια είχε ακούσει και στην τηλεόραση. Δεν της έλεγαν τίποτα όλα αυτά. Το μόνο που την ένοιαζε είναι να έχει χρήματα στον πληθυντικό αριθμό, να είναι αυτάρκης, να μπορεί να μεγαλώσει την κόρη της ωραία και όμορφα χωρίς την ανάγκη κανενός.

«Πήγαινε τώρα να διαβάσεις και θα σου ετοιμάσω ψωμί με μέλι να σου φέρω μέσα».

Όσο η Έλσα έπαιζε βιντεογκέιμ διαβάζοντας Ιστορία, η Νίκη έβαλε δύο μπουγάδες, άπλωσε τη μία και σιδέρωσε τα στεγνά. Μια ώρα αργότερα, φαινομενικά επαρκής χρόνος για τη μελέτη της Ιστορίας, η Έλσα εμφανίστηκε στη μαμά της ντυμένη και χτενισμένη κι αφού υποσχέθηκε να γυρίσει στις δύο, έφυγε για το γειτονόπουλό της, τον Μπόγιαν Μαλέσεβιτς, που έμενε τρία στενά πιο πάνω.

Η Νίκη λούστηκε και έκανε μπάνιο, να είναι καθαρή και περιποιημένη όταν θα ξυπνούσε ο Λευτέρης. Όμως σηκώθηκε πιο νωρίς απ' ό,τι συνήθως και τη βρήκε με το μπουρνούζι να κόβει τα νύχια της στο μπάνιο.

«Καλημέρα, όμορφη», της είπε και την αγκάλιασε από πίσω. Μοσχοβόλαγε. Ο Λευτέρης ένωσε αμέσως να του σηκώνεται.

«Καλημέρα», είπε η Νίκη, ελαφρώς ενοχλημένη που της χάλαινε το σενάριο. «Γιατί τόσο νωρίς;»

«Δε μου κόλλαγε άλλο ύπνος», είπε ο Λευτέρης σκουπίζοντας το πρόσωπό του.

Κάθισαν στο τραπέζι της κουζίνας να πιουν τον καφέ τους. Ο Λευτέρης είχε ένα παράξενο βλέμμα, που η Νίκη δεν μπορούσε να μην προσέξει. Κάθε τόσο την κοίταζε και μετά χαμήλωνε πάλι το βλέμμα.

«Λευτέρη, τι τρέχει;»

Λόγια, λόγια. Ποια να ήταν τα σωστά; Υπήρχαν άραγες κάποια λόγια, που σαν σωστό κλειδί θα ξεκλείδωναν την αμπαρωμένη της καρδιά; Ο Λευτέρης αγωνιούσε μέσα του, γιατί ήξερε ότι αν χρησιμοποιούσε το λάθος κλειδί, η Νίκη θα κλειδωνόταν ακόμα πιο γερά. Το «σ' αγαπώ» ήτανε τόσο βαρύ που ούτε το στόμα του δεν κατάφερνε ν' ανοίξει. Δεν ήταν το σωστό κλειδί, ήταν σχεδόν σίγουρος γι' αυτό. Ο μεγαλύτερός του φόβος ήταν πως αν η Νίκη υποψιαζόταν ότι την αγαπούσε τόσο θα τον έδιωχνε. Λες κι ήταν αλλεργική στην αγάπη. Ω, ρε πούστη, πώς τα είχε μπλέξει έτσι;

«Λευτέρη;»

Εκείνος ξεφύσηξε κι άναψε κι άλλο τσιγάρο. Καθάρισε τον λαιμό του κι ας μην ήξερε τι θα έλεγε. Της χαμογέλασε. Κι όσα λόγια δεν ήξερε να πει στριμώχνονταν σε τούτο το χαμόγελο, το ξέχειλο βλέμμα του.

Κάτι μαλάκωσε μέσα της. Δεν ήτανε χαζή. Σήκωσε το χέρι της και το ακούμπησε στο δικό του, του το έσφιξε. Μέχρι εκεί επέτρεπε στον εαυτό της να μαλακώσει. Την ώρα που πλησίαζε να τον φιλήσει, νόμισε ότι είδε ένα δάκρυ να πνίγεται στα μάτια του.

Έλσα

Έπρεπε να το έχει ανοιχτό ή κλειστό; Ο κομπιούτερ δεν της είχε πει κι η Έλσα δεν ήξερε πώς θα της μιλούσε το εμπιθρίπλιέρ της. Ούτε πότε. Γι' αυτό από την ώρα που ξύπνησε είχε σχεδόν συνεχώς τα ακουστικά στ' αυτιά της, μπας και της μιλήσει, όπως της είχε πει. Τώρα καθώς έφτανε στου Μπόγιαν δεν ήξερε τι να κάνει. Να του το πει; Κι αν την κορόιδευε;

«Καλώς την», την καλωσόρισε η μαμά του με τη βαριά προφορά της και το γενναιόδωρο χαμόγελό της. Της το 'λεγε και στα ελληνικά και στα σέρβικα. Είχε μάθει μερικές λέξεις απ' τον Μπόγιαν –όλες τις κακές, διότι αυτές ήταν οι πιο πολύτιμες για το κοινωνικό στάτους ενός παιδιού– και μερικές άλλες καθημερινής χρήσης, όπως *cvet=λουλούδι*, *kuća=σπίτι*, *ti si glup=είσαι βλάκας*, *juče =χτες*, *volim te=σ' αγαπώ...*

Ο Μπόγιαν είχε ήδη ανοίξει το παιχνίδι στον κομπιούτερ και την περίμενε. Μόνο μετά από μία ώρα σκληρού ανταγωνισμού η Έλσα τού είπε:

«Μπόγιαν; Εσύ ποια γλώσσα μιλάς μέσα σου; Όταν σκέφτεσαι».

«Και τα δύο. Και ελληνικά και σέρβικα», της απάντησε ο Μπόγιαν προσηλωμένος στο παιχνίδι.

«Δε μιλάς πιο πολύ τη μία απ' την άλλη;» επέμεινε η Έλσα. Ο Μπόγιαν σταμάτησε.

«Με τη μαμά και τον μπαμπά μιλάω σέρβικα. Και με μερικούς φίλους μου που 'ναι απ' τη Σερβία. Αλλά όχι συνέχεια. Μερικές λέξεις τις ξέρω μόνο στα ελληνικά».

«Ποια σ' αρέσει περισσότερο;»

Ο Μπόγιαν την κοίταξε μπερδεμένος. Κι ελαφρώς πειραγμένος. Η Έλσα δεν καταλάβαινε ότι δεν τον ρωτούσε εάν προτιμά το παγωτό σοκολάτα απ' το παγωτό φράουλα. Η ερώτησή της έφτανε στο μεδούλι του, θεμελίωνε την ύπαρξή του. Δεν του ζητούσε να της πει ποια γλώσσα του άρεσε, αλλά να διαλέξει τρόπο ύπαρξης. Τον σέρβικο; Όπως ζούσαν η μαμά του κι ο μπαμπάς του, με το σώμα μόνο εδώ και την καρδιά τους αιχμάλωτη στο μικρό χωριό έξω απ' το Σρέμσκα Μιτρόβιτσα; Ή τον ελληνικό, τον μοναδικό που είχε γνωρίσει ο ίδιος – έξω από δύο γρήγορα καλοκαίρια στη Σερβία; Ο εδώ κόσμος ήταν οικείος και συνάμα τόσο ξένος. Δεν ήταν ελληνόπουλο αλλά δεν ήταν και σερβόπουλο. Ήταν κάπου στη μέση, ένα πολύ άβολο μέρος, ξένος και στους δύο κόσμους. Όταν μιλούσε ελληνικά πήδαγε στην εδώ μεριά του φράχτη· κάθε φορά που το γυρνούσε στα σέρβικα, ταξίδευε για λίγο στην από κει. Ποια του άρεσε περισσότερο; Δεν είχε να κάνει με τι του άρεσε. Το μόνο που θα του άρεσε ήταν να μη νιώθει ξένος. Να μην τον βλέπουν ξένο.

«Ε;»

«Κι οι δυο μ' αρέσουν», υπεξέφυγε ο μικρός.

«Πιο πολύ;» επέμεινε η Έλσα, που ζήλευε. Εκείνης ο κόσμος ήταν μονοδιάστατος. Μία γλώσσα, μία πραγματικότητα, καμία από τις παράξενες μυρωδιές των φαγητών που της γαργαλούσαν τη μύτη και της ακόνιζαν τη ζήλια κάθε φορά που επισκεπτόταν τους ξένους φίλους και φίλες της. Ένιωθε πιο λειψή από τον Μπόγιαν, ζήλευε που αυτός μιλούσε με τους γονείς του σε μια γλώσσα που κανείς άλλος δεν καταλάβαινε. Πολλές φορές έστηνε αυτί και τους άκουγε μέχρι που την πονούσε το κεφάλι

της, προσπαθώντας να καταλάβει τι λένε, βγάζοντας λέξεις μέσα από το κουβάρι των ήχων. Πού και πού διέκρινε μια λέξη μέσα στον χείμαρρο και την έβγαζε σαν ψήγμα χρυσού μέσα από την άμμο. «Juče», φώναζε θριαμβευτικά, κι ο Μπόγιαν κι οι δικοί του της έλεγαν μπράβο για την εξυπνάδα της.

«Εσείς τις κλίνετε τις ξένες λέξεις στα σέρβικα;» ρώτησε η Έλσα, όταν είδε ότι ο Μπόγιαν δεν απαντούσε στην προηγούμενη ερώτησή της.

«Ποιες ξένες λέξεις;»

«Το “ταξί” το κλίνετε, παιδί μου;»

«Αμέ: Taksi, taksija, taksijem, taksiju...»

Τον Μπόγιαν δεν τον ένοιαζε αν κλίνονται οι λέξεις. Ηλεκτρολόγος σκόπευε να γίνει, να βγάζει πολλά λεφτά σαν τον θείο του κι όχι σαν τον πατέρα του, που ήταν οικοδόμος και σκοτωνόταν στη δουλειά, κι η μαμά του μερικές φορές έκλαιγε στα κρυφά.

Η Έλσα ζύγισε εάν μπορούσε να μιλήσει στον Μπόγιαν για τον κομπιούτερ. Τελικά το έφερε από αλλού:

«Είδες τι έγινε χτες με τα πράματα που μιλάνε;»

«Το άκουσα στην τηλεόραση!» είπε με απότομο ενθουσιασμό ο Μπόγιαν. «Πιστεύεις ότι είναι αλήθεια; Ότι στ’ αλήθεια μιλήσανε όλ’ αυτά τα πράματα;»

Δεν μπορούσε να κρατηθεί άλλο: «Μου μίλησαν κι εμένα».

«Τι;!» γούρλωσε τα μάτια του ο Μπόγιαν.

«Ναι, έπαιζα κομπιούτερ όταν μου μίλησε».

«Και τι σου είπε;» Η δυσπιστία στριμωχνόταν με τη ζήλια στη φωνή του.

«Μου είπε ότι όλες οι λέξεις έχουνε ίσα δικαιώματα. Κι ότι πρέπει να τις σεβόμαστε».

«Και τις σέρβικες λέξεις;» ρώτησε ο Μπόγιαν, με ειρωνεία.

«Τις λέξεις στα ελληνικά, Μπόγιαν. Όπως το ταξί. Να μπορούμε να λέμε και ταξιού».

Ο Μπόγιαν την κοίταξε χωρίς να καταλαβαίνει. Καταλάβαινε τα λόγια της αλλά δεν καταλάβαινε τη σημασία τους. Βασικά δεν τον ένοιαζε.

Η Έλσα απογοητεύτηκε. Ο Μπόγιαν, που έπαιζαν τόσο καλά μαζί, δεν ήταν μαζί της σε αυτό. Κοίταξε το εμπιθριπλιέιρ της, που το είχε αφημένο στα πόδια της, μπας και το δει ν' ανάβει από μόνο του. Δε θα του έλεγε τίποτα. Με τον Μπόγιαν απλώς θα έπαιζε.

Χάνος

Αν τον έπιανες από τη μύτη θα έσκαγε. Όλη την ημέρα παρακολουθούσε αυτά που έλεγε η τηλεόραση σχετικά με την επανάσταση των ξένων λέξεων και του ανέβαινε το αίμα στο κεφάλι. Τόσο εύκολα και αβασάνιστα παραδέχονταν το παράλογο – ότι μιλάνε άψυχα αντικείμενα; Από την άλλη, όμως, ήταν δυνατόν να παραλογίζονται οι πάντες στην Ελλάδα; Ομαδική παράκρουση είχαν πάθει; Ήταν ακράδαντα πεπεισμένοι ότι εξυφαινόταν μια ανίερη συνωμοσία εναντίον της πατρίδος. Ήταν βέβαιος ότι κάποιος ξένος δάκτυλος, με εξειδικευμένες γνώσεις και προηγμένη, σατανική τεχνολογία ραδιουργούσε εναντίον της ελληνικής γλώσσας – της θεμέλιου λίθου του έθνους. Κι όλα αυτά τα χαϊβάνια το είχαν χάψει. Μα πού είχε πάει η ανδρεία της φυλής, η ευστροφία και πολυμηχανία των προγόνων μας; Είχαν γίνει όλοι μαλθακοί και μωρόπιστοι, βορά στον κάθε ξένο σφετεριστή και καπηλευτή της κληρονομιάς μας.

Ο Χάνος όμως δε θα παρέδιδε αμαχητί τα όπλα. Αν παραδίνονταν έτσι εύκολα οι αρχαίοι ημών πρόγονοι, ποτέ δε θα είχαμε αποτάξει τον τουρκικό ζυγό, ποτέ δε θα διώχναμε τους Γερμανούς, εμείς, μια χούφτα λαός που τόλμησε ν' αντισταθεί στην πιο δολοφονική πολεμική μηχανή όλων των εποχών. Τώρα όμως οι εχθροί του έθνους είχαν γίνει πιο πονηροί· εί-

χαν καταλάβει ότι η κατά μέτωπο επίθεση θα μας αφύπνιζε και θα προβάλλαμε αντίσταση. Κατά συνέπεια, κατέφευγαν σε πιο ύπουλα μέσα. Δε μας κατέκτησαν με το ξίφος και το πιστόλι αλλά θα μας άλωναν με το λαϊφστάιλ. Έκαμπταν τις αντιστάσεις μας εθίζοντάς μας στον συβαριτισμό και την απάθεια, διδάσκοντάς μας έναν τρόπο ζωής ξένο προς τον γνήσια ελληνικό. Και το κατάφερναν αργά και ύπουλα, σαν δηλητήριο. Το δηλητήριο αυτό το έχυναν καθημερινά και πολύ αποτελεσματικά στις αρτηρίες του έθνους – που δεν ήταν άλλες από τη γλώσσα μας.

Δύο χιλιάδες χρόνια προσπαθούσαν οι Εβραίοι να εξαφανίσουν τον ελληνισμό και να τώρα που το κατάφερναν με αιχμή του δόρατός τους τον αμερικανικό τρόπο ζωής. Αν προσγειωθούν σ' αυτή τη χώρα χωρίς να σου πουν πού βρίσκεσαι, θα νόμιζες ότι είσαι σε αποικία της Αμερικής, με όλες αυτές τις ξένες επιγραφές στους δρόμους, τις ξένες διαφημίσεις, τα ξένα τραγούδια. Η ελληνική κόντευε να εκτοπιστεί από την ίδια της την εστία, όπου έκαιγε άσβεστη επί τέσσερις χιλιάδες χρόνια!

Ο Χάνος δεν έχασε χρόνο. Έκλεισε τον ήχο στην τηλεόραση και σήκωσε το τηλέφωνο. Την επόμενη στιγμή μιλούσε με τον Περίανδρο Τουπάκη, φίλο και συμμαχητή για τη διαφύλαξη της ελληνικότητας – την περίσωσή της, πλέον, εκεί που είχαν φτάσει τα πράγματα.

«Έχω μείνει άναυδος με την πανουργία τους», είπε ο Περίανδρος.

«Εγώ έχω μείνει άναυδος με την ευκολία που τους πίστεψαν οι συμπατριώτες μας, Περίανδρε», είπε με πίκρα ο Χάνος.

«Ποιοι πατριώτες, βρε Βασίλη; Αυτοί που θεωρούν Ελλάδα το τοιφτετέλι και τα σπα; Αχ, αχ, αχ. Σβήνουμε και κανείς δεν το 'χει αντιληφθεί».

«Δε θέλω ηττοπάθεια, Περίανδρε. Είμαστε λίγοι, ομολογου-

μένως, αλλά κι οι τριακόσιοι του Λεωνίδα ήσαν λίγοι. Πάντα είναι λίγοι αυτοί που στέκονται όρθιοι στις επάλξεις με τις λόγχες προτεταμένες όσο οι άλλοι μέσα μπεκροπίνουν, αγνοώντας ότι ο εχθρός είναι προ των πυλών».

«Μίλησα με τον Ανδρέα και τον Στάθη», τον διέκοψε ο Περίανδρος, με την ήσυχη, σταθερή φωνή του. Συνταξιοδοτημένος καθηγητής φιλολογίας στο Πανεπιστήμιο Αθηνών, ο Περίανδρος Τουπάκης θα μπορούσε κάλλιστα να ακολουθεί σκηνοθετικές οδηγίες για τη στερεοτυπική εικόνα ενός παλιομοδίτικου καθηγητή: κοντός και μικροκαμωμένος σαν ασπρομάλλικο νανάκι, με περιποιημένο γενάκι και μεταλλικά ματογυάλια. Ο Ανδρέας Αρμάος και ο Στάθης Παπανδρέου που ανέφερε ήταν τα άλλα δύο εκ των τεσσάρων μελών μιας ολιγομελούς ομάδας γνήσιων Ελλήνων, όπως αυτοχαρακτηρίζονταν. Την ονόμαζαν Ε.Ε., σε μια ταπεινή προσπάθεια για ειρωνεία, αφού τα αρχικά της ομάδας τους σήμαιναν Ελλήνων Έγερσις.

Τα μέλη γνωρίζονταν εδώ και μερικά χρόνια μέσω του πανεπιστημίου και ενός περιοδικού εθνικής αφύπνισης. Ο Ανδρέας και ο Περίανδρος είχαν υπάρξει καθηγητές πανεπιστημίου, ενώ ο Στάθης ήταν μόνιμος συνεργάτης του μοναδικού περιοδικού που έλεγε την αλήθεια για την Ελλάδα και προσπαθούσε να γκρεμίσει τον φαύλο και ολέθριο μύθο περί συμπίρευσης του ελληνισμού με τον χριστιανισμό. Η ιδεολογία της Ε.Ε. μπορούσε να συνοψισθεί στις εξής απλές προτάσεις: α) Οι Έλληνες δεν ήταν σαν όλους τους άλλους λαούς, αλλά οι πρώτοι που εποίκισαν τον πλανήτη Γη. β) Ολόκληρη η ανθρώπινη ιστορία ήταν μια πάλη ανάμεσα στον Ελληνισμό και όλα όσα κομίζει και συμβολίζει αφενός και στους Εβραίους, με τη δική τους πεισιθάνατη και ενοχική ιδεολογία τους αφετέρου. γ) Οι Εβραίοι, άσπονδοι εχθροί του Ελληνισμού, κατέφεραν το μεγαλύτερο πλήγμα τους κατά του Ελληνικού Πνεύματος με όχημα

τον Εβραίο τσαρλατάνο Ιησού Χριστό, έναν καπηλευτή του αρχαιοελληνικού μύθου του θεού που πεθαίνει και ανασταίνεται. δ) Οι Νεοέλληνες, γνήσιοι απόγονοι των αρχαίων, παρά τις ομολογουμένως πολυάριθμες προσμίξεις, είχαν ιερό καθήκον προς την ανθρωπότητα να αντισταθούν και να διαφυλάξουν το Ελληνικό Πνεύμα, διότι ήταν οι θεματοφύλακες όχι απλώς μιας ιδέας αλλά της ίδιας της σωτηρίας της ανθρωπότητας.

Η θεωρία δεν ήταν ούτε καινούργια ούτε ιδιαίτερα πρωτότυπη. Ωστόσο, όπως όλες οι θεωρίες συνωμοσίας, υποσχόταν αίγλη, διαπνεόταν από ευγενείς στόχους, ερμήνευε αναρίθμητες πτυχές της Ιστορίας μέσα από ένα πρίσμα ταυτοχρόνως επιστημονικό και υπερβατικό, εμπεριείχε πλούσιες δόσεις μυστηρίου και ίντριγκας, προσέφερε ακριβώς τη σωστή δοσολογία αγωνίας για το μέλλον (όχι ο φτηνός φόβος των φανατισμένων χριστιανών για τη συντέλεια του κόσμου, αλλά η υπαρξιακή αγωνία των εκλεκτών για την έκπτωση της ανθρωπότητας από τα ιερά ιδανικά της), συνάρπαζε την αγορίστικη ψυχή όλων για μάχη και αντεκδίκηση ενάντια σε πανούργους και παντοδύναμους εχθρούς – όχι ο ψευδεπίγραφος μύθος του Δαβίδ με τον Γολιάθ αλλά του ηρωικού Σπαρτιάτη εναντίον των περσικών ορδών.

Ο Βασίλειος Χάνος, ο μοναδικός χριστιανός της παρέας, στην αρχή είχε δυσκολευτεί να συμβιβαστεί με ορισμένες πτυχές της κοσμοθεωρίας αυτής, όμως δεν άργησε να αποκηρύξει την πλάνη του χριστιανισμού και να ασπαστεί ένθερμα τη νέα –αρχαία– αλήθεια. Το πιο πειστικό επιχείρημα, αυτό που τελικά προσηλύτισε τον Χάνο, ήταν μια φράση του Στάθη: «Υπάρχουν βάσιμες ενδείξεις ότι κι ο Ιησούς ήταν Έλληνας. Το δε όνομά του ανάγεται στην Ιασώ, μία από τις θυγατέρες του Ασκληπιού. Καθώς στη δωρική διάλεκτο το α γίνεται η, το Ιασώ μεταβάλλεται σε Ιησώ, γενική της Ιησούς, άρα Ιησούς. Είναι

ελληνική λέξη και σημαίνει θεραπευτής. Δυστυχώς δεν πρόλαβε να ολοκληρώσει το έργο του διότι τον μυρίστηκαν οι Εβραίοι και, μην μπορώντας να αφανίσουν την επιρροή του, τη σφετερίστηκαν και έφτιαξαν, τάχα μου, μια νέα θρησκεία, η οποία κατ' ουσίαν ήταν ο ιουδαϊσμός ξαναξεσταμένος με διαφορετική γαρνιτούρα».

«Μα οι Εβραίοι έπαθαν τα πάνδεινα εξαιτίας του χριστιανισμού», είχε αντιτάξει ο Χάνος, αμφισβητώντας αυτή την εξωφρενική θεωρία.

Ο Στάθης είχε γελάσει καλόκαρδα, όπως γελάει κανείς με την αφέλεια ενός βρέφους.

«Αχ, βρε Βασίλη. Ναι, πέθαναν μερικοί ψωροΕβραίοι. Και τι μ' αυτό; Δε μιλάμε για άτομα εδώ. Μιλάμε για έναν πόλεμο πολιτισμών. Οι Εβραίοι, προκειμένου να πραγματοποιήσουν τα σχέδιά τους για επιβολή σε όλη την οικουμένη, ποτέ δε δίστασαν να θυσιάσουν κάποιους από τους ομόφυλους τους. Ούτε τότε ούτε και πιο πρόσφατα, όπως άλλωστε γνωρίζεις», είπε με νόημα.

Σίγουρα δεν ήταν ούτε η πρώτη ούτε η τελευταία θεωρία συνωμοσίας που άκουγε ο Χάνος. Και όπως όλες οι θεωρίες συνωμοσίας, βασιζόταν σε μερικά πραγματικά γεγονότα, αλλά τα ερμήνευε μέσα από ένα τελείως διαφορετικό πρίσμα. Όσο περισσότερο κοιτούσες τα πράγματα από εκεί μέσα, τόσο περισσότερο πειθόσουν πως αυτό είναι το αληθινό, το μοναδικά σωστό πρίσμα και ότι τελικά οι άλλες απόψεις όχι μόνο είναι σφαλερές αλλά και αφελείς. Ο Χάνος είχε ανάγκη να πιστέψει. Εκτός από το βιβλιοπωλείο δεν είχε άλλα ενδιαφέροντα. Μέσα από τον εκλεκτό κύκλο της Ε.Ε. αποκτούσε όχι μόνο ένα απλό ενδιαφέρον αλλά σκοπό ζωής. Και μάλιστα μεγαλεπήβολο, υψηλόφρονα και ιερό.

Ο Περίανδρος συνέχισε να μιλάει: «Κανονίσαμε να βρεθούμε

σήμερα, στου Στάθη. Είναι σημαντικό να συζητήσουμε υπό το πρίσμα των τελευταίων ραγδαίων εξελίξεων».

Ο Χάνος συμφώνησε και υποσχέθηκε να έρθει. «Έχεις σκεφτεί κάτι;» ρώτησε πριν κλείσει.

«Όχι, Βασίλη. Είμαι συγκλονισμένος. Όπως όλοι μας. Όμως έχει ένα σχέδιο ο Στάθης».

Αναστάσης

Συνωμοσία. Δεν εξηγείτο αλλιώς. Λίγες μέρες πριν από την επίσημη ανακοίνωση του νέου νομοσχεδίου για τη διαφύλαξη της ελληνικής γλώσσας να συμβεί αυτό το εντελώς ανεξήγητο, πέρα για πέρα παράλογο, τραγελαφικό συμβάν με τα ομιλούντα αντικείμενα. Παρότι δεν μπορούσε να το καταλάβει, παρέμενε πεπεισμένος ότι κάποιοι πολιτικοί του αντίπαλοι του την είχαν στημένη. Ήταν από τους νεότερους υπουργούς της νέας κυβέρνησης, εξ ευωνύμων του πρωθυπουργού με ευρεία λαϊκή υποστήριξη χάρη στη λαϊκίστικη κατά μερικούς στάση του, ανεπιτήδευτη και κοντά στον απλό λαό κατά τον ίδιο. Όλα αυτά τα στοιχεία τον καθιστούσαν πολύτιμο σύμμαχο και υπολογίσιμο εχθρό.

Από χθες το βράδυ, μόλις συνήλθε από το σοκ που υπέστη στον ανεγκυστήρα, ο Αναστάσης είχε αποδοθεί σ' ένα καταγισμό συλλογισμών και εικασιών, χωρίς όμως πολλά αποτελέσματα. Γύρω στις έξι το πρωί, σηκώθηκε από την πολυθρόνα του, ήπια τρία ποτήρια νερό για ν' αντισταθμίσει το τσίπουρο που είχε κατεβάσει και κατέληξε στα εξής συμπεράσματα: Ανεξήγητο μεν το φαινόμενο, δυνητικά χρήσιμο δε. Είτε επρόκειτο για μηχανορραφία εναντίον του είτε για εντελώς τυχαίο συμβάν, θα το εκμεταλλευόταν προς όφελός του. Αν μη τι άλλο, το νομοσχέδιό του, που ενδεχομένως να μη θεωρείτο αρκούντως σημαντικό από

μεγάλη μερίδα του απλού και απαίδεντου λαού, τώρα αποκτούσε καίρια σημασία και επικαιρότητα, κάτι που ο ίδιος δύσκολα θα κατόρθωνε με δικά του μέσα. Απλώς τώρα καλείτο να περάσει στην αντεπίθεση – μια αντεπίθεση στρατηγικά σχεδιασμένη και χειρουργικά εκτελεσμένη.

Μόλις το χρυσό ρολόι χειρός του Αναστάση έδειξε επτά η ώρα, τηλεφώνησε στην Αλίκη Μπαρμπανάσση, πιστή του γραμματέα και σύμβουλο σε όλα – από το περιεχόμενο των λόγων του μέχρι το τι φορούσε στις δημόσιες εμφανίσεις του.

Η Αλίκη ήταν εξήντα ενός χρονών και το έδειχνε. Η λέξη «ομορφιά» τής έκανε τη χάρη να τη συντροφέψει για τα ελάχιστα χρόνια της μετεφηβείας της, δηλαδή μόνο όταν είχε για παρέα τη νεανική φρεσκάδα και την κοριτσίστικη χάρη. Μόλις αυτές τέλειωσαν, έφυγε κι η ομορφιά. Στο μεταξύ, η Αλίκη είχε προλάβει να παντρευτεί τον ευκατάστατο γιο οικογενειακών φίλων και να τακτοποιηθεί, προς μεγάλη ανακούφιση γονέων και λοιπών συγγενών. Όμως η Αλίκη δεν πρόλαβε καν να πλήξει με την κανονισμένη τακτοποίησή της, γιατί ο σύζυγος πήγε και σκοτώθηκε σε τροχαίο και η Αλίκη έμεινε χήρα στα είκοσι επτά – ιδιότητα που διατηρούσε ακόμη, τριάντα τέσσερα χρόνια μετά.

Η μοίρα μπορεί να ξεκίνησε με στημένο το παιχνίδι εναντίον της, αλλά επανόρθωσε αργότερα. Ο μακαρίτης Γιάννης Μπαρμπανάσσης ήταν καρδιακός φίλος του πατέρα του Αναστάση Κυπριόγλου. Με τον θάνατο του Μπαρμπανάσση, ο Κυπριόγλου πατήρ πήρε υπό τη σκέπη του την όχι τόσο νεαρή αλλά ευάλωτη χήρα, καθώς τα πεθερικά της ποτέ δεν τη συμπάθησαν και μετά τον θάνατο του γιου τους της έδειξαν την πόρτα. Της έδωσε μια χείρα βοηθείας προσλαμβάνοντάς τη ως γραμματέα στο πολιτικό γραφείο του γιου του, ο οποίος μόλις ξεκινούσε την πολιτική του σταδιοδρομία μέσα στο ισχυρό αγροτικό λόμπι του θεσσαλικού κάμπου.

Η θέση ήταν εν πολλοίς διακοσμητική, όμως προς μεγάλη έκπληξη όλων, ακόμα και της ίδιας, η εικοσιεπτάχρονη χήρα απέδειξε πως είχε πολλά, μέχρι τότε κρυφά και ανεκμετάλλευτα, ταλέντα. Έγραφε πύρινους λόγους, ελαφρώς μελοδραματικούς αλλά εμπρηστικούς και εμπνευστικούς, είχε γούστο κλασικό και προσεγμένο, χάρη στο οποίο συν τω χρόνω μεταμόρφωσε τον μεγαλοχωριάτη Αναστάση σε εκκολαπτόμενο πολιτικό με στιβαρό στυλ. Εν ολίγοις, η Αλίκη τον ανέλαβε σαν γιο, πατέρα, αδερφό και σύζυγο, φροντίζοντας για τα πάντα, χωρίς ωστόσο να τον ερωτευτεί ή να διανοηθεί να τον παντρευτεί. Τα επτά χρόνια έγγαμου βίου τής είχαν δείξει ότι για μια γυναίκα η συζυγική ζωή συνεπάγεται μια πληκτική ρουτίνα – ιδίως εάν δεν έχει παιδιά. Απεναντίας, τώρα γνώριζε κόσμο, εκτελούσε έργο, η άποψή της εισακουγόταν, τη σέβονταν, και όσοι δεν τη σέβονταν τη φοβού- νταν, αφού η Αλίκη ήταν η μοναδική οδός για να προσεγγίσεις τον Αναστάσιο Κυπριόγλου.

Όταν ο Αναστάσης γνώρισε την Ντίνα στο τελευταίο έτος των σπουδών του σ' ένα πανεπιστήμιο της Ιταλίας, η Αλίκη θορυβήθηκε. Η νέα γυναίκα στη ζωή του ήταν πολύ πιθανό να νιώσει απειλημένη από την παρουσία της. Οπότε έλαβε τα μέτρα της: τηλεφώνησε στην Ντίνα, κανόνισε ραντεβού μαζί της και βάλθηκε να γίνει φίλη και σύμμαχος της.

Η Ντίνα παραξενεύτηκε με αυτή την κυρία που δε χωρούσε σε καμία από τις τρέχουσες κατηγορίες γυναικών στη ζωή ενός άντρα. Δεν ήταν μητέρα, δεν ήταν αδερφή, δεν ήταν ακριβώς υπάλληλος, δεν ήταν ερωμένη ή υποψήφια. Επίσης δεν ήταν όμορφη ή νέα. Με άλλα λόγια, δεν ταίριαζε στο στερεότυπο της αντίζηλου. Όταν δε η Αλίκη μεσολάβησε να πείσει τον Αναστάση να ξεπεράσει τους φόβους του για τον γάμο αλλά και μαλάκωσε τον πατέρα του, ο οποίος προσδοκούσε μια νύφη πιο πολύφερνη ή τουλάχιστον κοινωνικά πιο ανεβασμένη, ούτως ώστε να πα-

ράσχει στον γιο του το εισιτήριο για την είσοδό του στην υψηλή κοινωνία –κάτι που τα λεφτά του μόνο δεν ήταν ικανά να του εξαγοράσουν– η Ντίνα καθυσύχασε εντελώς και άρχισε να θεωρεί την Αλίκη μέρος του γραφειακού εξοπλισμού του άντρα της.

Έπρεπε να περάσουν πολλά χρόνια για να συνειδητοποιήσει η Ντίνα ότι ο άντρας της είχε γίνει αυτός που ήταν χάρη στην Αλίκη. Τώρα καταλάβαινε ότι η Αλίκη είχε πάρει τις συντηρητικές καταβολές του και πλάθοντάς τον σαν ζυμάρι είχε ξεροψήσει έναν αρτηριοσκληρωτικό άνθρωπο με παγιωμένη άποψη για τον συντηρητισμό του.

Τα αλλόκοτα γεγονότα τής δημιουργούσαν νοητική σύγχυση. Διαισθανόταν την απειλή αλλά δεν έβλεπε τον εχθρό. Μολαταύτα ήδη πριν πέσει για ύπνο αργά χθες τη νύχτα μετά τα πρώτα ρεπορτάζ, είχε καταλήξει στα ίδια ακριβώς συμπεράσματα με τον Αναστάση. Για να είμαστε ακριβοδίκαιοι, ο Αναστάσης είχε καταλήξει στα εν λόγω συμπεράσματα απλά και μόνο γιατί είχε μάθει να σκέφτεται σαν την Αλίκη. Από τις επτά πάρα το πρωί περίμενε η Αλίκη να της τηλεφωνήσει ο υπουργός και όταν το σήκωσε ήταν ήδη έτοιμη να τον ακούσει, να του συμπαρασταθεί και να τον συμβουλέψει.

«Έχω ήδη ετοιμάσει ένα προσχέδιο λόγου για τη συνέντευξη τύπου», του είπε αφού τον άφησε να ξεσπάσει για λίγο και στη συνέχεια πρόσθεσε: «Νομίζω ότι θα ήταν καλύτερο πρώτα να επικοινωνήσεις με τον πρωθυπουργό και να τον ενημέρωνες για το σχέδιο δράσης που θ' ακολουθήσεις».

«Ποιο σχέδιο δράσης;» ρώτησε απορημένος ο Αναστάσης. Η έλλειψη ύπνου δε βοηθούσε την ήδη περιορισμένη ευστροφία του.

«Συνοπτικά, σήμερα υπάρχει ακόμα πιο αδήριτη ανάγκη για το νομοσχέδιό σου εν συγκρίσει με εχθές. Διακυβεύεται η ίδια μας η εθνική ενότητα».

Μετά από λίγα διαδικαστικά θέματα το έκλεισαν και ο Ανα-

στάσης, νιώθοντας επιτέλους ήρεμος και ασφαλής όπως πάντα όταν αναλάμβανε η Αλίκη, επέτρεψε στον εαυτό του να ενδώσει στην άγρια νύστα του. Ξεντύθηκε και έπεσε για ύπνο.

Την ώρα που εκείνος ξάπλωνε, η Ντίνα σηκωνόταν μετά από έναν χημικά κερδισμένο ύπνο. Με το που άνοιξε τα μάτια της, βρήκε τους προβληματισμούς της να την περιμένουν.

Πίνοντας τον καφέ της, η Ντίνα προσπάθησε να βάλει σε μια τάξη τις ανακατωμένες σκέψεις της. Ωραία λοιπόν, υπήρχαν αντικείμενα που μιλούσαν, όμως πιο σημαντική από τη λαλιά η ίδια θεωρούσε την ακοή. Τόσα χρόνια μιλούσαν ο Αναστάσης και η ίδια. Άκουγαν ο ένας τον άλλον; Με την έννοια της ενεργητικής ακρόασης, όχι απλώς της ακοής. Εντάξει, πολλά τα χρόνια γάμου, υπάρχει μια φυσική, αναπόφευκτη φθορά, μπλα-μπλα, αλλά όλα αυτά ήταν λόγια, λόγια, λόγια! Στην πράξη τι σήμαιναν; Ήταν πράγματι *με* τον Αναστάση για να πάψει να είναι; Μήπως ήταν μαζί μόνο στα λόγια; Πώς το είχαν πει οι λέξεις; Το σημαίνον «ζευγάρι» είχε χάσει το περιεχόμενό του ή είχε αντικατασταθεί από κάτι άλλο. Κι αν ναι, τι ήταν αυτό το άλλο; Πώς έλεγαν το αντρόγυνο μετά από είκοσι δύο χρόνια γάμου; Γιατί δεν είχε εφευρεθεί λέξη γι' αυτό που ζούσαν;

Ξένοι δεν ήταν. Εραστές είχαν πάψει εδώ και καιρό να είναι. Φίλοι δεν ήτανε ποτέ. Νοιάζονταν ο ένας για τον άλλον. Μπορεί όχι τόσο ή όπως ήθελαν αλλά νοιάζονταν. Και τους ένωναν σεντούκια αναμνήσεων, ένα κοινό σπίτι, ένα παιδί. Αν όλα αυτά ήταν το περιεχόμενο της έννοιας, ποια ήταν η έννοια; Αυτά σήμαινε η λέξη «αντρόγυνο»;

Μία ώρα αργότερα πήρε μια ασπιρίνη για τον πονοκέφαλο και έστειλε ένα μήνυμα στην Αδριανή. «Όταν ξυπνήσεις, πάρε με τηλέφωνο. Σε χρειάζομαι κάτι. Επειγόντως».

Λίτσα

Ήδη μόλις διάβηκαν την έξοδο της πολυκατοικίας της Αδριανής και βρέθηκαν στην πιλοτή, η Λίτσα το μετάνιωσε. Τι της είχε έρθει και άρπαξε αυτό τον ξένο άντρα κι έφυγε; Πότε θα σταμάταγε ν' αντιδρά έτσι παρορμητικά κι ύστερα να χτυπάει το κεφάλι της στον τοίχο;

Ήταν έτοιμη να πει την πρώτη δικαιολογία που θα της κατέβαινε και να εξαφανιστεί, αλλά την πρόλαβε ο Πέτρος:

«Σ' ευχαριστώ». Η φωνή του ήταν σχεδόν ψιθυριστή. «Νόμιζα ότι θα πέθαινα απ' την ντροπή μου...» Χαμήλωσε το βλέμμα και ξεροκατάπιε.

«Πάμε να πιούμε ένα καφέ», του είπε παρά τον ρώτησε.

Τι διάολο ήθελε μ' αυτό τον άντρα; Η Λίτσα μάλωσε τον εαυτό της αλλά τον ακολούθησε μέχρι το αμάξι του, μπήκε μέσα και όση ώρα κατευθύνονταν προς το κέντρο μέσα σε μια παραδόξως άνετη αν και εύθραυστη σιωπή, της ερχόταν μία να χαστουκίσει τον εαυτό της για τη μαλακία που την έδερνε και μία να αφηθεί. Ό,τι κι αν σήμαινε αυτό.

«Εγώ έριξα μια μπουνιά στο πάρτυ», είπε χωρίς να το έχει σχεδιάσει καθόλου, εκπλήσσοντας ακόμα και τον εαυτό της.

«Σε ποιον;» ρώτησε ο Πέτρος γυρνώντας στιγμαία τα μάτια του προς το μέρος της πριν εστιάσει πάλι στον σχετικά άδειο δρόμο.

«Σ' έναν πρώην».

«Κι εγώ νόμιζα ότι αν ήταν να πέσει μπουνίδι θα το έτρωγα εγώ».

«Ενδεχομένως να μην το γλιτώσεις. Έχει ακόμα πολλές πράξεις το έργο που ξεκίνησες».

Ο Πέτρος συμφώνησε σιωπώντας. Μετά από λίγο η Λίτσα πρόσθεσε:

«Αντίθετα, το δικό μου έργο επιτέλους κατέβηκε».

«Με την μπουνιά;»

«Μπορεί. Μπορεί αυτή η μπουνιά να ήταν το δραματικό φινάλε που χρειαζόμουν για να ξεκολλήσω».

«Έχετε χωρίσει καιρό;»

«Από τότε που έμαθα ότι πηδάει την καλύτερη φίλη μου»,
είπε με αυστηρότητα.

Παρότι δεν ήταν πρόθεσή της, ο Πέτρος το άκουσε σαν επί-
πληξη προς τον ίδιο. Η σιωπή που ακολούθησε τοιτσιρίζε σαν
διαρροή ηλεκτρικού.

«Τουλάχιστον την αγαπάς;»

Η αντίδραση του Πέτρου Νικολόπουλου ήταν αναπάντεχη.
Έκανε στο πλάι, τράβηξε χειρόφρενο και πάτησε τα κλάματα.
Ανάμεσα στα αναφιλητά που συντάραζαν το μεγαλόσωμο κορμί
του ακούγονταν θυμωμένες βρισιές και αγωνιώδη «γιατί» – όλα
προς τον εαυτό του.

Η Λίτσα τον άφησε να κλάψει με την ησυχία του. Στην αρχή
συνέχισε να κοιτάζει ίσια μπροστά την αραιή κίνηση στην Κη-
φισιάς, ένα κατάσταση με είδη υγιεινής στην απέναντι πλευρά,
μετά όμως γύρισε και τον κοίταξε· έναν άντρα να κλαίει – με
ειλικρίνεια, όχι σαν μοχλό πίεσης. Εξεπλάγη με αυτό που διαπί-
στωσε ότι ένιωσε: συμπόνια, ναι, αλλά και μια αλλόκοτη χαρά.
Λες και χαιρόταν που αυτός εδώ ο άντρας έκλαιγε για τις μαλα-
κίες που είχε κάνει. Καθώς τον κοίταζε να τραντάζεται, να βρίζει,

ν' απορεί, η χαρά άλλαξε και έγινε πρώτα αμφιβολία και ύστερα θυμός. Μπορεί να μην έκλαιγε για το κακό που είχε προξενήσει· μπορεί να έκλαιγε για το κακό που είχε πάθει αυτός.

«Γιατί κλαις;» τον ρώτησε τελικά, με ύφος που τραμπάλιζε ανάμεσα στην κατανόηση και την απόσταση.

Ήταν το σύνθημα για ν' αρχίσει ο Πέτρος να συνέρχεται. Δεν της απάντησε.

«Γιατί κλαις;» ξαναρώτησε.

«Που τα 'χω κάνει έτσι *σκα-τά!*» είπε ρουφώντας τη μύτη του.

«Για σένα κλαις;» ρώτησε η Λίτσα. Είχε ανάγκη να μάθει.

«Και για μένα και για την Ιουλία και για τον Γιάννη και για τη Σάσα και για όλους. Κουβάρι τα έχω κάνει».

«Ποια είναι η Σάσα;» ρώτησε με απάθεια η Λίτσα. Δεν είχε καταλήξει ακόμα αν τον συμπονούσε.

«Η κοπέλα μου», είπε και έβηξε για να καθαρίσει τον λαιμό του. «Ω, ρε πούστη μου, πώς τα έμπλεξα έτσι;»

«Την αγαπάς;»

«Ποια;»

«Εσύ θα μου πεις».

Το κάτω χείλος του άρχισε πάλι να τρέμει, πρελούδιο για καινούργιο γύρο κλάματος. Αυτή τη φορά συγκρατήθηκε.

«Δεν ξέρω...» ψιθύρισε. «Δεν ξέρω!» φώναξε και κοπάνισε το τιμόνι με τα δυο του χέρια.

«Είναι τόσο μπλεγμένο το πράμα που δε βγαίνει καμία άκρη. Ούτε κι αυτή ξέρει αν μ' αγαπάει. Βλεπόμαστε θέλοντας και μη θέλοντας».

«Παίζετε δηλαδή;» είπε η Λίτσα με περισσότερη μομφή απ' ό,τι σκόπευε.

Ο Πέτρος την κοίταξε με επιφυλακτικότητα για πρώτη φορά. Του την έλεγε; Σάμπως θα είχε άδικο;

«Δεν ξέρω. Δεν το ξεκινήσαμε σαν παιχνίδι. Με τον Γιάννη

είμαστε φίλοι εδώ και χρόνια. Με τη γυναίκα του δεν έπαιζε τίποτα στην αρχή. Νομίζω ότι μάλιστα αδιαφορούσαμε ο ένας για τον άλλον. Κι ύστερα, πριν από ενάμιση χρόνο, στο εξοχικό τους που είχα πάει για διακοπές τελευταία στιγμή μόνος, έγινε ένα κλικ. Λες και είδαμε ο ένας τον άλλον πρώτη φορά. Ανεξήγητο, εντελώς. Ξέρεις πώς είναι, βλέμματα όλο νόημα, οι λέξεις ξαφνικά αποκτούν δύο σημασίες, την πάνω-πάνω που μπορεί να είναι καθημερινή κι ανούσια αλλά και μια δεύτερη, με κωδικοποιημένα μηνύματα. Ε, ήταν παιχνίδι τότε, το παραδέχομαι. Απίστευτα ηδονικό γιατί ήταν κρυφό. Όσο το σκέφτομαι μου έρχεται να μου ανοίξω το κεφάλι στα δύο».

Ξαφνικά γύρισε προς το μέρος της και με μεγάλη ένταση στη φωνή του είπε: «Λίτσα, δε θυμάμαι πώς σε λένε, ειλικρινά το έχω σκυλομετανιώσει. Μακάρι να μου έριχνε κανείς όχι μια μπουνιά, να με λιάνιζε στο ξύλο εκείνο το καλοκαίρι στο Μάτι που άρχισα να φλερτάρω την Ιουλία. Αλλά ήταν λες και όλη μου η λογική, όλες μου οι αρχές, η σύνεση... η τσίπα, δεν ξέρω κι εγώ τι, είχαν εξαφανιστεί. Μου έλεγα ότι αυτό που έκανα ήταν λάθος, ήταν έγκλημα! αλλά να που περνούσα από κοντά της τάχα μου τυχαία, έλεγα αστεία ειδικά για τα δικά της αυτιά, την άγγιζα ελαφρά στο μπράτσο όταν δεν υπήρχε καμία ανάγκη. Κι ανταποκρινόταν κι εκείνη, με ενθάρρυνε, δεν το έβγαζα απ' το μυαλό μου, πρέπει να με πιστέψεις!»

«Σε πιστεύω», είπε η Λίτσα και πράγματι τον πίστευε. Δυο χορεύουν αυτό το χορό. Αυτό βέβαια δεν έδινε συγχωροχάρτι σε κανέναν.

«Δεν έγινε τίποτα μεταξύ μας εκείνη τη φορά. Νομίζω ότι ήμασταν κι οι δυο πολύ σοκαρισμένοι και φοβισμένοι. Αλλά μετά που γυρίσαμε στην Αθήνα, συνεχίσαμε τα μηνύματα, φαινομενικά αθώα αλλά με χιλιάδες υπονοούμενα». Ξεροκατάπτε. «Πες το! Το ξέρω. Σαν γυμνασιόπαιδα κάναμε. Κι η αλήθεια

ήταν ότι από τότε είχα να το νιώσω. Αυτό το... χτυποκάρδι, να ξυπνάω το πρωί και να μην μπορώ να ησυχάσω μέχρι να λάβω ένα μήνυμά της, αλλά να μην τολμάω να στείλω κι εγώ, γιατί είχα στείλει το τελευταίο το προηγούμενο βράδυ κι αν έστελνα δύο στη σειρά ξεπερνούσα τα όρια».

Η Λίτσα χαμογέλασε άθελά της. Τις ήξερε αυτές τις συμπεριφορές· κανείς δεν είχε ανοσία σε τέτοιες ανασφάλειες.

«Ε, λίγο-λίγο το ένα έφερε το άλλο, κανονίσαμε ένα σινεμά, τι πιο αθώο, μια ταινία θα βλέπαμε, και δυο φίλοι το κάνουν. Αλλά στο θερινό είχε πιάσει ψύχρα, κόντευε τέλη Σεπτεμβρίου, και την είδα που κρύωνε και χωρίς να σκεφτώ τι κάνω –τι λέω; ήξερα πολύ καλά τι έκανα, αλλά ήταν αυτόματο– σηκώθηκε το χέρι μου και την αγκάλιασα στους ώμους κι εκείνη έγειρε πάνω μου και μείναμε έτσι χωρίς ν' αναπνέουμε, εγώ τουλάχιστον ήταν λες κι είχα μπει σ' ένα κενό, ούτε ταινία έβλεπα ούτε ήχους άκουγα, τίποτα, μόνο τον γυμνό της ώμο ένιωθα κάτω από την παλάμη μου, και τα μαλλιά της να μου γαργαλάνε το σβέρκο. Όταν το χέρι της ακούμπησε στο γόνατό μου νόμιζα ότι με χτύπησε ηλεκτρικό ρεύμα. Μη σ' τα πολυλογώ, κάποια στιγμή το χέρι μου στον ώμο της έπαψε απλώς να κάθεσαι και άρχισα δειλά-δειλά να τη χαϊδεύω, ένα δαχτυλάκι τη φορά, σαν ν' άγγιζα κάτι άγνωστο, που δεν ήξερα αν έπρεπε ή αν θα έπρεπε ξαφνικά μια μπάρα και δέκα άγριοι στρατιώτες θα εμφανίζονταν και θα μ' έκαναν του αλατιού που τόλμησα και πέρασα την απαγορευμένη γραμμή. Κι εκείνη όμως το ίδιο έκανε στο γόνατό μου. Χαϊδευόμασταν πολλή ώρα, ούτε ξέρω τι γινόταν στην οθόνη, όλο μου το είναι είχε κατέβει στα δάχτυλά μου και στο γόνατό μου. Μιλούσαμε μια άλλη γλώσσα, ήταν απίστευτο, μιλούσαμε με τα δάχτυλά μας, λέγαμε όλα όσα δεν τολμούσαμε να πούμε, δεν ξέραμε πώς να τα πούμε.

»Κάποια στιγμή ήρθε το επόμενο φυσικό βήμα. Γυρίσαμε

σχεδόν ταυτόχρονα και φιληθήκαμε. Τα υπόλοιπα τα ξέρεις. Δε διαφέρουν από όλες τις ταινίες που βλέπουμε και κουνάμε το κεφάλι μας με τη μαλακία των πρωταγωνιστών».

«Όχι, δεν ξέρω», είπε η Λίτσα. «Δεν ξέρω καθόλου. Δεν ξέρω πώς γίνεται να κάνετε αυτό και μετά να γυρνάτε ο καθένας σας στον άλλον, τον μόνιμο».

Ο Πέτρος αναστέναξε βαθιά. «Το κάνεις. Απλά το κάνεις. Δεν το καταλαβαίνεις, δεν εγκρίνεις, δε σου αρέσει, σε σιχαίνεσαι αλλά το κάνεις. Πίστεψέ με, γίνεται. Χωράνε και τα δύο. Ούτε εγώ θα το πίστευα αν δεν το 'χα ζήσει. Ήμουν με την Ιουλία κι ήμασταν σαν, τι να σου πω, βάλε όποιο ωραίο επίθετο θέλεις. Κι ύστερα γυρνούσα στη Σάσα και ήμουνα καλά και μ' εκείνη. Την αγαπώ τη Σάσα. Δε λέω ψέματα, το ξέρω ότι την αγαπώ. Αλλά η αγάπη μου για τη Σάσα δεν ακυρώνει τον έρωτά μου για την Ιουλία». Είδε τη δυσπιστία στο βλέμμα της Λίτσας και συνέχισε:

«Έρωτας; Καψούρα; Πες το όπως θες. Σάμπως ξέρεις να μου πεις τι σημαίνει το ένα και τι το άλλο; Σου δίνουνε κάνα ερωτηματολόγιο και το συμπληρώνεις κι αν έχεις από 100 έως το 150, τότε βγαίνεις ερωτευμένος, αν έχεις λιγότερο είσαι σκέτο καψούρης;»

Για λίγο σώπασε και αναστέναξε βαθιά.

«Ξέρεις πόσες φορές με στρίμωξα να πάρω μια απόφαση; Αλλά ποια απόφαση; Αφού με τη Σάσα περνάμε μια χαρά. Εντάξει, υπάρχει κάποια κούραση μετά από έξι χρόνια μαζί, τα τρία μάλιστα στο ίδιο σπίτι, αλλά με αγαπά και την αγαπώ. Πώς να την κόψω αυτή τη σχέση; Και γιατί; Αφού την αγαπώ! Και παράλληλα είμαι ξετρελαμένος με την Ιουλία, δεν αντέχω να μην τη δω!»

«Δηλαδή είναι μια παροδική τρέλα;»

«Πες το όπως θες, σου λέω. Τρέλα, έρωτας, καψούρα,

κάρμα, δεν ξέρω. Εγώ αυτό που ξέρω είναι τι νιώθω, κάτι που με ξεπερνά. Τόσο πολύ που ρισκάρω να τινάξω στον αέρα όλη μου τη ζωή. Δεν μπορείς να φανταστείς πώς νιώθω, όχι μόνο απέναντι στη Σάσα, τουλάχιστον εκείνη ξέρω ότι την αγαπώ, αλλά απέναντι στον Γιάννη. Καλά, τον αποφεύγω όσο περισσότερο γίνεται χωρίς να καρφωθώ, αλλά όταν είμαι μαζί του αρρωσταίνω!»

Μικρή παρηγοριά για τον Γιάννη, σκέφτηκε η Λίτσα, αλλά δεν είπε τίποτα. Τόση ώρα άκουγε το ξέσπασμα του άγνωστου άντρα αλλά μόλις τώρα κατάλαβε γιατί την ενδιέφερε. Η Λίτσα ήταν ο Γιάννης σ' αυτή την ιστορία. Όλα όσα δεν τόλμησε κι ούτε θα τολμούσε ποτέ να ρωτήσει τον Αποστόλη ή την –ούτε το όνομά της δεν ήθελε να πει– τα μάθαινε, κατά κάποιον τρόπο, μέσα από την ιστορία του Πέτρου. Έστω μια εκδοχή τους.

Ο Πέτρος καθάρισε τη μύτη του κι αναστέναξε. «Είναι δύο μήνες τώρα που πάει έτσι. Την περασμένη βδομάδα είπαμε να διακόψουμε. Εγώ το πρότεινα». Γέλασε πικρά. «Αρχίδια βέβαια. Της το 'πα γιατί ήξερα ότι δε θα δεχόταν. Αφού κι εκείνη κάνει σαν τρελή για μένα».

«Δε σκεφτήκατε ποτέ απλώς να μην ενδώσετε, για χάρη αυτών που διατείνεστε ότι αγαπάτε;»

«Κάθε μέρα!» φώναξε. «Κάθε μέρα! Πίστεψέ με, κάθε μέρα σκέφτομαι να το καταπνίξω αυτό που αισθάνομαι, αφού είναι λάθος για όλους. Για καν' το εσύ όμως. Δες αν είναι εύκολο και μετά μιλάμε».

«Είναι θέμα πυγμής. Και ήθους».

«Ε, τότε ούτε γω ούτε η Ιουλία έχουμε πυγμή ή ήθος. Σταύρωσέ με, τι να πω; Όταν το ζεις, όμως, δεν είναι τόσο εύκολο όσο το να μιλάς έξω απ' τον χορό. Έχεις ερωτευτεί, έτσι δεν είναι; Για σταμάτα το. Για πες: “το κόβω μαχαίρι γιατί απλώς δεν πρέπει”. Θα τα καταφέρεις;»

«Και τι σκοπεύατε λοιπόν να κάνετε;»

Ο Πέτρος ξεφύσηξε δυνατά.

«Τίποτα. Είναι απίστευτο αλλά δε σκοπεύαμε τίποτα. Φαντάζομαι μας τρόμαξε τόσο πολύ η σκέψη να κάνουμε κάτι που θα τάραζε τα πράγματα που απλώς ζούσαμε την κάθε στιγμή. Κάθε φορά που πήγαινε το μυαλό μου να πάρω μια απόφαση, να χωρίσω με τη Σάσα ή με την Ιουλία, είναι αστείο όπως το λέω αλλά ήταν σαν να κράσαρε ο εγκέφαλός μου. Δεν πήγαινε παραπέρα. Έκανα ριμπούτ, ξανάφτανα σ' αυτή την απόφαση και ξανακράσαρε!»

Δεν ήταν αυτά που ήθελε ν' ακούσει η Λίτσα, χωρίς να ξέρει ακριβώς τι περίμενε ν' ακούσει. Μια χειμαρρώδη απολογία; Ένα ειλικρινές *mea culpa*; Μα τα άκουγε αυτά. Ξαφνικά συνειδητοποίησε ότι ο Πέτρος δεν ήταν Αποστόλης, η Ιουλία δεν ήταν Μαίρη, η ίδια δεν ήταν Γιάννης Σαλπούρης. Ξαφνικά ένιωσε πάρα πολύ κουρασμένη. Κόντευε πέντε η ώρα πρωί. Τα τζάμια είχαν θολώσει απ' τις ανάσες τους. Το ίδιο και το μυαλό της.

Ο Πέτρος διαισθάνθηκε την αλλαγή στην προσοχή της ακροάτριάς του.

«Τι σε ζαλίζω κι εσένα τώρα...»

«Απλώς, νιώθω κουρασμένη».

Ξαναέβαλε μπροστά και βγήκε στο οδόστρωμα. Δε μιλούσαν. Χωρίς να το έχουν συζητήσει, ήξεραν κι οι δύο ότι δε θα πήγαιναν για καφέ. Ό,τι είχαν να πουν ο ένας στον άλλον το είχαν πει. Μπαίνοντας στην Αθήνα, ο Πέτρος ρώτησε:

«Και τώρα που του έδωσες την μπουνιά... Καθάρισες;»

Η Λίτσα ξεφύσηξε με πίκρα.

«Δεν τελειώνουν αυτές οι ιστορίες έτσι», του είπε με αγριότητα. «Αφήνουνε πληγές. Βαθιές πληγές. Κι οι πληγές όμως κάποια στιγμή επουλώνονται. Θα περιμένω».

Ο Πέτρος σώπασε για λίγο, σαν να τον είχε μαλώσει.

Έφταναν στη γειτονιά της Λίτσας, όταν ο Πέτρος βρήκε το θάρρος να ρωτήσει:

«Κι η φίλη σου;»

Η Λίτσα γύρισε και τον κοίταξε. Είχε τόσα πολλά μέσα αυτό το βλέμμα που θα χρειάζονταν τόμοι για να ειπωθούν.

«Καλημέρα», απάντησε τελειωτικά, άνοιξε την πόρτα και έφυγε. Ένα αντίο το είχε πει.

Χάνος

Την αγκαλιά που στερήθηκε ο Βασίλειος Χάνος σαν παιδί, ή έστω ένα υποκατάστατο αυτής, την είχε βρει μέσα από αυτό τον ολιγομελή κύκλο ομοϊδεατών: Ελλήνων Έγερσις.

Ποτέ δεν άνηκε σε μια στενή παρέα, έναν πυρήνα, έστω μια συντροφιά. Αφενός ο κλειστός και όχι ιδιαίτερα ευπροσήγορος χαρακτήρας του, αφετέρου το πείσμα του να μην υποχωρεί ποτέ σε τίποτα δυσκόλευαν τις ανθρώπινες επαφές του Χάνου σε βαθμό παντελούς απουσίας τους. Δουλειά όλη μέρα, μετά γυρνούσε σπίτι, όπου διάβαζε ή έβλεπε τηλεόραση και θύμωνε με τα όσα έβλεπε και διάβαζε. Μέχρι που πέθανε η μάνα του, είχε τη δικαιολογία ότι εξαιτίας της δεν παντρεύτηκε, άσχετα αν η γριούλα τον θερμοπαρακαλούσε να τη βάλει σ' ένα γηροκομείο για να έχει παρέα με άλλα γερόντια αλλά και για να φτιάξει επιτέλους τη ζωή του ο γιος της, τον οποίο έβλεπε να χοντραίνει, να γερνάει και να παραξενεύει όλο και περισσότερο.

Είχε, βέβαια, τους λόγους του ο Βασίλειος Χάνος που ήταν έτσι, όπως όλοι πάντα έχουν λόγους. Όμως κάποιοι τούς ξεπερνούν, κάποιοι τουλάχιστον προσπαθούν να τους ξεπεράσουν και κάποιοι δε διανοούνται καν ότι μπορούν, δικαιούνται ή οφείλουν να κάνουν κάτι καλύτερο με τα χαρτιά όπως τους μοιράστηκαν στην παιδική τους ηλικία.

«Γίνε άντρας», του φώναζε ο πατέρας του, ένας άνθρωπος δυσπερίγραπτης σκληρότητας, ο οποίος συνόδευε την προσταγή του με καρπαζιές. Ο Χάνος έγινε άντρας ή, τέλος πάντων, ένας τύπος άντρα, από αυτούς που μοιάζουν περισσότερο με γρανιτένιους ογκόλιθους, η καρδιά τους πετρωμένη, αδιαπέραστη στα συναισθήματα, τα οποία χτυπούσαν πάνω της και έπεφταν νεκρά σαν σπουργίτια πάνω σε τζάμι.

Τουλάχιστον όσο ζούσε στη γενέτειρά του, τη Λάρισα, είχε έναν κύκλο συγγενών που τον ανέχονταν όπως ανέχονται οι ελληνικές οικογένειες τα πάντα, ακόμα και εγκλήματα, στο όνομα του αίματος. Μετά όμως που πήρε τη μάνα του και μετακόμισε στην Αθήνα, αγοράζοντας από ένα θείο του το βιβλιοπωλείο «Πηγή» με όσα χρήματα είχαν μείνει από την πώληση του οικογενειακού εμπορικού καταστήματος, ο Χάνος έγινε ερημίτης και μισάνθρωπος. Υπήρχαν μέρες που αν δεν υπήρχε η αναγκαστική συννααστροφή με ανθρώπους στον χώρο εργασίας, δεν αντάλλασε ούτε κουβέντα με άλλη ψυχή.

Μέχρι που γνώρισε τον Περίανδρο Τουπάκη. Είχε μπει στην «Πηγή» ως πελάτης ψάχνοντας κάποια παλιά έκδοση και λίγο-λίγο έπιασε την κουβέντα με τον Χάνο. Πέρασε ξανά μετά από μια βδομάδα, όταν είχε έρθει το βιβλίο που είχε παραγγείλει, και η κουβέντα τους συνέχισε, με αποτέλεσμα να ανακαλύψουν ότι είχαν κοινά ενδιαφέροντα: το διάβασμα, τα παλαιά βιβλία, τη δημοτική μουσική, την απέχθειά τους για κάθε τι νεωτερικό και, κυρίως, την αγωνία τους για το μέλλον της ελληνικής γλώσσας. Ο Περίανδρος είχε πρόσφατα χηρέψει, με αποτέλεσμα να ανοίξει ένα τεράστιο κενό στη ζωή του, το οποίο δεν ήξερε πώς να γεμίσει. Οι δυο άντρες έδεσαν, κι ο Περίανδρος περνούσε συχνά από το παλαιοβιβλιοπωλείο, όπου τα έλεγαν με τις ώρες, κυρίως λoidορώντας το πού πήγαινε η κοινωνία.

Πριν από τρία χρόνια, σε μια παρουσίαση βιβλίου ο Πε-

ριάνδρος είχε γνωρίσει τον Στάθη Παπανδρέου· η συμπάθεια ήταν αμοιβαία, χάρη στις κοινές τους ιδέες περί ελληνικότητας. Ήταν θέμα χρόνου ο Περίανδρος να συστήσει τον Στάθη στον Χάνο και να ξεκινήσουν να κάνουν παρέα οι τρεις τους, κουβε-ντιάζοντας με τις ώρες για τη θεία προέλευση των Ελλήνων, την πρωτοκαθεδρία της ελληνικής γλώσσας ως μητρός όλων των άλλων γλωσσών επί της γης, τις ραδιουργίες που εξύφαιναν οι άσπονδοι εχθροί του έθνους... Συμφωνούσαν και επαύξαναν, ενώ η λιγότερο αναπτυγμένη σκέψη του Χάνου σε τέτοια ζητήματα προσέφερε στον Στάθη, κυρίως, και στον Περίανδρο, δευτερευόντως, τη μοναδική ηδονή ν' ακούν τον εαυτό τους να μιλάει ενώ τον μούσαν στην Αλήθεια. Λίγους μήνες μετά, ο Περίανδρος έφερε στην άτυπη ομήγυρη και τον Ανδρέα Αρμάο, καθηγητή ιστορίας και γνωστό του από το Πανεπιστήμιο και ομοϊδεάτη – με κατασταλαγμένες απόψεις περί προέλευσης της ελληνικής φυλής (από τον Σείριο), αλλά ελάχιστες γνώσεις για την ελληνική γλώσσα, άρα πρόθυμο ακροατή και μαθητή.

«Να φτιάξουμε μια ομάδα, μια εταιρεία, με στόχο την προ-άσπιση της γλώσσας και του έθνους μας», έριξε κάποια στιγμή την ιδέα ο Στάθης. Το καινούργιο κοσκινάκι τούς συνάρπασε. Πέρασαν ατέλειωτες βραδιές συζητώντας ενθουσιωδώς για το όνομα της ομάδας, τον καταστατικό της χάρτη, τις θεμελιώδεις αρχές της, τη μύηση νέων μελών, τη δράση της. Ως προς το τελευταίο δεν είχαν πολλά να επιδείξουν: Μερικά άρθρα στο περιοδικό εθνικής αφύπνισης με το οποίο συνεργαζόταν ο Στάθης και –ιδέα του Ανδρέα, απομεινάρι από τα φοιτητικά του χρόνια– μια αφίσα που τύπωσαν και τοιχοκόλλησαν σε κάποια σημεία στο κέντρο της Αθήνας, ένα χειμαρρώδες κάλεσμα στα όπλα, ένα πυκνογραμμένο εθνεγερτήριο για την περίσωση της γλώσσας μας και την αναβίωση των πραγματικών ελληνικών ιδανικών.

Μάλλον όμως η κοινωνία δεν ήταν έτοιμη, διότι δεν υπήρξε καμία ανταπόκριση. Έκτοτε η Ε.Ε. είχε χάσει λίγο αέρα από τα πανιά της. Οι γέροντες άρχισαν ν' ανησυχούν μήπως φλέπταραν επικινδύνως με τη γραφικότητα, χωρίς ωστόσο να το ομολογούν ο ένας στον άλλον. Δε θα ήταν δύσκολο να βρουν και άλλους με παρόμοιες ιδέες – το περιοδικό του Στάθη προσφερόταν ως πεδίο στρατολόγησης, αφού συχνά δημοσίευε άρθρα παρόμοιου ενδιαφέροντος και προβληματικής και δεν ήταν λίγοι οι αναγνώστες που έγραφαν πύρινες επιστολές συναίνεσης. Όμως οι τέσσερις γέροντες δεν ήθελαν να φτιάξουν κίνημα· όχι επειδή θα τους πείραζε –κάθε άλλο– αλλά επειδή είχαν την ελάχιστη επίγνωση να γνωρίζουν ότι δε διέθεταν τα φόντα για να ηγηθούν ενός κινήματος. Κανείς τους δεν ήταν χαρισματικός. Η τετρανδρία τους διατηρούταν χάρη σε μια λεπτή, ευτυχή ισορροπία και, ενδομύχως, φοβούνταν να τη διασαλεύσουν προσθέτοντας κάποιο νέο μέλος, που ενδεχομένως να επιβαλλόταν στους υπόλοιπους.

Η επανάσταση των λέξεων είχε έρθει ως θεία αναστήλωση για την εδώ και κάμποσους μήνες εντελώς πεσμένη Ελλήνων Έγερσις. Ήδη το επόμενο πρωί του Σαββάτου είχαν μαζευτεί και οι τέσσερις στην «Πηγή» για να συζητήσουν την ιδέα του Στάθη.

«Ευρισκόμεθα σε μιαν κεφαλαιώδους σημασίας χρονικήν στιγμήν δια το ελληνικό έθνος», ξεκίνησε ο Στάθης με τον συνήθη στόμφο του. «Η συγκυρία δεν θα μπορούσε να είναι πιο ευοίωνη και πρέπει να την εκμεταλλευθούμε δεόντως».

Οι τέσσερις άντρες κάθονταν σε πτυσσόμενες καρέκλες που είχε βγάλει ο Χάνος από το γραφειάκι και είχε χωρέσει με δυσκολία ανάμεσα στους βαρυφορτωμένους πάγκους και τα ράφια.

Ρουφώντας τον ελληνικό καφέ τους, οι άλλοι τρεις άντρες

περίμεναν τον Στάθη να συνεχίσει. Ήταν ένας άντρας ψηλός για τη γενιά του, οστεώδης και λιπόσαρκος, ειδικά τώρα που είχε πατημένα τα εβδομήντα. Έκοβε το μαλλί του πάρα πολύ κοντό, σχεδόν στρατιωτικά, και ζούσε με σπαρτιάτικες αρχές διατροφής – εάν ήξερε τη συνταγή του μέλανα ζωμού θα ήταν το αγαπημένο του πιάτο. Τα κατάμαυρα μάτια του δεν είχαν χάσει καθόλου τη νεανική σπιρτάδα τους, μόνο που εκτός από τη σπιρτάδα έλαμπε και κάτι άλλο μέσα τους: φανατισμός.

«Ουδείς εξ ημών αμφισβητεί ότι αι χθεσιναί εξελίξεις σηματοδοτούν μίαν νέαν κρίσιν δια το έθνος μας. Καλούμεθα να αναλάβωμεν δράσιν. Αποτελεσματικήν δράσιν. Δράσιν η οποία θα έχει ισχυράν και ευρείαν επίδρασιν. Κακά τα ψεύδη, μία αφίσα, εν άρθρον περιοδικού ή μία επιστολή εις εφημερίδαν δεν φέρουν τα επιθυμητά αποτελέσματα... Χρειαζόμεθα μίαν δράση ευρύτεραν, μαζικότεραν, πιο ολοκληρωμένην. Σας έχω ήδη αναφέρει ότι γνωρίζω έναν μεγαλοεκδότην δύο εφημερίδων και πολυαριθμών περιοδικών».

«Τον Παπαδήμου δεν εννοείς;» τον διέκοψε ο Χάνος, που είχε ελάχιστη υπομονή με τις σχοινοτενείς εισαγωγές του Στάθη. «Αυτός είναι από τους πλέον διαπλεκόμενους. Και δεν ασχολείται μόνο με εκδόσεις, έχει και άλλες επιχειρήσεις που κάνουν δουλειές με το δημόσιο».

Ο Στάθης τον κοίταξε εκνευρισμένος· του χάλαγε την παράσταση.

«Ναι, αυτόν εννοώ. Εάν με αφήσης να συνεχίσω, θα σας είπω τι ακριβώς γνωρίζω δια τον εν λόγω στυλοβάτην του ελληνικού επιχειρηματικού κόσμου. Και πώς αυτά που γνωρίζω αφορούν τα σχέδια της Ελλήνων Εγέρσεως». Έκανε μια παύση που κράτησε αρκετές στιγμές, κάνοντας μια επίδειξη ισχύος απέναντι στον Χάνο, το μοναδικό από τα μέλη που αμφισβητούσε την πρωτοκαθεδρία του. Ο Χάνος αναγκαστικά σώπασε.

«Κατ' αρχάς, επιτρέψατέ μου να σας τονίσω δια άλλημ μίαν φοράν ότι έχωμεν ρόλον ιερόν. Όπως επροφήτευσεν ο μέγας Έλλημ Κωνσταντίνος Κούμας, το είδος και την μορφήμ της γλώσσης μας οφείλουμ να καταρτίζουμ και να τελειοποιούμ οι πεπαιδευμένοι και σοφοί άνδρες, ο όμιλος με την στάθμημ της ορθής κρίσεως, και τους κανόνας της παλαιάς ημών γλώσσης. Ημείς, οι πεπαιδευμένοι και σοφοί άνδρες, οφείλομεμ να εξορίσωμεμ παν βάρβαρον και αλλοεθνές και αντ' αυτών να εισάγωμεμ τα οικεία και συγγενικά, και να θεραπεύσωμεμ και διορθώσωμεμ τα καταπληγωμένα και διεστραμμένα».

Κατεβάζοντας λίγο τον στόμφο, συνέχισε:

«Ο αδερφός μου εργάζεται εις το λογιστήριον μίας εκ των εταιρειών του Παπαδήμου και έχει πρόσβασημ εις διάφορα στοιχεία οικονομικής φύσεως που δεν βλέπουμ ή –για να το θέσω ορθότερα– θα ήτο καλλίτερον να μημ δουν τα φώτα της δημοσιότητος. Είμαι, λοιπόν, εις θέσημ να γνωρίζω στοιχεία περί διαφόρων οικονομικών ατασθαλιών, δια να εκφραστήμ ηπίως, όσον αφορά τας επιχειρηματικές δραστηριότητας του κυρίου Παπαδήμου. Η χθεσινή κρίσις εις συνδυασμόμ μετά της εξαγγελίας του Υπουργού Παιδείας και Θρησκευμάτων δια τον νέον νόμον προασπίσεως της ελληνικής γλώσσης με εβοήθησεν να σχηματοποιήσω μίαν ιδέαμ την οποίαν συλλογίζόμην από καιρόν».

Ο Χάνος μόλις που κρατήθηκε να μη φωνάξει: «Πες τη, χριστιανέ μου, μας γκάστρωσες!»

«Οι Έλληνες και αι Ελληνίδες έχουν χάσει την επαφήμ των με τον ανεξάντλητον πλούτον της γλώσσης μας. Αυτό είναι φυσικόν, αφού είτε βλέπομεμ τηλεόρασημ είτε διαβάζομεμ περιοδικά, η γλώσσα την οποίαν ακούομεμ συνεχώς είναι πάμπτωχος και σχεδόν εξ ολοκλήρου εκβαρβαρθωθείσα. Πώς δυνάμεθα, λοιπόν, να αποκαταστήσωμεμ την διασαλευμένημ επαφήμ μας

με τον ζεϊδωρον πλούτον της γλώσσης μας; Αναμφισβητήτως, ο νόμος του υπουργού είναι εν βήμα προς την σωστήν κατεύθυνσιν. Εάν, μολαταύτα, δεν συμπράξουν οι ιθύνοντες νέες και όλοι όσοι κινούν τα νήματα της ελληνικής κοινωνίας, ο νόμος θα παραμείνη μια αναποτελεσματική άσκηση επί χάρτου. Επειδή δε ουδείς εξ αυτών των αργυρώνητων δεν δίδει δυάρα δια την απειλουμένην γλώσσαν μας, θα εφαρμόσωμεν την σοφήν ρήσιν του λαού: όπου δεν πίπτει λόγος πίπτει ράβδος. Ο Παπαδήμου ποσώς ενδιαφέρεται δια την γλώσσαν, το έχει αποδείξει εμπράκτως. Μπορεί, εντούτοις, να εξαναγκαστή να νοιαστή».

Μόνο τώρα κατάλαβαν οι άλλοι τρεις το σκεπτικό του Στάθη. Πίσω από τα στομφώδη λόγια η ουσία δεν ήταν παρά ένας παλιός, κλασικός, δοκιμασμένος εκβιασμός. Ο Στάθης τούς κοίταξε με νόημα, επιβεβαιώνοντας ότι είχαν κατανοήσει τη βαθύτερη σημασία των λόγων του.

«Ο Παπαδήμου πρέπει να εφαρμόση τον νέον νόμον με κάτι παραπάνω από απλήν νομοτυπίαν· πρέπει να γίνη ένθερμος υποστηρικτής του, πύρινος υπερασπιστής του, ενθουσιώδης ζηλωτής του και να τον μεταλαμπαδεύση εις όλους τους λοιπούς εκδότας. Τα αισχρά περιοδικά του και αι λαϊκής καταναλώσεως εφημερίδαι του έχουν μεγάλην απήχησιν εις τον λαόν και συντελούν τα μάλα εις την διαμόρφωσιν του τρόπου ομιλίας των συμπολιτών μας. Εάν αλλάξη ο λόγος που χρησιμοποιείται εις αυτά, συν τω χρόνω θα δούμε τας προαναφερθείσας αλλαγάς να μετεμφυτεύονται και εις την καθημερινήν γλώσσαν των Ελλήνων».

Στη σιωπή που ακολούθησε οι τρεις άντρες συλλογίστηκαν την ιδέα του Στάθη, ενώ εκείνος έγειρε πίσω στην καρέκλα του και ήπια με αυταρέσκεια μια ρουφηχτή γουλιά από τον σκέτο, πολλά βαρύ καφέ του. Πρώτος μίλησε ο Ανδρέας Αρμάος.

«Δε λέω, είναι πανούργος ιδέα και ενδεχομένως να έχει τα

επιθυμητά αποτελέσματα. Μολαταύτα, διατηρώ κάποιες επιφυλάξεις. Όπως ξέρουμε όλοι, ο εν λόγω επιχειρηματίας δεν είναι από τους ανθρώπους που θα υποκύψουν αμαχητί σε έναν εκβιασμό· έχει μεγάλη δύναμη, ισχυρούς γνωστούς και, ενδεχομένως, διατηρεί ύποπτες επαφές με άτομα του υποκόσμου. Ποιος μας εγγυάται ότι δε θα επιχειρήσει να μας κλείσει το στόμα δια της βίας και τελικά ο εκβιασμός μας δε θα μετατραπεί σε αυτεπίστροφον βλάπτοντας εμάς τους ίδιους; Σε τελική ανάλυση, είμαστε τέσσερις απλοί άνθρωποι με ελάχιστες, για να μην πω ανύπαρκτες, διασυνδέσεις».

Ο Περίανδρος συμφώνησε χωρίς να προσθέσει κάτι. Τον λόγο πήρε ο Στάθης, διατηρώντας το αυτάρεσκο ύφος του που υποδήλωνε ότι τα είχε ήδη σκεφτεί όλα αυτά και είχε βρει λύση:

«Έχεις δίκιο, φίλτατε Ανδρέα», ξεκίνησε. «Ομολογουμένως, το να πάμε εμείς εις τον μεγαλοεπιχειρηματία και να αποπειραθούμε να τον εκβιάσωμεν θα είναι αναποτελεσματικόν, ίσως δε και επικίνδυνον, ως ορθότατα εικάζεις. Δεν θα πάμε όμως εμείς. Ούτε ο εκβιασμός θα είναι τόσοσν απροκάλυπτος. Απαιτείται χειρουργική ακρίβεια και περισσή διακριτικότητα. Εις αυτό το σημείον ξεκινά ο δικός σου ρόλος, φίλτατε Βασίλειε».

Ο Χάνος γούρλωσε τα μάτια του.

«Εγώ;» μπόρεσε μόνο να ψελλίσει, φέρνοντας το χέρι του στο στήθος.

Ο Στάθης ρούφηξε άλλη μια απολαυστική γουλιά από τον καφέ του και μειδίασε με πονηριά.

«Ναι, Βασίλειε. Εσύ».

Αδριανή

Παρότι Σάββατο, δεν ήταν μέρα ξεκούρασης για την Αδριανή. Απλώς, σήμερα θα πήγαινε στην εταιρεία αργότερα από το συνηθισμένο, γύρω στις 12.

Ένωθε πολύ κουρασμένη. Περισσότερο, ωστόσο, από κουρασμένη ένωθε μπαϊλντισμένη. Όλες οι προσδοκίες της για αυτό το σαββατοκύριακο –να είναι χαλαρό και να το περάσει ήρεμα με τον σύντροφό της– είχαν διαψευστεί παταγωδώς. Τώρα ήταν αναγκασμένη να ξαναπάει δουλειά, ένας θεός ξέρει για πόσες ώρες, αντί να καθίσει σπίτι και μετά να περάσουν παρέα ένα ξεκούραστο, χουζούρικο απόγευμα Σαββάτου. Σιχτίρισε από μέσα της και έβγαλε τα νεύρα της στην οδήγηση.

Έμπαινε στο μεγάλο γυάλινο κτίριο της διαφημιστικής όταν θυμήθηκε ότι δεν είχε τηλεφωνήσει στην Ντίνα, η οποία της είχε αφήσει μήνυμα στον τηλεφωνητή.

«Γεια σου, Ντίνα. Πώς πάει;»

«Έτσι κι έτσι. Απ' τη δουλειά με παίρνεις;»

Η Αδριανή νευρίασε. Όλοι ήξεραν πως θα ήταν στη δουλειά της κι ας ήταν Σάββατο πρωί. Έτσι την έβλεπαν; Σαν εργασιμομανή;

«Ναι, γάμησέ τα. Ήθελες κάτι;»

Ακολούθησε μια σύντομη παύση.

«Ναι. Θέλω το τηλέφωνο εκείνης της ψυχολόγου που ξέρεις.»

«Ποιας; Της Μαρίας;»

«Ναι».

«Να σ' το δώσω. Συμβαίνει κάτι;»

Άλλη μία παύση, πιο παρατεταμένη. Σαν να ζύγιζε η Ντίνα μέχρι ποιου σημείου θα απαντούσε.

«Ναι. Συμβαίνει».

Ακούστηκε κάπως αγενές στ' αυτιά της να αφήσει έτσι εκκρεμή τη φράση της, αλλά δεν ήταν βέβαιη πώς να τη συνέχιζε. Μεταξύ της Ντίνας και της συντρόφου του αδερφού της υπήρχε μια αμοιβαία συμπάθεια, αλλά δεν ήταν φίλες.

«Μάλλον χωρίζω», πρόσθεσε τελικά με φωνή απατηλά ήρεμη.

«Ωπα!» αναφώνησε η Αδριανή αιφνιδιασμένα. Τώρα ήταν δική της σειρά να σιωπήσει. «Θες να... να βρεθούμε να τα πούμε;» είπε τελικά.

«Σ' ευχαριστώ αλλά δεν πειράζει. Ξέρω τι φορτωμένο πρόγραμμα έχεις».

«Καλά, αυτό άσ' το σε μένα. Τα λέμε τη Δευτέρα στις έξι σ' εκείνη την καφετέρια που είχαμε πάει στη γιορτή σου, οκέι;»

Η Ντίνα δεν απάντησε.

«Οκέι;» επανέλαβε πιο εμφατικά η Αδριανή.

«Εντάξει», είπε με τον ίδιο παραιτημένο τόνο η Ντίνα.

Το έκλεισαν. Η Αδριανή μπήκε στο ασανσέρ που στο μεταξύ είχε έρθει. Όση ώρα ανέβαινε στον τέταρτο, μία λέξη τής τριβέλιζε τον νου: «χωρίζω».

Υπάρχουν ορισμένα ρήματα που ονομάζονται εκτελεστικά. Όταν λες «υπόσχομαι», όλη η δράση του ρήματος εμπεριέχεται στην εκφορά του. Προφέροντας το ρήμα «υπόσχομαι» επιτελείς ακριβώς αυτό που λέει, δεσμεύεσαι. Το ρήμα «πηγαίνω», αντιθέτως, δεν είναι τέτοιο· περιγράφει μια δράση που δεν επιτελείται με την εκφορά του.

Η Ντίνα είχε πει «χωρίζω». Δεν ήταν ένα εκτελεστικό ρήμα. Υπήρχε μεγάλη απόσταση να διανυθεί από την εκφορά του μέχρι την τέλεση της πράξης. Κι ένας θεός ήξερε πόσες παλινδρομήσεις.

Όσο για την Αδριανή, δεν πρότεινε στη Ντίνα να βρεθούν και να τα πουν λόγω της στοιχειώδους φιλίας τους, αλλά επειδή θυμήθηκε πόσο δύσκολα είχε περάσει εκείνη όσες φορές είχε εκφέρει αυτή τη λέξη. Ήταν σαν να ξεκινούσες μια παρτίδα φιδάκι· μέχρι να φτάσεις στο τέρμα, μπορεί να γυρνούσες στην αφετηρία πάρα πολλές φορές. Ήθελε να στηρίξει λίγο την αδερφή του συντρόφου της, αφενός επειδή τη συμπαθούσε, αφετέρου επειδή... Επειδή τι;

Δεν πρόλαβε να το σκεφτεί γιατί στο μεταξύ το ασανσέρ είχε φτάσει στον όροφό της και η εργασιακή μέρα την άρπαξε και την παρέσυρε βαθιά στο πέλαγός της.

Αλίκη

Η συνέντευξη τύπου την επόμενη Δευτέρα πήγε καλύτερα απ' ό,τι φανταζόταν. Στην αίθουσα γινόταν το διαχωρητο· δημοσιογράφοι από όλα τα τηλεοπτικά κανάλια, τις εφημερίδες και τα περισσότερα περιοδικά είχαν συρρεύσει για να ακούσουν τον Υπουργό Παιδείας και Θρησκευμάτων να μιλάει για το νέο νομοσχέδιο αλλά και για την εξωπραγματική εξέλιξη με τα ομιλούντα αντικείμενα. Η συγκυρία ήταν θεόσταλτη, και ο υπουργός ήταν στο στοιχείο του. Αφού κινδυνολόγησε με δραματικούς όρους για το γλωσσικό αδιέξοδο στο οποίο είχε περιέλθει το έθνος, αναφέρθηκε στο συμβάν της Παρασκευής αφήνοντας τις γνωστές υπόνοιες περί ξένου δακτύλου που τόσο λατρεύουν οι Έλληνες. Στη συνέχεια ανέδειξε το νομοσχεδιό του ως τη μοναδική, την καλύτερη, την πιο καίρια και επιτακτική λύση για να μπορέσει το έθνος όχι μονάχα να προχωρήσει και να προοδεύσει αλλά απλά και μόνο για να επιβιώσει μπροστά στη νέα ύπουλη, συγκαλυμμένη άλωση που υφίστατο τα τελευταία χρόνια.

«Μόνον ένας επαγγελματίας ραγιάς», κατακεραύνωσε με στόμφο, «επιτρέπεται να αγνοεί τα αντικειμενικά πλεονεκτήματα της γλώσσας μας και να χαρακτηρίζει “ιδεοληπτικούς” ή “εθνικιστές” όσους απλώς διαπιστώνουν ορισμένες αλήθειες

για την ελληνική: πρώτον, την αδιάκοπη γλωσσική παράδοση 4000 ετών, μοναδική στον κόσμο· δεύτερον, το ότι η ελληνική γλώσσα έθεσε πρώτη τα θεμέλια για την έκφραση προηγμένων μορφών σκέψεως και φιλοσοφικών εννοιών, με τη συνακόλουθη βαθιά καλλιέργεια· και τρίτον, το ότι η ελληνική γλώσσα αποτέλεσε και αποτελεί εργαλείο αναντικατάστατο του σύγχρονου πολιτικού και επιστημονικού λόγου διεθνώς. Αυτές οι διαπιστώσεις μάς εναποθέτουν ένα τεράστιο βάρος ευθύνης. Έχουμε κληρονομήσει όχι μία απλή γλώσσα αλλά ένα μεγαλούργημα, όχι ένα απλό εργαλείο επικοινωνίας αλλά μια διαχρονική αξία. Και οφείλουμε να τη διαφυλάξουμε και να την κληροδοτήσουμε στα παιδιά μας, ανόθευτη και αναλλοίωτη! Δεν είναι απλώς υποχρέωσή μας· είναι ιερόν καθήκον!»

Στη συνέχεια ανακοίνωσε ότι η ημερομηνία ψήφισης του νομοσχεδίου επισπευδόταν και θα γινόταν εντός της εβδομάδας, όπως είχε συνεννοηθεί με τον πρωθυπουργό. Τέλος, έκανε νύξη για την αναβίωση του πολυτονικού συστήματος και την επαναφορά της διδασκαλίας των αρχαίων ελληνικών από τις τελευταίες κίβλας τάξεις του δημοτικού.

Η Αλίκη δεν είχε εγκρίνει τις δύο τελευταίες ιδέες, διότι πίστευε ότι θα νέρωναν την επικέντρωση του ενδιαφέροντος για το νομοσχέδιο. Ωστόσο, δεν κατάφερε να μεταπείσει τον στενοκέφαλο Αναστάση, που ανήλθε σε κορώνες σχεδόν θρησκευτικού εκστασιασμού μιλώντας για την περιφρούρηση και ανύψωση της ελληνικής.

«Δεν επιτρέπεται ένας σωστός, γνήσιος Έλληνας να μην εμφορείται από εθνική υπερηφάνεια όταν διδάσκεται την πανάρχαια γλώσσα του. Η επαναφορά της διδασκαλίας των αρχαίων ήδη από τις τάξεις του Δημοτικού σχολείου θα εμπεδώσει το αίσθημα εθνικής υπερηφάνειας, θα καταπολεμήσει την τραγικών διαστάσεων λεξιπενία που ταλανίζει τον λαό μας, θα αναπτύξει

τη γλωσσοαντιληπτική και λεξιπλαστική ικανότητα των ελλήνωνόπουλων, θα τα μνήσει στους μηχανισμούς του αρχαίου λόγου, θα οξύνει την κρίση τους, θα βελτιώσει την καθημερινή χρήση της γλώσσας σε επίπεδο γραμματικής και συντακτικού, θα προσφέρει μεγάλη αισθητική απόλαυση και, τέλος, θα σφυρηλατήσει την αντίσταση όλων μας στον εξαμερικανισμό της γλώσσας μας, της ιερότερης παρακαταθήκης του έθνους μας!»

Η Αλίκη Μπαρμπανάση δεν μπορούσε παρά να του αναγνωρίσει ότι σε τέτοια θέματα πατριωτικού οίστρου, ο Αναστάσης είχε φυσικό ταλέντο. Μετά τη συνέντευξη τύπου τον συνεχάρη. Εκείνος έλαμπε από ικανοποίηση.

«Να δεις που θα το ψηφίσουν ακόμα και βουλευτές της αντιπολίτευσης!» θριαμβολόγησε χαμογελώντας πλατιά. Η Αλίκη αρκέστηκε σε ένα τυπικό χαμόγελο· μέσα της ανησυχούσε. Ο Αναστάσης εύκολα παρασυρόταν από τον ενθουσιασμό του, μολαταύτα είχε δίκιο ότι το νομοσχέδιό του θα έβρισκε οπαδούς και στις τάξεις της αντιπολίτευσης· οι κολλημένοι με το έθνος δε γνώριζαν κομματικά στεγανά. Για καλό και για κακό, πάντως, κανόνισε να βρεθούν τη Δευτέρα το μεσημέρι και να συζητήσουν τον λόγο που θα εξέφερε στο κοινοβούλιο την ημέρα κατάθεσης του νομοσχεδίου. Τον είχε ικανό να πρόσθετε καμιά τροπολογία της τελευταίας στιγμής για επαναεφαρμογή του πολυτονικού, γεγονός που σίγουρα θα προκαλούσε τεράστιες αντιδράσεις ένθεν και ένθεν. Ήδη η αναφορά που έκανε στις βλάβες που προκάλεσε η κατάργηση του πολυτονικού ήταν σίγουρο ότι θα προκαλούσε τα πολιτικά πυρά της αντιπολίτευσης, καθώς ήταν δεξιά κυβέρνηση αυτή που το είχε καταργήσει.

Καθώς επέστρεφε σπίτι της, συλλογίστηκε για πρώτη φορά αυτά που είχαν πει οι επαναστατημένες λέξεις. Της είχαν μιλήσει και της ίδιας, για την ακρίβεια το ραδιόφωνό της.

«Έχεις ζήσει στο πετοί σου τη δύναμη των λέξεων», της είπε το ραδιόφωνο χθες το βράδυ, ζητώντας τη βοήθειά της.

«Δεν καταλαβαίνω τι εννοείς», του απάντησε κοφτά.

«Αλίκη, μπορεί να έχεις επιλέξει να ασβεστώσεις όλη σου την παιδική ηλικία και να προσποιείσαι ότι πάντα ήταν πάλλευκη, αλλά εμείς ξέρουμε ότι δεν ήταν έτσι».

Φυσικά, το είχε κλείσει και το είχε βγάλει από την πρίζα, αλλά το ραδιόφωνο συνέχισε να μεταδίδει λόγια που παραβίαζαν κλειδαμπαρωμένες πόρτες μέσα της. Οι λέξεις είχαν κάνει μεγάλο λάθος προσπαθώντας να κερδίσουν την εύνοιά της επικαλούμενες τον παιδικό της πόνο. Η Αλίκη Μπαρμπανάση ήταν αμετακίνητα αποφασισμένη να ξεγράψει όλο της το παρελθόν και να ζήσει μόνο στο σίγουρο και ελέγξιμο τώρα. Να κλείσει το ραδιόφωνο δεν μπορούσε, ωστόσο μπορούσε να μην ακούει. Φόρεσε τις ωτασπίδες της, κουκουλώθηκε με τα μαξιλάρια και έκανε κάτι που είχε να κάνει από μικρό παιδί: βάλθηκε να τραγουδά για να καλύψει τη διαπασών ένταση του ραδιοφώνου που ματαίως προσπαθούσε να την κάνει να ακούσει. Δεν την έκανες καλά έτσι εύκολα την Αλίκη. Όχι πια.

Γιάννης

Οι εφημερίδες αναγκάστηκαν να φέρουν τα πάνω-κάτω στην ύλη τους για να χωρέσουν τις εξαγγελίες του υπουργού, αλλά και εκτενή ρεπορτάζ για τις επαναστατημένες λέξεις. Παντός είδους διανοούμενοι έγραφαν σελίδες επί σελίδων σχετικά με το πού πηγαίνει η γλώσσα (κατά διαόλου, σύμφωνα με μερικούς) ή τη φυσική της δύναμη για ανανέωση και επιβίωση (σύμφωνα με άλλους). Πολλοί ήταν αυτοί που εξαπέλυσαν μύδρους εναντίον της αντιεπισημονικής και παρωχημένης πολιτικής του υπουργού, αλλά εξίσου πολλοί ήταν οι «πατριώτες» που στην ιδέα του υπουργού ανέγνωσαν την πρώτη σοβαρή προσπάθεια διαφύλαξης του έθνους από τη μεταναστευτική λαίλαπα – μπερδεύοντας την κάθαρση της ελληνικής από τις ξένες λέξεις με την εθνοκάθαρση της χώρας από τους ξένους. Η μετάβαση από τη μία στην άλλη δεν ήταν δύσκολη για όσους έβλεπαν τον κόσμο αποκλειστικά σε τόνους άσπρους και μαύρους, χωρίς τις πολύπλοκες αποχρώσεις του γκριζου.

Ολόκληρη χώρα και η ομογένεια ασχολούνταν μονομανώς με αυτό το θέμα πλην ελάχιστων εξαιρέσεων. Μία από αυτές ήταν ο Γιάννης Σαλπούρης. Στον δικό του κόσμο, ό,τι απέμενε από αυτόν, πάσχιζε απεγνωσμένα να βρει κάπου να ξαποστάσει, έναν εσωτερικό τόπο ν' αποτραβηχτεί και να συνέλθει από

το σοκ. Αλλά δεν υπήρχε τέτοιος τόπος· όπου κι αν στρεφόταν αντίκριζε ερείπια: ο γάμος του; οι φίλιες του; το σπίτι του; η δουλειά του; τα παιδιά του; Τι έμενε όρθιο μετά από αυτό που είχε πάθει; Ούτε καν ο ίδιος του ο εαυτός.

Τι ήταν πια; Άντρας της Ιουλίας δεν ήταν – καταπώς φαίνεται, είχε πάψει να είναι εδώ και καιρό. Ούτε άντρας σκέτο δεν ήταν – ένας πραγματικός άντρας δε θα είχε φύγει από το πάρτυ άλαλος, σαν ξυλοφορτωμένο σκυλί. Φίλος; Η φίλια έμοιαζε σαν το πιο κακόγουστο αστείο που υπήρχε. Πατέρας; Τι πατέρα να είναι στους δυο γιους του όταν η γυναίκα του τον είχε ακυρώσει μ' αυτό τον τρόπο; Τι να τους έλεγε; Τι να έλεγε σε οποιονδήποτε; Με κεράτωσε η γυναίκα μου μπροστά στα μάτια μου; Με τον καλύτερό μου φίλο; Μπροστά σε όλους μας τους φίλους;

Άξαφνα όλα τα λόγια είχαν χάσει κάθε σημασία· αυτά που υποτίθεται ότι εννοούσαν –αγάπη, πίστη, γάμος, εντιμότητα, φιλία, μπέσα– είχαν αποδειχθεί πέρα για πέρα ψεύτικα. Όπως τα βομβαρδισμένα κτίρια που έχουν καταρρεύσει και το μόνο που μένει όρθιο είναι η ετοιμόρροπη πρόσοψη, ο Γιάννης είχε μείνει ένα άδειο κέλυφος. Εκείνο το βράδυ δε γύρισε σπίτι του. Πήγε να μείνει σ' ένα ξενοδοχείο στην πλατεία Ομονοίας και την Κυριακή το πρωί, μετά από μια νύχτα ασταμάτητου ζάπινγκ στην τηλεόραση και αφού είδε όλες τις ταινίες του pay TV, πήρε το αυτοκίνητο και έφυγε εκτός Αθηνών. Δεν ήξερε πού πήγαινε. Το βράδυ της Κυριακής τον βρήκε να μπαίνει στη Θεσσαλονίκη. Είχε να έρθει εδώ καμιά εικοσαριά χρόνια. Πάρκαρε σε μια πάροδο της Εγνατίας και πήρε τους δρόμους.

Σύρθηκε στους νυχτερινούς δρόμους της συμπρωτεύουσας για ώρες πολλές, μέχρι που τον πόνεσαν τα πόδια του. Τότε μόνο αναζήτησε ένα ξενοδοχείο. «Για πόσα βράδια;» τον ρώτησε ο ρεσεψιονίστ. Ο Γιάννης τον κοίταξε χωρίς να τον βλέ-

πει. «Απόψε μόνο», απάντησε. Η Θεσσαλονίκη δεν ήταν λύση περισσότερο απ' οτιδήποτε άλλο.

Το δωμάτιο ήταν μεγάλο και καθαρό, σχετικά πρόσφατα ανακαινισμένο σε αποχρώσεις του μπλε και του φούξια. Ανάμεσα στις άλλες πολυκατοικίες, φαινόταν ένα κομμάτι του νυχτερινού Θερμαϊκού. Έβγαλε τα παπούτσια του κι έπεσε στο κρεβάτι με τα ρούχα. Όλες οι ερωτήσεις που περίμεναν μια έστω προσωρινή, πρόχειρη απάντηση στοιβάχτηκαν στο πλάι. Έκλεισε τα μάτια του και ευχήθηκε το πρωί που θα ξυπνούσε να ήταν κάποιος άλλος.

Ντίνα

Τελικά η Αδριανή αναγκάστηκε να ακυρώσει το ραντεβού της Δευτέρας με την Ντίνα λόγω δουλειάς. Βρεθήκανε το μεσημέρι της επομένης για φαγητό σ' ένα εστιατόριο στο Μαρούσι. Όταν έφτασε, η Ντίνα ήδη βρισκόταν στο τραπέζι· για πρώτη φορά η Αδριανή την παρατήρησε όχι σαν την αδερφή του συντρόφου της αλλά σαν γυναίκα. Κρατιόταν καλά για την ηλικία της, με τα μαλλιά της βαμμένα μαύρα σε μια κοντή και πρακτική κόμμωση. Τα λεπτά χαρακτηριστικά του προσώπου της έδειχναν τα πενήντα δύο χρόνια της μόνο γύρω από τα μάτια και στις λεπτές ρυτίδες στα ακρόχειλά της.

Φιλήθηκαν σταυρωτά και κάθισαν αντίκρυ. Για λίγες στιγμές δε μίλησαν· σαν να μην ήξεραν από πού να ξεκινήσουν. Οι τετριμμένες κοινοτοπίες τύπου πώς-πάει-η-δουλειά φαίνονταν φτηνές, ενώ το μεγαλύτερο κουτσομπολιό του αιώνα –η δημόσια μοιχεία της Ιουλίας– κακόγουστη.

Η Αδριανή διάλεξε την ευθεία.

«Χωρίζεις;»

Τα φρύδια της Ντίνας σηκώθηκαν ελαφρώς. Δεν περίμενε τόση αμεσότητα. Την εκτίμησε όμως. Ίσως δεν είχε κάνει λάθος που τηλεφώνησε στην Αδριανή.

«Ναι. Έτσι νομίζω. Ξέρεις... νιώθω λίγο γελοία που κάνω

αυτή την κουβέντα. Σαν να... έμεινα στην ίδια τάξη επειδή δε διάβαζα και τώρα παραπονιέμαι».

Η Αδριανή χαμογέλασε γλυκόπικρα. Ήξερε το συναίσθημα. «Το παίρνεις σαν προσωπική αποτυχία, ε;»

«Το ξέρω ότι δε φταίω –όχι περισσότερο ή λιγότερο απ' τον Αναστάση– αλλά υποτίθεται ότι θα έπρεπε να το είχα προβλέψει. Και να είχα κάνει κάτι για να το αποτρέψω».

Η Αδριανή αποφάσισε ότι δεν είχε κανένα όφελος να συζητήσουν γι' αυτό. Το γύρισε αλλού:

«Τι φοβάσαι;»

Η Ντίνα ξανασήκωσε τα φρύδια της.

«Φοβάμαι ε; Φαντάζομαι ότι ναι, φοβάμαι. Αυτό που ακολουθεί. Δε με φοβίζει τόσο πολύ να κλείσω αυτό το κεφαλαίο· έτσι κι αλλιώς τελειωμένο είναι. Λυπάμαι, αλλά ελάχιστα θα επηρεαστεί η καθημερινότητά μου. Και η δικιά του. Κι όσο για τον Αντώνη, δεκαεφτά χρονών μαντράχαλος είναι, θα το ξεπεράσει – αν υποθέσουμε ότι θα τον πειράξει κιόλας. Το θέμα μου είναι τι έχει από δω και πέρα, μετά τον χωρισμό».

Αναψαν κι οι δυο τσιγάρο και έμειναν για λίγο σιωπηλές, η καθεμία με τις σκέψεις της.

«Η ζωή μου με τον Αναστάση μπορεί να ήταν σχεδόν ανύπαρκτη αλλά τουλάχιστον είχε μορφή. Αυτό που είχαμε λεγόταν γάμος. Τα στάδιά του τα ξέρουμε από ταινίες και βιβλία· από τα άλλα αντρόγυνα γύρω μας. Θα γερνούσαμε μαζί και θα ζούσαμε όπως τα περισσότερα ζευγάρια που μένουν μαζί από ανάγκη. Τώρα όμως;»

«Τώρα θα είσαι χωρισμένη γυναίκα», είπε η Αδριανή.

«Δεν υπάρχουν εικόνες γι' αυτό», είπε η Ντίνα.

«Υπάρχουν, Ντίνα. Και μερικές τις ξέρεις καλά. Υπάρχει το κοινωνικό στερεότυπο της εύθυμης ζωντοχήρας που τρέχει πίσω από τεκνά· υπάρχει το στερεότυπο της χωρισμένης που

αφιερώνεται στον Θεό και τους αγίους και βάζει λουκέτο στο μουνί της· υπάρχει η ρομαντική τρελή που υιοθετεί δεκάδες γιατί και σκυλιά... Υπάρχουν εικόνες. Το θέμα είναι εσύ τι εικόνα θέλεις».

Η Ντίνα έσκυψε και έπιασε το κεφάλι της ξεφυσώντας. Η Αδριανή περίμενε λίγο πριν συνεχίσει:

«Υπάρχουν κι άλλες εικόνες. Εικόνες που μπορείς να κατασκευάσεις εσύ, μόνη σου. Η επιστήμονας που προοδεύει στη δουλειά της, που ασχολείται με πράγματα που της αρέσουν, που δεν κλείνεται στο σπίτι αλλά βγαίνει και γνωρίζει κόσμο, ενδεχομένως γνωρίζει κάποιον άλλον άντρα με τον οποίο περνάει καλά για όσο κρατήσει. Η χωρισμένη γυναίκα που έχει φίλες, πάει θέατρο, κάνει ταξίδια, δεν γίνεται υπηρέτρια του μοναχογιού της... Σου αρέσει αυτή η εικόνα;»

Η Ντίνα σήκωσε το βλέμμα και την κοίταξε.

«Εσύ;»

Η Αδριανή αιφνιδιάστηκε.

«Τι εγώ;»

«Εσύ ποια εικόνα έχεις για σένα;»

Άξαφνα η Αδριανή ένιωσε λες και είχε βρεθεί καταμεσής σε μια άδεια, φωταγωγημένη σκηνή μπροστά σ' ένα ακροατήριο που την περίμενε να αποκαλυφθεί. Κέρδισε λίγο χρόνο σβήνοντας το σιγάρο της.

«Θα 'λεγα ψέματα αν δεν παραδεχόμουν ότι ώρες-ώρες αναρωτιέμαι πώς θα ήταν τώρα η ζωή μου εάν είχα παντρευτεί τον Κώστα στα είκοσι τέσσερά μου. Θα ήμουν μια άλλη Αδριανή. Πιθανώς να είχα παιδιά. Πιθανότατα θα είχαμε χωρίσει. Μάλλον απίθανο να έκανα τη δουλειά που κάνω τώρα. Σίγουρα θα ήταν αλλιώς η ζωή μου ή –για να το πω σωστά– θα ήμουν αλλιώς εγώ η ίδια. Όμως δε θέλω να είμαι αλλιώς. Μου αρέσει όπως είμαι».

Άναψε άλλο τσιγάρο, τράβηξε μια δυνατή τζούρα και άξαφνα κάτι έλαμψε στα μάτια της.

«Τώρα που το σκέφτομαι, μου αρέσει η ζωή μου, Ντίνα. Μου αρέσει που τράβηξα το μπαϊράκι μου και κυνήγησα τα πράγματα που μου αρέσουν. Και η δουλειά μου μου αρέσει κι οι φίλοι μου και η σχέση που έχω με τον αδερφό σου και όλα. Τελικά, *ένα* είναι το πρόβλημά μου: δεν *προλαβαίνω* να καταλάβω ότι μου αρέσει η ζωή μου. Όλη την ώρα τρέχω και δεν έχω χρόνο να σταθώ λιγάκι για να δω τη ζωή μου και να πω: γουστάρω! Αυτό μονάχα μ' ενοχλεί».

«Κι η εικόνα σου;»

«Δεν ξέρω τι εικόνα δείχνω προς τα έξω. Είναι λίγο τρομακτικό να στρέφεις τον προβολέα πάνω στον εαυτό σου. Πάντως, για μια γυναίκα της ηλικίας μου, με όλα τα εμπόδια που μου φόρτωσε η κοινωνία, δεν τα 'χω πάει κι άσχημα. Θα μπορούσα να είμαι μια σεμνότυφη γυναικούλα γεμάτη ανεκπλήρωτες επιθυμίες και να μη βλέπω χαρά στα σκέλια μου».

Η τελευταία αποστροφή της τάραξε την Ντίνα, που δάγκωσε το κάτω χείλος της.

«Σε σοκάρω;»

Η Ντίνα δεν απάντησε για αρκετή ώρα.

«Νιώθω σαν να 'χω μπει στο ψυγείο...» ψέλλισε.

«Καιρός να κάνεις απόψυξη λοιπόν», της χαμογέλασε η Αδριανή.

«Δεν ξέρω τι κόσμο θ' αντικρίσω βγαίνοντας...»

«Μην τα παραλές, Ντίνα. Δεν είναι τόσο τρομερά τα πράγματα. Δε ζούσες da απομονωμένη στο σπίτι σ' ένα χωριό. Θα 'ναι πιο εύκολο απ' ό,τι νομίζεις. Δε σου λέω ότι θα γνωρίσεις ένα σωρό φοβερούς τύπους – οι άντρες της ηλικίας μας είναι άσ' τα να πάνε, δεν μπορείς να φανταστείς τι κόμπλεξ κουβαλάνε να προλάβουν να γαμήσουν όσο μπορούν πριν τους

πάρουν εντελώς τα χρόνια, αλλά τουλάχιστον τώρα πια θα σου δώσεις μια ευκαιρία».

«Αδριανή, δεν είμαι ανυποψίαστη. Υπήρξαν άντρες που μου άρεσαν και με μερικούς θα μπορούσε να είχε γίνει κάτι. Όμως για κάποιο λόγο έκανα πάντα πίσω. Δεν άντεχα την πολυπλοκότητα, τα προβλήματα που θα προέκυπταν —»

«Ναι, αλλά έχασες κι ωραίες στιγμές έτσι», τη διέκοψε η Αδριανή. «Φτάνει πια. Πόσο είσαι; Πενήντα δύο; Πενήντα τρία; Δε σ' έχουν πάρει τα χρόνια. Άλλοι φέρνουν τούμπα όλη τους τη ζωή στα πενήντα...»

«Δεν είναι λίγο... λίγο θλιβερό το μοντέλο της μεγαλοκοπέλας που χωρίζει κι αρχίζει να ψάχνεται;»

«Ναι, είναι θλιβερό, αλλά ποιος το 'χει φτιάξει αυτό το μοντέλο, Ντίνα;» αρπάχτηκε η Αδριανή. «Τα περιοδικά που τα βγάζουν άντρες. Ή γυναίκες που σκέφτονται σαν άντρες. Τις προάλλες, το ένθετο μιας κυριακάτικης εφημερίδας είχε εξώφυλλο την Τζόντι Φόστερ με τη λεζάντα “η κυνική κυρία Φόστερ” επειδή λέει ότι είναι ευτυχισμένη και χωρίς άντρα. Αυτά τα μηνύματα μας περνάνε και φτιάχνουν αυτό το θλιβερό μοντέλο. Η γυναίκα λέει στη συνέντευξή της ότι είναι ευτυχισμένη, αλλά την ακυρώνουνε. Όσοχι, κυρά μου, πρέπει να 'σαι δυστυχισμένη γιατί δεν έχεις έναν αντρούλη δίπλα σου. Δεν ξέρεις εσύ. Εμείς ξέρουμε καλύτερα τι σου χρειάζεται. Κι έτσι μας χειραγωγούν όλες μας να κάνουμε το σωστό και το πρόπον, όπως το ορίζουν εκείνοι επειδή τους συμφέρει».

Η Ντίνα δεν περίμενε αυτή την οργισμένη ανάλυση από την Αδριανή. Την έβαλαν σε σκέψεις όλα αυτά, αλλά ήταν δύσκολες, άβολες σκέψεις.

«Ή ζεις ανοίγοντας τον δικό σου δρόμο ή ζεις σύμφωνα με τον δρόμο που θεωρούν οι άλλοι σωστό για σένα», συνέχισε η Αδριανή χτυπώντας το δάχτυλό της στο τραπέζι ελαφρώς δασκαλίστικα.

«Ναι, αλλά ο δικός σου δρόμος μπορεί να έχει πολλή μοναξιά...»

«Βλακείες. Έτσι μας τον παρουσιάζουν για να μας τρομάξουν. Λες κι όλοι όσοι ακολουθούν τον δρόμο που τους έχει χαράξει η κοινωνία μες στην τρελή χαρά και τη συντροφικότητα είναι!»

«Νόμιζα ότι θα με απέτρεπες απ' το να χωρίσω...» είπε μετά από ώρα η Ντίνα.

«Μπα. Ήξερες λίγο-πολύ τι θα σου έλεγα. Γι' αυτό και πήρες εμένα τηλέφωνο». Η Αδριανή έσφιξε το χέρι της Ντίνας για λίγα δευτερόλεπτα.

«Την απόφασή σου την έχεις πάρει. Η ουρά έχει μείνει».

Έλσα

Στο σχολείο γινόταν χαμός. Τα παιδιά μιλούσαν συνεχώς για τα γεγονότα της Παρασκευής συγκρίνοντας εμπειρίες. Στο ευμετάβλητο χρηματιστήριο σχολικής δημοτικότητας, οι μετοχές των παιδιών που τους μίλησε κάποια συσκευή ή αντικείμενο εκτοξεύθηκαν εν μία νυκτί.

Η Έλσα δίσταζε να μιλήσει για την εμπειρία της με τον κομπιούτερ και το εμπιθριπλέιέρ της· δεν ένιωθε άνετα με όλη αυτή την προσοχή στραμμένη πάνω της. Ποτέ δεν ήταν από τα δημοφιλή παιδιά, όχι επειδή ήταν εσωστρεφής ή δύσκολη στο να δημιουργήσει επαφές, αλλά επειδή για πολλά χρόνια ντρεπόταν θανάσιμα για την κατάσταση που επικρατούσε σπίτι της. Μόνο τον τελευταίο ενάμιση χρόνο, που επιτέλους είχε εξαφανιστεί ο πατέρας της και ο οικιακός πόλεμος είχε σταματήσει, ένιωθε κι η ίδια πιο ήρεμη. Ωστόσο, ακόμη δεν καλούσε φίλες σπίτι της· θα της ήταν δύσκολο να εξηγήσει τη σχέση με τον θείο Λευτέρη. Μετά χαράς θα τον παρουσίαζε σαν μπαμπά, αλλά η μαμά της ήταν κάθετα αρνητική.

Τις αντιστάσεις της να μιλήσει για τον κομπιούτερ τις έκαμψε ο Μπόγιαν, ο οποίος το ανέφερε στους φίλους τους. Μεμιάς η Έλσα έγινε το κέντρο της προσοχής των παιδιών που της ζητούσαν να μάθουν τι ακριβώς είχε γίνει με τον κομπιούτερ

που μιλούσε. Σε όλο το σχολείο μόνο σε άλλα δύο παιδιά είχε συμβεί· αντιθέτως, οι περισσότεροι δάσκαλοι και δασκάλες είχαν παρόμοια συμβάντα με ομιλούντα αντικείμενα, που τους ζητούσαν να εκμεταλλευτούν τον παιδαγωγικό τους ρόλο για να προωθήσουν τη λεξική δημοκρατία.

Η Έλσα διηγήθηκε όσα τής είπε ο κομπιούτερ και τους είπε τις οδηγίες που της έδωσε το εμπιθριπλείερ.

«Μου είπε να... να φτιάξουμε εμείς λέξεις».

«Δηλαδή;» ρώτησε η φίλη της, η Μαρία.

«Δηλαδή να... να πάρουμε τις λέξεις που είναι ξένες και να τις κάνουμε ελληνικές».

«Πώς να το κάνουμε αυτό;» ρώτησε ένα αγόρι.

«Δεν ξέρω. Να τις κάνουμε ελληνικές, λέει, όπως έχουμε κάνει το λεμόνι και το φρούτο και... δε θυμάμαι».

«Ρε, το λεμόνι και το φρούτο είναι ελληνικές λέξεις!» φώναξε η Μαρία.

«Όχι, δεν είναι», είπε η Έλσα. «Κι εγώ αυτό νόμιζα αλλά το ίδιο νόμιζα και για το ταξί, μέχρι που ο κύριος μας είπε ότι δεν είναι. Είναι ξένες. Δηλαδή, δεν είναι ακριβώς ξένες γιατί τις χρησιμοποιούμε στα ελληνικά εδώ και *πολλά* χρόνια αλλά τις λέμε ξένες γιατί είναι από άλλες γλώσσες».

«Το φρούτο είναι από άλλη γλώσσα;» ρώτησε ένα αγόρι με δυσπιστία.

«Ναι, έτσι μου είπε, αλλά δε θυμάμαι από ποια».

«Δηλαδή πριν δεν είχαμε φρούτα πριν έρθει το φρούτο στα ελληνικά;»

«Δεν ξέρω, Μανώλη. Εγώ σου λέω τι μου είπε το εμπιθριπλείέρ μου. Μου είπε να τις φτιάξουμε ελληνικές, βάζοντας καταλήξεις και κλίνοντάς τες».

«Το φρούτο είναι ιταλικό», πετάχτηκε η Μαρκέλλα, που ήταν από την Αλβανία και πριν μεταναστεύσει στην Ελλάδα

με τους δικούς της, είχε περάσει ένα χρόνο σ' έναν καταυλισμό λαθρομεταναστών στην Ιταλία.

«Frutto” στον ενικό, “frutti” στον πληθυντικό», είπε προφέροντας το ταυ, διπλό. «Εμείς όμως λέμε “φρούτα” όχι “φρούτι”».

«Αυτό μου ζήτησε το εμπιθριπλέιερ. Να τις κάνουμε πιο ελληνικές», είπε ξανά η Έλσα, προσπαθώντας αλλά μην μπορώντας να θυμηθεί τη λέξη «αφομοίωση» που της είχε πει το εμπιθριπλέιερ.

Τα παιδιά σιώπησαν για λίγο, προβληματισμένα. Δεν ήξεραν πώς να πάνε παρακάτω.

«Το “σιντί” μπορούμε να το κλίνουμε όπως κλίνουμε το “γατί”. Το σιντί, του σιντιού, το σιντί, σιντί. Τα σιντιά, των σιντιών, τα σιντιά, σιντιά!» φώναξε η Μαρκέλλα χαρούμενη με την έμπνευσή της.

«Καλά, αυτό είναι εύκολο», είπε απαξιωτικά ο Κώστας. «Το σιντιπλέιερ όμως πώς θα το πεις; E;»

«Και το εμπιθριπλέιερ», πρόσθεσε η Μαρία.

Ξανά τα παιδιά σώπασαν. Η άτυπη αυτή Ακαδημία Αθηνών σπαζοκεφάλιαζε για το πώς να εξελληνίσει τις λέξεις ξένης προέλευσης, κατά πάσα πιθανότητα με πολύ ανοιχτότερο μυαλό και φυσικό ταλέντο απ' ό,τι σύσσωμη η πραγματική Ακαδημία.

«Και το ντιβιντί μπορούμε να το λέμε ίδιο με το σιντί!» είπε ο Μανώλης, αλλά δεν του έδωσαν σημασία, αφού παραήταν εύκολο.

Λέξη για το σιντιπλέιερ δεν κατάφεραν να βρουν, ούτε και για το εμπιθριπλέιερ, αν και η Μαρία σκέφτηκε το «κασετόφωνο» και κατ' αναλογία πρότεινε το «εμπιθρόφωνο», το οποίο σε μερικά παιδιά άρεσε και σε άλλα όχι. Αυτό που τελικά έκανε το τσούρμιο ήταν να μαζέψουν έναν εκτενή κατάλογο λέξεων και να πάνε στους δασκάλους τους για να ζητήσουν τη γνώμη τους.

«Θέλουμε να τις κάνουμε πιο ελληνικές», είπαν με μεγάλη σοβαρότητα, παραδίδοντας τον κατάλόγό τους, στον οποίο

φιγούραραν κυρίως ουσιαστικά, λιγότερα ρήματα και ελάχιστα επίθετα. Πρώτα-πρώτα ήταν τα δύο πλείερ, που ήταν ψηλά στη γλωσσική καθημερινότητα των παιδιών, το ρινγκ τούν, ο περίφημος, πια, κομπιούτερ, το τρέντι, το σπα, που ήξερε η Μαρία από τη μαμά της που δούλευε γραμματέας σε ένα τέτοιο κέντρο, το μούσλι, το σάντουιτς, τα κορνφλέικς (οι νιαφάδες καλαμποκιού είχαν αποτύχει παταγωδώς, αφού ποτέ δυο λέξεις δε γίνεται ν' αντικαταστήσουν μία), το μόντεμ, το θρίλερ και άλλα πολλά.

Οι βασικές αντιδράσεις των δασκάλων ήταν θυμηδία ή απαξίωση, θαυμασμός ή αδιαφορία. Κάποιοι βρήκαν ενδιαφέρον το αίτημα των παιδιών σαν γλωσσική άσκηση γραμματικής και άδραξαν την ευκαιρία για να κάνουν επανάληψη στις κλίσεις των ουσιαστικών και των ρημάτων. Ήταν λίγοι όμως, αφού για τους περισσότερους η δουλειά τους ήταν μια πληκτική ανάγκη, την οποία απλώς διεκπεραίωναν χωρίς ιδιαίτερο ζήλο.

Ο Γιώργος από τη μία ενθουσιάστηκε με την ιδέα, θεωρώντας την ωραίο παιχνίδι για να περάσει πιο εύκολα η ώρα. Από την άλλη, δεν πίστευε ότι θα είχε κανένα πραγματικό αποτέλεσμα η προσπάθειά τους· το αρτηριοσκληρωτικό σύστημα, μέρος του οποίου ήταν και ο ίδιος, δεν επρόκειτο ν' αλλάξει. Και τρίτον, δεν είχε ιδιαίτερη όρεξη να προβληματιστεί σοβαρά γύρω από τέτοια θέματα. Τελικά, όμως, ο ενθουσιασμός των παιδιών τον κέρδισε· στο κάτω-κάτω, ο Γιώργος πάντα προτιμούσε τον δρόμο της ελάχιστης αντίστασης.

Γι' αυτό και δέχτηκε να την ξαναδεί όταν τον πήρε τηλέφωνο. Πώς τον θυμήθηκε; Είχαν να μιλήσουν τουλάχιστον ένα εξάμηνο, και η τελευταία τους επαφή ήταν κάθε άλλο παρά χαρούμενη.

«Θέλω να μιλήσουμε», του είπε κοφτά. Μετά την αρχική του έκπληξη, απάντησε απλώς: «Ντάξει». Κανόνισαν να βρεθούν το απόγευμα στο κέντρο μετά τη δουλειά της. Ο Γιώργος μόλις που πρόλαβε να πεταχτεί σπίτι και να κάνει ένα γρήγορο ντους και ν'

αλλάξει σώβρακο. Ήταν σίγουρο ότι θα κατέληγαν στο κρεβάτι, όπως κάθε φορά που βρίσκονταν, κι ας έκανε εκείνη πως δε θέλει.

Τη βρήκε να κάθεται στο καφέ και να γράφει σ' ένα μικρό σημειωματάριο.

«Καλησπέρα», τη χαιρέτισε και έσκυψε να τη φιλήσει, αλλά εκείνη γύρισε το πρόσωπό της και το φιλί προσγειώθηκε περίπου στο μάγουλο.

«Καλησπέρα, Γιώργο».

«Καλησπέρα, κοπελάρα μου. Πώς τα πας;» είπε εκείνος και κάθισε χαλαρά πίσω στη μικρή πολυθρόνα.

«Ας τα λέμε καλά».

Ακολούθησε μια σιωπή που δημιούργησε αμηχανία στον Γιώργο. Κανονικά δεν έπρεπε να τον ρωτήσει κι εκείνη πώς τα πήγαινε αυτός; Δε γαμιέται, σκέφτηκε, και πήρε ανάσα για να της πει πώς τα πήγαινε κι ας μην τον είχε ρωτήσει. Τον διέκοψε πριν προλάβει να ξεκινήσει.

«Υπάρχει συγκεκριμένος λόγος που σου ζήτησα να βρεθούμε». Τον κοίταξε έντονα για ένα απειροελάχιστο δευτερόλεπτο και, κατεβάζοντας τα μάτια, συνέχισε:

«Έχουμε χωρίσει εδώ κι έξι μήνες, αλλά αυτό δε λείει τίποτα. Δεν είναι η πρώτη φορά που χωρίζουμε και τα ξαναφτιάχνουμε και ξαναχωρίζουμε και πάει λέγοντας».

Ο Γιώργος έσκασε ένα χαμόγελο που δύσκολα έκρυβε την αυταρέσκειά του. Τον ίδιο δεν τον ενοχλούσε ιδιαίτερα αυτή η κατάσταση. Τη συμπαθούσε, γιατί ήταν η μοναδική γυναίκα που ήθελε να κάνει και άλλα πράγματα μαζί του εκτός από ένα σκέτο κρεβάτι. Βέβαια, την έπιαναν τα ψυχοπλακωτικά της κάθε τόσο και τον έπρηζε, αλλά έτσι ήταν γυναίκες.

«Θέλω αυτή η φορά να είναι η οριστική».

«Το 'χουμε ξαναπεί αυτό, ρε Βίκυ», είπε κάπως κουρασμένα ο Γιώργος.

«Το ξέρω, αλλά δεν πάει άλλο. Τα τελευταία χρόνια είμαι σε μια αίθουσα αναμονής, σαν να περιμένω τη ζωή μου να ξεκινήσει».

«Ε, δεν περνάμε και άσχημα περιμένοντας», αστειεύτηκε ο Γιώργος.

«Εσύ μπορεί, Γιώργο. Εγώ όμως όχι. Αυτή η φορά πρέπει να είναι οπωσδήποτε η οριστική. Δεν αντέχω άλλο αυτό το μπρος-πίσω. Με κρατάει από το να προχωρήσω. Δεν είναι το μόνο, το ξέρω, αλλά είναι μια εκκρεμότητα που πρέπει επιτέλους να κλείσω». Ο τόνος της άρχισε να ανεβαίνει σε ταχύτητα και ένταση, ενώ ένα μικρό τρέμουλο εισχώρησε στη φωνή της. Πόσο φοβόταν ότι θα την εγκατέλειπαν οι λέξεις πριν προλάβει να του πει αυτά που σκεφτόταν.

«Εεε...» κόμπιασε και ξεροκατάπιε. «Σας ικετεύω, βοηθήστε με», είπε από μέσα της. Πήρε βαθιά ανάσα και συνέχισε:

«Είσαι ο μοναδικός άντρας με τον οποίο έχω ευχαριστηθεί τόσο πολύ το σεξ. Είσαι... Μ' έχεις κάνει να νιώσω πράγματα που δεν έχω ξαναιώσει με άλλον. Σ' ευχαριστώ γι' αυτό». Μιλούσε χωρίς να τον κοιτάζει, με το βλέμμα καρφωμένο στο μικρό σημειωματάριο, όπου ήταν καρφιστωμένες λέξεις-κλειδιά, λέξεις που εδώ και χρόνια φτερούγιζαν στο κλουβί του μυαλού της ψάχνοντας την έξοδο.

Ο Γιώργος έγειρε πίσω στην πολυθρόνα του και το χαμόγελο μεγάλωσε στα χείλη του.

«Μόνο μαζί σου έχω νιώσει ασφαλής κι έχω... έχω επιτρέψει στον εαυτό μου ν' αφηθεί και να... να... φτάσω σε οργασμό». Οι τελευταίες λέξεις κουτροβάλησαν από το στόμα της σε χαμηλότερη ένταση.

«Αυτός είναι ο λόγος που κόλλησα μαζί σου. Κάθε φορά μού έλεγα ότι έπρεπε να χωρίσουμε αλλά κάθε φορά δεν άντεχα τον πειρασμό να σε ξαναδώ και να κάνουμε έρωτα».

Ο Γιώργος την άκουγε με ικανοποίηση και χαρά. Δεν ήταν

η πρώτη γυναίκα που τον επαινούσε για τις σεξουαλικές επιδόσεις του –κάθε άλλο– αλλά καμία δεν του είχε πει ότι ήταν ο μοναδικός άντρας που την είχε καταφέρει να χύσει. Ήταν φυσιολογικό να νιώσει θριαμβευτικά. Έχω ταλέντο ο πούστης, είπε στον εαυτό του.

«Όμως... όμως είσαι ο πιο βαρετός άνθρωπος που έχω γνωρίσει στη ζωή μου», συνέχισε η Βίκυ, σηκώνοντας για μια στιγμή το βλέμμα της και αντικρίζοντάς τον.

«Ο πιο βαρετός, ο πιο κενός, ο πιο αδιάφορος, ο πιο ανόητος άνθρωπος που έχω γνωρίσει σε όλη μου τη ζωή».

Το χαμόγελο του Γιώργου κατέρρευσε· οι κόρες των ματιών του μεγάλωσαν.

«Όχι μόνο δεν έχεις κανένα ενδιαφέρον στη ζωή, έχεις τη συναισθηματική ευαισθησία ενός δίχρονου. Ο κόσμος γύρω σου σου είναι απολύτως αδιάφορος. Δεν έχεις κανένα πάθος, ούτε καν με το ποδόσφαιρο, όπως άλλοι άντρες. Στην αρχή το έβρισκα καλό αυτό, μου άρεσε που είσαι τόσο... πώς να το πω; ήρεμος; πράος; ζεν; Αλλά τελικά δεν είναι ηρεμία· είναι απάθεια. Ζεις στον κόσμο σου και αδιαφορείς για τα πάντα και τους πάντες. Τόσα χρόνια βρισκόμαστε, κάνουμε έρωτα κι ανάθεμα κι αν νοιάστηκες ποτέ να μάθεις δυο πράγματα για μένα. Όσες φορές βγήκαμε για σινεμά ή για φαγητό, μόνο για τον εαυτό σου μιλούσες. Ή για ένα σωρό ασήμαντες βλακειές. Συνέχεια! Ακόμα κι όταν σκοτώθηκαν οι γονείς μου –θυμάσαι που σου ζήτησα να βρεθούμε γιατί είχα ανάγκη να σου μιλήσω– τι έκανες εσύ; Σώπασες για λίγο κι ύστερα άρχισες να μιλάς για κάποιο πεθαμένο κατοικίδιο σου ή κάτι τέτοιο».

Η Βίκυ σταμάτησε για μια στιγμή, ζαλισμένη από το ύψος όπου την είχε ανεβάσει το ξέσπασμά της. Ο Γιώργος παρέμενε εντελώς παγωμένος στη θέση του. Η Βίκυ έτρεμε τώρα, αλλά η χιονοστιβάδα είχε ξεκινήσει. Δεν υπήρχε σταματημός πια.

Πήρε βαθιά ανάσα και συνέχισε:

«Δε λέω ότι είσαι κακός άνθρωπος. Δε νομίζω ότι είσαι *ικανός* για κακία. Ούτε υστερόβουλος είσαι. Είσαι όμως ο πιο εγωπαθής άνθρωπος που ξέρω. Κι αυτό κάνει κακό στους γύρω σου. Ζεις στην επιφάνεια, σαν αυτά τα έντομα που μπορούν και περπατούν πάνω στο νερό γιατί είναι πολύ ελαφρά και δε βουλιάζουν. Μιλάς *ασταμάτητα* αλλά δε λες *τίποτα*. Κι όσα λες είναι εντελώς επιφανειακά, εντελώς ανούσια. Γνωρίζομαστε κοντά πέντε χρόνια κι ούτε ένα ουσιαστικό πράγμα δεν ξέρω για σένα».

Μια παρατεταμένη, αγκαθερή σιωπή γέμισε τον χώρο ανάμεσά τους.

«Θ' αναρωτιέσαι γιατί σ' τα λέω όλα αυτά...» είπε πιο σιγανά η Βίκυ. «Γιατί... γιατί έχω κολλήσει μαζί σου κι εσύ δεν καταλαβαίνεις Χριστό απ' ό,τι συμβαίνει γύρω σου. Αποφάσισα να σ' τα πω έξω από τα δόντια γιατί όσες φορές προσπάθησα στο παρελθόν να σου δώσω να καταλάβεις πιο μαλακά και έμμεσα ότι δεν μπορείς να φέρεσαι έτσι, δεν έλεγες ν' ακούσεις. Ίσως άλλες γυναίκες να μην τις πειράζει που δεν τις λαμβάνεις υπόψη, να ευχαριστιούνται το σεξ μαζί σου και να μη θέλουν τίποτα άλλο. Όμως εγώ δεν είμαι σαν τις άλλες. Έχω κι εγώ τα κολλήματά μου και τους φόβους μου και μου κάνεις κακό χωρίς να το ξέρεις.

»Ντρέπομαι που σ' τα λέω γιατί μου έχω πει χιλιάδες φορές απλώς να ξεκόψω, να πάψω να σε παίρνω τηλέφωνο, να μην το σηκώνω όταν με παίρνεις εσύ, αλλά όλο ενέδιδα και ξανά manά απ' την αρχή. Ντρέπομαι για τον εαυτό μου και την αδυναμία μου. Ίσως αν ξεκολλήσεις εσύ να μπορέσω να ξεκολλήσω κι εγώ. Αυτό που έχουμε δεν πάει πουθενά. Εσύ δεν πας πουθενά! Κι εδώ που τα λέμε, ούτε κι εγώ...»

Ξεροκατάπιε και σήκωσε το βλέμμα να τον κοιτάξει. Ήταν

ακόμα μαρμαρωμένος στη θέση του.

«Συγγνώμη αν παραήταν σκληρά αυτά που σου είπα, αλλά δεν έβλεπα άλλη λύση. Εσύ μπορεί να θέλεις να περάσεις τη ζωή σου σε μια αίθουσα αναμονής, με γεια σου με χαρά σου. Όμως εγώ δεν αντέχω άλλο. Δε θέλω να ζω άλλο μες στη σιωπή, να καταπιέζω αυτά που θέλω να πω. Επιτέλους ας μιλήσουμε και τα λόγια μας να μην είναι κούφια!»

Ο Γιώργος συνέχισε να μην αντιδρά.

Η Βίκυ σώπασε. «Γιώργο;» είπε ερωτηματικά μετά από λίγο. «Δεν έχεις να πεις τίποτα;»

Περίμενε λίγο ακόμα. Εκείνος όμως δεν αντιδρούσε. Με τα πολλά, η Βίκυ ξεφύσηξε, έχωσε το σημειωματάριό της στην τσάντα της, άφησε πέντε ευρώ στο τραπέζι και σηκώθηκε.

«Αντίο σου, Γιώργο», είπε, ένα από τα πολλά θυμωμένα, κουρασμένα, κάλπικα αντίο που του είχε πει τα τελευταία πέντε χρόνια. Αυτή τη φορά κάτι τής έλεγε πως ήταν οριστικό.

Αδριανή

Η μάχη για τις λέξεις συνεχίστηκε αμείωτη όλη την εβδομάδα. Την Πέμπτη κατατέθηκε στη Βουλή το νομοσχέδιο και πέρασε με μεγάλη πλειοψηφία, αφού ψήφισαν υπέρ και βουλευτές της αξιωματικής αντιπολίτευσης αλλά και κάποιοι υπερσυντηρητικοί και νεορθόδοξοι του κομμουνιστικού κόμματος.

Έτσι, η Παρασκευή, ακριβώς μία εβδομάδα μετά την επανάσταση των λέξεων, ξημέρωσε με ένα νέο νόμο που α) απαγόρευε τη χρήση ξένων λέξεων σε επίσημα έγγραφα, β) αντικαθιστούσε το ανενεργό Κέντρον Ερεύνης Επιστημονικών Όρων και Νεολογισμών της Ακαδημίας Αθηνών με μια νέα Επιτροπή Γλωσσικής Μέριμνας, η οποία αναλάμβανε το έργο να αντικαταστήσει τις ξένες λέξεις με ελληνικές και εφεξής να εισηγείται μεταφράσεις για όλους τους νεολογισμούς που εισέρχονταν από την αλλοδαπή, γ) προέβλεπε τη στελέχωση του Εθνικού Ραδιοτηλεοπτικού Συμβουλίου με περισσότερα μέλη, τα οποία θα επάνδρωναν μια νέα υπηρεσία επιτήρησης της τηλεόρασης και του ραδιοφώνου για παραβιάσεις του νόμου και σταδιακή εξάλειψη των ξενικών εκφράσεων σε τηλεοπτικές και ραδιοφωνικές εκπομπές αλλά και στη διαφήμιση, και δ) προέβλεπε την επιβολή χρηματικών προστίμων ή διοικητικών κυρώσεων σε παραβάτες.

Σε ένα έθνος που είχε γνωρίσει θανάτους εξαιτίας του γλωσσικού ζητήματος, ένα έθνος όπου άνθρωποι είχαν προπηλακιστεί, απολυθεί και αναγκαστεί σε φυγή εξαιτίας της γλώσσας που μιλούσαν, ένα έθνος του οποίου οι αλλόγλωσσοι υπήκοοί του θεωρούνταν εχθροί, ένα έθνος που είχε προκαλέσει διεθνείς διαμάχες εξαιτίας μίας λέξης, ένα έθνος με σαφή τάση προς την υπερβολή και την έλλειψη ψυχραιμίας ήταν αναμενόμενο να ξεσπάσει γλωσσικός εμφύλιος. Οι τηλεοπτικοί κωμικοί δεν προλάβαιναν να στήνουν σκετσάκια γύρω από τη νέα μανία που είχε καταλάβει τη χώρα· οι πανεπιστημιακοί και οι διανοούμενοι στρατοπέδευσαν σε φανατισμένες επάλξεις, με ελάχιστους νουνεχείς στη μέση να προσπαθούν να συγκεράσουν τις ακραίες απόψεις· οι συντηρητικοί κύκλοι χαιρετούσαν και επαύξαναν· οι προοδευτικοί κατάγγελλαν αυτή την πρωτοφανή λογοκρισία και καταστρατήγηση της ελευθερίας έκφρασης του ατόμου· οι κολλημένοι απλώς διέγνωσαν ακόμη μία προσπάθεια αποπροσανατολισμού του λαού από τα πραγματικά προβλήματα της χώρας, χωρίς να παίρνουν θέση για το θέμα, που κατά εκείνους ήταν ανύπαρκτο· οι πιο κυνικοί προέβλεψαν ότι ο νόμος θα είχε την ίδια άδοξη μοίρα με τον αλήστου μνήμης νόμο για αναγραφή όλων των εμπορικών επιγραφών της επικρατείας με ελληνικούς χαρακτήρες. Ορισμένοι ιστορικοί κατέδειξαν τη διαχρονικότητα της εμμονής του ελληνικού έθνους με τη γλώσσα, ανασύροντας μνήμες από τα «Ευαγγελικά» του 1901, τα «Ορεσטיακά» του 1903, τη «δίκη των τόνων» και την απόλυση του Κακριδή επί Κατοχής· έκαναν χρήσιμους παραλληλισμούς των τότε κοινωνικών αναταράξεων με τη σημερινή κατάσταση αλλά δεν εισακούστηκαν.

Υπήρχαν, ωστόσο, και κάποιοι που δεν τους ένοιαζε εάν ο νόμος ήταν σωστός ή εσφαλμένος, δίκαιος ή άδικος, ρεαλιστι-

κός ή υπερφίαλος. Αυτό που τους έκαίγε ήταν το γεγονός ότι πλέον ήταν νόμος και άρα επηρέαζε τη δουλειά τους.

Στις 9 το πρωί της Παρασκευής η Αδριανή καθόταν με τον δεύτερο καφέ της ημέρας στη μεγάλη αίθουσα συσκέψεων με τα άλλα μέλη της δημιουργικής ομάδας της. Δε θα ήταν μια χαρούμενη σύσκεψη, όπως έδειχναν τα πρόσωπα όλων γύρω στο τραπέζι. Όπως συχνά έλεγε η Αδριανή εμπρηστικά, η μεγαλύτερη διαφορά ανάμεσα σ' ένα διαφημιστή κι έναν καλλιτέχνη ήταν ο βαθμός ελευθερίας. Σε αντίθεση με τον καλλιτέχνη, ο διαφημιστής δημιουργούσε μέσα σε πολυάριθμους περιορισμούς: τις επιθυμίες του πελάτη, τη μεταδοτικότητα του μηνύματος, τον χρηματικό προϋπολογισμό, τα χρονικά όρια του μηνύματος ή το μέγεθος της σελίδας, τις κοινωνικές συνθήκες, τις προθεσμίες και, ίσως τον χειρότερο κυματοθραύστη ιδεών, τη λογοκρισία, τη θεσμική ή τη νομική. Ήταν μια πρόκληση, φυσικά, να μπορείς να δημιουργείς εντός όλων αυτών των περιορισμών, αλλά δεν το έκανε λιγότερο εκνευριστικό.

Η Αδριανή περίμενε να βουλευτούν όλοι και άρχισε:

«Χεστήκαμε κι η βάρκα γέρνει».

Η Ρούλα και ο Κώστας, τα δύο νέα, ηλικιακά και ιεραρχικά, μέλη της ομάδας γέλασαν με την, κυριολεκτικά, παροιμιώδη αμεσότητα της διευθύντριάς τους. Ο Κώστας, ο πιο μικρός, μερικές φορές κόμπλαρε, αλλά η Ρούλα κατασυμπαθούσε τη διευθύντριά της και τη θεωρούσε πρότυπο: δυναμική αλλά όχι ηγεμονική, προσεγμένη αλλά όχι κοκέτα, ερωτική αλλά όχι ξέκωλη.

Επίσης εκνευρισμένη και κουρασμένη. Δεν έφτανε ο ανελέητος φόρτος εργασίας, είχε και τη δυσθυμία του Αλέξη που, για κάποιο ακόμη ανεξήγητο λόγο, εξακολουθούσε να μη μιλιέται. Και τώρα, παρασκευιάτικα, είχε προκύψει αυτός ο κουλός νόμος. Πότε θα έβρισκε λίγο χρόνο να ηρεμήσει;

«Αδριανή, είσαι εντάξει;»

Είχε μιλήσει ο Άγης, ο παλιότερος συνάδελφός της και κάτι παραπάνω. Η Αδριανή ξαφνιάστηκε· είχε αφαιρεθεί. Είδε την έγνοια του γι' αυτή στο βλέμμα του.

«Μια χαρά. Λοιπόν, διαβάσατε τις μαλακίες του νόμου, δε χρειάζεται να τις ξαναπούμε. Αυτό που πρέπει να κάνουμε σήμερα είναι, πρώτον, να δούμε εάν και πώς επηρεάζονται τα διαφημιστικά που έχουμε ήδη *in the pipeline* και, δεύτερον, εάν και πώς χρειάζεται να αναδιαρθρώσουμε τη διαφημιστική μας πολιτική».

«Πάντως, όσο κι αν μας τη σπάει, δεν είναι εντελώς λάθος ο νέος νόμος», είπε ο μεγάλος Κώστας μόλις ολοκλήρωσε η Αδριανή. «Το είχαμε παραχέσει με τις αγγλικούρες σε όλες τις διαφημίσεις. Όχι μόνο στη δική μας εταιρεία συγκεκριμένα, αλλά κυκλοφορείς στην Αθήνα κι αναρωτιέσαι αν είσαι σε αγγλόφωνη αποικία».

«Μόδα είναι», είπε η Νικόλ, με τον κυνισμό που χρωμάτιζε όχι μόνο τη φωνή της αλλά και όλη την προσωπικότητά της. «Θα περάσει, όπως πέρασαν και άλλες».

«Εγώ συμφωνώ», είπε η Ρούλα, η μαθητευόμενη. «Πι χι, τώρα λέμε “θενκς” και “σι γιου” και κάποιιοι γκρινιάζουν ότι χάνουμε τη γλώσσα μας, αλλά εγώ βλέπω τις παλιές ελληνικές ταινίες και τότε όλοι λέγανε “μερσί” και “ωρεβουάρ”. Απλώς τότε ήταν της μόδας τα γαλλικά. Σήμερα είναι τα αγγλικά».

«Κι αύριο μπορεί να είναι τα κινέζικα...» αστειεύτηκε ο μικρός Κώστας.

«Μωρέ, ας είναι και τα μπαχάζα ιντονήζια μεθαύριο», έκοψε η Αδριανή την κουβεντούλα. «*Σήμερα* με νοιάζει τι κάνουμε με τις ξένες λέξεις στις διαφημίσεις μας. Έχουμε δύο accounts που επηρεάζονται. Το ένα είναι το σοκολατούχο ρόφημα που τόσο χαρήκαμε όταν βρήκε η Ρούλα εκείνο το καταπληκτικό “ανφάς / αν πεις”, και το άλλο είναι τα τσιγάρα με το νέο πακέτο χωρίς γωνίες».

«Δηλαδή, χρειάζεται να ξαναστήσουμε και τα δύο διαφημιστικά;» ρώτησε με αγωνία ο μεγάλος Κώστας.

«Όλο το concert», παρενέβη η Μαργαρίτα. «Μίλησα ήδη με τους πελάτες και τους ενημέρωσα για την ανάγκη αλλαγής. Για το γάλα παίρνουμε παράταση μέχρι τις 30 Οκτωβρίου και για τα τσιγάρα... μισό λεπτό να δω... πάλι μέχρι τις 30 Οκτωβρίου».

«Δηλαδή δύο εβδομάδες μόνο;» ρώτησε εναγωνίως ο Κώστας.

«Έχουμε περάσει και χειρότερα», μουρμούρισε η Νικόλ.

Αυτό ήταν το σύνθημα για να στρωθούν στη δουλειά. Η υπόλοιπη σύσκεψη αναλώθηκε με νέες προτάσεις και ιδέες για τα δύο διαφημιστικά. Μετά από ένα τετράωρο, αρκετούς καφέδες και περισσότερα τσιγάρα, διέκοψαν για ένα μισάωρο διάλειμμα. Όλοι σηκώθηκαν να ξεπιαστούν, να πάνε τουαλέτα ή να κάνουν τηλεφωνήματα. Η Αδριανή παρέμεινε καθισμένη, κοιτάζοντας τα χαρτιά με τις σημειώσεις που είχε κρατήσει. Ο Άγης την πλησίασε από πίσω και ακούμπησε τα χέρια του στους ώμους της, κάνοντάς της μασάζ.

Η Αδριανή αναστέναξε με ανακούφιση κι έκλεισε τα μάτια.

«Όλα καλά;» τη ρώτησε.

Η Αδριανή τού έπιασε το χέρι και το έσφιξε.

«Όχι, ρε Άγη. Σκατά είμαι. Τα έχω παίξει με τη δουλειά, δεν αντέχω άλλο. Είναι μέσα Οκτωβρίου και χρειάζομαι διακοπές. Αυτές που πήγα τον Αύγουστο μου φαίνονται λες και ήταν πρόπερι».

«Με τον Αλέξη καλά;»

«Πουτάνα είσαι», του είπε τρυφερά η Αδριανή και τον τράβηξε να καθίσει δίπλα της. Πιο παλιά έκαναν κολλητή παρέα, αλλά από τότε που η Αδριανή τα έφτιαξε με τον Αλέξη κι ο Άγης με τον Αντώνη δεν είχαν πολύ ελεύθερο χρόνο για τη φιλία τους. Ήταν κι οι δυο τους σκυλιά στη δουλειά.

«Ακούω».

«Τι να σου πω, μωρέ Άγη. Ώρες-ώρες δεν τον καταλαβαίνω καθόλου. Μια βδομάδα τώρα είναι αμίλητος. Κάτι τού φταίει αλλά δε μου λέει».

«Απ' το πάρτυ του; Εγώ δεν παρατήρησα τίποτα εκείνο το βράδυ».

«Ακριβώς μετά το πάρτυ. Έχει τις μαύρες του. Υποψιάζομαι κάτι, αλλά δεν τολμώ να του το αναφέρω. Είμαι σχεδόν σίγουρη ότι έχει πάθει κρίση μέσης ηλικίας. Νιώθει αποτυχημένος. Δε μου έχει πει κάτι συγκεκριμένο, αλλά από διάφορα που λέει τον τελευταίο καιρό τον έχω μυριστεί. Και φοβάμαι μήπως πάει και κάνει καμιά κουταμάρα από τον φόβο του».

«Τι κουταμάρα;»

«Τι κουταμάρες κάνετε οι άντρες όταν σας πίνουν τα διαόλια ότι σας έχουν πάρει τα χρόνια;»

«Ο Αλέξης;» είπε με δυσπιστία ο Άγης. «Δεν είναι τέτοιος άνθρωπος. Περιμένεις να τον δεις με κόκκινο καμπριολέ και κάνα ξέκωλο πιπίνι από δίπλα;»

«Ξέκωλο όχι, γιατί είναι και της ιντελιγκέντσιας, τρομάρα του, αλλά κάνα σπουδαγμένο, δηθενούά κοριτσούδι ναι».

Ο Άγης έβαλε τα γέλια, αλλά η Αδριανή δε γέλασε.

«Να δω τον Αλέξη να νεανίζει με καμιά ξανθιά χαζογκόμενα...»

Η Αδριανή τον κοίταξε με προσποιητή ενόχληση.

«Γιατί, μωρέ, εσύ τι έκανες με τον... πώς τον λέγανε, εκείνο το ανήλικο;»

«Καταρχάς, δεν ήταν ανήλικος. Είκοσι δύο ήταν. Και δεν έκανα το ίδιο. Τον γούσταρα επειδή ήταν και γαμώ στο κρεβάτι».

«Σώωπα! Κι εγώ που νόμιζα ότι τον γούσταρες για το μυαλό του», κούνησε το κεφάλι της η Αδριανή. «Γκέι στρέιτ, τα ίδια είστε».

«Γιατί δεν του μιλάς;»

«Τι να του πω; “Νιώθεις αποτυχημένος και θα με παρατήσεις για καμιά μικρούλα που θα σε κάνει νιώσεις γαμιάς;”»

«Ακριβώς αυτό σκεφτόμουν! Μπράβο, βρε Αδριανή!» την πείραξε χτυπώντας τη στην πλάτη. «Παιδί μου, απ' όσο τον ξέρω ο Αλέξης δεν ανησυχεί αν τον έχουν τον πάρει τα χρόνια από άποψη ανδρισμού αλλά από άποψη επαγγελματικής αποτυχίας».

«Έχει όνειρα και φοβάται να τα κυνηγήσει», είπε η Αδριανή.

«Καθίστε λίγο να τα πείτε. Θα βρεις τον τρόπο να τον ανοίξεις και να τον βοηθήσεις να πάει παραπέρα».

Η Αδριανή αναστέναξε.

«Δίκιο έχεις. Κι αυτό ακριβώς μου τη σπάει. Πότε; Πότε, γαμώ την πουτάνα μου, πότε θα βρω χρόνο να βρεθούμε λίγο και να κουβεντιάσουμε σαν άνθρωποι, που τρέχω σαν τον Βέγγο μέρα-νύχτα;»

Η τελευταία της εναγώνια κραυγή χτύπησε μια ευαίσθητη χορδή και στον Άγη. Κι εκείνος είχε ελάχιστο χρόνο για να περνάει με τον σύντροφό του, ο οποίος ως δάσκαλος λυκείου είχε πολύ περισσότερο χρόνο στη διάθεσή του και συχνά του έκανε παράπονα που όλο δούλευε.

«Δε μας έφταναν όλα αυτά, την κάτσαμε κιόλας μ' αυτόν τον κωλονόμο, άντε να ξεμπερδέψουμε τώρα...» συνέχισε η Αδριανή με τον ίδιο απογοητευμένο τόνο. «Όλα τα είχαμε, οι λέξεις που θέλουν δικαιώματα μας λείπανε!»

Ακολούθησε μια σιωπή, με τον καθένα να σκέφτεται τα δικά του. Στο τέλος ο Άγης είπε:

«Πάντως, έχουν δίκιο οι λέξεις».

«Τι πράμα;»

«Λέω, έχουν δίκιο οι λέξεις. Οι λέξεις είναι παραπάνω από σκέτες λέξεις. Είχα...» κόμπιασε για μια στιγμή κι όταν συνέχισε, η φωνή του είχε χαμηλώσει. «Είχα ένα μήνυμα στο πάλμτοπ μου την περασμένη Παρασκευή. Από το ίδιο το πάλμτοπ, όπως με την τηλεόραση και τις άλλες συσκευές. Με παρακα-

λούσε να εκμεταλλευτώ τη θέση μου για να βοηθήσω τις λέξεις και επικαλέστηκε τη δική μου προσωπική ιστορία».

«Ποια δική σου ιστορία;».

Σκοτείνιασε το βλέμμα του Άγη και για μια στιγμή ήταν σαν να ζυγιάζει μέσα του κάτι.

«Το πάλμτοπ μού θύμισε ότι η γλώσσα δεν είναι μόνο ένας τρόπος να περιγράφουμε αυτό που αισθανόμαστε ή βλέπουμε αλλά ότι σε μεγάλο βαθμό *δημιουργεί* το τι αισθανόμαστε και βλέπουμε».

«Ε, όχι και το δημιουργεί», διαφώνησε η Αδριανή.

«Δε μιλάω θεωρητικά, Αδριανή. Έχω νιώσει στο πετσί μου πώς μ' επηρέασαν οι λέξεις στη ζωή μου, πώς με κατασκεύασαν». Η φωνή του χαμήλωσε και άλλο.

«Ήμουν έξι χρονών. Πρώτη τάξη του Δημοτικού. Ήμουν πολύ χαρούμενος που πήγαινα σχολείο, γιατί ζήλευα την αδερφή μου, που πήγαινε Τετάρτη, αλλά εγώ έμενα σπίτι. Κάποια πρωτάκια κλαίγανε που αποχωρίζονταν τη μαμά τους, κάποια κάθονταν πιο μαζεμένα μέχρι να ξεθαρρέψουν και κάποια ήταν πιο άφοβα και ήθελαν να κάνουν φίλους. Ήμουν ένα από αυτά. Πήγαινα στους συμμαθητές μου και τους έλεγα να παίζουμε. Ήμουν κατενθουσιασμένος.

»Πρέπει να ήταν μια από τις πρώτες μέρες, σε κάποιο διάλειμμα. Η αδερφή μου έπαιζε με τις φίλες της λάστιχο, και πήγα να παίζω κι εγώ, όπως στο σπίτι που παίζαμε οι δυο μας βάζοντας το λάστιχο σε μια καρέκλα. Κάποια στιγμή ένα αγόρι με είπε αδερφή. Δεν ήξερα τι σημαίνει, αλλά ήξερα ότι μου είχε πει κάτι κακό. Κάτι που δεν έπρεπε να είμαι. Δε θυμάμαι αν ήταν η πρώτη φορά που με κράζανε, αλλά θυμάμαι το ανυπόφορο αίσθημα ντροπής. Δεν ξανάπαιξα λάστιχο.

»Όμως αυτό δε μ' έσωσε. Μακάρι να έφταιγε το λάστιχο. Μάλλον φαινότανε ότι ήμουν διαφορετικός αλλά δεν ήξερα τι

ήταν αυτό που μ' έκανε διαφορετικό για να το σταματήσω. Ό,τι κι αν έκανα, απλά και μόνο που περπατούσα ή διάβαζα ή καθόμουνα, τα αγόρια με κοροΐδευαν. Και μόνο που ανέπνεα, αρκούσε για ν' αρχίσουν τα πειράγματα. “Ο Άγης είναι αδερφή”, “ο Άγης είναι κορίτσι”, “Αγίτσα, πού είναι οι κούκλες σου” και άλλα τέτοια. Καλά-καλά δεν ήξερα τι σημαίνανε αυτές οι λέξεις, τι ξέραμε από σεξ τότε, αλλά κατάλαβα ότι δεν ήμουν σαν τ' άλλα αγόρια, και τα παιδιά φροντίζανε να μου το θυμίζουν συνεχώς με τον βάνουσο τρόπο που έχουν τα παιδάκια.

»Εννοείται πως απομονώθηκα, ειδικά απ' τ' αγόρια που ήταν πολύ βίαια. Με κοροΐδευανε, με χτυπούσανε, με μιμόντουσαν, ξέρεις, ειρωνικά, με κουνήματα και σπασίματα, δείχνοντάς μου έναν Άγη που δεν ήμουν, σαν παραμορφωτικός καθρέφτης που με έδειχνε γελοίο και άξιο περιφρόνησης. Ξέρεις πώς είναι να σε κατηγορούν για κάτι που είναι τόσο βαθιά στη φύση σου που δεν ξέρεις καν πώς να το κρύψεις;

»Αυτές οι λέξεις, “συκιά”, “πούστης”, “αδερφή”, με συνόδεψαν σε όλη μου την παιδική και εφηβική ηλικία. Και έγινα αυτό που έλεγαν. Προς Θεού, όχι με την έννοια ότι δεν ήμουν ομοφυλόφιλος κι έγινα επειδή με έκραζαν, αλλά έγινα η αδερφή που περιέγραφαν. Οι απαξιωτικές λέξεις που μου εκσφενδόνιζαν περιείχαν την ιδέα του τι σημαίνει να είσαι γκέι: κάτι άθλιο, δυστυχημένο και ανώμαλο. Μου δημιούργησαν μια φριχτή πραγματικότητα για το τι σημαίνει ομοφυλόφιλος. Με σημάδεψαν».

Η Αδριανή τον κοίταζε χωρίς να μιλάει. Θυμήθηκε τη φίλη της τη Νατάσσα στη Γ' Γυμνασίου και το πώς από μια ηλίθια παρεξήγηση της βγήκε το όνομα ότι ήταν εύκολη. Δε θέλουν και πολύ να διαδοθούν τέτοιες φήμες στο σκληρό περιβάλλον των παιδιών. Πες πες πες, τσούλα η Νατάσσα, εύκολη η Νατάσσα, τον παίρνει η Νατάσσα, τελικά η Νατάσσα κατέληξε να γίνει

αυτό που της προσήπταν. Στη δική της περίπτωση, η περιγραφή όντως την κατασκεύασε.

«Οι λέξεις κατασκευάζουν τη σκέψη μας, τα συναισθήματά μας, το ποιοι είμαστε. Χρειάστηκε να κάνω πολλή δουλειά μέσα μου για ν' αλλάξω το κακό, αρνητικό περιεχόμενο αυτών των λέξεων και να το αντικαταστήσω με ένα άλλο, δικό μου».

Η Αδριανή έγνεψε με τρυφερότητα. Θυμήθηκε ότι είχαν μιλήσει παλιότερα γι' αυτό, όταν ο Άγης είχε ξεκινήσει ψυχοθεραπεία για να ξεπεράσει τη λεκτική βία που είχε υποστεί μικρός. Για μια στιγμή αναλογίστηκε ποιες λέξεις είχαν σημαδέψει την ίδια στη ζωή της, αλλά μπήκαν με φούρια στην αίθουσα η Μαργαρίτα με τη Ρούλα.

«Η μικρή κατέβασε κι άλλο παπά!» ανακοίνωσε θριαμβευτικά η Μαργαρίτα. «Καθόμασταν και κάναμε ☹... ε... κάναμε ☹»

Μια έκφραση απόλυτης σύγχυσης ζωγραφίστηκε στο πρόσωπο της Μαργαρίτας, σαν να μην καταλάβαινε. Κούνησε το κεφάλι της και συνέχισε:

«Καπνίζαμε και μιλάγαμε για το γάλα κι εγώ είπα ότι με τόσα γάλατα που κυκλοφορούν στην αγορά είναι δύσκολο πια να τα ξεχωρίσεις. Κι η Ρούλα είπε ότι μπορούμε να τα παρουσιάσουμε σαν *γάλα*-ξία, όπου το δικό μας θα είναι ένα καινούργιο, πολύ λαμπρό αστέρι. Και μάλιστα να το κάνουμε σαν ☹» Πάλι κόμπιασε, κι η έκφραση σύγχυσης απλώθηκε ξανά στο πρόσωπό της. Η Ρούλα την κοίταξε και συνέχισε εκείνη:

«Σαν... πώς το λένε, αχ, εδώ την έχω τη λέξη και δε μου βγαίνει! Ξέρετε, μωρέ, επιστημονική φαντασία; Εκείνη τη σειρά που έδειχνε παλιά η τηλεόραση;» Κι η Ρούλα είχε την ίδια έκφραση νοητικής σύγχυσης, σαν να μην καταλάβαινε τι γινόταν.

«Ξέρετε ποια λέω, όλοι τη βλέπαμε, αυτή με το “*To boldly go where no man has gone before...*”»

«Α ναι! Το...» είπε ο Άγης, αλλά ούτε κι εκείνος μπορούσε να το βρει.

«Θα 'χουμε ένα ☞..., πώς το λένε, ένα... *spaceship*, με την Ουχούρα στο... στο ☞ κοίτα να δεις τώρα, αυτό το μηχάνημα που βλέπεις αν έρχεται άλλο σκάφος και θα τους πει ότι βλέπουν ένα νέο αστέρι, το δικό μας γάλα, και να προσγειωθούν εκεί ή κάτι τέτοιο».

«Δεν είναι κακή ιδέα», σχολίασε η Αδριανή.

«Καθόλου κακή», συμφώνησε ο Άγης.

Η Ρούλα έλαμψε από περηφάνια.

«Μου ήρθε την ώρα που ήμουν στην ☞ –δεν το πιστεύω αυτό– ξέρετε στην ☞ στη... χέστρα», είπε κοκκινίζοντας.

«Στον θρόνο των καλών ιδεών», αστειεύτηκε η Μαργαρίτα.

«Μάζεψε και τους άλλους», της είπε η Αδριανή. «Επιτέλους, προχωράμε. Ρούλα, ☞» Τώρα κόμπιασε η Αδριανή, μην μπορώντας να πει αυτό που ήθελε. «Εεε... Συγχαρητήρια! Το γάλα φαίνεται πως σ' εμπνέει».

Η Ρούλα κοκκίνισε και άλλο. Δεν ήταν το γάλα που την ενέπνεε· ήταν η διευθύντριά της.

Αλίκη

«Έχεις αλλάξει πολύ».

«Εσύ πάλι καθόλου».

Η Αλίκη Μπαρμπανάση και ο Βασίλειος Χάνος κάθονταν στο γραφείο της, την επομένη της ψήφισης του νομοσχεδίου. Είχαν να ειδωθούν πολλά χρόνια και ήταν αλήθεια πως η Αλίκη είχε αλλάξει από την τελευταία φορά που την είχε δει ο Χάνος στην κηδεία του άντρα της. Δεν ήταν μόνο το πέρασμα του χρόνου και τα σημάδια που είχε αφήσει αλλά, στην περίπτωση της Αλίκης, η αναγέννησή της μέσα από τη δουλειά της, που της είχε προσδώσει μια γοητεία και έλξη που δεν είχε να κάνει με την ομορφιά αλλά πήγαζε από τη δύναμη και τη σιγουριά για τον εαυτό της. Λένε πως η ισχύς ομορφαίνει τους άντρες, αλλά το ίδιο ισχύει και για τις γυναίκες.

Για πρώτη φορά ο Χάνος ένιωσε να χάνει τα λόγια του μπροστά στο διαπεραστικό, σίγουρο βλέμμα αυτής της γυναίκας.

«Παρακολουθώ την πορεία σου όλα αυτά τα χρόνια...» είπε τελικά με αμηχανία.

Η Αλίκη αρκέστηκε να χαμογελάσει, όμως το χαμόγελό της δεν πρόδιδε τίποτα. Ήταν εκπαιδευμένη σε αυτό.

Εκείνη τη στιγμή χτύπησε η πόρτα και μπήκε η γραμματέας της Αλίκης, φέρνοντας έναν καφέ κι ένα ποτήρι νερό στον

Χάνο. Η Αλίκη έστρεψε ξανά το βλέμμα της στον επισκέπτη της. Του χαμογέλασε ευγενικά αλλά δε μίλησε. Δεν ήθελε να τον διευκολύνει. Όχι πριν της αποκαλύψει τι τον είχε φέρει στην πόρτα της μετά από μια απουσία είκοσι τόσων χρόνων.

Ο Χάνος καθάρισε τον λαιμό του και ήπιε μια γουλιά νερό.

«Σκεφτόμουν από καιρό να έρθω να σε δω αλλά...» Το μετάνιωσε με το που το είπε· πρώτον γιατί δεν ήταν αλήθεια και δεύτερον το «αλλά» παραήταν προσωπικό.

«Τέλος πάντων», βιάστηκε να προσθέσει για να γλιτώσει από την αμηχανία που φούντωνε μέσα του. «Ήρθα να σε δω επειδή έχω κάτι να σου προτείνω. Όχι εσένα προσωπικά, αλλά μέσω της επαγγελματικής σου θέσεως».

Η έκφραση της Αλίκης δεν άλλαξε καθόλου, όμως ένας παρατηρητικός θεατής ίσως να έβλεπε ότι τα δάχτυλά της είχαν αρχίσει να πασπατεύουν το χρυσό δαχτυλίδι που φορούσε, σημάδι εκνευρισμού. Ήταν πλέον σίγουρη: άλλος ένας παλιός γνωστός που είχε έρθει για ρουσφέτι. Πήρε ανάσα και ετοιμάστηκε να πει το συνηθισμένο ευγενικό πλην αποτρεπτικό λογύδριο που είχε για τέτοιες περιπτώσεις, όμως ο Χάνος την πρόλαβε:

«Μην πάει ο νους σου σε τίποτα ≠ εεε... χάρες και τέτοια. Δεν ήρθα για αυτό. Όχι, καμία σχέση. Ο λόγος που ήρθα είναι ο νέος νόμος».

Αυτή τη φορά η Αλίκη δεν μπόρεσε να κρύψει την έκπληξή της. Ήταν το τελευταίο που περίμενε.

«Ακούω», αρκέστηκε να πει.

Κι έτσι ο Χάνος ξεκίνησε να της αναλύει την ιδέα του Στάθη για τη διάσωση της γλώσσας και την εκούσα-άκουσα σύμπραξη του μεγαλοεκδότη. Όταν τελείωσε, ο καφές του είχε κρυώσει, και η Αλίκη είχε γείρει στη μαύρη δερμάτινη πολυθρόνα της. Φαινόταν σκεπτική.

«Πιστεύουμε πως είναι μια εξαιρετικά ευοίωνη συγκυρία και πως έχουμε πατριωτικό καθήκον να ενεργήσουμε», πρόσθεσε σαν κατακλείδα.

Η Αλίκη παραήταν έμπειρη πολιτικά για να αποκαλύψει τις σκέψεις της.

«Ομολογουμένως, είναι ενδιαφέρουσα πρόταση, Βασίλη. Γιατί όμως πιστεύεις ότι ο υπουργός θα θελήσει να εμπλακεί σε αυτό το... ας πούμε σχέδιο;»

«Μα φυσικά για να εξασφαλίσει την επιτυχία του νόμου του!» είπε ο Χάνος, δηλώνοντας το προφανές, κατ' αυτόν.

«Προφανώς», είπε η Αλίκη, αν και για εκείνη δεν ήταν καθόλου προφανείς οι πολιτικές προτεραιότητες που θα έπρεπε να έχει ο υπουργός. Χαμογέλασε ευγενικά και έγειρε πάνω απ' το γραφείο της.

«Θα ενημερώσω τον υπουργό για την πρόταση της ομάδας σας και θα μείνουμε σε επικοινωνία».

Ο Χάνος φάνηκε να απογοητεύεται.

«Αλίκη, ήρθα ειδικά σ' εσένα επειδή... ξέρεις...» δίστασε.

«Γεράσαμε, Βασίλη, πάνε αυτά, ποιος τα θυμάται;» βιάστηκε να πει, σε μια προσπάθεια να αποφύγει μια περιήγηση στο απροσδόκητα αναστημένο παρελθόν.

«Εσύ με τι ασχολείσαι τώρα;»

«Εγώ...» ξεκίνησε να πει ο Χάνος, αποκαρδιωμένος με την απότομη αλλαγή θέματος. «Εγώ... ξέρεις. Με το βιβλιοπωλείο παλαιών βιβλίων που αγόρασα απ' τον θείο μου τότε που φύγαμε απ' τη Λάρισα με τη μακαρίτισσα τη μάνα μου».

«Α, μάλιστα! Πάντα έτρεφες μεγάλη αγάπη για τα βιβλία».

«Κι εσύ, απ' ό,τι θυμάμαι».

«Είναι αλήθεια, αν και τα τελευταία χρόνια δε μου μένει πολύς χρόνος για διάβασμα λόγω επαγγελματικών υποχρεώσεων», είπε η Αλίκη.

«Κακώς. Τα βιβλία είναι ζωή!» είπε με το συνηθισμένο καθέδρας ύφος του.

Ή πάλι διαφυγή απ' τη ζωή, σκέφτηκε αλλά δεν είπε η Αλίκη, φέρνοντας στον νου της την παλιά γνωριμία τους. Για μια στιγμή, το πολιτικό της προσωπίο εξαφανίστηκε, αφήνοντας να φανεί μια άλλη Αλίκη, λιγότερο δυνατή, λιγότερο σίγουρη, παλιά και ξεχασμένη. Μια Αλίκη που η τωρινή Αλίκη χαιρόταν που είχε εξαφανιστεί στη λήθη.

«Να μη σε κρατάω άλλο. Ξέρω ότι είσαι πολυάσχολος άνθρωπος», είπε ο Χάνος και σηκώθηκε όρθιος, μην αντέχοντας τη σιωπή. Σηκώθηκε και η Αλίκη και του έδωσε το χέρι. Ο Χάνος τής το έσφιξε θερμά και ύστερα έβαλε το χέρι του στην εσωτερική τσέπη του σακακιού του και έβγαλε μια κάρτα του.

«Ορίστε η ☞, η ☛...» Ήταν παράξενο, αλλά δεν μπορούσε να πει τη λέξη. Προς στιγμή μπερδεύτηκε.

«Θα σε ειδοποιήσω μόλις μιλήσω με τον Υπουργό», είπε η Αλίκη παίρνοντας την κάρτα. Ακολούθησε μια σύντομη παύση κι ύστερα πρόσθεσε: «Χάρηκα που τα ξανάπαμε». Αυτό το εννοούσε, αν και δεν ήταν σε θέση να πει γιατί ακριβώς.

«Μη χαθούμε», είπε ο Χάνος ανοίγοντας την πόρτα.

«Όχι. Καλό σου μεσημέρι, Βασίλη».

Η Αλίκη κάθισε στην πολυθρόνα της και έφερε τα χέρια της μπροστά στο στόμα της σε σχήμα πυραμίδας. Ήταν μπερδεμένη. Από τη μία η αστεία, σχεδόν μυθιστορηματική πρόταση της Ελλήνων Εγέρσεως, από την άλλη αυτή η ουρανοκατέβατη επανεμφάνιση του Βασίλη στη ζωή της, που είχε αναστατώσει το καλά τακτοποιημένο παρελθόν της. Τέλος πάντων, αυτό μπορούσε να περιμένει, κατέληξε, σηκώνοντας το τηλέφωνο και λέγοντας στη γραμματέα της να έρθει μέσα. Ήταν συνηθισμένη στο ν' αφήνει την προσωπική της ζωή να περιμένει· δεν υπήρχε και πολλή.

«Βρες μου, σε παρακαλώ, τον Βαγγέλη Κωστάρη και κλείσε ένα ☞... ένα ☞...» Τι στο καλό είχε πάθει, δεν μπορούσε να βρει τη λέξη. Κούνησε το κεφάλι της εκνευρισμένη. «Πες του ότι θέλω να τον δω το συντομότερο, εντάξει;»

«Εντάξει», είπε η γραμματέας και έκανε να φύγει, αλλά ξαναγύρισε.

«Α, ήρθανε κάτι ☞... κάτι ☞... πώς τα λένε, ξέρετε τι θέλω να πω, καλέ τι έπαθα; Ήρθανε αυτά τα χαρτιά που στέλνεις με ☞... Μπα σε καλό μου!» μονολόγησε η γραμματέας και έκανε μεταβολή ενώ σταυροκοπιόταν.

Η Αλίκη την κοίταξε χωρίς να καταλαβαίνει. «Καλά, φέρ' τα, ό,τι κι αν είναι. Και πού 'σαι; Φτιάξε μου κι εμένα ένα ☞-». Άξαφνα τα μάτια της γούρλωσαν. Δεν μπορούσε να πει τη λέξη!

Βίκυ

Βγαίνοντας από το καφέ κι αφήνοντας τον Γιώργο αποσβλωμένο στη θέση του, η Βίκυ ένωσε όπως πρέπει να νιώθουν αυτές οι γυναίκες που δείχνει η κάμερα να απομακρύνονται με σιγουριά, κομψότητα και απaráμιλλο στυλ αφού είπαν μια φοβερά αποστομωτική ατάκα. Της ήταν μια οικεία εικόνα από ταινίες και συνάμα απόλυτα ξένη για την ίδια.

Κάτι πρωτόγνωρο μέσα της την τρώμαζε και συγχρόνως την ενθουσίαζε τρελά. Ένωθε μια ανεξήγητη ευφορία, σαν να είχε πει παραπάνω. Της έφερνε ζάλη. Μα τα είπε στ' αλήθεια όλα αυτά; Βγήκαν απ' το στόμα της; Άδειασε επιτέλους το κεφάλι της απ' όλα τα λόγια που έκαναν τόση φασαρία μέσα της, κρίζοντας να βγουν; Δεν το πίστευε...

Περπάτησε άσκοπα για ώρα μέχρι να καταλαγιάσει κάπως αυτός ο τρελός καλπασμός της καρδιάς. Κι ύστερα, χωρίς να μπορεί να πει πώς και γιατί, πήρε μια απόφαση που ήταν εντελώς ξένη για τον χαρακτήρα της. Σταμάτησε ένα ταξί και είπε να την πάει χαμηλά στη Ζωοδόχου Πηγής.

«Θα του μιλήσω», είπε από μέσα της. «Θα του μιλήσω. Θα του το πω», έλεγε και ξανάλεγε, σαν ξόρκι που θα την έφερνε στην απαραίτητη πνευματική κατάσταση για να πετύχει τον στόχο της. «Τι είναι το χειρότερο που μπορεί να συμβεί; Ν'

αδιαφορήσει; Να μου ρίξει χυλόπιτα; Τουλάχιστον, δε θα 'χω μείνει άπραγη».

Το ταξί την άφησε στην Ακαδημία. Περπατώντας προς το τυροπιτάδικο, η Βίκυ συνειδητοποίησε ότι το βήμα της έχανε τον δυναμικό ρυθμό του. Όσο πλησίαζε, τα πόδια της έμοιαζαν να βαραίνουν.

«Υπόσχομαι να τηρήσω τη συμφωνία μας», είπε η Βίκυ, αγνοώντας ότι μιλούσε και πάλι μεγαλόφωνα. «Θα σας χρησιμοποιώ ακριβώς όπως θέλετε, με πληθυντικό και πτώσεις και όλα. Μονάχα βοηθήστε με να πω αυτά που θέλω. Με τον Γιώργο έβαλα ένα τέλος. Μ' αυτό τον άντρα θέλω να κάνω μια αρχή».

Με κουράγιο δανεισμένο από μια μονομερώς συμφωνημένη συμμαχία, η Βίκυ έφτασε στο τυροπιτάδικο. Δεν είδε κανέναν κι αμέσως απογοητεύτηκε φριχτά· το θάρρος της ξεφούσκωσε και της ήρθε να σωριαστεί εκεί που βρισκόταν στο βρόμικο πεζοδρόμιο. Την επόμενη όμως στιγμή, ο άντρας εμφανίστηκε πίσω από τον πάγκο όπου ήταν σκυμμένος.

«Καλησπέρα», είπε και χαμογέλασε.

«Καλησπέρα», είπε η Βίκυ, ζαλισμένη από αυτό το ιλιγγιώδες σκαμπανέβασμα συναισθημάτων.

«Πώς από δω τέτοια ώρα;» τη ρώτησε.

Ήταν φιλικός; Τυπικός; Ενθαρρυντικός; Αδιάφορος; Πάσχιζε η Βίκυ να αποκωδικοποιήσει τις λέξεις του, το νόημα πίσω από αυτές, τον τόνο της φωνής του, την έκφραση του προσώπου του, τη στάση του σώματός του, ελπίζοντας να βρει κάπου να πιαστεί για να τολμήσει αυτό το άλμα.

«Σήμερα έχω <... έχω <... (πού πήγε η λέξη;) δε δουλεύω σήμερα και κατέβηκα για ψώνια. Περνούσα από δω και μου ήρθε (πεινά, πες του ότι πείνασες) να περάσω να πω ένα γεια (Παναγίτσα μου, τι είπες;)».

«Καλά έκανες». Χαμογελούσε. Τα χέρια του –αυτά τα με-

γάλα χέρια με τις τριχίτσες στα δάχτυλα, που αμέτρητες φορές τα κοίταζε να πιάνουν τυρόπιτες και μπουγάτσες και σάντουιτς με τη λαβίδα και να τις βάζουν σε σακουλάκια, τα χέρια που μια φορά είχε αγγίξει καθώς έπαιρνε την τυρόπιτα που της έδινε, δυο χιλιοστά δέρματος που της είχαν μεταδώσει ηλεκτρική εκκένωση— ήταν ακουμπισμένα στον πάγκο· τα μάτια του αδιαπέραστα — ή μάλλον η Βίκυ δεν ήξερε να τα διαβάσει, ελάχιστα μάτια είχε κοιτάξει στα ίσια στη ζωή της, χωμένη όπως ήταν πάντα στα βιβλία, μακριά από τα τρομερά, ποθητά βλέμματα. Ήταν τόσο ωραίος που την έκανε να πονάει, λες κι η ομορφιά του ήταν χέρι που της έσφιγγε το στήθος από μέσα. Τα χείλη του —ήθελε να κατασκηνώσει πάνω τους— ανεπαίσθητα ανοιχτά, ανάμεσα σε χαμόγελο και δισταγμό σαν να ετοιμαζόταν να πει κάτι. Τώρα, Βίκυ!

«Εσύ δουλεύεις μέχρι αργά;» Οι λέξεις ήταν οι σωστές, αλλά η φωνή γκρεμοτοακίστηκε να της πει. Τα γόνατά της απειλούσαν να πάψουν να την κρατάνε.

«Μπα, σε κάνα μισάωρο κλείνω. Θέλεις να κάνεις τα ψώνια σου και να πάμε μετά για κάνα ποτό;»

Δεν μπορεί να είναι τόσο εύκολο, κατατρόμαξε η Βίκυ. Κάτι άλλο συμβαίνει.

«Εντάξει», είπε με την καρδιά της να χτυπάει τόσο δυνατά που την κούφαινε. «Σε μισή ωρίτσα θα είμαι εδώ».

«Εντάξει. Θα σε περιμένω. Μην αργήσεις».

Η Βίκυ χαιρέτισε σηκώνοντας το χέρι της και απομακρύνθηκε. Όχι σαν κινηματογραφική εικόνα, αλλά σαν ο εαυτός της. Ένας άλλος εαυτός.

Αλέξης

«Αλέξη, έχω τρελαθεί! Σε ικετεύω, αν ξέρεις κάτι, οτιδήποτε, πες μου!»

Ένα δεκάλεπτο πάσχιζε να την πείσει ότι δεν είχε ιδέα πού είχε εξαφανιστεί ο Γιάννης. Η Ιουλία στο τηλέφωνο ήταν σε κατάσταση υστερίας· έκλαιγε ασταμάτητα, φέρνοντάς τον σε πολύ δύσκολη θέση αλλά και προκαλώντας του ανησυχία για τον Γιάννη.

Ο Αλέξης είχε πληροφορηθεί από την Αδριανή τι είχε διαδραματιστεί στο πάρτυ όση ώρα εκείνος ήταν κλεισμένος στο ασανσέρ. Ενδόμυχα είχε νιώσει ανακούφιση που γλίτωσε την αμηχανία του επεισοδίου. Ειδικά η δική του θέση ως φίλου και του Γιάννη και του Πέτρου θα ήταν εξαιρετικά δύσκολη.

Τι να της έλεγε τώρα αυτηνής; Είχε κι ο ίδιος πάρει αρκετά τηλέφωνα τον Γιάννη, αλλά το κινητό του ήταν μονίμως κλειστό· στη δουλειά είχαν να τον δουν μία εβδομάδα. Ωστόσο, το μυαλό του δεν είχε πάει στο κακό. Μέχρι που δέχτηκε το τηλεφώνημα της γυναίκας του.

«Κοπέλα μου, ηρέμησε λιγάκι, να σκεφτούμε. Πήρες τον αδερφό του στο Ναύπλιο; Μήπως έχει πάει εκεί;»

Ανάμεσα στα αναφιλητά, η Ιουλία τον διαβεβαίωσε ότι είχε πάρει και τον αδερφό του και τα ξαδέρφια του και όλους τους φίλους του και όπου αλλού μπορούσε να σκεφτεί, αλλά κανείς

δεν ήξερε τίποτα. Το μόνο που είχε καταφέρει, βέβαια, ήταν να ανησυχήσει τους πάντες για τον εξαφανισμένο Γιάννη.

«Φοβάμαι μην έχει κάνει καμιά τρέλα!» είπε κλαίγοντας.

Αυτό έπρεπε να το σκεφτόσουνα νωρίτερα, ήθελε να της πει, αλλά το βρήκε σκληρό. Και ανώφελο. Όταν του είπε η Αδριανή τι συνέβη, είχε εξοργιστεί με την Ιουλία αλλά και με τον ηλίθιο τον Πέτρο, όχι μόνο για τη μαλακία τους αλλά για την ξεδιαντροπιά τους να το κάνουν σε ξένο σπίτι και μάλιστα με τον κερατά παραδίπλα. «Θα τους λιάνιζα και τους δύο», είπε στην Αδριανή με τσαμπουκά, κι η Αδριανή, αν και συνήθως έβγαζε φλύκταινες με τέτοιες εκφράσεις ματοσίμο, συνειδητοποίησε ότι παρά τη θέλησή της συμφωνούσε μαζί του.

Μπορεί η πρώτη του αντίδραση να ήταν οργή και εκδικητικότητα, όμως τώρα που την άκουγε στο τηλέφωνο να οδύρεται από ανησυχία για τον άντρα της, ο Αλέξης δεν κατάφερνε να της θυμώσει. Εξάλλου, προτεραιότητα είχε να βρουν τον Γιάννη. Μα πού εξαφανίστηκε κι αυτός;

«Αλέξη, αν πάθει κάτι θα σκοτωθώ», είπε κλαίγοντας η Ιουλία.

«Έλα τώρα. Τι λόγια είναι αυτά; Και τα παιδιά σου; Σε παρακαλώ πάρα πολύ, σύνελθε. Κάπου θα έχει πάει να σκεφτεί ο άνθρωπος... Στην αστυνομία μίλησες;»

«Δήλωσα την εξαφάνισή του μετά απ' τις σαράντα οχτώ ώρες που λέει ο νόμος. Ψάχνουν να τον βρουν, λένε. Θα πάω στη Νικολούλη, Αλέξη».

Ο Αλέξης γούρλωσε τα μάτια του. Άξαφνα, το τηλεοπτικό σύμπαν εισέβαλλε στη ζωή του. Ανέκαθεν αναρωτιόταν ποιοι ήταν αυτοί οι κακόμοιροι που δεχόντουσαν να γίνουν ρεντίκολο στο πανελλήνιο μοστράροντας τα προβλήματά τους. Να που τώρα είχε ένα τέτοιο παράδειγμα μπροστά του, ένα κομμάτι της δικής του πραγματικότητας.

Από την άλλη, πώς στο διάολο θα έβρισκαν τον Γιάννη αν είχε

αποφασίσει να χαθεί από προσώπου γης; Ο Αλέξης κούνησε το κεφάλι του. Βλακείες, κανείς δε χάνεται έτσι. Οι δεσμοί που μας κρατάνε αγκυροβολημένους στη ζωή μας παραείναι δυνατοί.

«Δεν ξέρω τι άλλο να σου πω. Καταλαβαίνω την αγωνία σου, αλλά ειλικρινά, δεν ξέρω τι να σου προτείνω. Υπομονή».

Η Ιουλία το έκλεισε κλαίγοντας. Τελικά, συνειδητοποίησε ο Αλέξης κρατώντας ακόμα το τηλέφωνο στο χέρι, από το να τους λιανίσει στο ξύλο, να τους σκοτώσει ή να τους ξεφτιλίσει, ο Γιάννης είχε επιλέξει τη χειρότερη, την πιο ασήκωτη τιμωρία: τις ενοχές τους.

Μεμιάς ο Αλέξης τηλεφώνησε στην Αδριανή.

«Μόλις μίλησα με την ☹... την ☹... τη Σαλπούρη, μωρέ. Δεν ήξερα ότι ο άντρας της έχει εξαφανιστεί και δεν έχει δώσει σημεία ζωής εδώ και μια βδομάδα».

«Μια βδομάδα; Απ' το ☹... το ☹... (πω πω, ήταν πολύ κουρασμένη, ούτε οι λέξεις δεν της ερχόντουσαν), αυτό που συνέβη στο ☹... (χέσ' το!);»

«Ναι. Και κανείς δεν έχει νέα του. Μου είπε ότι πήρε όλους τους γνωστούς, φίλους και συγγενείς και κανείς δεν ξέρει το παραμικρό. Λες να έπαθε κάτι;»

«Πού να ξέρω, Αλέξη; Δικός σου φίλος είναι, τον ξέρεις καλύτερα».

«Εγώ πάντως δεν τον έχω για τέτοιο άνθρωπο», συνέχισε η Αδριανή. «Από την άλλη, μετά από αυτό που συνέβη...»

Ακολούθησε μια σιωπή γεμάτη σκέψεις.

«Αν...» ξεκίνησε διστακτικά ο Αλέξης, «αν... έκανες κάτι με κάποιον, θα... θα μου το 'λεγες;»

Σιωπή.

«Δεν ξέρω αν θα σου το 'λεγα, όχι. Δεν ξέρω αν θα ήταν το καλύτερο να σου το πω. Όμως για ένα πράγμα είμαι σίγουρη. Δε θα το μάθαινες έτσι».

Ο Αλέξης ξεφύσηξε με ανακούφιση. Ούτε κι εκείνος θα μπορούσε να απαντήσει με βεβαιότητα στην ερώτησή του. Η ειλικρίνεια της Αδριανής τον καθησύχασε.

«Σ' αγαπάω», της είπε.

«Κι εγώ σ' αγαπάω. Και μου λείπεις φριχτά, έτσι που έχουμε χαθεί».

Ο Αλέξης αισθάνθηκε να συγκινείται. «Συμβαίνουνε τέτοια πράγματα στις σχέσεις. Δεν ξέρω ούτε εγώ αν είμαι υπεράνω, αν θ' αντισταθώ στον πειρασμό αν προκύψει, αλλά θέλω να υποσχεθούμε κάτι ο ένας στον άλλον: ό,τι και να συμβεί, ακόμα κι αν γνωρίσουμε κάποιον άλλον, ποτέ δε θα είμαστε τόσο... τόσο άθλιοι μεταξύ μας», είπε ο Αλέξης.

Η Αδριανή δάκρυσε με τα λόγια του.

«Σ' το υπόσχομαι, αγαπούλα μου».

«Κι εγώ».

Η σιωπή που ακολούθησε τους τύλιξε ζεστά.

«Τι ώρα τελειώνεις σήμερα;»

«Μόλις ολοκληρώσαμε μια μαραθώνια σύσκεψη, ευτυχώς καλά. Έχω ακόμα κάτι δουλίτσες να κάνω αλλά γύρω στις εφτά θα έχω τελειώσει. Θες να κάνουμε κάτι απόψε;»

«Πάμε κάνα ☹... (ώπα, τι έγινε;) πάμε να δούμε κάνα έργο;»

«Ναιαιαιαι! Και για φαγητό μετά; Στην ψησταριά που πάμε;»

«Τέλεια. Θες να περάσεις πρώτα απ' το ☹... ρε, τι έχω πάθει, δε μου έρχονται οι λέξεις!»

«Κι εσένα;» είπε με έκπληξη η Αδριανή. «Κι εμένα, ρε Αλέξη, απ' το πρωί θέλω να πω πράγματα και ξεχνάω τις λέξεις. Ή μάλλον δεν τις ξεχνάω, τις θυμάμαι, αλλά δεν μπορώ να τις πω».

«Έτσι ακριβώς! Τώρα δα ήθελα να σου πω αν θα περάσεις απ' το... το... να το, δεν μπορώ να το πω. Αυτό το ☹... εκεί που μένεις —»

«Το ☹...» Ούτε η Αδριανή μπορούσε να πει τη λέξη. Όπως δεν μπορούσε κανείς πια να την πει, σε ολόκληρη τη χώρα.

Έλσα

Μία εβδομάδα μετά το αλλόκοτο συμβάν με την εξέγερση των λέξεων και μία ημέρα μετά την ψήφιση του νόμου, ένα εξίσου αλλόκοτο και ανεξήγητο γεγονός συντάραξε τη χώρα. Χωρίς καμία προειδοποίηση, ο ένας μετά τον άλλο οι Έλληνες κι οι Ελληνίδες έπαψαν να μπορούν να προφέρουν κάποιες λέξεις.

Ήταν αστείο. Ήξερες ποια λέξη ήθελες να πεις, την είχες στην άκρη της γλώσσας σου, αλλά μόλις έκανες να την προφέρεις, η γλώσσα δεν υπάκουε, οι φθόγγοι δε σχηματίζονταν. Κουνούσες τα χείλη σου, την άρθρωνες, αλλά ήχος δεν έβγαινε, λες και κάποιος είχε πατήσει μια επιλεκτική σίγηση.

Ως το βράδυ, το φαινόμενο είχε γίνει αντιληπτό από όλους και αναφέρθηκε στα βραδινά δελτία – με δυσκολία, βεβαίως, διότι ακόμα κι οι δημοσιογράφοι που δεν είχαν κανέναν ηθικό φραγμό να κάνουν ανυπόστατες εικασίες για σοβαρά θέματα, στην προκειμένη περίπτωση δεν ήξεραν όχι μόνο πώς να εξηγήσουν καν τι συνέβαινε αλλά δυσκολεύονταν και να το περιγράψουν. Χειρότερο, δε, ήταν ότι δεν ήξεραν ποιους ειδικούς να καλέσουν στα αγαπημένα τους παράθυρα.

«Δώδεκα χρόνια δουλεύω ≒ και τώρα δεν μπορώ να πω ούτε τη λέξη!» είπε ο Λευτέρης γελώντας για πολλοστή φορά σ’

έναν από τους επιβάτες του. «Ούτε την άλλη λέξη δεν μπορώ να πω, που λέτε για εμάς, συνήθως πιο επιτιμητικά».

«Ποια;» ρώτησε ο μεσήλικας κύριος που είχε καθίσει πίσω με προορισμό το Κουκάκι.

«Αυτή που αρχινάει με ταυ, άλφα, ρω, εεε γιώτα, φου, άλφα».

«Α, ναι; Ούτε αυτή;» Ο άντρας δοκίμασε κι εκείνος και απέτυχε.

«Δίκιο έχεις, ούτ' εγώ μπορώ να την πω. Κοίτα κακό που μας βρήκε. Εγώ δεν μπορώ να πω τη λέξη ☹. Μεθαύριο έχουμε τους ☹ της κόρης μου με τον καλό της και να μην μπορούμε να πούμε τη λέξη!»

«Ποιους έχετε;» ρώτησε ο Λευτέρης μην καταλαβαίνοντας

«Τους ☹... πώς το λένε;» παιδεύτηκε ο άντρας. «Κοίτα να δεις τώρα. Αυτούς, μωρέ, που ανταλλάσσουν ☹... εεε... μπα, ούτε αυτή η λέξη λέγεται, το... δαχτυλίδι όταν είναι να παντρευτούνε».

«Α ☹ η κόρη σας;»

«Ναι, μεθαύριο. Θα έχουμε τόσους καλεσμένους ☹ και δεν μπορούμε να πούμε τι κάνουμε!»

«Καλά, μεγάλο ☹! Πριν από λίγο μπήκε στο ☹ ένας κύριος, ☹ μαύρα ήταν. Δεν μπορεί να κάνει δουλειά. Εμπορεύεται ☹ πώς τα λένε, είδε κι έπαθε να μου εξηγήσει, έβαλε τα κλάματα, τ' ορκίζομαι, εεε, αυτά που τρώμε που βγαίνουν απ' τα δέντρα. Που τα κάνουμε και χυμό;»

«Αα ☹», είπε χωρίς να πει τίποτα ο επιβάτης.

«Ούτε τα ☹ μπορεί να πει ούτε τα ☹ ούτε τίποτα», συνέχισε ο Λευτέρης αρθρώνοντας άηχα τα λεμόνια, τα βερίκοκα, τα πορτοκάλια, τα καρπούζια, τις πατάτες κι ένα σωρό άλλα λαχανικά και φρούτα. «Μόνο το πεπόνι και μερικά άλλα λαχανικά, τα πράσα, τον μαϊντανό... Μου τα 'λεγε ένα-ένα. Δεν μπορούσε να πάρει παραγγελίες. Οι πελάτες του τα περιγράφανε με το σχήμα κι όταν μπορούσαν με το χρώμα. Γιατί και με τα χρώματα υπάρχει πρόβλημα».

«Χάος, χάος!» είπε σιβυλλικά ο επιβάτης.

«Ε ρε ☹! Ούτε τη λέξη ☹ δεν μπορώ να πω! Αν είναι δυνατόν. Τι συμβαίνει;»

«Τι να σου πω; ☹ και ☹ έχουμε καταντήσει», είπε άσχετα ο κύριος, κουνώντας το κεφάλι του.

Μεγαλύτερη έκπληξη περίμενε τον Λευτέρη όταν γύρισε το βράδυ σπίτι του. Η Νίκη τον περίμενε ξύπνια, όπως αρκετές φορές όταν δεν είχε να σηκωθεί πρωί την άλλη μέρα. Τον περίμενε όμως και η Έλσα, η οποία κανονικά έπρεπε να έχει πάει για ύπνο εδώ και ώρες.

«Καλησπέρα, γυναικάρες μου», είπε ο Λευτέρης μπαίνοντας και φιλώντας και τις δύο. «Τα μάθατε τα καλά μας;» Ο Λευτέρης κάθισε στο τραπέζι της κουζίνας, ενώ η Νίκη τού έβαλε να φάει.

«Τα μάθαμε», είπε η Νίκη. «Από το μεσημέρι, μου είναι αδύνατο να πω κάποιες λέξεις. Το κακό είναι ότι δεν ξέρω ποιες είναι. Πάω να τις πω και *σαφ*, λες και χάνω τη λαλιά μου».

«Κι εγώ το ίδιο. Ούτε το ☹» έβαλε τα γέλια πάλι, «το... το αμάξι μου δεν μπορώ να πω».

«Αλήθεια;» είπε η Νίκη. Δοκίμασε κι εκείνη κι όντως, της ήταν αδύνατο να πει «ταξί».

«Εσύ, ☹ –κοίτα να δεις, ούτε τη μικρή δεν μπορώ να την πω όπως θέλω– τι κάνεις ξύπνια τέτοια ώρα;»

«Χρυσή την έκανα να πέσει για ύπνο, αλλά θέλει λέει κάτι να σου πει. Εμένα δε μου λέει», είπε η Νίκη. Είχε το χέρι στη μέση της κι ο τόνος της φωνής της ήταν προσποιητά πειραγμένος – αν και όχι απολύτως προσποιητά.

Η Έλσα, εμφανώς νυσταγμένη αλλά εμφανέστερα ανήσυχη, κοίταξε λίγο ενοχλημένα τη μαμά κι ύστερα όλο ελπίδα τον Λευτέρη.

«Άντε ντε! Πες του τι θέλεις να του πεις και τράβα αμέσως στο ☹! Ε, όχι, ούτε αυτή τη λέξη δεν μπορώ να πω;»

«Ναι, γιατί είναι ξένη».

«Ποια είναι ξένη;» ρώτησε μπερδεμένη η μαμά της.

«Η λέξη που θες να πεις. Πρέπει να 'ναι ξένη», απάντησε η Έλσα.

Κι οι δυο γονείς της την κοίταξαν με απορία.

«Θείε Λευτέρη, μαμά, εγώ... την περασμένη βδομάδα που όλοι τούς μίλησαν οι συσκευές, μου μίλησε κι εμένα ο κομπιούτερ μου. Μου είπε αυτά που σου είπα, μαμά, για τις ξένες λέξεις που ζουν πολλά χρόνια εδώ και θέλουν ίσα δικαιώματα μ' αυτές που έχουν γεννηθεί εδώ. Μου είπε επίσης ότι μες στην εβδομάδα θα μου μιλούσε το εμπιθριπλιέρ μου και θα μου έλεγε τι πρέπει να κάνω εγώ».

«Το <» ρώτησε με δυσπιστία η μαμά, αλλά δεν μπορούσε να πει τη λέξη.

«Ναι, το εμπιθριπλιέρ μου», απάντησε η Έλσα.

«Εσύ πώς μπορείς και λες τη λέξη;» ρώτησε η Νίκη. Ο Λευτέρης κοίταζε το κορίτσι με ανησυχία.

«Περίμενε να σου εξηγήσω, βρε μαμά!» έχασε την υπομονή της η μικρή. «Λοιπόν, χτες το εμπιθριπλιέρ μου μου είπε ότι επειδή οι άνθρωποι δε σκοπεύουνε να φερθούνε δίκαια και συνεχίζουμε τις διακρίσεις κι όχι μόνο αυτό αλλά πέρασε κι αυτός ο νόμος που δε θέλουνε να περάσει που τις κάνει παράνομες, από σήμερα οι ξένες λέξεις κατεβαίνουν σε απεργία».

«Απεργία;» είπαν η Νίκη κι ο Λευτέρης με μια φωνή.

«Ναι. Όπως όταν οι εργάτες δε δουλεύουνε γιατί θέλουν μεγαλύτερο μισθό».

Η Νίκη κι ο Λευτέρης βουβάθηκαν, μην μπορώντας να κατανοήσουν όχι μόνο τη σημασία όλων αυτών αλλά, κυρίως, τι σχέση είχαν με το εννιάχρονο παιδί τους. Η Έλσα περίμενε λίγο και μετά από ένα μεγάλο χασμουρητό, συνέχισε:

«Το εμπιθριπλιέρ μου μου είπε επίσης ότι επειδή δεν μπο-

ρούν να κάνουν τα αντικείμενα να ξαναμιλήσουν όπως την περασμένη Παρασκευή, από σήμερα θα μου μιλάει μόνο εμένα το εμπιθριπλίερ και θα μου λέει τι να λέω».

«Τι να λες πού;» ρώτησε η Νίκη.

«Τι να λέω σε όσους πρέπει ν' ακούσουνε τι θέλουν να τους πουν οι λέξεις», απάντησε κουρασμένα η Έλσα σαν να τη ρωτούσαν το προφανές.

Ξανά βουβάθηκαν οι δύο ενήλικες.

«Μου είπε ακόμα ότι μόνο εγώ θα μπορώ να χρησιμοποιώ τις ξένες λέξεις. Σ' εμένα δε θα κάνουν απεργία. Πρέπει λοιπόν να πω σε όλους τι θέλουνε οι λέξεις».

«Σε ποιους όλους;» ρώτησε με βαθιά απορία η Νίκη.

«Σε όλους που μιλάνε ελληνικά!»

Λευτέρης

Του ήταν αδύνατο να κοιμηθεί. Από την ώρα που η μικρή τούς είπε ότι οι λέξεις είχαν αναθέσει σ' εκείνη να μεταβιβάσει τα αιτήματά τους στο πανελλήνιο, ο Λευτέρης είχε γεμίσει αγωνία. Να λοιπόν τι εννοούσε το ραδιόφωνο όταν του είχε πει την περασμένη βδομάδα ότι η Έλσα έμελλε να παίξει σημαντικό ρόλο.

«Ούτε εσένα σου κολλάει ύπνος;» ρώτησε η Νίκη σιγανά από δίπλα του.

«Μπα, πού να κοιμηθώ;» είπε ο Λευτέρης κι ανασηκώθηκε στο κρεβάτι βάζοντας το μαξιλάρι στην πλάτη του. Άναψε τσιγάρο κι άναψε ένα και για τη Νίκη.

«Φοβάμαι, Νίκη».

«Είναι πολύ απλό. Δε θα την αφήσουμε».

«Εμένα δε μου ακούγεται τόσο απλό», είπε ρουφώντας βαθιά τον καπνό. «Πρώτον, δεν ξέρω αν είναι στο χέρι μας να μην την αφήσουμε. Σου φαίνονται εσένα φυσιολογικά τα όσα συμβαίνουνε; Είδαμε τι μπορούν να κάνουν οι λέξεις. Κι αν εεε... αν θυμώσουνε που δεν αφήνουμε την Έλσα να πει αυτά που της λένε να πει και της κάνουνε κακό;»

Η Νίκη αναστέναξε.

«Δεν το είχα σκεφτεί αυτό».

«Εδώ σου λέει ότι της μιλάει το ☹, ξέρεις, το... απαντό που ακούει μουσική. Αν αύριο καμιά άλλη ☹ κοίτα να δεις, κάν' άλλο μηχανήμα αντί να της μιλήσει της κάνει τίποτα χειρότερο; Ή σ' εσένα; Ή εμένα το ☹ το... ρε, ούτε τη λέξη γι' αυτό που οδηγώ δεν μπορώ να πω!»

«Μ' αφού είναι ξένη!» του υπενθύμισε η Νίκη.

«Δεν εννοώ το ταυ άλφα ξι γιώτα. Εννοώ την άλλη, την πιο μεγάλη, που είναι ελληνική, το άλφα φου ταυ όμικρον... κάπα... γιώτα νι... γιώτα ταυ όμικρον».

«Αυτή είναι ελληνική!» είπε έκπληκτη η Νίκη. «Λες να μην είναι;»

«Πού να ξέρω, ο δόλιος! Λεξικό είμαι;» Για λίγο σιώπησαν.

«Τι λες να κάνουμε, Λευτέρη;»

Ο Λευτέρης μαρμάρωσε μες στο σκοτάδι. Άκουγε καλά; Η Νίκη, για πρώτη, ολόπρωτη φορά τον ρωτούσε τι να κάνουν; Εκείνη που ήθελε να ελέγχει τα πάντα και δεν άφηνε ούτε τη μάνα της να έχει λόγο για τη ζωή της; Τρόμαξε. Φοβόταν μην πει κάτι λάθος και την ξανακάνει να κλειστεί στο καβούκι της αυτάρκειάς της. Με ανακούφιση που το σκοτάδι έκρυβε την ταραχή του, του πήρε ώρα να απαντήσει.

«Εγώ την Έλσα την εμπιστεύομαι. Είναι έξυπνο παιδί και δεν κάνει βλακείες. Είδες τι ώριμα μας μίλησε απόψε. Γι' αυτό λέω να τη ρωτήσουμε αύριο τι ακριβώς της είπαν οι λέξεις να κάνει. Να δούμε πόσο επικίνδυνο είναι. Θα την έχουμε από κοντά. Ας τολμήσει κανείς να την πειράξει και θα έχει να κάνει μαζί μου!»

Η Νίκη τον αγκάλιασε κάτω από τα σκεπάσματα. Ο Λευτέρης ξεφύσηξε με ανακούφιση. Μάλλον είχε δώσει τη σωστή απάντηση.

Γιώργος

Το βράδυ της Παρασκευής βρήκε τον Γιώργο στις Καίτης. Παραβαίνοντας τον κανόνα που του είχε θέσει να μην την παίρνει αυτός τηλέφωνο, την πήρε τρεις φορές εκείνη τη μέρα ζητώντας της να βρεθούνε. Η Καίτη είχε άλλα σχέδια για το βράδυ, αλλά της ήταν δύσκολο να αρνηθεί την ηδονή που υποσχόταν μια επίσκεψη του Γιώργου. Τελικά ενέδωσε, αναβάλλοντας για δύο ώρες το ραντεβού με τις φίλες της.

Εμφανίστηκε στο διαμέρισμά της όπως κάθε φορά. Η πόρτα ήταν μια ιδέα ανοιχτή, τα φώτα χαμηλωμένα. Ο Γιώργος μπήκε μέσα, έκλεισε την πόρτα πίσω του και κατευθύνθηκε στην κρεβατοκάμαρα. Εκεί, στο κοκκινωπό μισοσκόταδο τον περίμενε γυμνή.

«Θέλω να μιλήσουμε».

Η Καίτη γούρλωσε τα μάτια.

«Σζςς», του ψιθύρισε ερωτικά. «Έλα γλείψε με».

«Καίτη, μιλάω σοβαρά. Θέλω να μιλήσουμε».

Η Καίτη αναστέναξε. Τι είχε πάθει τώρα ο μαλάκας; Άλλη μια προσπάθεια.

«Σου υπόσχομαι να μιλήσουμε όσο θέλεις μετά. Έλα γλείψε το μουνάκι μου τώρα, γαμιά μου».

Ο Γιώργος δίστασε. Ένιωσε την πυγμή του να μαλακώνει

σε αντίστροφη αναλογία με τον πούτσο του. Έβρισε τον εαυτό του μέσα από τα δόντια του που υποχωρούσε, αλλά ειλικρινά ήταν πολύ δύσκολο ν' αγνοήσει αυτή την πανέμορφη γυναίκα που τον περίμενε ξαπλωμένη στο κρεβάτι με τα πόδια ανοιχτά, τις ρόγες ερεθισμένες στα υπέροχα στητά της στήθια, τη λάγνα φωνή, τα μακριά της νύχια που θα του έξυναν το κεφάλι όση ώρα ρουφούσε τους χυμούς της. Γδύθηκε παρά τη θέλησή του κι έπεσε με τα μούτρα στο μουνί – κυριολεκτικά.

Σαράντα λεπτά, τρεις οργανισμούς Καίτης και έναν Γιώργου αργότερα, η Καίτη πήγε να σηκωθεί απ' το κρεβάτι αλλά ένιωσε τον Γιώργο να την πιάνει απ' τον καρπό.

«Μου είπες ότι θα μιλήσουμε».

«Τώρα βιάζομαι, αγοράκι μου».

«Μα μου το υποσχέθηκες!»

«Μην κάνεις σαν μωρό παιδί», είπε η Καίτη και τράβηξε το χέρι της. Πήγε στο μπάνιο για να κάνει ντους. Ο Γιώργος παρέμεινε στο κρεβάτι· το χέρι του ασυναίσθητα χάιδευε τα αρχίδια του, ενώ το μυαλό του έκανε προχωρημένες συναισθηματικές εξισώσεις, κάτι τρομερά δύσκολο για έναν άνθρωπο που απέφυγε κάθε πολυπλοκότητα. Στο τέλος σηκώθηκε και πήγε στο μπάνιο.

«Καίτη; Θέλω να σε ρωτήσω κάτι».

Η Καίτη μέσα στην ντουςιέρα σάστισε. Θέλει να τη ρωτήσει κάτι; Ο Γιώργος δεν έκανε εισαγωγές· άρχιζε να μιλάει κι όποιον πάρει ο Χάρος. Τι τον είχε πιάσει απόψε; Τι παράξενη μέρα! Από τη μία οι λέξεις που δεν έβγαιναν απ' το στόμα της, απ' την άλλη η ασυνήθιστη συμπεριφορά του... Αναστέναξε.

«Ρώτα».

«Με βαριέσαι;»

Το πιτσιλισμένο αδιαφανές τζάμι της ντουςιέρας ευτυχώς έκρυψε την έκπληξή της.

«Πώς σου ήρθε αυτό;» υπεξέφυγε.

«Μου απαντάς, σε παρακαλώ; Με βαριέσαι;»

Για αρκετές στιγμές το μόνο που ακουγόταν ήταν το νερό που έτρεχε.

«Αν σε βαριόμουν θα ήσουν τώρα εδώ;» ακούστηκε τελικά η φωνή της πίσω απ' το τζάμι.

«Δεν εννοώ ☹ – γαμώ το, δεν μπορώ να πω τη λέξη. Δεν εννοώ *ερωτικά*. Εννοώ σαν άνθρωπο. Με βαριέσαι;»

«Κι εσένα δε σου βγαίνουν λέξεις;»

«Ναι, αλλά απάντησέ μου σ' αυτό που σε ρωτάω», επέμεινε ο Γιώργος. Η φωνή του ήταν πολύ διαφορετική, σκέφτηκε η Καίτη. Για πρώτη φορά δεν ακουγόταν σαν γκρίνια αλλά σαν να μιλούσε πραγματικά. Τι να του έλεγε; Το κέρατό μου το τράγιο, έβρισε από μέσα της.

«Ας πούμε ότι δεν ταιριάζουμε σε πολλά εκτός απ' το ☹ το ☹ στο διάολο! Το σίγμα έψιλον ξι».

«Δηλαδή πέρα από το σίγμα έψιλον ξι με βαριέσαι;»

Είχε αρχίσει να παπαριάζει κάτω απ' το νερό.

«Σε βαριέμαι;! Απλώς δεν ταιριάζουμε, βρε παιδί μου». Έκλεισε το νερό και έσυρε την τζαμένια πόρτα. Για μια στιγμή ο Γιώργος ταραχτηκε που την ξανάδε γυμνή με το νερό να στάζει από το φιδίσιο κορμί της. Θα μπορούσε να ξεκινούσε δεύτερο γύρο, δε θα ήταν η πρώτη φορά. Συγκρατήθηκε.

«Με θεωρείς αναίσθητο;»

«Αναίσθητο; Μα τι σ' έχει πιάσει απόψε;» Η Καίτη φόρεσε το μπουρνούζι της και πήγε να βγει από το μπάνιο. Ο Γιώργος όμως δεν έκανε στο πλάι.

«Θέλω να μου πεις την αλήθεια».

Το πήγαινε φιρί-φιρί.

«Γιώργο; Βρισκόμαστε μια φορά στις τόσες για ένα καλό πηδύμα. Μη μας το βγάζεις ξινό, να χαρείς».

«Απάντησε σε αυτό που σε ρωτάω!» Ο τόνος του έπαψε να είναι παρακλητικός, έγινε σχεδόν επιτακτικός. Η Καίτη τον κοίταξε για μια στιγμή στα μάτια, έσφιξε τα δόντια και είπε:

«Πολύ καλά, λοιπόν. Ναι, υπάρχουν φορές που βαριέμαι. Όχι στο <, ξέρεις ποια λέξη εννοώ, εκεί είσαι θεός, αλλά μετά σε πιάνει *μια* φλυαρία, μα *μια* φλυαρία... Ε, λογικό είναι να κουράζομαι».

«Με θεωρείς αναίσθητο;»

«Δε σε ξέρω αρκετά για να σε θεωρήσω οτιδήποτε. Μ' αφήνεις τώρα να περάσω;»

Ο Γιώργος έκανε στο πλάι. Αντί όμως να μπει να κάνει ντους, την ακολούθησε στην κρεβατοκάμαρα.

«Δηλαδή, αν σου ζητήσω απόψε να βγούμε < –δεν μπορώ να πω τη λέξη, ξέρεις– για κάνα φαγητό ή ποτό, θα έρθεις;»

Η Καίτη τού είχε γυρισμένη την πλάτη, καθώς στέγνωνε τα πόδια της.

«Απόψε έχω < έχω... να βγω, αγορίνα. Μια άλλη φορά».

«Κάθε φορά αυτό λες».

«Ε, κάθε φορά έχω δουλειά. Δεν είμαστε όλοι δημόσιοι υπάλληλοι».

«Μα είναι Παρασκευή βράδυ!»

Η Καίτη έχασε την υπομονή της.

«Γιώργο, να χαρείς, πήγαινε πλύσου κι ετοιμάσου. Θέλω να φύγω».

«Όχι, δεν πάω πουθενά. Θέλω να καθίσουμε να < να μιλήσουμε. Να γνωριστούμε καλύτερα».

«Σαν να παραγνωριστήκαμε, μου φαίνεται». Η Καίτη πέταξε το μπουρνούζι στο κρεβάτι και άρχισε να ντύνεται.

Ο Γιώργος παρέμεινε όρθιος, γυμνός, να την κοιτάζει να ετοιμάζεται.

«Μ' έχεις μόνο για ένα πήδημα», είπε μετά από ώρα.

Η Καίτη γύρισε και τον κοίταξε.

«Σε ακούς τι λες;»

«Γιατί, αλήθεια δεν είναι;»

«Ε, αφού το θες να τ' ακούσεις, ναι, αλήθεια είναι! Έρχεσαι, το κάνουμε, περνάμε ωραία κι αυτό είναι. Τι άλλο θες; Σου υποσχέθηκα ποτέ τίποτα κι αθέτησα τον λόγο μου; Όχι δηλαδή, πες μου!» Φώναζε κι εκείνη τώρα, έχοντας χάσει την υπομονή της.

«Είσαι μια ☹! Γαμώ την ☹!» Μην μπορώντας καν να βρίσει, ο Γιώργος εξοργίστηκε ακόμα περισσότερο. Κι η Καίτη είχε γίνει έξω φρενών μαζί του. Ποιος νόμιζε ότι ήταν;

«Μόνο το μουνί σου σε νοιάζει...! Τίποτα άλλο! Μόνο το μουνί σου!» της φώναξε.

«Άδειασέ μου τη γωνιά αμέσως, κωλόπαιδο του κερατά! Τώρα!» ούρλιαξε εκείνη.

Ένα πρωτόγνωρο συναίσθημα πλημμύρισε τον Γιώργο. Δεν ήξερε να το ονοματίσει αφού ο θυμός του ποτέ δεν είχε φτάσει σε τέτοια υψηλά οκτάνια ώστε να μπει στη σφαίρα της οργής. Τώρα όμως ένιωσε να τυφλώνεται. Και τότε έκανε κάτι που δεν είχε ξανακάνει στη ζωή του. Όρμησε πάνω της με το χέρι προτεταμένο για να τη χτυπήσει. Ελάχιστες φορές είχε ρίξει ή φάει ξύλο, όλες σε παιδική ηλικία. Η τελευταία φορά που είχε παίξει ξύλο ήταν στη Β' Λυκείου· ο απαθής αν όχι υπνώδης χαρακτήρας του δεν έδινε αφορμή για καυγάδες, πόσο μάλλον για χειροδικία.

Ούτε κατάλαβε πώς βρέθηκε με τη μούρη στο πάτωμα, το μάγουλό του να συμπιέζεται πάνω στο σκληρό παρκέ, το δεξί του χέρι στραμπουλιγμένο πίσω από την πλάτη του και την Καίτη από πάνω του, με το γόνατό της να του συνθλίβει τη βάση της μέσης του.

«Λάθος γυναίκα διάλεξες για ☹... για ☹, γαμήδια κωλό-λέξη, αντράκι! Εγώ σου φέρθηκα ☹, σου φέρθηκα... τίμια! Σου

φέρθηκα τίμια κι εσύ μου φέρεσαι λες και σου 'ταξα γάμο και μετά σε παράτησα έγκυο στα σκαλιά της εκκλησίας. Αφού θες να τ' ακούσεις σταράτα, άκου τα, λοιπόν. Καλός είσαι στο $\approx$ αλλά έχεις δίκιο: είσαι βαρετός. Μια κινούμενη $\approx$! Όλο παράπονα. Είσαι τόσο βαρετός που δεν αντέχω ούτε λεπτό μαζί σου μόλις πιάσεις την $\approx$ την $\approx$ – χέσ' το!»

Η Καίτη σώπασε για μια στιγμή αλλά συνέχισε να τον κρατάει ακινητοποιημένο. Το μόνο που ακουγόταν στο δωμάτιο ήταν η δυσκολεμένη ανάσα του Γιώργου στο πάτωμα.

«Θα σου αφήσω το χέρι μόνο αν μου υποσχεθείς ότι θα σηκωθείς, θα ντυθείς $\approx$ ... στα γρήγορα και θα φύγεις. Και δε θα ξαναπατήσεις ποτέ εδώ πέρα. Ούτε θα με ξαναπάρεις $\approx$, αυτό, πώς το λένε, ξέρεις τι εννοώ. Κατάλαβες; Αλλιώς θα σου σπάσω το χέρι. Εντάξει;»

«Αα! Ναι, 'ντάξει, 'ντάξει», βόγκηξε με δυσκολία ο Γιώργος.

Σηκώθηκε όρθιος αλλά το βλέμμα του παρέμενε κατεβασμένο. Η Καίτη, φορώντας μόνο το παντελόνι της και το μαύρο σουτιέν της, τον παρακολουθούσε στενά, καθώς μάζεψε το σλιπ του απ' το πάτωμα, το φόρεσε, έβαλε το παντελόνι και το πουκάμισό του και σήκωσε το μπουφάν του.

«Έξω τώρα», του είπε μόλις τέλειωσε.

Ο Γιώργος έκανε μεταβολή και βγήκε από την κρεβατοκάμαρα. Στην είσοδο, δίστασε για μια στιγμή αλλά τελικά άνοιξε την πόρτα και βγήκε. Την άκουσε που κλείδωσε πίσω του.

Στάθηκε στο κεφαλόσκαλο μπροστά στο ασανσέρ για αρκετά λεπτά πριν μπει στον φωτισμένο θάλαμο. Βγαίνοντας έξω στη νυχτερινή Νέα Ιωνία, ένιωθε σαν κάτι να είχε διαλυθεί μέσα του. Βρήκε το παπί του εκεί που το είχε αφήσει, αλλά τίποτα άλλο δεν ήταν στη θέση του. Έβαλε μπροστά και πήρε τον δρόμο της επιστροφής προς το διαμέρισμά του στο Κουκάκι, ξέροντας ήδη από τώρα ότι δε θα κατάφερνε να κοιμηθεί.

Τρία φανάρια πιο κάτω σταμάτησε στην άκρη του δρόμου κι έβγαλε το κινητό του.

«Λίτσα, γεια σου. Ο Γιώργος είμαι. Σε παρακαλώ, μόλις ακούσεις αυτό το μήνυμα πάρε με αμέσως ☎, ☎ μου... πάρε με αμέσως. Είναι μεγάλη ανάγκη να σου μιλήσω».

Ντίνα

Αντιθέτως, η Ντίνα εδώ και μέρες δεν είχε καμία όρεξη να μιλήσει σε κανέναν. Μετά τη συνάντησή της με την Αδριανή απομονώθηκε στο γραφείο της και κατέβασε τηλέφωνα και ρολά, επικαλούμενη μεγάλο φόρτο εργασίας σε όσους την αναζητούσαν. Όχι ότι την αναζήτησε κανείς: ο Αναστάσης ήταν χαμένος στο διάστημα εν όψει της ψήφισης του μεγαλουργήματός του κι ο γιος τους ήταν μονίμως χαμένος στα δαιδαλώδη, αυτοπαθή μονοπάτια της εφηβείας.

Αυτά που της είπε η Αδριανή την ταρακούνησαν – όχι απαραίτητα με την αρνητική έννοια. Ίσως να ήταν από τα ταρακουνήματα που αποκαθιστούν παρά διασαλεύουν την ισορροπία.

Τρεις μέρες απομόνωσης και βαθιάς περισυλλογής χρειάστηκε η Ντίνα για να βάλει σε τάξη σκέψεις και συναισθήματα. Χρόνια είχε να το κάνει αυτό: για την ακρίβεια, το είχε κάνει μόνο άλλες δύο φορές στη ζωή της: όταν της έκανε πρόταση γάμου ο Αναστάσης και όταν έμεινε έγκυος. Ήταν τα δύο μεγάλα ορόσημα της ζωής της, τότε που κλήθηκε ν' αλλάξει πορεία και χρειάστηκε ν' αποφασίσει ποιος δρόμος ήταν καλύτερος. Πιο επιθυμητός. Δυο κριτήρια που δε συμβαδίζουν πάντα.

Ήταν περασμένα μεσάνυχτα Παρασκευής όταν η Ντίνα σηκώθηκε από τον καναπέ του γραφείου της που συχνά χρησι-

μποποιούσε σαν κρεβάτι όταν ξέμενε αργά δουλεύοντας. Τεντώθηκε· την είχε πάρει ο ύπνος την ώρα που καθόταν και σκεφτόταν. Είχε δει ένα όνειρο, αλλά μόνο τα ξέφτια του παρέμεναν στη μνήμη της. Ήταν, λέει, σε κάποιο μικρό λιμανάκι νησιού της άγονης γραμμής. Στην τσιμεντένια προβλήτα όπου έσκαγε η θάλασσα ήταν δεμένη μια βάρκα. Μέσα είχε μια ομπρέλα, ανοιχτή. Η Ντίνα, χωρίς να ξέρει γιατί, έπρεπε λέει να πάρει την ομπρέλα και να την κλείσει. Το επόμενο πράγμα που θυμόταν ήταν να βρίσκεται μέσα στη βάρκα αλλά δεν ήταν πια στο λιμάνι· είχε ξεμακρύνει. Το έβλεπε σε μια απόσταση, κάτι μικρά φωτάκια. Η βάρκα ήταν πιο μεγάλη, τώρα που ήταν μέσα. Ο πυθμένας της ήταν τετράγωνος και φτιαγμένος από γυαλί, έτσι που μπορούσες να βλέπεις τον βυθό. Ήταν λίγο τρομακτικό γιατί σου έδινε την αίσθηση ότι δεν υπήρχε βάρκα, σαν να επέπλεες πάνω στο νερό, αλλά ήταν και όμορφο να βλέπεις όλα τα χρώματα, τα ψάρια, τα φύκια... Κάποια στιγμή αναρωτήθηκε πώς θα ξαναγυρνούσε στο λιμάνι, αλλά μετά έπαιξε ν' ανησυχεί αν θα γύριζε σ' αυτό το λιμάνι, αν θα έφτανε κάπου αλλού ή αν απλώς θα συνέχιζε. Της άρεσε να κοιτάζει τον βυθό. Δε θυμόταν άλλο.

Έβρασε νερό στον μίνι βραστήρα που είχε κι έφτιαξε ένα τσαί λουίζα. Κάθισε πάλι στον καναπέ και το ήπιε σιγά-σιγά, χωρίς να σκέφτεται κάτι συγκεκριμένο. Ήταν σαν να... Ήταν σαν να προετοιμαζόταν.

«Πού είσαι, παιδί μου; Γιατί δεν απαντάς στα ☞;» φώναξε ο Αναστάσης μόλις σήκωσε το τηλέφωνο.

«Σου είπα ότι έχω πολλή δουλειά και θα είμαι στο γραφείο μου», είπε η Ντίνα με σταθερή φωνή.

«Κι εγώ έχω δουλειά, αλλά δεν εξαφανίζομαι έτσι!» φώναξε ο Αναστάσης στην άλλη άκρη της γραμμής.

«Έχω κάτι να σου πω», είπε η Ντίνα με τον ίδιο ήρεμο τόνο.

«Καλά, έχεις πάρει ☞ τι συμβαίνει;»

«Τι συμβαίνει, Αναστάση;»

«Άιντε άιντε... Ολόκληρη επανάσταση, αυτό συμβαίνει. Άνοιξε καμά ☞ να δεις!»

«Τι ν' ανοίξω; Την ☞;» Άξαφνα η Ντίνα παραξενεύτηκε. Γιατί δεν μπορούσε να πει τη λέξη;

«Δεν μπορείς να πεις τη λέξη, ε; Δεν είσαι η μόνη. Άνοιξε την ☞ ... ταυ ήτα λάμδα... έψιλον όμικρον και τα λοιπά και τα λοιπά και θα δεις».

Για μια στιγμή η Ντίνα τα έχασε. Τον είχε πάρει με τόση αποφασιστικότητα να τον ρωτήσει πού ήταν για να συναντηθούν αμέσως και να του ανακοινώσει ότι θέλει να χωρίσουν αλλά τώρα κάτι συνέβαινε που τάραζε το σχέδιό της.

«Ξαναπήραν οι λέξεις τον έλεγχο των αντικειμένων;» τον ρώτησε.

«Όχι, απ' όσο ξέρω τουλάχιστον. Αλλά δεν μπορούμε να πούμε μερικές λέξεις. Κανείς!»

Η Ντίνα σιώπησε για λίγο, προσπαθώντας να καταλάβει τι της έλεγε.

«Κοίτα, είμαι πνιγμένος όσο εκεί που δεν παίρνει! Έχουν πέσει όλοι πάνω μου να με φάνε, κάποιοι θεωρούν ότι έχει σχέση ο νόμος που πέρασα, τα λέμε αργότερα. Θα 'ρθεις ☞;»

«Αναστάση, θέλω κάτι να σου πω».

«Τι είναι;»

Δεν ήθελε να του το πει απ' το τηλέφωνο.

«Θέλω να μιλήσουμε».

«Για να δούμε αν θα 'χουμε λέξεις. Έλα σίγμα πι γιώτα ταυ γιώτα και μιλάμε όταν γυρίσω κι εγώ. Δεν ξέρω τι ώρα θα ξεμπερδέψω. Γεια τώρα».

Η Ντίνα έμεινε με το ακουστικό στο χέρι. Δεν μπορούμε να πούμε κάποιες λέξεις; Έλα, Χριστέ και Παναγιά. Τι συνέβαινε σ' αυτή τη χώρα; Τηλεόραση δεν είχε στο γραφείο της,

αλλά είχε ραδιόφωνο. Το άναψε και βρήκε ένα σταθμό που δεν έπαιζε μόνο μουσική. Όσο άκουγε τους παρουσιαστές να μιλούν για το ανεξήγητο φαινόμενο, οι κόρες της διαστέλλονταν. Η ομιλία τους ήταν γεμάτη κενά, όπως όταν λένε αισχρές λέξεις και τους τις κόβει η λογοκρισία. Μόνο που δεν είχε *μπιπ* αλλά κενά. Και πολλά κομπιάσματα, εκτενείς παύσεις καθώς οι ομιλητές πιάνονταν εξ απήνης και ανακάλυπταν ότι δεν μπορούσαν να αρθρώσουν τη λέξη που είχαν κατά νου, μπερδεύονταν, τους έπιαναν γελάκια αμηχανίας, προσπαθούσαν να βρουν ένα συνώνυμο, μια περίφραση, έναν άλλο τρόπο να καλύψουν το κενό που άφηγε η λέξη που αρνιόταν να ειπωθεί.

Οι διαφημίσεις ήταν γεμάτες τρύπες, σαν σκωροφαγωμένο σεντόνι. Επίσης πολλά τζινγκλ σταθμών είχαν κενά.

«Ανεξήγητο παραμένει το φαινόμενο που ταλαιπωρεί ολόκληρη τη χώρα από χθες το μεσημέρι», είπε η εκφωνήτρια. «Ο ελληνικός λαός αδυνατεί να προφέρει συγκεκριμένες λέξεις, χωρίς ωστόσο να υπάρχει κάποια εξήγηση για αυτό. Ο πρωθυπουργός συγκάλεσε αργά το απόγευμα υπουργικό συμβούλιο με αποκλειστικό θέμα συζήτησης τη νέα αυτή συνταρακτική και πρωτοφανή εξέλιξη. Σε ανακοίνωσή του μετά τη σύσκεψη, ο υπουργός εσωτερικών ανέφερε ότι συστήνεται επιστημονική επιτροπή που θα στελεχωθεί με ∞ εεε και ειδικούς από διάφορους σχετικούς τομείς με στόχο να εξηγηθεί και να αντιμετωπιστεί το δραματικό αυτό φαινόμενο. Στην επιτροπή θα συμμετάσχουν οι πρυτάνεις των περισσότερων ∞ εεε... ανώτατων εκπαιδευτικών ιδρυμάτων, καθώς και εξέχοντες ∞ εεε... ενώ ίσως ζητηθεί αρωγή και από ειδήμονες του εξωτερικού. Σε ανακοίνωση του γραφείου τύπου της προεδρίας της δημοκρατίας σημειώνεται ότι αύριο το μεσημέρι ο πρόεδρος της δημοκρατίας θα προβεί σε διάγγελμα προς τον ελληνικό λαό σχετικά με τη γλωσσική κρίση.

»Περνάμε τώρα σε άλλες ειδήσεις, ☞ επιθέσεων εεε... εξαπέ-
λυσε ο ισραηλινός στρατός εναντίον θέσεων της Χεζμπολάχ...»

Η Ντίνα είχε μείνει άφωνη. Τι συνέβαινε; Νιώθοντας κάπως γελοία, δοκίμασε να μιλήσει μεγαλόφωνα. «Με λένε Ντίνα Κυ-
πριόγλου. Είμαι καθηγήτρια στο Πανεπιστήμιο Κρήτης, τμήμα
Ψυχολογίας. Είμαι... μητέρα ενός παιδιού, αγοριού, δεκαεφτά
χρονών. Είμαι παντρεμένη. Ή μάλλον σύντομα θα είμαι χωρι-
σμένη. Διαζευγμένη. Θα συνεχίσω να ζω στο ίδιο ☞;» Ώπα;!
Να τη μια λέξη που δεν μπορούσε να πει. Η Ντίνα άνοιξε το
στόμα της, έβαζε τη γλώσσα της στο υπερώ ακριβώς πίσω από
τα πάνω δόντια για να εκφέρει το συριστικό σίγμα, έκλεινε στιγ-
μαία τα χείλη της για το χειλικό πι, κολλούσε τη γλώσσα πίσω
από τα πάνω δόντια της για το οδοντικό ταυ, αλλά κανείς ήχος
δεν έβγαινε. Ήταν σκέτη τρέλα! Γιατί όμως αυτή η λέξη μόνο
από τις τόσες που είχε πει; Δοκίμασε να πει και άλλες λέξεις:
«μητέρα, πατέρας, νερό, φως, ηλεκτρικό, μέρα, νύχτα, πρωί,
απόγευμα, δέντρο, θάμνος, ☞!» Ώπα, άλλη μια λέξη που δεν
μπορούσε να πει. Γιατί άραγε μπορούσε να πει δέντρο αλλά όχι
λουλούδι; Μπορούσε να τη σκεφτεί, να την πει μέσα της αλλά
όχι να την αρθρώσει. Τι αλλόκοτο!

Πέρασε μια παράξενη ώρα ακολουθώντας ένα γαϊτανάκι
συνειρμικών εννοιών καθώς δοκίμαζε ποιες λέξεις μπορούσε να
αρθρώσει και ποιες όχι: Τσίχος, πάτωμα, παράθυρο, πίνακας,
βιβλίο, τραπέζι, γραφείο... Έξω, μέσα, δρόμος, πόλη, χωριό,
εξοχή, ουρανός, θάλασσα, σύννεφο, βροχή, ήλιος... Όλες μια
χαρά λέγονταν. Τις σημείωνε σ' ένα χαρτί. Όπως σημείωνε κι
αυτές που αρνούσαν να βγουν: πάτωμα, καρέκλα, καναπές, τα-
σάκι, μαξιλάρι, χαλί, πόρτα, κάσα, παντζούρι, ρολά, μπαλκόνι,
τηλέφωνο, ραδιόφωνο, τσιγάρο, λουλούδι, παπούτσι, ρούχο,
μεντεσές, μπουκάλι, πετσέτα, περιοδικό...

Στο τέλος, σύγκρινε τις δύο λίστες αλλά δεν κατάφερε να

εξαγάγει κάποιο συμπέρασμα γιατί οι μεν λεγόντουσαν κι οι δε όχι. Αναστέναξε, μάζεψε τα χαρτιά, έσβησε αυτό που δεν μπορούσε να πει κι αποφάσισε να πάει στη λέξη που αρνιόταν να βγει απ' το στόμα της.

Αναστάσης

Αν δεν πάθαινε εγκεφαλικό τώρα δε θα το πάθαινε ποτέ. Ο Αναστάσης ήταν πεπεισμένος ότι αυτή η κρίση με τις εξαφανισμένες λέξεις ήταν μια σκευωρία εναντίον ειδικά του ίδιου με μοναδικό στόχο την πολιτική του καταστροφή.

Ολόκληρο το βράδυ της Παρασκευής έως τα ξημερώματα το πέρασε στο γραφείο του, μιλώντας –ή προσπαθώντας να μιλήσει– με πολιτικούς συνεργάτες σε μια προσπάθεια να ανακαλύψει ποιος κρυβόταν πίσω από αυτό το υποχθόνιο σχέδιο υπονόμευσης του. Μάταια η Αλίκη προσπάθησε να τον πείσει ότι δεν ίσχυε αυτό. Στο τέλος, η βοηθός του υποχώρησε, αναγνωρίζοντας ότι ήταν ανώφελο και ότι έπρεπε ν' αλλάξει τακτική. Ο Αναστάσης ήταν αδιανόητα ξεροκέφαλος.

«Ο ρο ο Παπαρίζος είναι από πίσω», είπε με μίσος στη φωνή. Πρέπει να ήταν ο δέκατος κατά σειρά εχθρός που ονομάτιζε. «Ποτέ δε χώνεψε ότι πήρα εγώ το χρίσμα για βουλευτής στην περιφέρειά μας. Μου κάνει πόλεμο χρόνια τώρα, από την Ο.Ν.ΝΕ.Δ. Κι εκεί μ' ανταγωνιζόταν, ο παλιορο»

Η Αλίκη πήρε βαθιά ανάσα και είπε:

«Αναστάση, ο Παπαρίζος δεν είναι καν στην Ελλάδα. Από πέρυσι ασχολείται αποκλειστικά με την επιχείρησή του κι απ' όσο ξέρω, μάλλον έχει βγει απ' την πολιτική».

Ο Αναστάσης την κοίταξε με εκνευρισμό. Του χάλαγε τη μαγιά αυτή η γυναίκα. Έναν-έναν τους υποψήφιους συνωμότες τούς έβγαζε λάδι.

«Τότε ποιος είναι; Μου λες; Ποιος ☞ π-π-π-ποιο αρχίδι θέλει να με καταστρέψει;»

Είχε ήδη χαράξει. Ο Αναστάσης βημάτιζε πέρα-δώθε, με λυμένη τη γραβάτα και το πουκάμισό του μισοβαλμένο στο τσαλακωμένο παντελόνι του από την τελευταία φορά που είχε πάει τουαλέτα. Τεράστιοι μαύροι κύκλοι τού έδιναν μια ταλαιπωρημένη εμφάνιση, αλλά τα μάτια του πετούσαν φωτιές.

«Λες να 'ναι απ' την αντιπολίτευση; Λες να το 'χει καταστρώσει κάποιος από κείνους τους λεχρίτες;»

«Αναστάση, πες ότι είναι αλήθεια αυτό που λες. Πώς; Πώς να το καταστρώσει;»

«Δεν ξέρω! Ένας Θεός ξέρει τι ύπουλα, σατανικά μέσα έχουν στη διάθεσή τους. Ψυχολογικό πόλεμο μου κάνουν. Μπορεί να είναι κάποιο χημικό, μια ομαδική παράκρουση, κάτι...»

Η Αλίκη άρχισε ν' ανησυχεί πραγματικά για τη νοητική του διαύγεια. Η στάση του κόντευε να μετατραπεί σε ψύχωση καταδίωξης. Η μοναδική φορά που τον είχε ξαναδεί σε τέτοιο παροξυσμό υστερίας ήταν στον προτελευταίο ανασχηματισμό, όταν για μερικές μέρες παιζόταν εάν θα παρέμενε στην κυβέρνηση ή όχι. Και τότε έβλεπε παντού εχθρούς, ραδιουργίες και βυζαντινισμούς. Όχι πως δεν υπήρχαν ή πως ο ίδιος δεν επιδιόταν σε τέτοια ύπουλα μέσα, αλλά σίγουρα δεν ήταν τόσο έντονα και διαδεδομένα όσο πίστευε.

Η Αλίκη κοίταξε το ρολόι της. Επτάμιση το πρωί. Έτριψε τα μάτια της κι έκανε να σηκωθεί απ' την πολυθρόνα. Την πονούσε η μέση της και το κεφάλι της· περισσότερο την πονούσε να βλέπει τον Αναστάση σε αυτή την κατάσταση και να μην μπορεί να κάνει κάτι. Έπρεπε οπωσδήποτε να κοιμηθεί λίγες ώρες για

να μπορέσει να σκεφτεί καθαρά. Από την άλλη, έτρεμε να τον αφήσει ανεπίβλεπτο. Αυτός ήταν ικανός να κάνει τίποτα απονενομημένο και να καταστρέψει εν ριπή οφθαλμού την καριέρα που του είχε χτίσει.

«Αναστάση», ξεκίνησε με φωνή που, έλπιζε, δε σήκωνε αντιρρήσεις. «Εάν δεν κοιμηθείς δύο-τρεις ώρες, δε θα καταφέρεις να βγάλεις την ημέρα. Και πρέπει να τη βγάλεις! Θα υπάρξουν εξελίξεις σήμερα και πρέπει να είσαι διαυγής και δυνατός, όχι σαν ξευχυτισμένος κακόμοιρος. Πήγαινε ☹ εεε... και κοιμήσου λίγο. Στις 11 ☹ –στο καλό μ’ αυτές τις αναθεματισμένες λέξεις!– βρισκόμαστε πάλι εδώ και συζητάμε. Κλείσε και το ☹... το... –αν είναι δυνατόν!– αυτό», είπε κι έδειξε το κινητό της με μεγάλο εκνευρισμό.

Ο Αναστάσης την κοίταξε για λίγο κι ύστερα σωριάστηκε σε μια πολυθρόνα. Η Αλίκη είχε δίκιο· έπρεπε να ξεκουραστεί λίγο. Θα ’παιρνε ένα απ’ τα ηρεμιστικά της γυναίκας του. Τι στο διάολο είχε πάθει κι αυτή και τον είχε πάρει τηλέφωνο μετά από τρεις μέρες που ήταν εξαφανισμένη;

«Πάρε τον Μπάμπη και πες του να ετοιμάσει το ☹. .. το...»

«Ξέρω, ξέρω», είπε η Αλίκη και σηκώθηκε για να τηλεφωνήσει στον οδηγό και να του πει να ετοιμάσει το αυτοκίνητο.

Σε λίγο είχαν φύγει και οι δύο, η Αλίκη για το διαμέρισμά της στο Κολωνάκι, ο Αναστάσης για τη μεζονέτα του στο Χαλάνδρι. Όσοπου να φτάσει, τον είχε ήδη πάρει ο ύπνος στο αναπαυτικό πίσω κάθισμα της υπουργικής Μερσεντές, κι ο Μπάμπης, ο γηραιός οδηγός που κάποτε δούλευε στα χωράφια του πατέρα του και είχε έρθει πακέτο με τον Αναστάση απ’ τη Λάρισα εδώ και χρόνια, χρειάστηκε να τον σκουνητήσει δυνατά για να τον ξυπνήσει.

Μπαίνοντας μέσα είδε το φως αναμμένο στην κουζίνα και το σαλόνι. Θα είχε γυρίσει η Ντίνα.

«Ντίναα!» φώναξε.

«Εγώ είμαι, ☹», άκουσε τον γιο του να φωνάζει από την κουζίνα. Στο σαλόνι έπαιζε η τηλεόραση.

«Τι κάνεις τέτοια ώρα ξύπνιος εσύ;» είπε με έκπληξη, γιατί ο γιος του δε συνήθιζε να σηκώνεται πριν από τις δώδεκα το μεσημέρι το σαββατοκύριακο.

«Ρε ☹ εεε... πατέρα, δεν έχεις πάρει ☹ τι γίνεται; Έχουν εξαφανιστεί οι λέξεις. Χαμός στο ίσιωμα!» Ο Αντώνης βγήκε απ' την κουζίνα κουβαλώντας δύο μπολ με κορνφλέικς. Φορούσε ένα από αυτά τα παντελόνια που κρέμονταν τέσσερα εκατοστά κάτω απ' τη μέση, αποκαλύπτοντας τι σώβρακο φορούσε και κάνοντάς τον να μοιάζει χεσμένος, όπως του υπενθύμιζε ακούραστα κάθε φορά που τον έβλεπε ο πατέρας του. Το μαλλί του ήταν ζελωμένο στην τρίχα, αλλά ήταν αξύριστος όπως πάντα, κι ας τον χρύσωνε ο πατέρας του να πιάσει το ξυράφι. «Τα τριμάρω λίγο με τη μηχανή κάθε τρεις μέρες. Έτσι κάνουν όλοι», του είχε εξηγήσει ο γιος του, αλλά ο Αναστάσης δεν μπορούσε να το χωρέσει στο μυαλό του, όπως και σχεδόν τίποτα απ' όσα έκανε ο δεκαεξάχρονος γιος του. Ώρες-ώρες, ένιωθε λες και το παιδί του ήταν από κάποιο μακρινό πολιτισμό, με ήθη και έθιμα εξωτικά και ανεξήγητα. Δεν καταλάβαινε ότι ο γιος του μεγάλωνε σε μια ριζικά διαφορετική Ελλάδα από την Ελλάδα στην οποία είχε μεγαλώσει εκείνος πριν από σαράντα χρόνια.

«Είναι μέσα ο Δημήτρης κι ο Αλέξης και βλέπουμε ☹ εεε, *the news*. Έχουμε κουφαθεί, λέμε, όλο τούς φεύγουν λέξεις! Οι παρουσιαστές τα 'χουν παίξει».

«Η μάνα σου είναι εδώ;»

«Εεε όχι, δεν έχει γυρίσει. Από προχθές έχω να τη δω».

Ο Αναστάσης ξεφύσηξε.

«Καλά, πάω να πλαγιάσω λίγο εγώ. Εσείς μην κάνετε ☹... θόρυβο».

«☹ ☹», είπε άηχα ο μικρός και πήγε προς το σαλόνι. Τελευταία

στιγμή κοντοστάθηκε και γύρισε προς τη μεριά του πατέρα του.

«Α! Δε σου 'πα το καλύτερο. Δεν μπορώ να πω τ' όνομά μου!»

Ο Αναστάσης γούρλωσε τα μάτια του.

«Τι;»

«Τ' όνομά μου. Είναι απ' τις λέξεις που δε λέγονται», είπε ο γιος γελώντας.

Ο Αναστάσης άνοιξε το στόμα του και πρόφερε το όνομα του γιου του. Όμως ούτε το Αντώνης ούτε το Αντώνιος βγήκαν απ' το στόμα του.

«Είδες; Καλά, δεν υπάρχει! Πρέπει να μου βρείτε καινούργιο όνομα τώρα, να με ξαναβαφτίσετε!» είπε γελώντας και πήγε στο σαλόνι χύνοντας γάλα στο πάτωμα καθώς προχωρούσε άτσαλα για να μην του πέσει εντελώς το παντελόνι.

Ήταν η τελευταία σταγόνα για τον Αναστάση. Ο γιος του είχε χάσει το όνομά του, το όνομα του παππού του! Άξαφνα τρόμαξε. Χαμηλόφωνα, σχεδόν ψιθυριστά, είπε το δικό του όνομα: το όνομα της Ντίνας· το όνομα της Αλίκης· του Μπάμπη. Όλα ακούγονταν εντάξει. Το Αντώνης όμως όχι. Ήταν ένα αναπάντεχο πλήγμα στο ήδη καταρρακωμένο γόητρό του.

Βρισκόταν στο τρίτο σκαλί της εσωτερικής σκάλας όταν άκουσε την εξώπορτα ν' ανοίγει. Ήταν η Ντίνα. Για μια φευγαλέα στιγμή, τόσο απειροελάχιστη που την αμέσως επόμενη ούτε καν θυμόταν τι είχε γίνει μέσα του, ο Αναστάσης ένιωσε μια βαθιά ανάγκη να βάλει τα κλάματα και να χωθεί στην αγκαλιά της, να γίνει ξανά παιδάκι που το 'χει τρομάξει ο μεγάλος, κακός κόσμος και ψάχνει παρηγοριά στη μαμά του, που θα τον προστατέψει απ' όλους και όλα.

Έμειναν στη θέση τους να κοιτάζονται για λίγα δευτερόλεπτα. Πρώτη μίλησε η Ντίνα, καταφεύγοντας στις ασφαλείς κοινοτοπίες που έχουν οι άνθρωποι για τέτοιες κουρασμένες στιγμές, όταν άλλα νιώθεις κι άλλα λες.

«Τώρα γύρισες κι εσύ;»

Ο Αναστάσης απλώς έγνεψε κουρασμένα.

«Πας για ύπνο;»

«Ναι, για λίγο. Είμαι στο πόδι από χθες το πρωί».

Η Ντίνα αποφάσισε ότι δεν ήταν η κατάλληλη ώρα να κουβεντιάσουν. Ο Αναστάσης ήταν σαν ζόμπι και μάλλον κι η ίδια δεν πήγαινε πίσω.

«Ντίνα;» είπε απελπισμένα ο Αναστάσης. Η γυναίκα του σήκωσε το βλέμμα της ερωτηματικά.

«Δεν μπορώ να πω τ' όνομα του γιου μας».

Όση ώρα η Ντίνα κι ο Αναστάσης έκλεβαν λίγες ώρες αναγκαίου ύπνου, η Αλίκη γύρισε σπίτι, έκανε ένα ζεστό ντους και ξάπλωσε να κοιμηθεί, βάζοντας το ξυπνητήρι να χτυπήσει σε δύο ώρες. Θα της ήταν αρκετές. Πράγματι, στις δέκα η ώρα το πρωί του Σαββάτου σηκώθηκε, όχι ακριβώς ξεκούραστη, αλλά σίγουρα πιο αναζωογονημένη.

Αφού έφτιαξε καφέ και άλειψε τρεις φρυγανιές με μέλι, άναψε την τηλεόραση και κάθισε να φάει και να δει αν υπήρχαν νέες εξελίξεις. Δε θα είχαν περάσει ούτε δέκα λεπτά, όταν κάνοντας ζάπινγκ ανάμεσα στα κανάλια, που είχαν σχεδόν όλα κάποιο ρεπορτάζ για τις εξαφανισμένες λέξεις, έπεσε σ' ένα έκτακτο δελτίο της Ε.Ρ.Τ.

Ο παρουσιαστής ανακοίνωσε με τον συνηθισμένο δραματικό τρόπο μια νέα συνταρακτική εξέλιξη:

«Ένα κορίτσι εννέα χρονών λύνει το μυστήριο των εξαφανισμένων λέξεων. Αποκλειστικά στην Ε.Ρ.Τ. Στις έντεκα, η Έλσα Χιωτέλη, ηλικίας μόλις εννέα χρονών, θα μιλήσει για το ανεξήγητο φαινόμενο των εξαφανισμένων λέξεων, δίνοντας επίτελους την απάντηση στο καυτό ερώτημα: γιατί δεν μπορούμε να προφέρουμε ορισμένες λέξεις».

Νίκη

«Μαμά, θείε, ξυπνήστε!»

«Τι έγινε;» πετάχτηκαν από τον ύπνο η Νίκη κι ο Λευτέρης. Η ώρα ήταν 8 το πρωί του Σαββάτου. Η Έλσα στεκόταν στα πόδια του κρεβατιού τους και τους σκουντούσε.

«Πρέπει να πάρετε τηλέφωνο στα κανάλια και να τους πείτε να μιλήσω».

«Τι πράμα;» ρώτησε βραχνά η Νίκη.

«Μου το είπε το εμπιθριπλέιέρ μου πριν από λίγο. Πρέπει να μιλήσω στα κανάλια».

«Αυτό μάς έλειπε τώρα!» της το ξέκοψε η μαμά της, νιώθοντας το κεφάλι της βαρύ από τις λίγες ώρες ύπνου.

«Κάτσε να φτιάξω ☹, εεε, αυτό που πίνουμε κάθε πρωί, να μας τα πεις ήρεμα-ήρεμα», είπε ο Λευτέρης κατευναστικά και σηκώθηκε απ' το κρεβάτι. Η Έλσα τον ακολούθησε στην κουζίνα.

Η Νίκη έμεινε στο κρεβάτι. Έκλεισε τα μάτια της αλλά της είχε φύγει ο ύπνος. Τι αμαρτίες πλήρωνε κι όλα αυτηνής της τύχαιναν; Δυο δουλειές δούλευε για να μαζέψει χρήματα να σπουδάσει την Έλσα, να τη βοηθήσει να ξεφύγει απ' τη δική της μοίρα. Και τώρα η μικρή είχε μπλέξει μ' ένας Θεός ξέρει τι. Πάνω που νόμιζε ότι είχαν περάσει τα χειρότερα και θα ζούσαν

μια φυσιολογική ζωή... Άκου λέξεις που θέλουν ίσα δικαιώματα! Εδώ δεν έχουμε εμείς ίσα δικαιώματα, θα έχουν τα λόγια;

Η Νίκη δεν ήθελε λόγια. Είχε χορτάσει από αυτά. Και δεν πίστευε κανέναν πια. Ούτε και τις λέξεις πίστευε, αφού ήταν σαν φανταχτερές συσκευασίες, ωραίες απ' έξω κι από μέσα τίποτα.

Είχε σκληρύνει, το ήξερε. Το έβλεπε στον καθρέφτη το πρωί όταν πλενόταν. Υπήρχαν στιγμές που τρώμαζε κι η ίδια με το βλέμμα της. Όμως καλύτερα να τρομάζει τους άλλους παρά να σκιάζεται η ίδια. Προτιμούσε να πλαгиάζει κάθε βράδυ πάνω σε θυμό παρά πάνω σε ανημποριά και πόνο. Κι είχε θυμό να φάνε κι οι κότες. Με τους γονείς της, που δεν την προετοίμασαν ούτε καν να υποψιαστεί ότι ο γάμος δεν είναι αυτό που δείχνουν οι ελληνικές ταινίες. Πού ήταν το παραμύθι που της τάξαν' όλοι; Γιατί ο άντρας της δεν της βγήκε Ρίτσαρντ Γκερ αλλά μπεκρής και σαδιστής; Και πέσανε όλοι πάνω της, άσ' τονα, άντρας είναι, κάνε υπομονή, μην του πας κι εσύ κόντρα, είναι αμαρτία να τον χωρίσεις και να μην έχει το παιδί σου πατέρα...

Με τέτοια καυσόξυλα φούντωνε τη φωτιά της οργής της κάθε φορά που λιγοψυχούσε και της ερχόταν ν' αφηθεί, να εμπιστευτεί. Γιατί υπήρχανε στιγμές που ξαναγινόταν κοριτσούδι κι ονειρευόταν να χωθεί σε κάποια δυνατή αγκαλιά και να τη φροντίζει ο άλλος κι εκείνη να φτιάχνει πίτες και να διαβάζει το παιδί και να 'ναι σαν τις διαφημίσεις του Βιτάμ. Ψέμααα!

Την κόρη της δεν θα τη μεγάλωνε με τέτοια ψέματα. Καλά, κι από μόνο του το παιδί είχε δει πράγματα που κανένα παιδί δεν θα 'πρεπε να ζήσει, οπότε ήταν υποψιασμένο. Όμως η ίδια είχε ορκιστεί να μην τρέφει αυταπάτες. «Μην περιμένεις από κανέναν άντρα, Έλσα. Μόνη σου θα σε φροντίζεις. Αν βρεθεί κάνα καλό παιδί ωραία και καλά, αλλά μη βασιστείς ποτέ πάνω του. Σήμερα είναι, αύριο δεν είναι. Και τις φίλες σου, κι αυτές

μην τις πιστεύεις ό,τι σου λένε. Να τις δοκιμάζεις πρώτα, να δεις αν σου σταθούν στα δύσκολα. Γιατί τα λόγια χτίζουν ανώγια και κατώγια αλλά δεν φέρνουνε ψωμί».

Ένα πράγμα δεν καταλάβαινε η Νίκη. Ότι ταΐζοντας πρωί, μεσημέρι και βράδυ την κόρη της καχυποψία, υπονόμει και τα δικά της λόγια. Η Έλσα άκουγε πολύ πιο προσεκτικά τη μάνα της απ' ό,τι νόμιζε εκείνη. Κατ' αρχάς, δεν χρειαζόταν τη μαμά της να της δείξει ότι δεν εννοούν όλοι αυτό που λένε, το 'βλεπε και μόνη της. Και η ίδια μερικές φορές έλεγε αυτό που ήθελαν ν' ακούσουν οι άλλοι κι ας μην ήταν αλήθεια. Όταν ένα παιδί μεγαλώνει μέσα σε ναρκοπέδιο, ή γίνεται κομμάτια ή μαθαίνει να ελίσσεται και να επιβιώνει.

Μόνο που η Έλσα είχε μια ευλογία, που η μαμά είχε στερηθεί. Μια αγάπη που πήγαζε από «θέλω» κι όχι από «πρέπει». Τον Λευτέρη. Ο «θείος» την αγαπούσε επειδή είχε επιλέξει να την αγαπάει, όχι επειδή ήταν υποχρεωμένος. Τη γούσταρε και της το 'δειχνε, και με πράξεις και με λόγια.

Η Νίκη αναστέναζε και άπλωσε το χέρι της να πιάσει τα τσιγάρα της. Όλα ωραία και καλά, ρε Νίκη, μονολόγησε από μέσα της, αλλά τώρα τι κάνουμε; Αυτές οι τελευταίες εξελίξεις δεν ήτανε φυσιολογικές. Δεν άντεχε να τις αντιμετωπίσει μόνη της.

Όση ώρα ο Λευτέρης μέσα έφτιαχνε καφέ και έστυβε την πορτοκαλάδα της μικρής, η Νίκη έδωσε μια τιτάνια μάχη μέσα της. Να τον εμπιστευτεί; Ένα κομμάτι της λαχταρούσε να μπορέσει να μοιραστεί το βάρος της ευθύνης. Ένα άλλο κομμάτι τη διάτασσε ούτε να διανοηθεί να κατεβάσει τα όπλα.

Η μυρωδιά του καφέ έφτασε στα ρουθούνια της σαν άλλη σειρήνα. Ένας άντρας που σηκώνεται και σου φτιάχνει καφέ ίσως αξίζει μια ευκαιρία.

Έλσα

Οι κρίσεις φέρνουν τους ανθρώπους πιο κοντά, και τα Μ.Μ.Ε. φρόντιζαν να τους φέρουν ακόμα κοντύτερα, δίνοντας βιβλικές διαστάσεις στα γεγονότα. Άλλωστε, η πολιτισμική τάση των Ελλήνων για δράμα και υπερβολή είχε βρει την τέλεια πίστα για να δώσει ρέστα. Το πανελλήνιο ήταν ευτυχισμένα αναστατωμένο, αφού ικανοποιούσε ακόμη ένα, εξίσου ισχυρό χαρακτηριστικό του ψυχισμού του: τη θυματοποίηση. Κάποιος άγνωστος, μυστηριώδης και φθονερός εχθρός τούς βεβήλωνε ό,τι ιερότερο είχαν (μετά το αυτοκίνητο): τη γλώσσα.

Η είδηση ότι η Ε.Ρ.Τ. θα πρόβαλλε αποκλειστική συνέντευξη τύπου μ' ένα κοριτσάκι που θα εξηγούσε τι συνέβαινε κυκλοφόρησε απ' άκρη σ' άκρη της χώρας αστραπιαία. Όλοι είχαν καρφωθεί στους δέκτες τους, όπως φιλάρεσκα ανακοίνωσε ο παρουσιαστής του κρατικού καναλιού λίγο πριν ξεκινήσει η συνέντευξη.

Ο Χάνος δε βρισκόταν στο μαγαζί του παρότι ήταν εργασιμη. Άφησε τη Βίκυ στο βιβλιοπωλείο και πήγε στο σπίτι του Στάθη, όπου ήδη βρισκόταν ο Περίανδρος Τουπάκης και σε λίγο θα ερχόταν ο Ανδρέας Αρμάος.

Οι τέσσερις ηλικιωμένοι άντρες δεν ήταν στα καλύτερά τους. Η αναμονή απάντησης από το δεξί χέρι του υπουργού

τούς προξενούσε αυξανόμενη ανησυχία όσο περνούσαν οι μέρες. Η δε χθεσινή εξαφάνιση των λέξεων τους είχε πιάσει εξ απήνης, προκαλώντας τους μεγάλη αναστάτωση: τι είχε πάθει η γλώσσα τους;

Κάθισαν στο μικρό, παλιομοδίτικο σαλονάκι του παλιού διαμερίσματος του Στάθη στα Άνω Πετράλωνα και έπιναν τον καφέ τους κατσούφικα και σιωπηλά ακούγοντας τον παρουσιαστή να ανεβάζει τους τόνους, δημιουργώντας σασπένς και ένταση.

«Ξέρετε, έπαθα μεγάλο ☞». Κάθε φορά που ο Περίανδρος σκόνταφτε σε μια ανείπωτη λέξη, ένιωθε σαν να είχε κάνει μια γκάφα ολκής, να είχε βγει στο δρόμο χωρίς παντελόνι. «... Ένα πολύ μεγάλο... σίγμα όμικρον κάπα», συνέχισε ζεματισμένος, «χθες βράδυ, όταν με πήρε ☞ η αδερφή μου κλαίγοντας και μου είπε ότι δεν μπορούσε να πει το όνομά της».

«Πώς τη λένε;» ρώτησε ο Ανδρέας.

«Μι άλφα ρο γιώτα άλφα», είπε ένα-ένα αργά τα γράμματα ο Περίανδρος. Η έκφρασή του έδειχνε μεγάλη θλίψη. «Ούτε ο άντρας της μπορούσε να πει το όνομά του. Εκείνον τον λένε γάμα γιώτα άλφα νι νι ήτα».

«Κοίτα να δεις...» είπε ο Ανδρέας και κούνησε το κεφάλι του με λύπη.

«Εμείς όμως μπορούμε να προφέρουμε τα δικά μας», είπε ο Στάθης. «Όπως και πολλές άλλες λέξεις. Οπότε, πρέπει να υπάρχει λόγος για αυτό. Δεν μπορεί να είναι τυχαίο».

«Σωπάστε, ξεκινάει», τους είπε αυστηρά ο Χάνος και ανέβασε την ένταση του ήχου.

Στην οθόνη εμφανίστηκε η αίθουσα τύπου της Ε.Σ.Η.Ε.Α. Η κάμερα σάρωσε τον χώρο, δείχνοντας πως η αίθουσα ήταν κατάμεστη σε βαθμό ασφυξίας. Ύστερα ζούμαρε στο βήμα, όπου ήταν καθισμένοι ο πρύτανης του Εθνικού & Καποδιστριακού Πανεπιστημίου Αθηνών, δύο γνωστοί δημοσιογράφοι,

ένας διάσημος γλωσσολόγος και λεξικογράφος, κάποιοι άλλοι άγνωστοι πανεπιστημιακοί και δημοσιογράφοι κι ένα κοριτσάκι οχτώ-εννιά χρονών. Είχε ανοιχτά καστανά μαλλιά, ίσια και κομμένα σχετικά κοντά. Το πρόσωπό του ήταν μελαχρινό, με σκούρα καστανά, σχεδόν μαύρα μάτια. Στα μαλλιά του φορούσε ένα μπλε κοκαλάκι στ' αριστερά και από κάτω κάτι μπεζ, που όμως δεν φαινόταν παρά ελάχιστα γιατί την έκρυβε το μεγάλο τραπέζι του βήματος. Στο λαιμό της κρέμονταν δύο ακουστικά ψείρες.

Η μικρή είχε το βλέμμα στραμμένο στην ποδιά της, και μόνο στιγμιαία σήκωνε τα μάτια και αντίκριζε τη λαοθάλασσα από κάτω. Εξίσου συχνά έριχνε γρήγορες ματιές πότε στ' αριστερά της, σε μια κυρία που, αν έκρινε κανείς από την κοψιά της, έπρεπε να είναι η μητέρα της, και πότε στα δεξιά της, όπου καθόταν ένας άντρας που μάλλον ήταν ο πατέρας της. Φαινόταν λαϊκός τύπος, έξω από τα νερά του με το σκούρο μπλε κουστούμι και τη μωβ-μπεζ ριγέ γραβάτα του. Η κυρία στα αριστερά φαινόταν πιο νευρική απ' όλους· δάγκωνε συνέχεια τις άκρες του κάτω χειλιού της και έφερνε το χέρι της στα καστανά μαλλιά της για να μαζέψει τρίχες που ήταν ήδη στη θέση τους. Μόνο η μικρή φαινόταν ήρεμη.

«Συνδεόμαστε αυτή τη στιγμή με την αίθουσα τύπου της Ε.Σ.Η.Ε.Α., όπου σε λίγα λεπτά θα αρχίσει συνέντευξη τύπου που η Ε.Ρ.Τ. καλύπτει κατ' *αποκλειστικότητα* με θέμα το ανεξήγητο φαινόμενο της εξαφάνισης των λέξεων. Ο απεσταλμένος μας, Ντίνος Ρουπάκης, μας ενημερώνει. Ντίνο, πες μας τι γίνεται στην Ε.Σ.Η.Ε.Α.»

«Κυρίες και κύριοι, βρισκόμαστε στην Ε.Σ.Η.Ε.Α. αυτή τη στιγμή, όπου δεν πέφτει βελόνα! Δημοσιογράφοι απ' *όλα* τα μέσα, από την Ελλάδα και το εξωτερικό, έχουν κατακλύσει τον χώρο και περιμένουν με αγωνία να μάθουν την εξήγηση για

αυτό το *πραγματικά* εξωφρενικό φαινόμενο. *Α-πο-κλει-στι-κά* στην Ε.Ρ.Τ. Το εξωφρενικότερο είναι ότι την εξήγηση πρόκειται να τη δώσει *όχι* ένας ειδικός $\approx$ κύρους, *ούτε* ένας $\approx$ ή κάποιος άλλος επίσημος αλλά ένα παιδί *εννέα* χρονών. *Επαναλαμβάνουμε* ότι το συγκεκριμένο παιδί, η Έλσα Χιωτέλη, ετών *εννέα*, είναι η *μοναδική* που μπορεί να προφέρει *όλες* τις λέξεις, *ακόμα* και αυτές που οι υπόλοιποι αδυνατούμε να πούμε από χθες το μεσημέρι. Αυτό σάς το μεταδίδω με *απόλυτη* βεβαιότητα, καθώς ήμουν παρών προ ολίγου και την άκουσα *με τα ίδια μου τ' αυτιά* να λέει λέξεις που εγώ και οι άλλοι παρευρισκόμενοι ήταν *αδύνατο* να προφέρουμε...»

Ο Ντίνος Ρουπάκης συνέχισε να φλυαρεί για αρκετή ώρα, ανεβάζοντας τις φράσεις του σε ολύμπια ύψη έμφασης. Οι τέσσερις άντρες στο σαλόνι του Στάθη είχαν καρφωθεί στον δέκτη της τηλεόρασης. Δεν ήταν οι μόνοι, φυσικά. Την ίδια ώρα, ο Αναστάσης Κυπριόγλου βρισκόταν στο υπουργικό αμάξι του και κατευθυνόταν συνοδεία αστυνομίας προς την Ε.Σ.Η.Ε.Α· τον είχε πληροφορήσει η Αλίκη πριν από λίγο τι επρόκειτο να συμβεί. Ήταν έξω φρενών. Οι εξελίξεις προχωρούσαν ερήμην του, μ' εκείνον απλό θεατή. Δεν το χωρούσε ο νους του ότι είχε στηθεί κανονική συνέντευξη τύπου –πού, μάλιστα; σε ολόκληρη Ε.Σ.Η.Ε.Α.– από ένα νιάνιαρο που –άκουσον άκουσον– επρόκειτο να εξηγήσει το συνταρακτικό αυτό φαινόμενο. Ποιος τής είχε δώσει άδεια; Πότε στήθηκε αυτό; Από ποιον;

Τις απορίες θα μπορούσε να τις λύσει κάποιος που ουδέποτε θα υποψιαζόταν ο Αναστάσης: Ο Λευτέρης. Μόλις η μικρή τούς ξύπνησε τα χαράματα με το τρελό αίτημά της, η Νίκη πείσμως και απέκλεισε κάθε πιθανότητα η κόρη της να βγει στα κανάλια. Η Έλσα την παρακάλεσε για αρκετή ώρα, επιμένοντας ότι ήταν πάρα πολύ σημαντικό και τονίζοντας ότι οι λέξεις βασιζόνταν σ' εκείνη, αλλά η μητέρα της ήταν ανένδοτη.

Στο τέλος, η μικρή έβαλε τα κλάματα – κάτι που δεν έκανε σχεδόν ποτέ. Ακόμα κι η μητέρα της αιφνιδιάστηκε από την αντίδραση της Έλσα, που δε συνήθιζε να αντιδρά με κλάματα (ήξερε πόσο λίγο βοηθούν όταν οι γονείς σου σκοτώνονται). Η Νίκη αρνιόταν να αλλάξει γνώμη («το παιδί μου δε θα γίνει ☹ σ' όλα τα ☹, θα πέσουν να το φάνε οι κωλο☹, αποκλείεται, Έλσα, κόψ' το κλάμα!») κι ο Λευτέρης βλέποντας τη μικρή να πλαντάζει συνειδητοποίησε ότι έπρεπε να βρει μια λύση. Σπάραξε η καρδιά του να βλέπει το κορίτσι να κλαίει έτσι και να φωνάζει ότι πρέπει οπωσδήποτε να μιλήσει στην τηλεόραση επειδή οι λέξεις βασιζόνταν σ' εκείνη.

Η λύση που βρήκε ήταν το λιγότερο μεγαλοφυής.

«Φοβάσαι μην πέσουν πάνω της οι ύαινες οι ☹ και τη λιανίσουνε, σωστά δε λέω;» ρώτησε ρητορικά τη Νίκη.

«Άδικο έχω; Τους έχεις δει πώς φέρονται σ' οποιονδήποτε δεν είναι σαν κι αυτούς; Θα μυρίσουν ☹... αίμα κι όποιο πάει ο Χάρος».

«Καθόλου άδικο δεν έχεις. Γι' αυτό άκου τι σκέφτηκα. Δε θα πάμε εμείς στα ☹. Θα 'ρθουν τα ☹ σε μάς – Έλσα, βόηθα με που δε μου βγαίνουν οι λέξεις».

«Τα κανάλια εννοεί», είπε στη μαμά της, ρουφώντας τη μύτη της.

Η Νίκη τον κοίταξε καχύποπτα, αλλά ο Λευτέρης είδε και περιέργεια στα μάτια της.

«Πριν από καιρό είχε μπει στο ☹»

«– ταξί», συμπλήρωσε η Έλσα.

«– ☹ μου ένας καθηγητής ☹».

«Πανεπιστημίου».

«Αυτό. Όχι καθηγητής, πιο πάνω από καθηγητής, αυτός που το ☹ το...»

«Το κουμαντάρει», είπε η Έλσα. Η μαμά της κι ο Λευτέρης την κοίταξαν με περιέργεια.

«Μου τις λέει το εμπιθριπλίερ», είπε η Έλσα, εξηγώντας πώς γινόταν και ήξερε ποιες λέξεις έλειπαν από τον λόγο του θείου της.

«Πιάσαμε συζήτηση και πριν τον αφήσω, του ζήτησα την ☹ —»

«...κάρτα...»

«...του, με το σκεπτικό ότι όπου να 'ναι θα μεγαλώσει η Έλσα μας, ίσως να χρειάζεται κάνα ☹»

«...κονέ...»

«... Ήταν πάρα πολύ ανοιχτός άνθρωπος, απλός και ☹»

«...ντόμπρος...»

«...και είπαμε πολλά για τη γλώσσα. Έχω το ☹»

«...τηλέφωνο...»

«...του. Θα τον πάρω να του πω τι τρέχει και να μας πει αυτός τι να κάνουμε».

Η Νίκη επιφυλάχθηκε ν' αποφασίσει αφού μιλούσε πρώτα μ' αυτό τον πρύτανη. Όντως ο Λευτέρης πήρε τηλέφωνο τον πρύτανη του Πανεπιστημίου Αθηνών και αφού έξαψε την περιέργειά του με τα όσα του είπε, έδωσε το ακουστικό στην Έλσα να του εξηγήσει περισσότερα. Μίλησαν για αρκετή ώρα, ενώ ο Λευτέρης κι η Νίκη κάθονταν και άκουγαν το κορίτσι τους να συζητά με έναν καθηγητή πανεπιστημίου. Τα υπόλοιπα ήταν θέμα μερικών τηλεφωνημάτων προς τον πρόεδρο της Ε.Σ.Η.Ε.Α. και τον πρόεδρο της Ε.Ρ.Τ. Σε λιγότερο από μία ώρα είχε κανονιστεί η συνέντευξη τύπου. Η οποία ξεκινούσε τώρα.

Τον λόγο στο βήμα πήρε ο εν λόγω πρύτανης, ο οποίος ήταν πράγματι ανεπιτήδευτος και ντόμπρος άνθρωπος, όπως τον είχε κόψει ο Λευτέρης. Χωρίς να περιαντολογήσει για να τραβήξει πάνω του τα φώτα της δημοσιότητας, εξήγησε συνοπτικά και με απλά λόγια για να τον καταλάβουν όλοι οι τηλεθεατές, ανεξαρτήτως μορφωτικού επιπέδου, γιατί είχε συγκληθεί αυτή η συνέντευξη τύπου:

«Ονομάζομαι Κώστας Νικολάου και είμαι ≠ του ≠ Αθηνών. Συγκάλεσα αυτή τη συνέντευξη τύπου, διότι σήμερα το πρωί πληροφορηθήκαμε τα αίτια αυτού του πραγματικά ακατανόητου φαινομένου: της αδυναμίας άρθρωσης ορισμένων λέξεων. Ως επιστήμων αδυνατώ να εξηγήσω πώς είναι δυνατό αυτό που συμβαίνει, μολαταύτα εγγυώμαι ότι η μικρή Έλσα Χιωτέλη μιλάει ειλικρινά. Έλσα;» ολοκλήρωσε και έδωσε το λόγο στο κορίτσι.

Η Έλσα φόρεσε τα ακουστικά στα αυτιά της και άρχισε, με αρκετό αλλά όχι υπερβολικό τρακ:

«Εεε... με λένε Έλσα Χιωτέλη και είμαι εννιά χρονών. Σας μιλάω σήμερα επειδή... μου το ζήτησε το εμπιθριπλείέρ μου ή μάλλον μου το είπε πρώτα ο κομπιούτερ μου ότι σύντομα θα χρειαστεί να κάνω κάτι σημαντικό». Στράφηκε στιγμιαία στον θείο Λευτέρη, σαν να αποζητούσε στήριξη για να συνεχίσει. Ο Λευτέρης, συγκινημένος με το θάρρος της, άπλωσε το χέρι του πίσω από την πλάτη της και τη χάιδεψε ελαφρά.

«Μερικά απ' αυτά που μου είπε ο κομπιούτερ και το εμπιθριπλείέρ μου είναι δύσκολα και δεν τα θυμάμαι όλα, γι' αυτό αν ξεχάσω κάτι θα με βοηθάει το εμπιθριπλείερ. Για να μην μπερδευτώ. Αν και τα 'χω καταλάβει. Και συμφωνώ». Σιγά-σιγά ξεθάρρευε, καθώς θυμόταν τις κουβέντες που είχε κάνει όλη την εβδομάδα στο κρεβάτι με το εμπιθριπλείερ, την ώρα που η μαμά της νόμιζε ότι κοιμόταν.

«Την περασμένη Παρασκευή, οι ξένες λέξεις μάς παρακάλεσαν να τους δώσουμε τα δικαιώματα που τους αξίζουν. Να έχουνε πληθυντικό, να έχουνε γενική και αιτιατική, να μπαίνουνε σ' όλα τα κείμενα, να μην τις θεωρούμε παρακατιανές. Εσείς όμως δεν τις ακούσατε. Συνεχίσατε να τις λέτε παρακατιανές κι όχι μόνο αυτό, αλλά πέρασε ένας νόμος που τις κάνει παράνομες. Είναι άδικο!» ανέβηκε ο τόνος της φωνής της.

Τώρα πια που έλεγε αυτά που έπρεπε να πει, ξέχασε ότι την κοιτούσαν εκατοντάδες μάτια και ξεθάρρηψε.

«Κι επειδή είναι άδικο, οι ξένες λέξεις αποφασίσανε να κατέβουν σε απεργία. Από χτες το μεσημέρι, οι ξένες λέξεις απαγορεύουνε σ' όλους μας να τις λέμε. Όλες οι ξένες λέξεις. Μέχρι να τους ζητήσουμε συγγνώμη και να είμαστε δίκαιοι. Όπως πρέπει. Εγώ είπα στον δάσκαλό μου ότι το ταξί μπορεί μια χαρά να έχει και γενική και πληθυντικό αλλά μου είπε ότι δε γίνεται. Γιατί δε γίνεται; Γιατί το ταξί να μην έχει πληθυντικό αριθμό και να έχει το παιδί και το γατί; Ε; Πότε γίνεται μια λέξη ελληνική;»

Έκανε μια μικρή παύση, σαν να άκουγε κάτι στα ακουστικά της.

«Οι ξένες λέξεις ζητάνε να μάθουνε πόσα χρόνια πρέπει να περάσουνε ώστε μια λέξη που ζει και δουλεύει εδώ να θεωρηθεί ελληνική. Πέντε; Δέκα; Εκατό; Και ποιος θα το αποφασίζει; Εμείς που μιλάμε τη γλώσσα και τη χρησιμοποιούμε ή κάποιο λεξικό; Και το λεξικό θα γράφει αυτό που ήδη λέμε ή θα μας λέει τι να πρέπει να λέμε ή να μη λέμε;»

Ξανάκανε μια μικρή παύση, ενώ πολλοί στο ακροατήριο έρχονταν για πρώτη φορά σε επαφή με έννοιες όπως η περιγραφική και η κανονιστική γραμματική.

«Ναι, το θυμάμαι», είπε μάλλον στο εμπιθριπλείέρ της παρά στο ακροατήριο. «Τα παλιά τα χρόνια, πριν φτιαχτούνε τα λεξικά και τα πανεπιστήμια, οι λέξεις γεννιόντουσαν και πεθαίνανε από μόνες τους. Κι όσο ζούσανε, αλλάζανε όλη την ώρα. Κανείς δεν έβγαινε να τους πει, εσύ, τάδε λέξη, είσαι νεκρή τώρα, εσύ εδώ είσαι επίσημη, εσύ είσαι λαϊκιά, εσύ η άλλη δεν κάνει να σε λέμε γιατί είσαι ξένη, εσύ είσαι ξένη αλλά δεν μας πειράζει, έλα στη γλώσσα μας, σου δίνουμε και πληθυντικό. Όχι, κανείς δεν τα κανόνιζε αυτά. Κανονίζονταν από μόνα τους. Αυτό ακριβώς θέλουνε οι λέξεις.

» Έχουμε τσακωθεί πάρα πολλές φορές στη χώρα μας για το

πώς πρέπει να μιλάμε, ακόμα τσακωνόμαστε για το τι είναι σωστό και λάθος. Αλλά το εμπιθριπλείέρ λέει ότι *εμείς* διαλέγουμε τι είναι σωστό και τι είναι λάθος όπως μας συμφέρει κάθε φορά. Κι οι κανόνες που βγάζουμε για το τι είναι σωστό και λάθος δε βασίζονται στην επιστήμη της γλωσσολογίας, που είναι η επιστήμη της γλώσσας, αλλά σε άλλα πράγματα. Σε κοινωνικά συμφέροντα. Αυτοί που λένε τα “παλτό” και τα “στυλό” αντί “παλτά” και “στυλούς” θέλουνε να δείξουνε ότι ξέρουνε ξένες γλώσσες και ότι έχουν περισσότερες γνώσεις και είναι πιο σπουδαίοι απ’ αυτούς που λένε αυτές τις λέξεις όπως μιλιούνται τα ελληνικά. Πρέπει να πάψουμε να στραμπουλάμε τη γλώσσα όπως μας συμφέρει. Αυτά».

Τόσο ξαφνική και απλή ήταν η κατακλείδα της που όλοι περίμεναν σχεδόν ένα ολόκληρο λεπτό μέχρι να συνειδητοποιήσουν ότι το κορίτσι είχε πει όλα όσα ήθελε να πει.

«Τέλειωσα!» είπε τελικά η Έλσα αφού κανείς δε μιλούσε. Αμέσως μετά συμπλήρωσε:

«Αν θέλετε, ρωτήστε το εμπιθριπλείέρ μου ό,τι θέλετε».

Πρώτος μίλησε ο πρύτανης:

«Σ’ ευχαριστούμε πολύ, Έλσα. Θα ήθελα να... ρωτήσω πώς γίνεται και οι λέξεις απεργούν. Πώς τα καταφέρνουν και δεν μπορούμε να τις προφέρουμε;»

Η Έλσα απάντησε αμέσως:

«Αυτό δε μου το λένε κι ας τις έχω ρωτήσει όλη την ώρα. Κάτι κάνουνε και σταματάνε την προφορά. Εμένα όμως δε μου τη σταματάνε, γιατί ξέρουνε ότι τις αγαπάω όλες και λέω στυλούς και παλτά».

«Μάλιστα», είπε ο πρύτανης με λίγη αμηχανία που αναγκαζόταν να συνδιαλέγεται με ένα εννιάχρονο κορίτσι κάτω από τέτοιες συνθήκες.

«Εάν μόνο οι ξένες λέξεις κάνουν απεργία, γιατί δεν μπο-

ρούμε να προφέρουμε και αμιγώς ελληνικές λέξεις, όπως «— συγχωρέστε με, αλλά δεν μπορώ να τις πω», δικαιολογήθηκε η γνωστή δημοσιογράφος μεγάλης απογευματινής εφημερίδας που συμμετείχε στο βήμα.

«Εννοείτε την τηλεόραση και το τηλέφωνο και το αυτοκίνητο και τέτοιες, ε;» ρώτησε η Έλσα.

«Ακριβώς! Μα πώς ξέρεις ποιες...»

«Μου είπε το εμπιθριπλνίέρ μου ποιες θέλατε να πείτε», απάντησε η Έλσα πριν προλάβει η γυναίκα να ολοκληρώσει την ερώτησή της. Η μικρή ενθουσιαζόταν που της δινόταν η ευκαιρία να πει όσα ήξερε:

«Κι εγώ παλιά νόμιζα ότι το “ταξί” είναι ελληνική λέξη, αλλά τελικά έμαθα ότι δεν είναι. Κι ας προέρχεται από ελληνική λέξη. Ούτε το “τηλέφωνο”, η “τηλεόραση” και τ’ “αυτοκίνητο” είναι ελληνικές. Έχουν γεννηθεί στο εξωτερικό, από ξένους, σε άλλες γλώσσες. Μπορεί να έχουν φτιαχτεί από ελληνικές λέξεις αλλά είναι ξένες! Μερικές από αυτές είναι μεταφραστικά ή σημασιολογικά δάνεια», είπε πιο αργά, καθώς της το υπαγόρευε το εμπιθριπλνίερ.

«Δηλαδή —αυτό είναι δύσκολο, ένα λεπτάκι να μου το ξαναπεί— σαν έννοιες είναι ξένες. Εμείς οι Έλληνες δανειστήκαμε την ξένη έννοια, το περιεχόμενο, και της δώσαμε ελληνική συσκευασία, τον ήχο. Δηλαδή σαν να τη μεταφράσαμε. Γι’ αυτό τις λένε σημασιολογικά δάνεια. Για παράδειγμα, όταν λέμε: “σκληρά ναρκωτικά” δεν είναι ελληνική έκφραση, αλλά αγγλική. Ή όταν λέμε: “ανεβαίνει ένα έργο στο θέατρο”· ούτε αυτό είναι ελληνικά. Απ’ τα γαλλικά το έχουμε πάρει. Το “βγάζω τα κάστανα απ’ τη φωτιά” το ’χουμε δανειστεί απ’ τα γερμανικά.

»Μεταφραστικά δάνεια είναι λέξεις που φτιάχτηκαν έξω και εμείς εδώ τις μεταφράσαμε. Π.χ. η λέξη “δημοσιογράφος”, η λέξη “απογοήτευση”, η λέξη “βιοπαλαιστής”. Ούτε αυτές είναι

ελληνικές. Είναι σαν να παίρνεις πρώτες ύλες απ' τη χώρα μας και μετά στο εξωτερικό φτιάχνουνε ένα μηχανήμα μ' αυτές. Το μηχανήμα δεν είναι ελληνικό, είναι;

»Επίσης, μερικές λέξεις τις φτιάξανε στο εξωτερικό με ελληνικές λέξεις, που χου “τηλέφωνο”, “μικρόβιο”, “φωτογραφία”, “θεοδικία”, “ένζυμο”, “οικολογία”. Εμείς μετά τις δανειστήκαμε, αλλά δεν είναι ελληνικές λέξεις. Α, μην ξεχάσω, τα σημασιολογικά δάνεια δε συμμετέχουνε όλα στην απεργία. Αλλά οι περισσότερες από τις ξένες λέξεις που γεννήθηκαν έξω και έχουν ελληνικά κομματάκια συμμετέχουνε. Για συμπαράσταση».

Η Έλσα σταμάτησε και πάλι. Τον λόγο πήγε να πάρει ο δημοσιογράφος στην άκρη, αλλά η Έλσα τον διέκοψε:

«Α! Ξέχασα! Στην απεργία συμμετέχουνε κι οι λέξεις που είναι αντιδάνεια. Αυτό το ξέρω τι είναι γιατί το έχουμε κάνει στο σχολείο. Είναι οι λέξεις που ήταν πολύ παλιά ελληνικές, μετά φύγανε στο εξωτερικό, εκεί αλλάξανε και μετά μας ξανάρθανε εδώ κι εμείς τις νομίζουμε ξένες. Είναι λίγο ξένες, γ' αυτό απεργούνε κι αυτές. Για συμπαράσταση».

Στην αίθουσα απλώθηκε ένα σουσουρο μεταξύ των παρευρισκομένων που δεν ήξεραν ούτε τα μεταφραστικά δάνεια ούτε τα αντιδάνεια. Ο πρύτανης το συνειδητοποίησε και έσπευσε να λύσει την απορία:

«Η λέξη ☞»

«– καναπές», συμπλήρωσε η Έλσα.

«– ευχαριστώ, προέρχεται από το αρχαιοελληνικό “κωνωπέιον”, ένα είδος ανακλίντρου με κουνουπίερα. Τη λέξη πήραν οι Ρωμαίοι και από εκείνους οι Γάλλοι, όπου η λέξη μετασχηματίστηκε σε *canapé*», είπε με γαλλική προφορά. «Από εκεί επανεισήλθε στη γλώσσα μας τον περασμένο αιώνα και εξελληνίστηκε πλήρως, εντασσόμενη στο κλιτικό και φωνολογικό μας σύστημα».

«Το ίδιο είναι με τις λέξεις μπράτσο, βάρκα, εεε, δε θυμάμαι άλλες», συμπλήρωσε η Έλσα τα αντιδάνεια που θυμόταν απ' το μάθημα της γραμματικής. «Αυτά δε μου τα είπε το εμπιθριπλέ-ιερ, τα θυμάμαι μόνη μου!» φώναξε μόλις τέλειωσε.

Ο δημοσιογράφος στην αριστερή άκρη πήγε να ξαναπάρει τον λόγο, αλλά αυτή τη φορά τον διέκοψε ο πρύτανης.

«Συμμετέχουν όλες οι ξένες λέξεις στην απεργία;»

«Στην απεργία συμμετέχουνε κι οι ξένες λέξεις που έχουν μπει στη γλώσσα μας πριν από πααάρα πολλά χρόνια, όπως το σπίτι, ο αρραβώνας, το πορτοκάλι, το λεμόνι, το λουλούδι, το κλουβί, το τάβλι, ο χιτώνας, η άλγεβρα, το κέφι...»

«Δεν είναι το “<” ελληνικό;» απόρησε κάποιος στην αίθουσα μεγαλόφωνα. Προφανώς η έκπληξή του που το «κέφι» αποδεικνυόταν ξενόφερτο ήταν τόση που δεν κατάφερε να συγκρατηθεί.

Ήταν το άτυπο σύνθημα να αρχίσουν βροχηδόν οι ερωτήσεις από τους δημοσιογράφους. Ένα ήταν το τελικό και καυτό ερώτημα όλων: πότε θα σταματούσε η απεργία.

«Όταν υπάρξει δικαιοσύνη», είπε απλά και ήρεμα η Έλσα.

Γιάννης

Ήταν ξαπλωμένος στο άστρωτο κρεβάτι ενός ξενοδοχείου στην Κέρκυρα. Από τη στιγμή που έφτασε στο νησί κόλλησε. Ίσως επειδή ήταν νησί και για να ξαναφύγει έπρεπε να κατέβει στο λιμάνι, ν' αγοράσει εισιτήριο και να φορτώσει το αμάξι στο πλοίο, μια ελαφρώς πιο πολύπλοκη διαδικασία από απλώς να μπει στο αυτοκίνητό του και να φύγει. Ίσως πάλι επειδή τα φθινοπωρινά πρωτοβρόχια κι ο μουντός καιρός σε συνδυασμό με τη μελαγχολία της παλιάς πόλης –ειδικά τώρα που έκλειναν τα τουριστικά κι η πόλη έβγαζε το φανταχτερό θορυβώδες φόρεμα του καλοκαιριού για να φορέσει την πιο άχρωμη και εσωστρεφή ρόμπα του χειμώνα– έφτιαχναν ένα ευνοϊκό σκηνικό για το δράμα του.

Είχε πιάσει δωμάτιο σ' ένα παμπάλαιο ξενοδοχείο πάνω απ' το παλιό λιμάνι. Το γκρίζο πέλαγος, πιο γκρίζο από τη βροχή και τον συννεφιασμένο ουρανό, γέμιζε σαν σιωπηλός συνωμότης το παράθυρό του. Έβγαινε σπάνια, μόνο για να φάει κάνα σουβλάκι ή να κάνει άσκοπους περιπάτους στα καντούνια και τον πλατύ, έρημο κόλπο της Γαρίτσας, όπου μια φορά η θάλασσα, βαριά και θυμωμένη, καβάλησε το πεζοδρόμιο. Περπατούσε πολύ, μέχρι να τον πονέσουν τα πόδια του. Πάντα έβγαινε αργά, αφού έπεφτε ο ήλιος, με αποτέλεσμα

τρεις μέρες τώρα να μην έχει αφήσει την καμαριέρα να του αλλάξει σεντόνια ή πετσέτες. Χθες, η κοπέλα επαναστάτησε που δεν την άφηνε να κάνει τη δουλειά της και άφησε τις πετσέτες έξω από την πόρτα του.

Την ημέρα την περνούσε κλεισμένος στο δωμάτιο, όπου χάζευε τηλεόραση ή κοιμόταν· κυρίως το δεύτερο. Κοιμόταν πάρα πολλές ώρες, σχεδόν δώδεκα ή δεκατρείς το εικοσιτετράωρο.

Αυτό το πρωί του Σαββάτου τον είχε ξυπνήσει η καμαριέρα, καθώς καθάριζε το διπλανό δωμάτιο. Πάντα γύρω στις 10 με 12 είχε θόρυβο, οπότε ξυπνούσε, άναβε την τηλεόραση, χάζευε για λίγο, την περίμενε να του χτυπήσει την πόρτα, να της πει να μην μπει, κι ύστερα τον ξανάπαιρνε ο ύπνος ως αργά το μεσημέρι ή νωρίς το απόγευμα.

Έπεσε στη συνέντευξη τύπου στην Ε.Ρ.Τ. κατά τύχη καθώς έπαιζε με τα κανάλια. Δεν είχε ιδιαίτερη περιέργεια να μάθει για τις χαμένες λέξεις – εδώ είχε χαθεί ολόκληρη η ζωή του. Εξάλλου, από την περασμένη Παρασκευή ήταν ζήτημα αν είχε πει πενήντα λέξεις όλες κι όλες, σε ρειψειονιστ, καμαριέρες, βενζινάδες ή υπαλλήλους σουβλατζιδίκων και πιτσαριών. Μόνο χθες το βράδυ, στο σουβλατζιδικό που σταμάτησε να πάρει τρία καλαμάκια –το μοναδικό φαγητό του όλη μέρα– άκουσε κάποιους να συζητούν για τις εξαφανισμένες λέξεις, αλλά δεν έδωσε μεγάλη σημασία.

Ξαπλωμένος στο κρεβάτι, αδυνατισμένος κατά έξι κιλά και με γένια που πλέον είχαν πάψει να δείχνουν αξυρισιά και έμοιαζαν με απεριποίητο μούσι, ο Γιάννης Σαλπούρης είδε τη συνέντευξη τύπου χωρίς όμως να προσέχει πραγματικά, όπως δεν πρόσεχε τίποτα απ' όσα έβλεπε. Άξαφνα, όμως, τα μάτια του γέμισαν δάκρυα. «Όταν υπάρξει δικαιοσύνη» είπε το κοριτσάκι, και το άκουσμα αυτής της λέξης ήταν αφορμή

να λυθεί σε ένα βουβό αναφιλητό· μόνο τα μάτια του που έτρεχαν και τα χείλη του που έτρεμαν ελαφρώς πρόδιδαν ότι έκλαιγε. Τόσες μέρες διένυσε εκατοντάδες χιλιόμετρα για ν' απομακρυνθεί από τα δάκρυά του, που τώρα τον κατέκλυζαν με αφορμή αυτή την τυχαία λεξούλα.

Δικαιοσύνη... Τι σήμαινε άραγε; Τι σημασία είχε, όταν οι άνθρωποι που θεωρούσες δικούς σου την τσαλαπατούσαν έτσι;

Σκούπισε τα μάτια του με το μανίκι του και ξάπλωσε πίσω στα τσαλακωμένα σεντόνια. «Πρέπει να συνέλθω», μονολόγησε αναστενάζοντας βαθιά – μια ανώφελη προτροπή που έλεγε και ξανάλεγε χωρίς σταματημό στον εαυτό του τις τελευταίες μέρες. Πόσο θα συνέχιζε να περιφέρεται σαν κλοσάρ από δω κι από κει; Έπρεπε να γυρίσει στην Αθήνα και να βάλει μια τάξη. Να βάλει ένα τέλος. Να κάνει μια αρχή. Έλα όμως που και μόνο η ιδέα τού έκοβε τα πόδια – κυριολεκτικά ένιωθε τα γόνατά του να παραλύουν, λιγότευε η ανάσα του κι αμέσως έψαχνε κάπου να καθίσει. Να γυρνούσε να έκανε τι; Να έλεγε τι σε ποιον; Στους φίλους του; Στους συγγενείς του; Στους συναδέλφους του; Στους γιους του; Κανέναν δεν ήθελε να δει. Στα μάτια τους θ' αντίκριζε μονάχα την ταπεινώσή του.

Δεν ήταν απλώς το κέρατο· θα ήταν ηλίθιος να πιστεύει στην παντοτινή συζυγική πίστη. Όχι, δεν τον είχε πειράξει αυτό καθαυτό, αλλά ο τρόπος που είχε γίνει. Η κοροϊδία· ο εξευτελισμός. Ήταν μια προδοσία όχι ερωτική αλλά ανθρωπινή. Κι από τους δυο τους.

Μια βδομάδα τώρα αγνάντευε μέσα του τον μοναδικό δρόμο που του έμενε ανοιχτός; Να εξαφανιστεί. Θα έπαιρνε των ομματιών του κι όπου τον έβγαζε η μοίρα. Χειρότερα αποκλείεται να τον έβγαζε. Κι εκεί που θα 'φτανε, θα προσαθούσε ν' αρχίσει απ' την αρχή, σαν να μην υπήρξε τίποτα

μέχρι τότε. Θα έσβηνε τα πάντα απ' τη μνήμη του. Μονάχα έτσι έβλεπε μέλλον που να τον χωράει.

Έκλεισε την τηλεόραση, όπου διάφοροι αναλυτές έλεγαν πολλά λόγια για τα λόγια που δε λέγονταν, φόρεσε τα χιλιφορεμένα ρούχα του και βγήκε απ' το δωμάτιο με προορισμό το μέλλον του.

Βίκυ

Τρεις ήταν οι βασικές αντιδράσεις του κόσμου στην εξαφάνιση των λέξεων: Κάποιοι, οι περισσότεροι, τη βρήκαν διασκεδαστική – αρχικά, αν μη τι άλλο. Είχε πράγματι την πλάκα της, σαν να έπαιζες ένα παιχνίδι: Πόσες τρύπες θα άνοιγαν στη φράση σου; Θα κατάφερνες να πεις αυτό που θέλεις ή η πρότασή σου θα έμενε ημιτελής;

Η απεργία ήταν μια ανάπαυλα στην καθημερινή ρουτίνα, αλλά κι ένας πρόσφορος τρόπος να πιάσεις κουβέντα με αγνώστους στο λεωφορείο ή το μετρό, τα μαγαζιά ή τα ταξιά, με αφορμή μια εξαφανισμένη λέξη.

Γρήγορα, όμως, ακόμα και αυτοί που έβρισκαν την απεργία διασκεδαστική άρχισαν να εκνευρίζονται – η δεύτερη τυπική αντίδραση. Διότι, όση πλάκα και να έσπαγες στην αρχή, κάποια στιγμή ήθελες να κάνεις τη δουλειά σου, να πεις αυτά που ήθελες την ώρα που ήθελες και όχι να καθυστερείς εξαιτίας των κενών που δημιουργούνταν στην επικοινωνία. Το χειρότερα προβλήματα προέκυπταν στον προφορικό λόγο παρά στον επίσημο γραπτό. Στις καθημερινές συναλλαγές στα μαγαζιά, τη δουλειά και τις προσωπικές σχέσεις η απεργία αποσυντόνιζε τις αλληλεπιδράσεις σε βαθμό σχεδόν ολέθριο. Στο ραδιόφωνο και τις κωμικές και δραματικές σειρές της τηλεόρασης τα

κενά ήταν τόσο πολλά που πολλά επεισόδια ακυρώθηκαν αντί να βγουν σαν ελβετικό τυρί.

Εκατοντάδες λέξεις είχαν εξαφανιστεί, λέξεις που κανείς δεν υποψιαζόταν ότι δεν ήταν γέννημα θρέμμα ελληνικές. Δεν ήταν λίγοι αυτοί που αντέδρασαν με αγανάκτηση, σαν να ήρθε κάποιος που τους είπε ότι είχε γίνει λάθος και τα κτήματα των παππούδων τους δεν ήτανε δικά τους τελικά. Λέξεις και έννοιες που ήταν άρρηκτα συνυφασμένες με το τι σημαίνει Ελλάδα ξαφνικά αποδεικνύονταν δανειακές, πρόσφυγες από άλλες γλώσσες.

Κόπηκαν τα «γλέντια», χάθηκε το «κέφι», σίγησαν τα «μπουζούκια», βουβάθηκαν τα «κλαρίνα», δεν κατέβαινε το «ούζο», ανόστειψαν οι «μεζέδες», μουγκάθηκαν οι «ρεμπέτες», πίκρανε το «ρακί», μαύρισε το «χιούμορ», έπαψαν τα «χατίρια», ξεθύμαναν τα «ντέρτια», πέθαναν οι «λεβέντες»...

Δεν μπορούσες πια ούτε να «γκομενιάσεις» ούτε να «χουζουρέψεις» ούτε να «μερακλώσεις» ούτε να «χαβαλεδιάσεις» ούτε να «τσαμπουκαλευτείς» ούτε να «τσαντιστείς» ούτε να «ξεχαρμανιάσεις» ούτε να «τεμπελιάσεις» ούτε να «ρεζιλευτείς» ούτε να «γλεντήσεις» ούτε πολλά άλλα πράγματα, που έβαζαν τη σφραγίδα “made in Greece” στην ούγια της εθνικότητάς μας.

Μεμιάς εξαφανίστηκαν κάποια από τα πλέον βασικά φαγητά και τρόφιμα της ελληνικής κουζίνας – η ίδια η «κουζίνα»! Δεν είχε πια ούτε «σαγανάκι» ούτε «ταραμοσαλάτα» ούτε «τζατζίκι» ούτε «σαλάτες» ούτε «μοσχαράκι» ούτε «μαρούλια» ούτε «φρούτα» ούτε «λεμόνια» ούτε «βερικόκα» ούτε «φράουλες» ούτε «πορτοκάλια» ούτε «καρπούζια» ούτε «ροδάκινα» ούτε «βανίλιες» ούτε «πατάτες» ούτε «μελιτζάνες» ούτε «μαϊντανό» ούτε «σέλινο» ούτε «ραδίκια» ούτε «φιστίκια» ούτε «ρόκα» ούτε «μακαρόνια» ούτε «παστίτσια» ούτε «μουσακάδες» ούτε «γιουβέτσια» ούτε «στιφάδα» ούτε «στραπατσάδες» ούτε «σουφλέ»

ούτε «κεφτεδάκια» ούτε «σάλτσες» ούτε «μπριζόλες» ούτε «φιλέτα» ούτε «μπιφτέκια» ούτε «κοκορέτσι» ούτε «καλαμαράκια» ούτε «πεινιρλί» ούτε «πίτσες» ούτε «κεμπάπ» ούτε «τουρσιά» ούτε «πίκλες» ούτε «τοστ» ούτε «σάντουιτς» ούτε «σαλάμια» ούτε «λουκάνικα» ούτε «ζαμπόν» ούτε «μπέικον» ούτε καν «φέτα», κι ας ήταν πιστοποιημένης ονομασίας προέλευσης... Ακόμα και το βασικότερο ελληνικό έδεσμα, το «σουβλάκι» με «πίτα» απεργούσε!

Οι γλυκατζήδες έπαθαν στερητικό σύνδρομο μην μπορώντας να παραγγείλουν ούτε «μπουγάτσες» ούτε «μαρμελάδα» ούτε «καραμέλες» ούτε «τσιγλες» ούτε «γκοφρέτες» ούτε «τούρτες» ούτε «κέικ» ούτε «κρουασάν» ούτε «μπριός» ούτε «σου» ούτε «πάστες» ούτε «κοκάκια» ούτε «μπακλαβάδες» ούτε «τσουρέκια» ούτε «γαλακτομπούρεκο» ούτε «κανταϊφι» ούτε «ταρτάκια» ούτε «καϊμάκι» ούτε «καζάν ντιπί» ούτε «μους» ούτε «τιραμισού» ούτε «τοηζκέικ» ούτε «χαλβά» ούτε «ραβανί» ούτε «σαντιγί» ούτε «κρέμα» ούτε «ζελέ» ούτε «ρυζόγαλο»...

Οι μάγειροι έμειναν χωρίς «κατσαρόλες», «μπρίκια», «φούρνους», «ταψιά», «σπάτουλες», «μπολ», «πυρέξ», «φλιτζάνια», «πιάτα», «κούπες», «μπουκάλια», «τσουκάλια» και «τσανάκες». Δεν μπορούσαν μήτε να «καβουρντίσουν» μήτε να «σωτάρουν» μήτε να «τσιγαρίσουν» μήτε να «μαρινάρουν» μήτε να «μουλιάσουν».

Έκλεισαν τα «ταβερνάκια», κατέβασαν «ρολά» τα «μεζεδοπωλεία», άδειασαν τα «ουζάδικα» κι οι «μπυρարίες», αράχνιασαν οι «καφενέδες», για να μη μιλήσουμε τι έγινε στα «μπιστρό», τα «πιάνο-μπαρ» και τις «καφετέριες», όπου βουβαίνονταν όλοι όταν ήθελαν να παραγγείλουν ένα «καφεδάκι», έναν «εσπρέσο», έναν «καπουτσίνο», ένα «τσάι», έστω μια γαμημένη «σοκολάτα», πόσο μάλλον «φρέντο», «λάτε» ή «φρεντοτσίνο». Ούτε ένα «τσιγάρο» δεν μπορούσες να κάνεις σαν άνθρωπος.

Στα μπαρ (που πια δεν είχαν όνομα) ήταν αδύνατο να παραγγείλεις ποτό – πέρα από κρασί, και μάλιστα όχι «ροζέ». Οι «βότκες», τα «ουίσκια», τα «τζιν», τα «ρούμια», τα «μαρτίνια», οι «τεκίλες», οι «μπίρες», τα «κονιάκ», οι «σαμπάνιες»... όλα απεργούσαν, οδηγώντας τους πελάτες να δείχνουν τα μπουκάλια σαν κωφάλαοι.

Ο ρουχισμός εξαφανίστηκε συθέμελα· οι Έλληνες κι οι Ελληνίδες δεν είχαν πια να φορέσουν ούτε «παντελόνια» ούτε «φούστες» ούτε «ζακέτες» ούτε «πουκάμισα» ούτε «μπουφάν» ούτε «παλτά» ούτε «μοντγκόμερι» ούτε «γούνες» ούτε «ετόλ» ούτε «καμπαρντίνες» ούτε «άνορακ» ούτε «αδιάβροχα» ούτε «φούτερ» ούτε «πουλόβερ» ούτε «φουστάνια» ούτε «ταγέρ» ούτε «τουαλέτες» ούτε «κάπρι» ούτε «τρουακάρ» ούτε «σακάκια» ούτε «μίνι» ούτε «παπούτσια» ούτε «σαγιονάρες» ούτε «παντόφλες» ούτε «πασούμια» ούτε «γόβες» ούτε «εσπαντρίγιες» ούτε «λουστρίνια» ούτε «μοκασίνια» ούτε «κολεγιακά» ούτε «μπότες» ούτε «κάλτσες» ούτε «σοσόνια» ούτε «καλσόν» ούτε «κολλάν» ούτε «παρεό» ούτε «ζιβάγκο» ούτε «τιράντες» ούτε «μαντίλια» ούτε «κορδέλες» ούτε «μπαντάνες» ούτε «φουλάρια» ούτε «γραβάτες» ούτε «καπέλα» ούτε «γιλέκα» ούτε «μπλουζάκια» ούτε «τι-σερτ» ούτε «φανέλες» ούτε «σορτσάκια» ούτε «βερμούδες» ούτε «μαγιά» ούτε «μπικίνια» ούτε «σλιπάκια» ούτε «κιλότες» ούτε «σώβρακα» ούτε «τσεμπέρια» ούτε «τσέπες» ούτε «τσάντες» ούτε «πορτοφόλια» ούτε «σάκους»... Δεν είχαν καν μια «πετσέτα» να σκουπιστούν, ένα «μπουρνούζι» για μετά το ανύπαρκτο «μπάνιο» ή το ακατονόμαστο «ντους». Το σήμα κατατεθέν της ελληνικής φορεσιάς, το «τσαρούχι» αποδείχθηκε δανεικό κι αγύριστο, ενώ ακόμη κι ο «χιτώνας» καταργήθηκε, αφού κι αυτός μας είχε έρθει από τα ξένα δυο χιλιάδες χρόνια πριν.

Οι ποδοσφαιρόφιλοι έφριξαν βλέποντας ό,τι ιερότερο

υπήρχε στη ζωή τους να χάνεται στη σιωπή: έμειναν χωρίς «μπάλα», χωρίς «γκολ», χωρίς «πέναλτι», χωρίς «οφσάιντ», χωρίς «φάουλ», χωρίς «κόρνερ», χωρίς «σουτ», χωρίς «ντρίμπλα», χωρίς «ματς», χωρίς «ντέρμπι», χωρίς «μουντιάλ»! Τι να βροντοφωνάξεις την ώρα που «σούταρε» η ομάδα σου την «μπάλα» στα δίχτυα; Τέρμα; Η βουβαμάρα τους ήταν δραματική.

Όπως δραματική ήταν η κατάσταση στα πανηγύρια και τις γιορτές, αφού ήταν αδύνατο πια να χορέψεις ένα «μπάλο», ένα «ζεϊμπέκικο», ένα «τσιφτετέλι», ένα «χασάπικο», ένα «χασαποσέρβικο». Ευτυχώς, τη γλίτωσε το «συρτάκι»... κι ο «καλαματιανός»!

Στους γάμους κόπηκαν τα «κουφέτα», καταργήθηκαν οι «κουμπαριές» και ανεστάλησαν όλοι οι «αρραβώνες», αλλά από την άλλη ούτε «εργένης» μπορούσες να μείνεις πια· ούτε καν «μπακούρι». Επίσης ήταν αδύνατο να βρεις «γκόμενο», να βγεις «ραντεβουδάκι», να «φλερτάρεις» με μια «κοπέλα», να «χαμουρευτείς», να χαϊδέψεις μια ωραία «γάμπα», να χωθείς στα «μπούτια» κάποιας, να φιλήσεις ένα ωραίο «μουτράκι» ή ένα αφράτο «μάγουλο».

Όλοι οι Έλληνες κι οι Ελληνίδες έχασαν το «κουράγιο» τους και το «μεράκι» τους, αλλά και την «τσαχπινιά» τους. Με αγανάκτηση οι νέοι γονείς ανακάλυψαν ότι η πρώτη λέξη ενός παιδιού ήταν αδύνατο πια να είναι «μπαμπάς». Όσο για τα «πιτσιρίκια», έπαψαν να είναι «μπελάς», να κάνουν «φασαρία» και «φάρσες» αλλά και να έκαναν δεν μπορούσες να τους ρίξεις μια «σφαλιάρα» ή ένα «χαστούκι», όπως δεν μπορούσες να παίξεις «μπουνιές» ή να κάνεις κάποιον «τόπι» στο ξύλο.

Τα «ερτζιανά» γέμισαν τρύπες, κι οι παρέες δύσκολα μπορούσαν να πιάσουνε τραγούδι πάνω στο «κέφι» ή οι ερωτευμένοι να κλάψουν τον «νταλκά» τους, αφού όλα τα τραγούδια, από τα λαϊκά μέχρι τα ποπ, τα ροκ μέχρι τα ραπ και τα έντεχνα μέχρι τα σκυλέ πετσοκόφτηκαν αγρίως:

«Τα πιο ωραία λαϊκά σε με μωσαϊκά τα είχαμε χορέψει / γαλάζιο γύψο είχ' η οροφή και τα μου καρφί κι από την πρώτη τη στροφή, το στόμα αυτό εγώ το 'χα λατρέψει. Κορίτσια αγόρια σ' ένα και τα μες στο κι οι γέροι στη με το ρυθμό της μουσικής και με το Αμερικής...» «Μέσα σε κάθε σου αυλή, μέσα σε κάθε χέρι, φωλιάζει περιστέρι μεγαλώνεις, κι όταν και τραγουδούν ως τ' άστρα εσύ ψηλώνεις...» «Κρίμα τα νιάτα κι η κρίμα το σου, καλέ, άντρας δυο μέτρα σαν το να ζητιανεύεις το φιλί. Μια γυναίκα σε φέρνει και σ' έχει κάνει να κλαις...»

Εκεί που κάθε σπίτι είχε ένα Γιάννη και μια Μαρία, τώρα πια δεν υπήρχε ούτε «Γιάννης» ούτε «Μαρία» ούτε καν «σπίτι». Χάθηκαν οι Μανώληδες και οι Λουκίες, οι Μάρκοι και οι Ιουλίτες, οι Αντώνηδες και οι Άννες, οι Ιωάννες κι οι Ηλίες, οι Μιχάληδες κι οι Θωμάδες, βυθίζοντας την ελληνική ορθόδοξη εκκλησία σε αμηχανία και εκνευρισμό, αφού το τοπ των χριστιανικών ονομάτων αποδεικνυόταν εισαγωγής, ως επί το πλείστον εβραϊκής προέλευσης. Οι αρχαιολάτρες πανηγύρισαν, αλλά η θριαμβολογία τους ήταν βραχύβια, αφού κι εκείνοι ταλαιπωρούνταν εξίσου στην καθημερινότητά τους από την έλλειψη των λέξεων.

Τα γερόντια στις εκκλησίες βρέθηκαν ξαφνικά άλαλα στους αίνους τους προς τον ξενόφερτο Θεό τους. Οι προσευχές τους έμειναν κολοβές χωρίς το «αμήν», βγήκαν στην ανεργία τα «χερουβείμ» και τα «σεραφείμ» που δεν τραγουδούσαν πια «ωσαννά» ή «αλληλουία». Οι «παπάδες» έπαψαν να μπορούν να «λιβανίζουν» μπροστά στα «τέμπλα», ενώ ένα σωρό ύμνοι έγιναν σουρωτήρι από τα απρόφερτα εβραϊκά ονόματα. Μέχρι κι ο ίδιος Χριστούλης έχασε το βαφτιστικό του.

Η πολύχρωμη Ελλάδα μεταμορφώθηκε σε ένα άχρωμο αρνητικό τοπίο, αφού εξαφανίστηκαν σχεδόν όλα τα χρώματα. Πάει

το «μπλε», το «κίτρινο», το «άσπρο», το «μαύρο», το «καφέ», το «ροζ», το «μωβ», το «μπεζ», το «γκρίζο», το «χακί», το «φούξια», το «λιλά», το «εκρού», το «βεραμάν», το «πετρόλ»... Η καθαρισμένη νεοελληνική γλώσσα ήταν ανεξήγητα φτωχή σε χρώματα, όπως αποδείχθηκε προς μεγάλη έκπληξη και ταραχή όλων.

Η απεργία των λέξεων επηρέασε σχεδόν όλες τις πτυχές της οικονομικής και εμπορικής ζωής, από τις τράπεζες, όπου μεγάλο μέρος της ορολογίας ήταν ξενικής προέλευσης, μέχρι τα εμπορικά καταστήματα, τα ανθοπωλεία, τα συνεργεία αυτοκινήτων, τα σουπερμάρκετ, τα τηλεοπτικά κανάλια και τους ραδιοφωνικούς σταθμούς, το χρηματιστήριο, τις πολυεθνικές εταιρείες, τα ζαχαροπλαστεία, τα ψιλικατζίδικα, τα καταστήματα ρούχων, αυτοκινήτων, ποδηλάτων, ηλεκτρικών ειδών, ηλεκτρονικών, σταθερής και κινητής τηλεφωνίας, γεωργικών προϊόντων...

Η ελληνική γλώσσα αποσκελετώθηκε. Εννοείται πως δεν είχαν χαθεί όλες οι εύηχες, ένδοξες λέξεις που είχαν αντέξει δύο χιλιάδες χρόνια χρήσης κι ακόμη παρέμεναν ακμαίες. Ωστόσο, παρά την ομορφιά και την ικμάδα τους δεν ήταν αρκετές για να καλύψουν τη σύγχρονη πραγματικότητα. Ούτε και ήταν ποτέ στο παρελθόν, εξ ου και η ανάγκη για εισαγωγή λέξεων ήδη από τα αρχαιότατα χρόνια.

Αυτό, όμως, δεν ήθελαν να το παραδεχτούν ορισμένοι. Ήταν αυτοί που είχαν την τρίτη βασική αντίδραση στην απεργία των λέξεων: αντεπίθεση. Απεργούν οι ξένες λέξεις; Στο διάολο να πάνε. Στα τσακίδια! Ένα απόστημα της γλώσσας μας ήταν και τώρα που έσπασε θα μπορούσε η ελληνική ν' αναπτυχθεί σε όλη της την παλαιά δόξα. Θα βρίσκαμε άλλες ελληνικές για να τις αντικαταστήσουμε· θα ανασταίναμε αρχαίες ελληνικές λέξεις που είχαν πέσει σε λήθαργο· θα πλάθαμε καινούργιες· θα ξαναβάζαμε σε χρήση ελληνικότατες λέξεις που ο

κόσμος περιφρονούσε διότι προτιμούσε τις ξένες. Οι εθνοκεντρικοί γλωσσαμύντορες έκαναν Πάσχα –αν μπορούσαν να το πουν– με τη χρυσή ευκαιρία που τους δινόταν. Ήδη τις επόμενες μέρες άρχισαν να δημοσιεύονται άρθρα και επιφυλλίδες με προτάσεις για αντικατάσταση των δόλιων ξένων λέξεων που πρόδιδαν τη φιλοξενία που τους είχαμε δείξει.

Ο Χάνος και τα άλλα μέλη της τετρανδρίας έγραψαν όχι μία και δύο αλλά οκτώ επιστολές σε αντίστοιχες εφημερίδες, με τις οποίες καλούσαν τον λαό στα όπλα. Οι τέσσερις δημοσιεύθηκαν, γεμίζοντας τους εταίρους της Ελλήνων Εγέρσεως με θάρρος να συνεχίσουν το δύσκολο μα θεόπνευστο έργο τους. Απεργία οι λέξεις; Ανταπεργία εμείς. Να τις αντικαταστήσουμε όλες! Κι όταν θελήσουν να ξανάρθουν, να μην τις βάλουμε στο στόμα μας. Παρότι η γλώσσα δεν ήταν το φόρτε των τεσσάρων ανδρών, μόχθησαν να βρουν αντικαταστάτριες λέξεις και να τις προτείνουν στα άρθρα τους, αν και τα αποτελέσματα της προσπάθειάς τους ήταν συχνά ξεκαρδιστικά. Οι νεκραναστημένοι «αλευροσωλήνες» του Κοραή θα έπνιγαν οποιοδήποτε επιχειρούσε να φάει μια μπουκιά μακαρόνια. Το «μιμόρημα» θα ήταν μάλλον κωμικό σκετσάκι παρά αντικαταστάτης του «μπαλέτου». Τα «κρεατοσφαιρίδια» ήταν κακομαγειρεμένα «κεφτεδάκια», κατάλληλα μόνο προς γέλωτα, όχι προς βρώση. Δύσκολα θα ζητούσες ένα «καπνόστριπτο» ή «καπνοσύστρεμμα» όταν ήθελες «τσιγαράκι».

Εννοείται πως υπήρξαν άλλοι, πιο σοβαροί μελετητές της γλώσσας, που έκαναν εξυπνότερες προτάσεις με επιστημονικότερα κριτήρια. Όλες όμως ήταν καταδικασμένες, διότι όπως γνωρίζει κι ένας πρωτοετής γλωσσολόγος, τέτοιες τεχνητές επεμβάσεις στη φυσική γλώσσα δεν επιβάλλονται. Αν επιβάλλονταν τόσο εύκολα, σ' αυτά τα χώματα δε θα μιλιόταν η ελληνική αλλά η τούρκικη.

Όσοι δε επικαλέστηκαν το ιστορικό προηγούμενο της προσπάθειας του Κοραή και άλλων, ξεχνούσαν ότι αφενός είναι πιο εύκολο να εισαγάγεις μια νέα λέξη όταν δεν υπάρχει καθόλου παρά να αντικαταστήσεις με τη βία μια ήδη ευρέως αποδεκτή και εκτεταμένα χρησιμοποιούμενη λέξη με μία άλλη όχι μόνο καινούργια αλλά και πιο δύσκολη στην προφορά ή τη χρήση. Πράγματι, ορισμένες ξένες λέξεις αντικαταστάθηκαν με επιτυχία τον προπερασμένο αιώνα, αλλά υπήρξαν και άλλες των οποίων η αντικατάσταση απέτυχε. Τα «λευχείμενα» στάθηκαν ανίκανα ν' αντικαταστήσουν τα ασπρόρουχα· το «λυκοπερσικό» άφησε την «ντομάτα» αλώβητη· «τακούνια» εξακολουθούμε να έχουμε και όχι «υποπτέρνια»· ο «μελιτοβουτυροαλευροπολτός», για προφανέστατους λόγους, δεν επηρέασε στο ελάχιστο τον «χαλβά»· η «παράγυμνος εσθής» ούτε που άγγιξε τη «μίνι φούστα»· ο «γεωπροωθητής» ισοπεδώθηκε από την «μπουλντόζα», ενώ το «κομμωσαπούνι» απέτυχε παταγωδώς σε σύγκριση με το «σαμπουάν». Τα παιδάκια «κολατσιό» συνεχίζουν να τρώνε και όχι «έμβρωμα», ενώ ο «μπιντές» έπνιξε τον «πυγολουτήρα».

Η «ευωχία» μπορεί να ήταν εξαιρετική αντιπρόταση για το «κέφι», αλλά ακόμη και οι λόγιοι στο «κέφι έρχονταν» όταν έπιναν ένα κρασάκι με την παρέα τους· σε σύγκριση με το «κέφι» η «ευωχία» ήταν σαν τενεκές ξεγάνωτος, φανταχτερή συσκευασία δίχως ουσιαστικό περιεχόμενο, ένα τεχνητό κατασκευάσμα με αρωματικά πρόσθετα που δεν είχε καμία σχέση με το γνήσιο, πλούσιο σε γεύση, διονυσιακό πρωτότυπο.

Ομοίως, ο «καταιονισμός» αντί για «ντους», το «ιώδες» αντί για το «μωβ», το «κυανό» αντί για το «μπλε» μπορεί να ήταν «σωστές» γλωσσικά, όμως ήταν εσφαλμένες επικοινωνιακά. Για τη συντριπτική πλειοψηφία των Ελλήνων και Ελληνίδων, οι ελληνικές λέξεις ήταν πιο ξένες από τις ξένες. Πώς να πεις «με

γεια τα υποδήματά σου» χωρίς να ακουστείς σαν καρικατούρα ψυροφαντασμένου καθηγητάκου από ασπρόμαυρη ελληνική ταινία; Πώς να πεταχτείς στο «λουτρό» για έναν «καταιονισμό» με το «υγρό λουσίματος» χωρίς να σε πάρουν στο ψιλό;

Αλλά και στις περιπτώσεις που οι ελληνικές λέξεις αντικαθιστούσαν ικανοποιητικά τις αντίστοιχες ξένες, όπως «ορεκτικά» αντί για «μεζεδάκια», ο κόσμος ένιωθε σαν να έτρωγε άνοστο φαΐ. Η καθημερινή λαλιά είχε υποστεί ανήλεο πλήγμα.

Κι όμως. Ας είχανε χαθεί τόσα χρώματα, ας είχανε κοπεί τα γλέντια, ας είχε κουτσουρευτεί ολάκερη η γλώσσα, μία γυναίκα ένιωθε πιο πλούσια γλωσσικά όσο ποτέ άλλοτε στη ζωή της.

Η Βίκυ ανέκαθεν πίστευε πως ήταν ανίκανη να εκφραστεί όμορφα. Ούτε καν ικανοποιητικά. Από τη μία οι ολιγόλογοι γονείς της, από την άλλη ο κλειστός, καχύποπτος προς τον κόσμο τρόπος που τη μεγάλωσαν, κερασάκι σ' αυτά κι η εμφάνισή της, την οδήγησαν να χάσει τη μιλιά της. Ήταν λες κι υπήρχε ένα χαλασμένο τηλέφωνο ανάμεσα σ' αυτό που ένιωθε και αυτό που έλεγε. Ή θα ήθελε να πει. Κι έτσι γυρνοβολουσε στον φαύλο κύκλο που δημιουργούσε.

Όσπου εμφανίστηκαν οι επαναστατημένες λέξεις. Σ' αντάλλαγμα για τη βοήθειά της, τους ζήτησε τη δική τους με στόχο να εκφραστεί καλά. Οι λέξεις συμφώνησαν, αν και γνώριζαν ότι η συμφωνία ήτανε χωλή. Και να 'θελαν δε θα μπορούσαν να τη βοηθήσουν, όπως δε θα μπορούσαν να της βάλουν στο στόμα λόγια που δεν ήθελε να πει. Ωστόσο, συμφώνησαν γιατί ήξεραν ότι η Βίκυ δε χρειαζόταν πραγματικά τη βοήθεια τους –ή τη βοήθεια κανενός– αλλά μόνο τη δική της βοήθεια: να πιστέψει ότι μπορούσε. Τι πείραζε αν νόμιζε ότι οι λέξεις ήταν αυτές που ξαφνικά της έδιναν το χάρισμα της έκφρασης; Το ραβδάκι γινόταν μαγικό επειδή έτσι το έβλεπε η Βίκυ.

Κι έβλεπε τόσα! Όσα μέχρι πρόσφατα διάβαζε μόνο σε

βιβλία. Από την ώρα που γύρισε στο τυροπιτάδικο μετά τα ψεύτικα ψώνια της και έφυγε παρέα με τον Άρη (όπως έλεγαν τον άγνωστο Χ της) για να πάνε μια βόλτα, η Βίκυ είχε μπει σε μια τεχνικολόρ κόπια της ασπρόμαυρης ζωής της. Όταν ήθελε να πει ή να ρωτήσει κάτι και δίσταζε, καλούσε μέσα της τις λέξεις να τη βοηθήσουν. Κι έτσι πίστευε ότι μπορούσε. Και άρα μπορούσε. Και τα λόγια έρεαν από το στόμα της ανεμπόδιστα και καθαρά σαν νεράκι, αποκαλύπτοντας ότι όχι μόνο δεν ήταν ανίκανη στην έκφραση αλλά, αντιθέτως, είχε χάρισμα. Τόσα εκατομμύρια σελίδες λογοτεχνίας δεν είχαν διαβαστεί ανώφελα...

Περπατούσαν προς τη γενική κατεύθυνση του Συντάγματος, κουβεντιάζοντας και προσπαθώντας να γνωρίσουν ο ένας τον άλλον μέσα από ερωτήσεις. Δεν αναφέρθηκαν ζώδια ή μουσικές, αγαπημένοι τόποι διακοπών ή φαγητά. Η κουβέντα τους κινήθηκε σε άλλα μονοπάτια, πιο εσωτερικά.

Ο Άρης δούλευε στο τυροπιτάδικο μόνο για να βγάξει το μεροκάματο. Είχε σπουδάσει κοσμηματοποιός κι αυτός ήταν ο έρωτάς του: να δημιουργεί ομορφιές από ακατέργαστες ύλες κι ύστερα να τις βλέπει να κοσμούν δάχτυλα και λαιμούς, αυτιά και καρπούς.

«Τα κοσμήματα υπάρχουνε από τότε που πρωτοϋπήρξαν άνθρωποι. Ακόμα και στους προϊστορικούς χρόνους», της είπε καθώς περπατούσαν στους νυχτερινούς δρόμους της πόλης. «Όλοι μας θέλουμε να ομορφύνουμε το κορμί μας. Τα φοράμε άλλοτε σαν φυλαχτό, άλλοτε σαν ενθύμιο κάποιου που μας αγαπά, άλλοτε για να προσελκύσουμε την προσοχή κάποιου που μας ενδιαφέρει... Εσύ αυτό εδώ τι το φοράς;» τη ρώτησε δείχνοντας ένα λεπτό μονόπετρο δαχτυλιδάκι, πολύ απλό, σχεδόν στοιχειώδες, στον αριστερό παράμεσο της Βίκυς.

Η Βίκυ χαμογέλασε γλυκόπικρα. Σε άλλες περιστάσεις, θα είχε κοκκινίσει και θα έτρεχε να κρυφτεί στη σιωπή. Τώρα όμως ζήτησε τη βοήθεια των λέξεων.

«Είναι δώρο. Της πρώτης μου αγάπης. Ήμασταν κι οι δυο δεκάξι χρονών. Πηγαίναμε μαζί σχολείο. Μου το έκανε δώρο τον δεύτερο μήνα αφότου γνωριστήκαμε».

«Και το φοράς ακόμα;» είπε και της έπιασε το δαχτυλίδι, δηλαδή το χέρι.

Η Βίκυ χαμογέλασε πάλι.

«Ναι. Δεν την έχω ξεχάσει. Ήταν η πρώτη μου αγάπη».

Το σάστισμα του Άρη ήταν αισθητό.

«Δηλαδή, είσαι... λεσβία;»

«Δε νομίζω. Ξέρω ότι στα δεκάξι μου ερωτεύτηκα ένα κορίτσι. Τίποτα άλλο. Δεν κάναμε κάτι. Ερωτικά εννοώ. Δεν ξέρω αν αυτό με κάνει λεσβία».

Ο Άρης δεν είπε τίποτα. Συνέχισε να της κρατά το δαχτυλίδι, δηλαδή το χέρι.

«Από τότε έχω ερωτευτεί άλλη μια φορά, αλλά δεν πήγε καλά. Σεξουαλικά πήγε καταπληκτικά, αλλά μόνο εκεί. Δεν ήταν κακός άνθρωπος, αλλά μου έκανε κακό. Μιλούσε χωρίς να λέει τίποτα. Εσύ;» τον ρώτησε μετά από μια μικρή παύση.

«Εγώ... Εγώ νομίζω ότι κάτι λέω όταν μιλάω», απάντησε ο Άρης μ' ένα γελάκι. «Αλλά δε μιλάω πολύ».

«Αυτό δεν είναι κακό. Η Τζορτζ Έλιοτ είπε: “Ευλογημένος είναι ο άνθρωπος που όταν δεν έχει κάτι να πει, αποφεύγει να το αποδείξει με λόγια”».

Γέλασε ο Άρης, γέλασε κι η Βίκυ. Μα έκανε χιούμορ; Η Βίκυ έκανε χιούμορ; Σας ευχαριστώ, λέξεις! τις ευγνωμόνησε από μέσα της. Αν μπορούσαν, θα της έλεγαν ότι μόνη της το έκανε· μάλιστα είχε νταμιτζάνες ολόκληρες με γνήσιο, αποσταγμένο χιούμορ, έτοιμο να γλυκοπιωθεί.

Ο Άρης συνέχισε εκεί που είχε αφήσει η Βίκυ τη διαφορούμενη ερώτησή της.

«Εγώ τα είχα χρόνια με μια κοπέλα μέχρι πρόσφατα αλλά

δεν ☹... δεν τραβούσε μεταξύ μας. Ήμασταν ο καθένας στον κόσμο του. Θέλαμε άλλα πράγματα». Στα μάτια του ήταν εμφανής η απογοήτευση, ίσως και μια πικρία.

«Δηλαδή;» ρώτησε η Βίκυ.

«Κοίτα, ήτανε να παντρευτούμε αλλά αυτή ήθελε μια πιο ☹ζωή, πώς να το πω, εεε... ήθελε να 'χει άντρα με ☹, λεφτά. Να ζει πλουσιοπάροχα, με ☹, πώς το λένε, γαμώ τη, ακριβά βρονη βρονη, διακοπές στη Μύκονο και τέτοια. Γκρίνιαζε που προτιμούσα να δουλεύω σ' ένα τυροπιτάδικο για να έχω χρόνο για να φτιάχνω τα κοσμήματά μου. Δεν καταλάβαινε ότι εγώ αυτό ☹... αυτό θέλω να κάνω στη ζωή μου. Της το 'πα μία, της το 'πα δύο. Μετά τι να πεις; Μερικές φορές τα λόγια περιττεύουν. Ε, χωρίσαμε. Απ' ό,τι έμαθα τα έφτιαξε μ' ένα δικηγόρο. Αέρας στα πανιά της».

Συνέχισαν να περπατούν αργά-αργά, με τον Άρη να εξακολουθεί να της κρατά το χέρι – όχι πια το δαχτυλίδι. Οι σιωπές τους ήταν αναπαυτικές.

«Ξέρεις, αυτό που είπες πριν για... τον πρώτο σου έρωτα...» άρχισε λίγο διστακτικά ο Άρης. «Κι εγώ νομίζω ότι ερωτεύτηκα κάποτε ένα αγόρι. Τον ξάδερφό μου, που περνούσαμε τα καλοκαίρια μαζί στο εξοχικό τους. Αλλά ήμουν μικρός τότε», αυτολογοκρίθηκε, ξαφνικά φοβισμένος με το μυστικό που είχε ξεστομίσει.

«Δε νομίζω ότι ερωτευόμαστε φύλα, άντρες ή γυναίκες. Ανθρώπους ερωτευόμαστε», είπε η Βίκυ, όχι για να τον καθησυχάσει, αλλά επειδή το πίστευε.

«Δεν το έχω πει σε κανέναν», πρόσθεσε ο Άρης μετά από λίγο.

«Ούτε εγώ το έχω ξαναπεί για την ☹».

Ξαφνικά κοιτάχτηκαν. Ο χρόνος συμπυκνώθηκε σαν βόμβα υδρογόνου· στις ρομαντικές ταινίες τώρα αρχίζει το αισθημα-

τικό πιάνο. Στην πραγματική ζωή, η Βίκυ και ο Άρης δε φιλήθηκαν. Ήταν πολύ νωρίς. Όμως είχαν διαβεί ένα κατώφλι.

«Θα μου πεις τώρα πώς σε λένε;» ρώτησε παιχιδιάρικα ο Άρης. Το «Βίκυ» ήταν από τους απεργούς, και όταν συστήθηκαν στην αρχή δεν είχε καταφέρει να του πει τ' όνομά της.

«Βασιλική μ' έχουνε βαφτίσει, αλλά όλοι με φωνάζουν Βήτα γιώτα κάπα ύψιλον».

«&<» δοκίμασε άηχα τους ήχους ο Άρης στο στόμα του.

«Και τι θα κάνουμε τώρα; Πώς θες να σε λέω;»

«Δεν ξέρω. Το “Βασιλική” δε μου αρέσει. Είναι βαρύγδουπο.

Θα πέσει ο &<... ο θόλος να με πλακώσει».

Ο Άρης γέλασε.

«Βρες μου εσύ ένα όνομα».

«Εγώ;» γέλασε ξανά.

«Ναι, εσύ. Βάφτισέ με».

«Ό,τι θέλω;» τη ρώτησε σκανταλιάρικα.

«Σχεδόν».

«Πω πω... δύσκολα μου βάζεις... Δεν ξέρω...» Το σκέφτηκε για λιγάκι.

«Άκου τι θα κάνουμε. Θα σου βρω το πρώτο όνομα που θα δω στο όνειρό μου!»

Η Βίκυ γούρλωσε τα μάτια της με έκπληξη. Ευχάριστη έκπληξη.

«Κι αν δεν ονειρευτείς κανένα όνομα;»

«Ε, θα μείνεις αβάφτιστη για λίγο καιρό. Θα σε λέω & εεε... νινί».

Την έπιασαν τα γέλια.

«Δεν είμαι λίγο μεγάλη για νινί;»

«Ε, τι να σε λέω; Μωρό;»

Γέλασαν.

«Άγνωστη Χ θα σε λέω».

Η Βίκυ γύρισε απότομα. Ήταν το όνομα που του είχε βρει εκείνη όσο δεν ήξερε το πραγματικό του. Κάτι μέσα της ζεστάθηκε.

«Μου αρέσει. Κατοχυρώνεται», του είπε εγκάρδια.

Σιωπή...

«Εσύ; Με τι ασχολείσαι;»

«Εγώ δουλεύω σ' ένα βιβλιοπωλείο. Καλά είναι, μου αρέσει. Είναι και σχετικό μ' αυτό που έχω σπουδάσει – βιβλιοθηκονομία. Μου αρέσει για δυο λόγους κυρίως: ζω μες στα βιβλία που λατρεύω και δεν έχει καθόλου άγχος».

«Σε καταλαβαίνω απόλυτα», είπε ο Άρης. «Κι εγώ δεν αντέχω τις αγχωτικές δουλειές. Θα μπορούσα να δουλεύω λογιστής – αυτό τέλειωσα πρώτα – αλλά βαριόμουν του θανάτου. Κι είχε και τρομερό άγχος. Ενώ τώρα... τι άγχος να τραβήξω πουλώντας τυρό☞ και ☞;»

Γέλασε. Το γέλιο του ήταν καθαρό, κρυστάλλινο, σκέφτηκε η Βίκυ. Ήταν ενθουσιασμένη. Και ανακουφισμένη. Αυτός ο άντρας που της είχε αρέσει πίσω από τον πάγκο του χωρίς να τον ξέρει αποδεικνυόταν εξίσου ελκυστικός και τώρα που τον γνώριζε. Ελκυστικός στον τρόπο που μιλούσε – ήρεμα, χωρίς βιασύνη – και ελκυστικός σ' αυτά που έλεγε. Κι εμφανισιακά ήταν ελκυστικός – όχι συνταρακτική ομορφιά, ένας απλός άντρας ήταν με κοιλίτσα και με ελαφρώς σγουρά μαλλιά που άρχιζαν να υποχωρούν πάνω από τους κροτάφους, αλλά το πρόσωπό του είχε κάτι το αγορίστικο, μια σκανταλιά και συνάμα μια ηρεμία, όσο αλλόκοτος κι αν ακουγόταν αυτός ο συνδυασμός. Τον περνούσε δύο χρόνια, έμαθε, όταν κάποια στιγμή είπαν τις ηλικίες τους.

Είπαν πολλά σ' εκείνη τη μεγάλη βόλτα που τους ανέβασε όλη την Αρεοπαγίτου μέχρι το Θησείο κι από κει μέσα απ' το Μοναστηράκι ίσαμε το Σύνταγμα ξανά. Βήμα-βήμα, λέξη-λέξη

έγνεσαν το νήμα που θα έκανε τον χωρισμό τους ανεπιθύμητο.

Πλάι στο κακόγουστο σιντριβάνι στην κεφαλή της Ερμού, κοντοστάθηκαν, λίγο κουρασμένοι και πολύ χαρούμενοι.

«Θέλω να σου δείξω τα κοσμήματά μου», είπε ο Άρης σιγανά. Ήθελε να της δείξει όλη του τη ζωή.

Η Βίκυ χαμογέλασε. Δε χρειάστηκε να πει κάτι. Το να κατέχεις τις λέξεις σημαίνει ότι μερικές φορές είναι καλύτερο να τις αφήνεις ανείπωτες.

«Χάρηκα που πέρασα σήμερα και σου μίλησα», είπε εκείνη.

«Κι εγώ», είπε ο Άρης. «Πολύ».

Κοιτάχτηκαν για μια μεγάλη, ακίνητη στιγμή. Ύστερα, έσκυψαν ελαφρά μπροστά και φιλήθηκαν απαλά στα χείλη. Εδώ οι λέξεις βραχυκύκλωσαν. Αλλά δεν πείραζε, πια.

Χάνος

Φύσαγε και ξεφύσαγε, σηκωνόταν απ' την καρέκλα του, έκανε δυο βήματα κι ύστερα ξανακαθόταν μέσα στον στενό χώρο ανάμεσα στα ράφια και τους πάγκους του βιβλιοπωλείου του, σαν χοντρό θεριό που δεν το χωράει ο τόπος. Δεν είχε έρθει κι η Βίκυ στη δουλειά επειδή ήταν άρρωστη, λέει, κι έτσι ο Χάνος ήταν εντελώς μόνος του, χωρίς κανέναν στον οποίο να μπορεί να ξεσπάσει. Κόντευαν δυο βδομάδες από τότε που είχε μιλήσει στην Αλίκη κι ακόμα απάντηση δεν είχε πάρει. Υποψιαζόταν ότι τον απέφευγε. Μα όλο σε συσκέψεις και ραντεβού ήταν κάθε φορά που της τηλεφωνούσε;

Ο Χάνος ήταν κάτι παραπάνω από εκνευρισμένος· ήταν βαθύτατα προσβεβλημένος. Η απαξιωτική στάση της Αλίκης τον ακύρωνε στα μάτια των συντρόφων του, οι οποίοι περίμεναν από εκείνον να εκμεταλλευτεί την παλιά γνωριμία του με την ιδιαίτερα του υπουργού και να τους φέρει σε επαφή μαζί του ώστε επιτέλους να πραγματοποιήσουν το φιλόδοξο σχέδιό τους. Δεν άντεχε να του τηλεφωνούν πότε ο Περίανδρος, πότε ο Ανδρέας και να τον ρωτούν αν είχε νέα. Μόνο ο Στάθης δεν τον ρωτούσε· σαν να μην πίστευε ότι θα έβγαινε κάτι από την επαφή μέσω της Μπαρμπανάση, παρότι ήταν *δική* του ιδέα. Γιατί άραγε; Μήπως δεν πίστευε στις ικανότητες του Χάνου; Αυτό ήταν;

Οι σκέψεις αυτές τον αρρώσταιναν. Δεν ήταν συνηθισμένος σε πολύπλοκες ανθρώπινες εξισώσεις· αποκομμένος όπως είχε ζήσει όλη του τη ζωή, όχι μόνο δεν κατείχε την άλγεβρα των διαπροσωπικών σχέσεων αλλά ούτε καλά-καλά την προπαίδεια της στοιχειώδους συναστροφής. Ο απότομος χαρακτήρας του ήταν αιτία όσο και αποτέλεσμα αυτής της έλλειψης κοινωνικών δεξιοτήτων, ωστόσο αυτό ποτέ δεν τον είχε προβληματίσει επειδή δεν είχε επίγνωση του προβλήματός του. Τώρα, όμως, που εμπλεκόταν πρώτη φορά σε μια πολυσύνθετη δυναμική σχέσεων μέσα στην Ε.Ε., ένιωθε μπερδεμένος και ανήσυχος. Κι αυτό τον ανάγκαζε να στρέψει έναν προβολέα πάνω στη συμπεριφορά του και να δει τον εαυτό του ενδεχομένως όπως τον έβλεπαν οι άλλοι. Δεν του ήταν εύκολο – όχι! Του ήταν ανυπόφορο.

Ήταν ψέμα πως ήταν η πρώτη φορά που παρατηρούσε τον εαυτό του. Είχε υπάρξει μία ακόμη στο παρελθόν, η ολόπρωτη. Και πάλι με την Αλίκη Μπαρμπανάση. Όταν είχαν πρωτογνωριστεί, στη Λάρισα ακόμη, λίγο πριν η Αλίκη χηρέψει. Εκείνη η όχι ωραία, χαμηλών τόνων, ντροπαλή γυναίκα τού είχε προκαλέσει πρωτόγνωρα συναισθήματα που πολύ τον αναστάτωναν. Δεν του ήταν ευχάριστη αυτή η αίσθηση σαν να αδειάζει ξαφνικά όλο το απομέσα του και να του έρχεται ελαφριά ζάλη. Μια ανάμνηση μακρινή, διατηρημένη σαν φοβερό φυλαχτό, αναδύθηκε στην επιφάνεια της μνήμης του.

Χίλια εννιακόσια εβδομήντα έξι. Η καθιέρωση της δημοτικής ως επίσημης γλώσσας του κράτους μετά από 150 χρόνια γλωσσικού αχταρμά βρίσκει τον τριανταδυσάχρονο Χάνο στη Λάρισα, να ζει ακόμη στο πατρικό του, ένα παλιό δίπατο που οι καλύτερες μέρες του ψυχορραγούσαν στους πεσμένους σοβάδες και τα βουλιαγμένα πατώματα. Ο μεγαλέμπορος πατέρας του τους είχε αφήσει χρόνους εδώ και πέντε χρόνια, αρκετά για να

πάρουν σπίτι κι επιχείρηση την κάτω βόλτα. Ο Χάνος ήταν ανίκανος να κρατήσει το μεγάλο εμπορικό κατάστημα στο κέντρο της πόλης· δεν ήταν καλός στα πάρε-δώσε με τους πελάτες, νευρίαζε πιο εύκολα απ' ό,τι ανέπνεε, φώναζε κι αποχωρούσε, αφήνοντας σύξυλους πελάτες κι υπαλλήλους. Μόνο μία λύση υπήρχε: να το πουλήσουν. Αγοραστής βρέθηκε ένας μακρινός τρίτος ξάδερφος, με τον οποίο καλά-καλά δε γνωρίζονταν. Το όνομά του: Γιάννης Μπαρμπανάσης.

Η πρώτη επίσκεψη του ξαδέρφου μετά της γυναίκός του ήταν το πρώτο ρήγμα στην άκρατη σιγουριά του Βασιλείου Χάνου. Την Αλίκη πρέπει να την είχε ξαναδεί σε κάποια οικογενειακή γιορτή αλλά δεν την είχε προσέξει μέσα σ' όλο το συγγενολόι. Έτσι όμως που βρέθηκαν αντικριστά στο παλιοκαιρισμένο σαλόνι που αντιστεκόταν στην κραυγαλέα μόδα της εποχής, ο Χάνος ένιωσε μια εσωτερική αστάθεια. Γιατί τον αναστάτωνε αυτή η συνηθισμένη, μάλλον τροφαντή γυναίκα με τα καλοχτενισμένα, άκαμπτα μαλλιά, το σκούρο καφέ ταγεράκι, τη μωβ μπλούζα και τα καφετιά παπούτσια με τις μεγάλες χρυσές αγκράφες που καθόταν ευπρεπώς στην πολυθρόνα και σιγόπινε τον μέτριο γλυκύ καφέ της;

Τις επόμενες εβδομάδες συναντήθηκαν αρκετές φορές λόγω της αγοραπωλησίας. Κάθε φορά ήταν πιο δύσκολη από την προηγούμενη· όχι μόνο για τον Χάνο, που έχανε τα λόγια του με αποτέλεσμα να γίνεται ακόμα πιο απότομος και νευρικός, αλλά και για την Αλίκη, που του έριχνε δειλές, πλάγιες ματιές με άγνωστο περιεχόμενο.

Ήταν Σάββατο βράδυ. Τη Δευτέρα θα υπέγραφαν τα συμβόλαια κι έτσι απόψε θα δειπνούσαν οικογενειακώς στο σπίτι των Χάνων για να το γιορτάσουν, μιας και ήταν και συγγενείς, έστω και μακρινοί. Η κακομοίρα η μάνα του δεν καταλάβαινε γιατί ο γιος της συμπεριφερόταν χειρότερα απ' ό,τι συνήθως,

αλλά ο ξάδερφός του δε φαινόταν να ενοχλείται· άλλωστε, ήταν γνωστό σε όλη την οικογένεια και τη μισή Λάρισα ότι ο μοναχογιός των Χάνων είχε βγει στριμάδι.

Την ώρα που έβαζαν φαγητό στο πιάτο, χτύπησε το τηλέφωνο. Βρίζοντας, ο Χάνος σηκώθηκε να το πιάσει. Ήθελαν τον Γιάννη Μπαρμπανάση· κάποιο σοβαρό πρόβλημα σε μια από τις αποθήκες απαιτούσε την άμεση παρουσία του. Έπρεπε να λείψει για λίγη ώρα. Η Αλίκη σηκώθηκε να φύγει κι εκείνη μαζί του, όμως ο άντρας επέμεινε ότι δε θ' αργούσε.

Με την απουσία του πληθωρικού Γιάννη, η ατμόσφαιρα στο τραπέζι έγινε ακόμα πιο τεταμένη. Έτρωγαν σιωπηλά, ακούγοντας τις μπουκιές να κατεβαίνουν δύσκολα και αμήχανα. Η γριά μάνα του σηκώθηκε με την πρώτη ευκαιρία για να πάει στην κουζίνα, αφήνοντας μόνο τον Βασίλειο με την Αλίκη.

Εκείνη είχε χαμηλωμένο το βλέμμα σε κάτι ψίχουλα πάνω στο καρό τραπεζομάντιλο. Η ανάσα της έβγαине κοφτά και ήξερε ότι αναψοκοκκίνιζε, γεγονός που της προκαλούσε ακόμα μεγαλύτερη δυσφορία. Δεν ήταν το αδιάντροπο βλέμμα του ξένου άντρα που την έφερνε σε δύσκολη θέση· αν έφταιγε μόνο αυτό, θα ήταν πιο εύκολα τα πράγματα. Το χειρότερο, αυτό που την αναστάτωνε πιο πολύ, ήταν ότι της άρεσε που την κοίταζε έτσι. Τι φοβερό, τι γελοίο! Παντρεμένη γυναίκα, με πετυχημένο σύζυγο, γλεντζέ και ανοιχτόκαρδο –εντάξει, ξενοκοίταγε και μάλλον ξενοπήδαγε, αλλά έτσι ήταν οι άντρες– κι αυτή να κάνει σαν κοριτσούδι για έναν άσχημο, χοντρό άντρα, απροσάρμοστο και αποτυχημένο. Αυτό που αισθανόταν, όμως, ήταν πέρα από κάθε λογική.

Η Αλίκη είχε χώρο μόνο για τη λογική στη ζωή της· δεν είχε και πολλά άλλα χαρίσματα. Καθόταν στην παλιά δρύινη καρέκλα με το φθαρμένο μαξιλαράκι και πάσχιζε να βρει κάτι να πει, κάτι, οτιδήποτε, για να σπάσει αυτή την ένταση, όμως

όσο πιο πολύ προσπαθούσε τόσο λιγότερο καθαρά μπορούσε να σκεφτεί, τόσο περισσότερο φούντωνε μέσα της μια φωτιά ανεξήγητη και τρομακτική. Τον μισούσε γι' αυτό που της έκανε. Τον μισούσε που πια τα βράδια έπεφτε για ύπνο και δεν είχε ηουχασμό γιατί τον σκεφτόταν. Τον μισούσε που είχε τρυπώσει στο μυαλό της και δεν έλεγε να βγει.

Ο Χάνος δεν είχε ιδέα πώς αισθανόταν η γυναίκα του ξαδέρφου του· δεν ήταν από τους ανθρώπους που ξέρουν να διαβάζουν συμπεριφορές. Ήξερε καλά όμως τι αισθανόταν ο ίδιος, στο μυαλό και τα λαγόνια του. Παρορμητικός όπως πάντα, άξεστος και απότομος, άξαφνα μισοσηκώθηκε απ' την καρέκλα του και έσκυψε πάνω από το τραπέζι. Γέρνοντας προς το μέρος της, της απίθωσε ένα βαρύ, άγαρμπο φιλί στα χείλια, που είχαν μισανοίξει από την τρομάρα.

Ουρλιαχτά κι ύστερα εκκωφαντική σιωπή κι ύστερα πάλι ουρλιαχτά και ποδοβολητά στην καρδιά, στομάχι κόμπος και κρύος ιδρώτας στη ραχοκοκαλιά, μια ζάλη να σου λυγάει τα γόνατα, της ήρθε –ευχήθηκε!– να λιποθυμήσει, μα το κορμί της άντεξε κι έτσι αναγκάστηκε να ζήσει μ' αυτή τη φριχτή χαρά, να συνεχίσει να νιώθει τα χείλη του ξένου άντρα να μωλωπίζουν τα δικά της, το βάρος του να της πιέζει το κεφάλι πίσω.

Ο Χάνος αποτραβήχτηκε και κάθισε βαριά στην καρέκλα του, σαν να σώθηκε απότομα όποιο καύσιμο τον είχε πάει ως εκεί. Έτρεμε. Του ήρθε να σπάσει το πιάτο, ν' αρπάξει την κρυστάλλινη κανάτα και να την εκοφενδονίσει στον τοίχο πάνω απ' τη σεרבάντα, να βαρέσει μπουνιές στο τραπέζι, να κάνει κάτι που να έχει βέβαιο αποτέλεσμα, όχι αυτό το μπέρδεμα. Εκείνη τη στιγμή ξαναμπήκε μέσα η μάνα του, κουβαλώντας ένα δίσκο με καφέδες.

«Εγώ πάω στο μέρος», τραύλισε η Αλίκη και σηκώθηκε άτσαλα απ' το τραπέζι.

Δεν ακολούθησε τίποτα άλλο. Σε λίγο γύρισε ο Μπαρμπανάσσης, έφαγε το φαγητό που δεν είχε προλάβει να φάει, ήπιαν τον καφέ τους, έφαγαν και γλυκό ραβανί που είχε φτιάξει η Χάνενα, κι όλη την ώρα σχεδόν την κουβέντα μονοπωλούσε ο Γιάννης Μπαρμπανάσσης. Η Αλίκη κοίταζε το πάτωμα, ο Χάνος μούγκριζε μονολεκτικές απαντήσεις, η μάνα του κόντευε να πληγιάσει το δάχτυλό της βάζοντας και βγάζοντας τη βέρα της από αμυχανία. Με τα πολλά, ήρθε η ώρα να φύγουν. Η μάνα του τους ξεπροβόδισε στο κεφαλόσκαλο της εξώπορτας, αλλά ο Χάνος απλώς φώναξε ένα «τα λέμε, ξάδερφε» από μέσα χωρίς να βγει.

Με την Αλίκη δεν ξαναβρέθηκαν παρά μόνο στην κηδεία του άντρα της ένα χρόνο αργότερα. Την ώρα που η Αλίκη δεχόταν τα συλλυπητήρια από τους συγγενείς και φίλους, έφτασε η σειρά του Χάνου. Τα βλέμματά τους διασταυρώθηκαν, και για μία τρομακτική, εξουθενωτική στιγμή, η Αλίκη αντίκρισε στα μάτια του την ίδια πείνα, βίαια κι αρπαχτική. Ήταν χήρα πια, και μια μακρινή φωνή ψιθύρισε κάπου στον αναστατωμένο νου της πως ήταν αλλιώς τα πράγματα. Θα μπορούσαν να γίνουνε αλλιώς. Όμως δεν τόλμησε, ούτε τότε ούτε αργότερα, μετά τα σαράντα, μετά τα εννιάμηνα, μετά τον χρόνο. Όπως δεν τόλμησε ο Χάνος.

Κι αφού αυτοί οι δύο δεν έκαναν τίποτα, έκανε η ζωή γι' αυτούς, παίρνοντας τον έναν στην Αθήνα για ν' αναλάβει το βιβλιοπωλείο που αγόρασε από τον θείο του, κι οδηγώντας την άλλη, διωγμένη και απομονωμένη από το σόι του άντρα της, στη δούλεψη ενός στενού φίλου του μακαρίτη. Ένα μοναδικό φιλί, άγαρμπο και βιαστικό, αμίλητο και μυστικό, δεν έχει μεγάλη διάρκεια ζωής. Μένει στη θύμηση σαν παλιά πληγή, να σε πονάει όταν αλλάζει ο καιρός και φυσά προς το παρελθόν.

Όταν όμως πας και το αναμοχλεύεις, δεν ξέρεις τι θα βρεις, καθώς το παρελθόν έχει μια τάση ν' αλλάζει χωρίς να μπαίνει

στον κόπο να μας ειδοποιεί. Κι αυτό που είδε ο Χάνος ξαναβλέποντας την Αλίκη μετά από ολόκληρα τριάντα χρόνια δεν είχε καμία σχέση μ' αυτό που θυμόταν. Πού ήταν η ντροπαλή, χαμηλοβλεπούσα κοπέλα; Τώρα έβλεπε μια γυναίκα αρχόντισσα του χώρου της, με σιγουριά και δύναμη που δεν ντρέπονταν να δηλώσουν την παρουσία τους.

Και τον αγνοούσε από πάνω! Του ανέβαινε το αίμα στο κεφάλι ότι δεν τον είχε πάρει ακόμα τηλέφωνο. Ενδίδοντας σε μια ξαφνική παρόρμηση, σηκώθηκε απότομα, άρπαξε τα κλειδιά, βγήκε, κλείδωσε το βιβλιοπωλείο και έφυγε, χωρίς καν να κατεβάσει τα ρολά.

Σε περίπου μισή ώρα είχε φτάσει με τα πόδια στο γραφείο της Αλίκης ψηλά σ' ένα στενό του Κολωνακίου. Ωστόσο, δεν έβρισκε το θάρρος να χτυπήσει το κουδούνι. Δεν ήξερε τι να της πει αν την έβλεπε. Για την πρόταση της Ε.Ε. έπρεπε φυσικά να της μιλήσει και να της ζητήσει τα ρέστα που δεν είχε τη στοιχειώδη ευγένεια να του τηλεφωνήσει. Όμως δεν ήταν σίγουρος ότι αυτός ήταν ο λόγος που τον είχε φέρει άρον-άρον εκεί.

Τι μπερδεμα! Κι ο Χάνος δεν τα πήγαινε καλά με τα μπερδέματα. Αυτή δε την περίοδο είχε δύο να τον αρρωσταίνουν. Από τη μία η ιστορία με την Αλίκη κι από την άλλη η συνεχιζόμενη απεργία των λέξεων. Η ανταπεργία που είχαν βρει ως λύση, παρότι χαιρετήθηκε από ορισμένους ως έξυπνη και δίκαιη αντίδραση στην ιταμή στάση των ξένων λέξεων, μόνο πρόσκαιρα ικανοποίησε τον Χάνο, διότι μια ανταπεργία για να έχει αποτέλεσμα όφειλε να κατατροπώσει τους απεργούς και να τους αναγκάσει σε υποχώρηση. Οι ξένες λέξεις, ωστόσο, συνέχιζαν να απαγορεύουν τη χρήση τους, δημιουργώντας ανυπέβλητα προβλήματα σε όλους.

Τον ενοχλούσε αυτή η απεργία όχι μόνο επειδή του ναρκοθετούσε την καθημερινή ομιλία του αλλά κυρίως επειδή του

καθιστούσε επώδυνα προφανές ότι εκατοντάδες λέξεις τις οποίες θεωρούσε ελληνικότερες αποδεικνύονταν τελικά ξένης καταγωγής. Δεν του άρεσε καθόλου αυτό διότι του χαλούσε τον κόσμο όπως τον είχε πλάσει, με την Ελλάδα ψηλά ν' αγναντεύει όλους τους άλλους λαούς πιο κάτω. Τι φώτα τελικά είχε μεταδώσει όταν βασικότερες λέξεις του λεξιλογίου της ήταν δανεικές;

Ο Στάθης, βέβαια, τους είχε καθίσει και τους είχε εξηγήσει πως παρότι ήταν φυσιολογική μια κάποια γλωσσική πρόσμιξη, δυστυχώς στην ελληνική γλώσσα συνέβαινε κάτι παραπάνω από μια απλή πρόσμιξη. Από αρχαιότατων χρόνων υπήρχε ύπουλο σχέδιο σταδιακού αφανισμού της γλώσσας μας, διότι η μαθηματική της σοφία ήταν το αντίπαλο δέος στην πεισιθάνατη κοσμοθεωρία των αιώνιων εχθρών μας, των Εβραίων.

Και ο Χάνος απεχθανόταν τους Εβραίους, όχι όμως για τους ίδιους λόγους με τον Στάθη. Ο Χάνος δεν είχε ποτέ κόλλημα με την αρχαία Ελλάδα, όπως ο Στάθης, αλλά του έφτανε και του περίσσευε που οι Εβραίοι είχαν σταυρώσει τον Χριστό και απεργάζονταν την κατάκτηση του κόσμου και την υποδούλωση όλων των άλλων θρησκειών. Από διαφορετικές αφετηρίες έφταναν στο ίδιο ρατσιστικό τέρμα και έτσι έβρισκαν καθημερινό φαΐ για το μίσος τους. Τον τελευταίο καιρό αυτό το μίσος γιγάντωνε και θράσευε κάθε φορά που η ομιλία του έπεφτε σ' ένα από τα κενά των απρόφερτων ξένων λέξεων. Τον πονούσε που είχε χάσει τις λέξεις του. Τις ήθελε πίσω. Αλλά τις ήθελε όπως ήταν πριν, γνήσιες, όχι μπασταρδεμένες. Τις αγαπούσε και συνάμα τις περιφρονούσε όπως αγαπά και περιφρονεί κανείς το παιδί του όταν μάθει ότι δεν είναι δικό του.

Το παράλογο μίσος για τους Εβραίους, η εμποδισμένη οργή για τις χαμένες λέξεις, η ανομολόγητη απογοήτευση με την άκαρπη ανταπεργία, ο ανειλικρινής θυμός για την αγένεια της

Αλίκης, και η ούτως ή άλλως αρνητική στάση ζωής του, αναμίχθηκαν σε ένα εκρηκτικό κοκτέιλ. Κι ο Χάνος είχε πάντα πολύ κοντή θρυαλλίδα.

Είκοσι λεπτά είχαν περάσει που στεκόταν στην είσοδο χωρίς να τολμά να πατήσει το κουδούνι. Ένας άντρας βγήκε από την πολυκατοικία, κοιτάζοντάς τον με περιέργεια, αλλά ο Χάνος τού έριξε ένα αγριωπό βλέμμα κι ο άλλος απομακρύνθηκε βιαστικά. Ο Χάνος πρόλαβε και έχωσε το πόδι του στην εξώπορτα πριν κλείσει. Πήρε το ασανσέρ κι ανέβηκε στον τελευταίο όροφο όπου είχε το γραφείο της η Αλίκη Μπαρμπανάση σε αυτή τη μικρή πολυκατοικία ψηλά στον Λυκαβηττό, σε μικρή απόσταση από το σπίτι της, και τα δύο διαμερίσματα αγορασμένα με λεφτά που είχε βγάλει η ίδια με τη δουλειά της.

Ήταν σίγουρα έκπληξη η έκφραση στο πρόσωπό της όταν άνοιξε την πόρτα και τον αντίκρισε. Αυτό που δεν ήταν σίγουρο ήταν εάν η έκπληξη είχε θετικό ή αρνητικό πρόσημο.

«Βασίλη! Πώς από δω;»

Ο Χάνος δεν απάντησε καν. Μπήκε μέσα σπρώχνοντάς την ελαφρά, καθώς η Αλίκη δεν πρόλαβε ν' απομακρυνθεί για να του κάνει χώρο.

«Ήταν ανοικτά κάτω;» ρώτησε.

«Όχι, κάποιος έβγαινε την ώρα που έφτασα», είπε ο Χάνος. Αυτή η ερώτηση ήταν πιο εύκολη να την απαντήσει, αν και δεν είχε πρόβλημα να μπει κατευθείαν στο θέμα. Δεν ήταν άνθρωπος που μάσαγε τα λόγια του, με καταστροφικές συχνά συνέπειες.

«Γιατί δε με πήρες ☹;»

Η Αλίκη σάστισε. Δεν περίμενε τόσο άμεση επίθεση.

«Διότι δεν έχω προλάβει. Ο ☹... εεε ο κύριος Κυπριόγλου έχει αδιανόητα μεγάλο ☹ εργασίας και δεν έχω προλάβει να τον δω για να του μιλήσω».

Μία στιγμή μονάχα δίστασε ο Χάνος.

«Ψέματα μου λες».

Είχε γνωρίσει αρκετούς αγενείς, απότομους ή απλώς τρελούς ανθρώπους στη δουλειά της τόσα χρόνια, αλλά παρ' όλα αυτά, δεν περίμενε τόσο σκληρά λόγια. Ο Χάνος δεν της έδωσε καν ευκαιρία ν' απαντήσει.

«Ψέματα μου λες! Δεν του έχεις πει τίποτα. Κι ούτε σκοπεύεις. Δε σου άρεσε η ιδέα μας, έτσι δεν είναι; Γι' αυτό δε θα του πεις τίποτα!»

Ήταν αλήθεια. Η Αλίκη ήταν ενστικτωδώς αρνητική στην πρόταση αυτής της αστείας παρέας γηραιών αντρών να εκβιάσουν έναν από τους επιφανέστερους μεγαλοεκδότες για την προώθηση του νόμου. Παρ' όλα αυτά, όσο κι αν εμπιστευόταν το ένστικτό της, έδρασε λογικά και συμβουλευτήκε τον ξάδερφό της, τον Βαγγέλη Κωστάρη, δημοσιογράφο και πιστό κομματόσκυλο, ο οποίος ήταν μέσα στα πράγματα και φρόντιζε την καριέρα του Κυπριόγλου, με το αζημίωτο βέβαια. Ούτε καν να το διανοηθείτε, την είχε προειδοποιήσει. Ο τύπος που της έλεγε ο Χάνος ήταν αδίστακτος. Ακόμα κι αν δεχόταν πρόσκαιρα τον εκβιασμό, ήταν βέβαιο ότι κάποια στιγμή στο μέλλον θα ζητούσε εκδίκηση γι' αυτή την ταπείνωση.

Η Αλίκη βρέθηκε σ' ένα δύσκολο δίλημμα. Μπορούσε να του έλεγε την αλήθεια τώρα ότι πράγματι δεν έβρισκε καλή αυτή την ιδέα. Μπορούσε να του έλεγε κάποιο άλλο ψέμα. Όμως κάτι στον τόνο της φωνής του την εμπόδισε να κάνει οποιοδήποτε από τα δύο.

«Βασίλη...»

«Όχι Βασίλη! Νομίζεις ότι μεγαλοπιάστηκες επειδή δουλεύεις στον και δεν καταδέχεσαι να του μεταφέρεις μια πραγματικά αξιέπαινη πρόταση για τη διάσωση της γλώσσας μας. Ποια νομίζεις ότι είσαι; Αλλά ξέρω εγώ. Το κάνεις επειδή

σ' την έκανα εγώ την πρόταση. Αν σ' την είχε κάνει άλλος, θα συνομιλούσε ήδη με τον ☹».

Είχε κοκκινίσει και σωματίδια σάλιου πετάγονταν από το στόμα του.

Η Αλίκη τα έχασε. Σιγά-σιγά συνειδητοποίησε ότι η αναπάντεχη επίσκεψη του Χάνου δεν είχε να κάνει μόνο με την ανόητη πρότασή του αλλά με κάτι που αφορούσε αυτούς τους δύο. Το παρελθόν τους δεν είχε παρέλθει εντελώς. Πήγε να ψελλίσει κάτι αλλά δε βρήκε λόγια. Ο Χάνος την πλησίασε απειλητικά.

«Με ταπεινώσες! Με ταπεινώσες στους φίλους και τους συνεργάτες μου! Ένα ☹ τουλάχιστον να έπαιρνες, όπως ορίζει η ευγένεια. Αλλά όχι, εσύ μια μεγάλη κυρία που ζει στο Κολωνάκι και συναγελάζεται με ☹ και διάσημους, γιατί να μπεις στον κόπο να πάρεις ☹ έναν κοινό βιβλιοπώλη; Εσύ μπορεί να ξέχασες την καταγωγή σου, Αλίκη Μπαρμπανάσση, αλλά εγώ δεν την έχω ξεχάσει. Από ένα κωλοχώρι έξω απ' τη Λάρισα είσαι και μη μου το παίζεις εμένα κυρία της καλής κοινωνίας! Αλλά έτσι ήσουνα και τότε, φαντασμένα και ψηλομύτα, πού να καταδεχτείς έναν απλό άνθρωπο σαν κι εμένα;»

Ο Χάνος παραληρούσε, πλησίαζε ολοένα πιο απειλητικά. Ασυνείδητα, η Αλίκη έκανε ένα, μετά δύο βήματα πίσω, κολλώντας στην κλειστή πόρτα. Ένωσε την καρδιά της να σφίγγεται.

«Αλλά εγώ δε θα σου κάνω το ☹, ☹ μου. Θα πάρεις τώρα εδώ μπροστά μου ☹ τον ☹ σου και θα του ζητήσεις να ☹... να έρθει εδώ αμέσως να του τα πω εγώ!»

Η Αλίκη ούτε μίλησε ούτε κουνήθηκε, παραλυμένη από την αιφνίδια απειλή. Ο Χάνος εξέλαβε τη σιωπή της σαν άρνηση και κάνοντας ένα άλλο βήμα μπροστά την άρπαξε από το χέρι δυνατά.

«Τώρα είπα!»

Δεν είχε σκοπό να αρνηθεί αλλά δεν πρόλαβε να αντιδράσει.

«Τώρα είπα, ψωροφαντασμένη σκύλα!» ούρλιαξε ο Χάνος και την έσπρωξε.

Η Αλίκη έχασε την ισορροπία της και γκρεμίστηκε στο πάτωμα. Βλέποντας τον Χάνο να έρχεται κατά πάνω της, άνοιξε το στόμα της και μια λέξη βγήκε χωρίς καν να τη σκεφτεί· μια λέξη που δεν απεργούσε:

«Βοήθειααα!»

Λευτέρης

Όσο ευχαριστημένος ήταν με το πόσο καλά πήγε η συνέντευξη Τύπου, άλλο τόσο θορυβήθηκε μετά τη λήξη της. Μεμιάς όρμησαν πάνω τους οι δημοσιογράφοι, σαν ύαινες που μαζεύονται γύρω από το ξεκοιλιασμένο θύμα, ν' αρπάξουν ένα κομμάτι κρέας όσο είναι ακόμα ζεστό και να το πάνε στη φωλιά τους για να το δείξουν πιο κόκκινο, πιο ματωμένο, πιο κατακρεουργημένο απ' όλους τους άλλους.

Σμήνος μέλισσες – αυτή η εικόνα ήρθε στον Λευτέρη, ξεχασμένη από χρόνια, ένα καλοκαίρι που είχε ανέβει στο χωριό και στα μελίσσια της θείας του κάτι πήγε στραβά κι ένα σμάρι μέλισσες τους επιτέθηκε – η τρέλα του να μην ξέρεις πού να φύγεις.

«Ε ε ε! Ηρεμία!» φώναξε βροντερά αρκετές φορές, αλλά χωρίς αποτέλεσμα. Ξαφνικά άπλωσε το δεξί του χέρι μπροστά κι άρχισε να σπρώχνει, ξέροντας καλά ότι η δύναμη που έβαζε ξεπερνούσε τα όρια της ευγένειας. Με το άλλο χέρι, κρατούσε από τους ώμους την Έλσα.

«Τέρμα τώρα. Τέλος. Αφήστε μας να περάσουμε, ρε!»

Αλλά εκεί που έσπρωχνε πέρα μερικούς, εμφανίζονταν καινούργιοι από την άλλη μεριά, σκυμμένοι χαμηλά στο ύψος της μικρής, με προτεταμένα μικρόφωνα και κασετοφωνάκια. «Πότε

είχες την πρώτη σου επαφή με τις λέξεις; Τι σου έχει μιλήσει; Σε ποιο σχολείο πας; Πώς νιώθεις που εσένα διάλεξαν οι λέξεις; Γιατί νομίζεις διάλεξαν εσένα; Πού μένεις;...»

Ο Λευτέρης άρχισε να χάνει την υπομονή του. Φευγαλέα έπιασε το βλέμμα της Νίκης και στα μάτια της είδε τρόμο. Αυτό ήταν. Έσκυψε, πήρε την Έλσα αγκαλιά, άρπαξε τη Νίκη απ' το χέρι και γυρνώντας πλάτη για να προστατέψει τη μικρή έσπρωξε με όλη του τη δύναμη. Τρεις δημοσιογράφοι που βρίσκονταν μπροστά του απωθήθηκαν με τόση δύναμη που γκρεμίστηκαν προς τα πίσω συμπαρασύροντας άλλους πέντε, με αποτέλεσμα να πέσουν όλοι κάτω σ' ένα κουβάρι. Σε λιγότερο από ένα αιώνιο λεπτό ο Λευτέρης είχε φτάσει σε μια πόρτα που ως δια μαγείας τού άνοιγε ο πρύτανης. Χώθηκαν κι οι τέσσερις μέσα, αφήνοντας απ' έξω το αφηνιασμένο πλήθος.

«Αν δεν το έβλεπα με τα ίδια μου τα μάτια δε θα το πίστευα...» μονολόγησε ο πρύτανης. «Χριστός και Παναγιά, πώς κάνουνε έτσι;...»

Ο Λευτέρης ακούμπησε την Έλσα κάτω και γονάτισε μπροστά της.

«Συγγνώμη, κοριτσάρα μου. Συγγνώμη».

«Δε φταις εσύ, θείε», είπε και τον αγκάλιασε για να του το δείξει και χωρίς λόγια.

Έμειναν για λίγες στιγμές έτσι, αλλά ο Λευτέρης σηκώθηκε νιώθοντας αμηχανία από την αγάπη που του γλύκαινε τα σωθικά. Πόσο τ' αγαπούσε αυτό το παιδί. Και πόσο φοβόταν ότι η θέση του δίπλα του ήταν αβέβαιη, μια παραχώρηση της Νίκης που μπορούσε να αρθεί από στιγμή σε στιγμή. Σήκωσε το βλέμμα του και την κοίταξε. Τους παρατηρούσε. Ο Λευτέρης ξεροκατάπιε. Η έκφρασή της δεν έλεγε τίποτα. Ή ίσως έλεγε κάτι που εκείνος δεν ήθελε να ακούσει.

Ξάφνου άνοιξε η πόρτα και μέσα μπήκε ο υπουργός Παι-

δείας και Θρησκευμάτων, συνοδευόμενος από δύο σωματοφύλακες. Είχε ακούσει όλη τη συνέντευξη στη ραδιοφωνική της μετάδοση.

«Καλημέρα», είπε με το που μπήκε και κατευθύνθηκε αμέσως στο κοριτσάκι.

Τον αντικαλημέρισαν όλοι πλην της Έλσας, που τον κοίταζε με καχυποψία.

«Εσύ είσαι η Έλσα Χιωτέλλη που έδωσε τη συνέντευξη Τύπου;» ρώτησε ο Αναστάσης, αν και ήταν κάτι παραπάνω από προφανές.

Η Έλσα δεν απάντησε. Απάντησε ο πρύτανης:

«Μάλιστα, κύριε ☹. Από εδώ είναι οι κηδεμόνες της». Ο Λευτέρης τον κοίταξε μ' ευγνωμοσύνη· του είχε εξηγήσει ότι δεν ήταν πατέρας της μικρής αλλά ότι την αγαπούσε σαν παιδί του. Φαινόταν ότι ο πρύτανης είχε επιλέξει τη λέξη με φροντίδα για να τον συμπεριλάβει.

«Καλώς. Έχω να σου κάνω μερικές ερωτήσεις», είπε ξερά ο υπουργός, χωρίς να κρύψει τον εκνευρισμό του. «Ποιος σε έβαλε να τα πεις αυτά;»

Η Έλσα τον κοίταζε χωρίς να απαντάει. Έριξε μια στιγμιαία ματιά στον Λευτέρη.

«Κύριε ☹», παρενέβη ο πρύτανης κατευναστικά, «μπορώ να σας διαβεβαιώσω ότι το παιδί λέει την αλήθεια».

«Δε ρώτησα εσάς, κύριε...»

«Κώστας Νικολάου, ☹ του Εθνικού και Καποδιστριακού ☹. Επιτρέψτε μου να επιμείνω ότι η νεαρή εμφανίστηκε αυτοβούλως και —»

«Ποιος σε δασκάλεψε;» τον αγνόησε παντελώς ο υπουργός. «Ποιος σ' έβαλε να τα πεις αυτά;»

«Κανείς», απάντησε η Έλσα με απρόσμενο σθένος. «Μου τα είπαν οι λέξεις και τα είπα όπως μου τα 'πανε».

«Κόψ' τα ψέματα! Θα μου πεις τώρα ποιος σε έβαλε!» ανέβασε τον τόνο της φωνής του ο Αναστάσης.

«Κύριος! ☞ ξε☞, στην κόρη μου δε θα μιλάς έτσι», είπε ξαφνικά ο Λευτέρης, μπαίνοντας ανάμεσα στην Έλσα και τον Αναστάση. «Σου απάντησε ξεκάθαρα».

«Η κόρη σας ψεύδεται αουστόλως. Όχι μόνο ψεύδεται αουστόλως, αλλά είναι ☞ κάποιων που θέλουν να με καταστρέψουν!» Ο Αναστάσης σχεδόν φώναζε.

Αν κάτι είχε αποκτήσει ο Λευτέρης τόσα χρόνια πίσω απ' το τιμόνι ήταν πείρα με τους ανθρώπους. Στα μάτια αυτού του ανθρώπου είδε ότι κάτι δεν πήγαινε καλά. Ήταν από αυτούς που πρέπει να πας με τα νερά τους: πετάει ο γάιδαρος; πετάει, μέχρι να τους ξεφορτωθείς και να ησυχάσεις.

«Έλσα, Νίκη, εμείς φεύγουμε», είπε ο Λευτέρης κι έκανε μεταβολή.

«Θα φύγετε όταν σας πω εγώ», φώναξε ο Αναστάσης και έπιασε τον Λευτέρη απ' τον ώμο.

«Κάτω τα ξέρα σου μη σ' τα κατεβάσω εγώ!» του είπε ο Λευτέρης με φωνή χαμηλή αλλά αποφασισμένη. Με την άκρη του ματιού του, παρατήρησε τους δύο φουσκωτούς του υπουργού να πλησιάζουν.

Για μερικές στιγμές οι δύο άντρες αναμετρήθηκαν με τα μάτια. Το δωμάτιο γέμισε ένταση, καθώς όλοι, ο καθένας για δικούς του λόγους, απευχήθηκαν να κλιμακωθεί αυτή η ηλίθια αντιπαράθεση.

Τη λύση την έδωσε η Έλσα. Λιποθυμώντας.

Αδριανή

Αν ποτέ της έλεγαν ότι το άγχος της δουλειάς της μπορούσε να αυξηθεί, θα γελούσε. Όμως έκανε λάθος. Η απεργία των λέξεων αποδείχθηκε χειρότερη κι από τον νέο νόμο. Δεν έπρεπε μόνο να σχεδιάσουν τις νέες διαφημίσεις τους με βάση τον νόμο, αλλά μεμιάς ένα σωρό παλιές διαφημίσεις είχαν αχρηστευθεί, αφού είχαν γεμίσει τρύπες. Οι πελάτες τηλεφωνούσαν στην εταιρεία απαιτώντας να γίνει κάτι ώστε να διορθωθεί το κακό. Όμως τι να έκαναν; Να ανασχεδιάσουν, να εκτελέσουν και να ολοκληρώσουν δεκάδες διαφημίσεις ταυτόχρονα και μάλιστα με νέους γνώμονες εντελώς περιοριστικούς;

Τα πράγματα ήταν τόσο άσχημα που η Αδριανή είχε πλέον φτάσει στο άλλο άκρο: την απάθεια. Την Πέμπτη το πρωί, σχεδόν μία βδομάδα μετά την έναρξη της απεργίας, η Αδριανή δεν πήγε δουλειά. Άκουσε το ξυπνητήρι, το έκλεισε, έμεινε για λίγα λεπτά ξύπνια και επιβεβαίωσε την απόφαση που είχε πάρει χωρίς να το ξέρει.

Όταν ξύπνησε ο Αλέξης μετά από τρεις ώρες και τη βρήκε ακόμα στο κρεβάτι σάστισε.

«Αδριανή! Ξύπνα, σε πήρε ο ύπνος!» τη σκούντηξε γερά, ανησυχώντας ότι θα την έπιανε τρελός πανικός μόλις συνειδητοποιούσε ότι είχε αργήσει στη δουλειά της.

«Δε θα πάω», μουρμούρισε μέσα απ' τον ύπνο της.

«Τι;» Η έκπληξή του ήταν σχεδόν κωμική.

«Δε θα πάω», επανέλαβε μισοκοιμισμένα.

«Είσαι καλά;» ρώτησε με ανησυχία, χωρίς να ξέρει ούτε ο ίδιος εάν αναφέρεται στη σωματική ή την ψυχική της υγεία.

«Μια χαρά. Τι ώρα είναι;» ρώτησε και γύρισε ανάσκελα.

«Κοντεύει δέκα. Γιατί δεν πας δουλειά;»

«Γιατί θα παραιτηθώ».

«Τι πράμα;» φώναξε ο Αλέξης.

Η Αδριανή γύρισε το πρόσωπο και τον κοίταξε ήρεμα και ξεκούραστα. Για πρώτη φορά εδώ και βδομάδες είχε χορτάσει ύπνο. Του χαμογέλασε καθησυχαστικά.

«Θα παραιτηθώ, Αλέξη μου. Δεν αντέχω άλλο. Δεν αντέχω την τρέλα, το τρέξιμο, το άγχος. Αν συνεχίσω θ' αρρωστήσω».

«Το έχεις σκεφτεί καλά; Μα αφού εσύ αγαπάς τη δουλειά σου».

«Ναι, αλλά αγαπάω και τη ζωή μου. Και δεν είναι όλη μου η ζωή η δουλειά μου».

Ο Αλέξης την κοίταζε χωρίς να πιστεύει ότι εννοούσε αυτά που έλεγε. Η Αδριανή ήταν εργασιομανής· ζούσε για να δουλεύει.

«Κι αγαπάω κι εσένα», πρόσθεσε η Αδριανή. Γύρισε στο πλάι και τον αγκάλιασε.

Ο Αλέξης την αγκάλιασε κι αυτός αλλά παρέμεινε σκεπτικός.

«Είσαι σίγουρη ότι το 'χεις σκεφτεί καλά;» την ξαναρώτησε μετά από λίγο.

«Εδώ και πολύ καιρό. Δεν είχα σκεφτεί να τα παρατήσω τελείως, αλλά χθες κατέληξα ότι μάλλον δεν υπάρχει μέση λύση. Αυτή η δουλειά είναι αδηφάγα. Σε ξεζουμίζει». Καθάρισε λίγο τον λαιμό της κι έτριψε τα μάτια της με τις γροθιές της. «Θα δοκιμάσω να διαπραγματευτώ με τον big boss, να δουλέψω part-time με λιγότερα λεφτά κι όχι σαν επικεφαλής του τμήματος, αλλά είναι μάλλον απίθανο να δεχτεί».

«Και τι θα κάνεις;» ρώτησε με αγωνία ο Αλέξης.

«Αρχικά διακοπές. Μεγάλες, ξεκούραστες γαμωδιακοπές. Έχω μαζέψει πολλά λεφτά που δεν έχω προλάβει να ξοδέψω με το ☹... το ☹... τη δουλειά που έχω ρίξει τους τελευταίους μήνες. Έχω να ζήσω αξιοπρεπώς για αρκετούς μήνες. Μετά θα δω».

«Μα...» διαμαρτυρήθηκε ο Αλέξης με πρόδηλη αγωνία.
«Μα μετά; Τι θα κάνεις μετά, πώς θα ζήσεις;»

«Αλέξη, είμαι καλή στη δουλειά μου, κάτι θα βρεθεί. Ας μπω πάλι junior σε κάποιο άλλο team. Δε με πειράζει. Χόρτασα τη δόξα της διευθύντριας. Δόξα να φάν' κι οι κότεις. Και τι κατάφερα; Δουλεύω σαν το σκυλί χρόνια τώρα, δε με βλέπει το ☹ –άντε πάλι– δεν έχω προσωπική ζωή, δεν έχω ☹, hobbies, δεν έχω εσένα καλά-καλά, έτσι ελάχιστα που βλέπόμεστε. Θ' αρρωστήσω! Σου είπα πόσα έλκη έχουν πάθει συνάδελφοι μόνο στον δικό μου όροφο; Να μου λείπει το βύσσινο».

Ο Αλέξης σώπασε για λίγα λεπτά, αλλά επανήλθε με την ίδια επωδό:

«Κι είσαι εντελώς ☹ ότι θα ξαναβρεις δουλειά τόσο εύκολα;»

«Βέβαιη εκατό τοις εκατό δεν είμαι, αλλά είναι πάρα πολύ πιθανό. Και σου λέω δε με νοιάζει πια να είμαι η διαφημίστρια. Δε μου λέει τίποτα πια. Το χόρτασα».

Ο Αλέξης αναστέναξε και βούλιαξε πιο μέσα στα σκεπάσματα.

«Τι έχεις εσύ;» Η Αδριανή διαισθάνθηκε την έγνοια του.

Πήρε πολλή ώρα μέχρι να μιλήσει.

«Με βάζουν σε σκέψεις αυτά που λες», είπε τελικά.

Σώπα! Να μου 'λεγες και τι σκέψεις, ρε Αλέξη, ωραία θα 'ταν, είπε από μέσα της.

«Ξέρεις, δεν είμαι στα καλά μου τελευταία...» συνέχισε μετά από ώρα.

«Κάτι έχω καταλάβει».

«Νιώθω ότι έχω κολλήσει».

«Σε τι;»

«Γενικά. Έχω πέσει σε τέλμα».

Για μια φρικιαστική στιγμή η Αδριανή πάγωσε· φοβήθηκε ότι μπορεί ν' αναφερόταν στη σχέση τους. Όμως ήταν αδύνατο. Θα είχε άλλο τόνο φωνής εάν της μιλούσε για το μεταξύ τους. Το ενδοσκοπικό βλέμμα του φανέρωνε ότι ήταν κάτι που αφορούσε μόνο τον ίδιο και τους δικούς του δαίμονες.

«Θες να μου πεις;»

Γύρισε και την κοίταξε για μια στιγμή, σαν να ζύγιαζε εάν ήθελε ή όχι.

«Δεν πάω πουθενά, ρε Αδριανή. Όλο στα ίδια και στα ίδια. Μεταφράζω βιβλία, διδάσκω μετάφραση σε άσχετους... αυτά. Δεν προχωράω, ρε ☹ μου!»

Η Αδριανή ήταν προσεχτική μην πει τίποτα λάθος και τον κλείσει πάλι στο αιώνιο καβούκι του.

«Σαν πού θα 'θελες να προχωρήσεις;»

Γύρισε το κεφάλι και την ξανακοίταξε. Αναστέναξε. Δε μίλησε.

«Απ' όσο ξέρω δεν είναι κι έγκλημα», του είπε, ελπίζοντας ο ελαφρά ειρωνικός τόνος της να τον βοηθήσει.

«Μωρέ, το ξέρω ότι δεν είναι έγκλημα. Αλλά κολλάω, ο μαλάκας. Κολλάω. Τι κολλάω, δηλαδή, ας το πω σταράτα, φοβάμαι. Αν δεν είναι καλό;»

«Αν δεν είναι καλό, δεν είναι καλό. Θα γράψεις άλλο καλύτερο».

«Κι αν ούτε αυτό είναι καλό;»

Η Αδριανή συλλογίστηκε για μια στιγμή.

«Αλέξη, γιατί γράφεις;»

«Τι εννοείς “γιατί γράφω;”»

«Γιατί γράφεις; Γιατί κάθεσαι και γράφεις ☹ εεε, *novels*; Ποιος είναι ο λόγος; Το κίνητρό σου; Ο σκοπός σου;»

Ο Αλέξης την κοίταξε για ώρα και μετά σκέφτηκε γι' ακόμα περισσότερη. Όμως δεν είχε απάντηση.

«Ίσως είναι καλό να ξεκινήσεις από κει. Σκέψου πρώτα γιατί γράφεις και τι θες και μετά ίσως θα σου είναι ευκολότερο να δεις τι θες να κάνεις. Γράφεις επειδή σου αρέσει αυτό καθαυτό το να γράφεις; Γράφεις για να γίνεις πλούσιος και διάσημος; Μόνο πλούσιος; Μόνο διάσημος; Για να είσαι παντοδύναμος καθώς πλάθεις τους χαρακτήρες σου; Για να βγάλεις το € σου; Γιατί σε ξεκουράζει; Γιατί δεν έχεις τι άλλο να κάνεις; Για βρες το».

Η Αδριανή περίμενε λίγο αλλά επιβεβαίωσε ότι ο Αλέξης δε θα το έβρισκε τώρα. Τεντώθηκε.

«Σηκώνομαι να φτιάξω € – αυτό το γαμωρόφημα που πίνουμε κάθε πρωί. Πρέπει να βρούμε πώς θα παρακάμπτουμε τις γαμημένες λέξεις που δε λέγονται. Δοκίμασα να τις κάνω spelling αλλά δεν βολεύει».

«Προφανώς δεν βολεύει...» είπε ο Αλέξης αδιάφορα, χωμένος ακόμα σε άλλες σκέψεις.

«Γιατί προφανώς; Στ' αγγλικά πώς κάνουμε spelling τις λέξεις που δεν ξέρουμε πώς γράφονται;»

Ο Αλέξης σήκωσε το κεφάλι και την κοίταξε. «Για τον εξής λόγο: στα αγγλικά η προφορά μιας λέξης σου δίνει ανεπαρκή στοιχεία για το πώς γράφεται. Γι' αυτό και οι αγγλόφωνοι είναι εκπαιδευμένοι να λένε ένα-ένα τα γράμματα – έχουν φτιάξει και λέξη γι' αυτή την πράξη. Αντίθετα, η ελληνική είναι φωνητική γλώσσα: όπως γράφεται μια λέξη έτσι προφέρεται, με ελάχιστες εξαιρέσεις. Η μοναδική περίπτωση που χρειάζεται να ρωτήσουμε κάτι για την ορθογραφία είναι όσον αφορά τα διάφορα “ι” και τα δύο “ε”. Μόνο τότε ρωτάμε: “με τι γράφεται;” και απαντάμε με άλφα γιώτα ή με ήτα ούτω καθεξής. Δεν είμαστε συνηθισμένοι να λέμε ένα-ένα όλα τα γράμματα μιας λέξης γιατί δεν υπάρχει κανείς λόγος. Το “α” είναι πάντα άλφα».

«Για δες! Δεν το είχα ποτέ σκεφτεί γιατί δεν κάνουμε spelling

στα ελληνικά...» μονολόγησε η Αδριανή εντυπωσιασμένη βγαίνοντας από την κρεβατοκάμαρα.

Γύρω στις έντεκα τηλεφώνησε στο γραφείο και τους είπε ότι ήταν βαριά άρρωστη με σαράντα πυρετό και διάρροιες. Ήθελε δυο-τρεις μέρες να καταστρώσει μια καλή στρατηγική για το πώς να σερβίρει την παραίτησή της, μπας και έσωνε την κατάσταση με τις ελάχιστες απώλειες χρημάτων και τα μεγαλύτερα κέρδη χρόνου.

Ένα κομμάτι του εαυτού της, το συντηρητικό «θα-φας-το-κεφάλι-σου» κομμάτι της, κασάνδριζε γοερά για την αποκοτιά της. Όμως η Αδριανή δεν είχε φτάσει στο απόγειο της καριέρας της λόγω παρορμητισμού ή έλλειψης σύνεσης. Μερικές φορές, οι πιο έξυπνες αποφάσεις είναι αυτές που φαντάζουν εξωφρενικές. Εξάλλου, δεν ανησυχούσε για το οικονομικό της μέλλον. Είχε μαζέψει ένα γερό κομπόδεμα και είχε εμπιστοσύνη στις ικανότητές της και το τρανταχτό βιογραφικό της.

Αφού έφαγαν πρωινό χαλαρά, ο Αλέξης πήγε σπίτι του να δουλέψει. Η Αδριανή συνειδητοποίησε ότι η μέρα ήταν όλη δική της. Έκανε ένα μπάνιο με αιθέρια έλαια για πολλή ώρα ακούγοντας αγαπημένα της τραγούδια, ξύρισε τα πόδια της, έβγαλε τα φρύδια της, έκανε μια μάσκα προσώπου κι ύστερα γύρισε στο κρεβάτι και αναστέναξε από ευχαρίστηση. Ήθελε να μιλήσει σε κάποιον και να μοιραστεί την κοπάνα της, αλλά δίσταζε. Ήξερε ότι θα χρειαζόταν να δώσει πολλές εξηγήσεις και βαριόταν. Τι φοβερό κι αυτό! Έτσι και τολμήσεις να κάνεις κάτι που ξεπερνά τα δεδομένα της κοινωνίας, πέφτουν όλοι πάνω σου να σε φέρουν στα συγκαλά σου, όπως λένε. Φοβούνται μην τaráξεις τη βάρκα γιατί μπορεί τ' απόνερά σου να τaráζουν και τη δικιά τους. Σκέφτηκε να πάρει τηλέφωνο τη Μαρία, τη φίλη της την ψυχολόγο, που ενδεχομένως δε θα προσπαθούσε να τη «συνετίσει», αλλά βαριόταν να εξηγήσει

το παραμικρό σε κανέναν. Να διασκεδάσει ήθελε. Να βγει για καφέ, να πάει μια βόλτα στα μαγαζιά, να χαζέψει, να περπατήσει. Ήθελε παρέα. Κι ο Αλέξης, η πιο προφανής επιλογή, αφενός είχε δουλειά, αφετέρου είχε τις σκοτούρες του που δεν τον έκαναν ευχάριστη παρέα.

«Έλα! Είσαι καλύτερα;»

«Άγη, δεν έχω τίποτα. Ψέματα είπα.»

«Δε σε πιστεύω! Είσαι μια ☹! Συνέβη τίποτα;» ρώτησε ο Άγης.

«Όχι, ρε! Κοπάνα κάνω.»

«Καλή! Κάτσε να βγω ένα λεπτάκι έξω, να μπορώ να μιλήσω... Πώς κι έτσι;»

«Θα σου πω, αλλά μου υπόσχεσαι ότι θα κρατήσεις το στόμα σου κλειστό;»

«Τάφος.»

«Τα παρατάω, Άγη.»

«Τη δουλειά;»

«Ναι. Ciao baby! Απόκαμα, που 'λεγε κι η γιαγιά μου.»

«Φαντάζομαι ότι το 'χεις σκεφτεί και ξέρεις τι κάνεις», είπε ο Άγης χωρίς καμία μομφή στη φωνή του.

«Ναι. Εδώ και πολύ καιρό.»

«Δε μου 'χεις πει τίποτα...»

«Σάμπως βρεθήκαμε καθόλου να μιλήσουμε σαν άνθρωποι; Γι' αυτό σε παίρνω. Είσαι να πάμε για ☹–γαμώ το!– *go grab a cup of coffee and chat our heads off? Like old times?*» Με τον Άγη είχαν γνωριστεί στις σπουδές τους στην Αγγλία κι εκεί είχαν δέσει σαν φίλοι.

«Ρε συ, δε με παίρνει. Ξέρεις τι χαμός γίνεται εδώ σήμερα; Ειδικά σήμερα που λείπεις κι εσύ.»

«Πες τους ότι έρχεσαι να με δεις να δουλέψουμε λίγο ☹ –εδώ.»

«Και μετά με τι θα γυρίσω; Με άδεια χέρια;»

«Θα σκεφτούμε κάτι. Έλα, μωρέ!» τον παρακάλεσε ναζιά-
ρικά.

Δεν ήθελε και πολύ ο φίλος της. Σε μισή ώρα χτυπούσε το κουδούνι της. Η Αδριανή κατέβηκε, μπήκαν στο αυτοκίνητό του κι έκαναν την υπέρτατη κοπάνα: πήγαν για ούζα κοντά στη θάλασσα, να προλάβουν τις τελευταίες ήπιες ημέρες πριν μπει για τα καλά ο χειμώνας. Στη διαδρομή, η Αδριανή τού εξήγησε τα σχέδιά της, κι ο Άγης τα βρήκε καλά. Αν μη τι άλλο, την καταλάβαινε απόλυτα. Κι εκείνος στο τσακ ήταν να τα βροντήξει όλα. Μόνο που δεν τον έπαιρνε ούτε οικονομικά ούτε από άποψη σταδιοδρομίας.

«Πώς τα πάτε με τον ☹ Αχ! Ο δικός σου έχει απ' τα ονόματα που δεν μπορείς να πεις; Πω πω!»

«Χέσε μέσα. Πώς να τον λέω, μου λες; Τούλα;» τη ρώτησε.

«Και πώς τον λες;»

«Μη γελάσεις!»

«Λέγε, ρε».

«Τεν Τεν».

«Έλα, ρε! Εσύ τι είσαι; Ο Μιλού;»

«Μόνο όταν το κάνουμε στα τέσσερα. Καλά τα πάμε. Αν βλεπόμασταν λίγο περισσότερο ακόμα καλύτερα. Εσύ με τον Αλέξη;»

«Γι' αυτό σου λέω πήρα τη σωστή απόφαση. Ήδη σήμερα το πρωί που είχαμε χρόνο να μιλήσουμε λιγάκι σαν άνθρωποι, κάτι μου είπε. Ξεκίνησε, τέλος πάντων. Τον τρώει αυτή η ιστορία με το ☹ του – σκατά, δεν μπορώ να πω τη λέξη. *Novel*».

«Δεν είχα ιδέα...»

Η Αδριανή τού αποκάλυψε το μυστικό του συντρόφου της και τον όρκισε να μην πει κουβέντα.

Ήταν θεσπέσιο να πηγαίνουν βόλτα αυτή τη φθινοπωρινή

μέρα και να κουβεντιάζουν χαλαρά. Σαν τον παλιό καιρό, όταν είχαν λιγότερες έγνοιες.

«Δε σου είπα», ξεκίνησε ο Άγης. «Αυτή η απεργία είχε κι άλλες, απρόβλεπτες συνέπειες».

«Τι συνέπειες;»

«Η ελληνική έχασε την πιο αγαπημένη της βρισιά. Για δοκίμασε να πεις “☹”» είπε κουνώντας τα χείλη του.

Η Αδριανή μπερδεύτηκε για μια στιγμή αλλά αμέσως το έπιασε. Έβαλε τα γέλια.

«Δεν είναι ελληνική λέξη;»

«Όχι! Κι εγώ νόμιζα ότι ήταν, τόσο συχνά που τη λέμε, αλλά το έψαξα κι είναι τούρκικη. Πάει η βρισιά, πάνε τα επιφωνήματα, πάνε οι εκφράσεις, πάνε όλα. Ωραία εξέλιξη».

«Μα παίζει τόσο ☹ – role που δεν υπάρχει η λέξη;»

«Δε σημαίνει ότι αλλάζουν τα πράγματα άρδην, αλλά έναν *role* τον παίζει. Σ’ το ’χω ξαναπεί, οι λέξεις δεν είναι μόνο λέξεις. Περιγράφουν αλλά και κατασκευάζουν την πραγματικότητα. “Όλες οι εμπειρίες του κάθε ανθρώπου στηρίζονται στα θεμέλια της γλώσσας του”, είπε ο Ανρί Ντελακρουά. Στη γλώσσα μας η λέξη “☹” είναι συνώνυμη της ☹, της κακίας, της μοχθηρίας. Για σκέψου τι διδάσκει σε όλους μας αυτό από μικρά παιδιά για τους ☹... εεε... homosexuals».

«Δεν έχεις άδικο...»

«Γι’ αυτό ένα σωρό κοινωνικές ομάδες που έχουν υποστεί διακρίσεις προσπαθούν να πάρουν πίσω τις λέξεις που τους κάνουν κακό».

«Τι εννοείς “να τις πάρουν πίσω”;»

«Να οικειοποιηθούν τις λέξεις που χρησιμοποιούνται ως βρισιές εναντίον τους και ν’ απενεργοποιήσουν το δηλητήριο που εμπεριέχουν. Κι οι μαύροι το έχουν κάνει με τη λέξη “nigger”, κι οι γυναίκες το έχουν προσπαθήσει με λέξεις που χρησιμοποι-

ούν οι άντρες για να τις υποβιβάζουν, όπως το “bitch” και το “slut” και φυσικά οι ☹ οι ☹..., οι gays με λέξεις που η κοινωνία χρησιμοποιούσε εναντίον τους. Στα γερμανικά, λόγου χάρη, πήραν τη λέξη *Schwul* που ήταν βρισιά και σιγά-σιγά της δώσανε θετική σημασία. Τώρα πια είναι η επίσημη ονομασία των *homosexuals* στη Γερμανία».

«Η επίσημη;»

«Ναι, ρε, η επίσημη! Παγγερμανική Ένωση ☹, Συκιών... Αδερφών... Αυτή τη λέξη λένε στην τηλεόραση, στις εφημερίδες. Στα γερμανικά καταφέρανε και την απενοχοποίησαν τη λέξη. Αν εσύ ο ίδιος λες με περηφάνια: “Είμαι αδερφή”, πώς να σ’ την πετάξει στα μούτρα σαν βρισιά κάποιος που σε μισεί;»

«Έξυπνο αυτό...» συλλογίστηκε η Αδριανή.

«Η ειρωνεία ξέρεις ποια είναι; Πάνω που είχα αρχίσει να μη με πονάει τόσο πολύ η λέξη “☹” και να τη χρησιμοποιώ κι εγώ λιγάκι χωρίς να σφίγγομαι...»

«Έλα, μην κλαις. Έχετε και το “συκιά”. Ελληνικό δεν είναι; Αφού μπορώ και το λέω».

«Και το “αδερφή”. Και το “ντιγκιντάγκας”».

«Καλέ, το λένε ακόμα αυτό; Νόμιζα ότι καταργήθηκε με το σέικ και τη Φιξ».

Έβαλαν τα γέλια και σώπασαν για λίγο.

«Σου ’χω άλλη μία έκπληξη», είπε μετά από λίγο ο Άγης.

«Για ν’ ακούσω».

«Για δοκίμασε να κάνεις σεχ με τον καλό σου», της είπε σιβυλλικά.

«Τι εννοείς; Οι λέξεις απεργούν, όχι τ’ απαυτά μας».

«Μωρέ, για δοκίμασε και θα δεις».

Η Αδριανή είχε να κάνει έρωτα με τον Αλέξη από τη μέρα του πάρτυ, λόγω φόρτου εργασίας αλλά και δικής του δυσθυμίας.

«Λέγε, θα με σκάσεις!» του φώναξε μετά από λίγο.

Ο Άγης όμως ήταν ανένδοτος.

«Καλά σου!» τον πείραξε. «Έτσι κι αλλιώς, είχα σκοπό να τον ξεζουμίσω απόψε».

Λίτσα

Η κουβέντα της με τον Πέτρο στο αυτοκίνητο μετά το πάρτυ την είχε επηρεάσει με παράξενο τρόπο. Μέχρι τότε τα πράγματα μέσα της ήταν ξεκάθαρα: ο Αποστόλης και η πρώην φίλη της ήταν οι κακοί, εκείνη ήταν η καλή, τελεία. Ακούγοντας, όμως, τον Πέτρο ανοίχτηκε ένα παράθυρο και στη δική τους πλευρά, ότι ίσως κι αυτοί υπέφεραν από αυτό που είχε συμβεί. Σίγουρα δεν τους λυπόταν και σιγουρότερα δεν τους έδινε κανένα δίκιο, αλλά, όσο παράδοξο κι αν φαινόταν, αυτή η φευγαλέα ματιά στη δική τους βασανισμένη εκδοχή της πραγματικότητας της έκανε καλό: της μαλάκωνε τον θυμό, που πολλά βράδια της έστρωνε αγκάθια για σεντόνια.

Ίσως πάλι να μη χρειαζόταν μια τόσο ψυχολογική εξήγηση: ίσως ο θυμός της να είχε λειανθεί από τη γροθιά που είχε ρίξει στον Αποστόλη στο πάρτυ. Ό,τι κι αν ίσχυε, η Λίτσα ήταν πολύ πιο ήρεμη, ξέροντας ότι αυτή η απαίσια ιστορία επιτέλους σιγά-σιγά ξεθύμαινε μέσα της.

Εκείνο το πρωί αποφάσισε να τηλεφωνήσει στον Γιώργο. Τώρα ένιωθε πιο έτοιμη να τον ακούσει.

«Γεια σου, Γιώργο. ☹ που δε σε πήρα πιο πριν αλλά μόλις τώρα είδα το μήνυμά σου», είπε ψέματα.

«Δεν πειράζει. Πού είσαι; Μπορούμε να βρεθούμε;»

«Μωρέ, το αφήνουμε για κάποια άλλη φορά; Δεν έχω πολλ-»
«Δεν εννοώ να βρεθούμε για ☞... για ☞ – γαμώ τις λέξεις μου, γαμώ, για σίγμα έψιλον εεε ξι. Θέλω να σε δω να μιλήσουμε».

«Να μιλήσουμε;» απόρησε η Λίτσα.

«Ναι, θέλω να σε ρωτήσω κάτι».

«Ρώτα με τώρα».

«Όχι, όχι! Θέλω να τα πούμε από κοντά».

Η Λίτσα δίστασε. Να βρεθεί με τον Γιώργο όχι για σεξ αλλά για κουβέντα; Να πούνε τι; Ή μάλλον να πει τι αυτός κι εκείνη απλώς ν' ακούει; Δεν της άρεσε καθόλου αυτή η προοπτική.

«Μπορούμε να το αναβάλουμε για μια άλλη μέρα, μωρέ; Έχω χίλια πράγματα να κάνω σήμερα», είπε με όση πειστικότητα είχε πάνω της.

«Σε παρακαλώ! Είναι πάρα πολύ σημαντικό. Κάνε μου τη χάρη!»

«☞» είπε η Λίτσα ξέπνοια και παραιτημένα, αλλά το «οκέι» ήταν από τις λέξεις που δε λέγονταν, οπότε ο Γιώργος επέμεινε.

«Ειλικρινά σε ικετεύω, πώς αλλιώς να σου το πω;»

Τι είχε πάθει; Η Λίτσα άρχισε ν' ανησυχεί.

«Εντάξει, να βρεθούμε. Θες τώρα;» Μια ψυχή που ήτανε να βγει...

«Πού είσαι; Έρχομαι να σε βρω».

Έκλεισαν ραντεβού σε τρία τέταρτα στο κέντρο. Η Λίτσα έβαλε μπροστά και άναψε το ραδιόφωνο, όπου έπεσε πάνω στα μισά της συνέντευξης τύπου της Έλσας.

«Όποτε αυτό τρέχει με τις λέξεις...» μονολόγησε με έκπληξη.

Σε λίγο έμαθε τι έτρεχε και με τον Γιώργο, με εξίσου μεγάλη, αν όχι μεγαλύτερη, έκπληξη.

Κατ' αρχάς, ο Γιώργος που συνάντησε δεν ήταν ο Γιώργος που ήξερε. Πάντα ήταν ντυμένος καθαρά και προσεγμένα, αν και κάπως κλασικά και αδιάφορα. Σήμερα φορούσε ένα λερωμένο

τζιν και το πουκάμισο ασιδέρωτο, έξω από το παντελόνι. Και ήταν αζύριστος. Επίσης φαινόταν ξενυχτισμένος. Η Λίτσα ανησύχησε παρά τη θέλησή της.

«Γιώργο είσαι καλά; Έγινε τίποτα;»

Η επόμενη αντίδρασή του την εξέπληξε ακόμα περισσότερο. Έβαλε τα κλάματα.

«Γιώργο, τι τρέχει; Πες μου, σε παρακαλώ, τι έχει γίνει; Είσαι καλά;» Ο κόσμος γύρω στο καφέ τούς κοίταζε, κι η Λίτσα ήρθε σε δύσκολη θέση. Ο Γιώργος είχε χώσει το πρόσωπό του στις χούφτες του και έκλαιγε. Σπάνια είχε δει άντρα να κλαίει. Της ήρθε να του αποσπάσει την προσοχή, όπως με το ανιψάκι της όταν πατούσε τα κλάματα, αλλά συγκρατήθηκε. Δοκίμασε άλλη τακτική, αφού ο Γιώργος δεν έλεγε να σταματήσει.

«Γιώργο!» είπε επιτακτικά, σχεδόν σαν διαταγή. «Πες μου τι έγινε!»

Ο Γιώργος τράβηξε τα χέρια του μέχρι τον λαιμό του, σήκωσε το κεφάλι του και μέσα στ' αναφιλητά κλαψούρισε:

«Είμαι ☹ αποτυχία!»

Η Λίτσα έμεινε άφωνη. Ένα κομμάτι της είχε την τάση να σηκωθεί σιγά-σιγά και να φύγει, τώρα που ο Γιώργος είχε ξαναχώσει το πρόσωπό του στα χέρια του κι έκλαιγε με λυγμούς. Δεν το έκανε. Η περιμετρική της όραση έπιασε όλα τα γύρω τραπέζια να τους κοιτάνε. Δουλειά δεν είχανε, οι κωλοπεριέργοι;

Η Λίτσα πετάχτηκε όρθια, τον άρπαξε από το χέρι και τον τράβηξε έξω. «Σήκω, πάμε!» είπε με φωνή που δε σήκωνε αντίρρηση.

Ήταν έξυπνη κίνηση. Ο Γιώργος δεν μπορούσε να κλαίει και να περπατά συγχρόνως, ειδικά στον ρυθμό που επιτάχυνε η Λίτσα. Στο τέλος, σχεδόν τρία τετράγωνα παρακάτω, ο Γιώργος αναγκάστηκε να της φωνάξει: «Λίτσα, μην τρέχεις άλλο, δεν μπορώ!»

Η Λίτσα κατέβασε ταχύτητα και τον έπιασε από το μπράτσο. «Σ' ακούω».

«Η ζωή μου είναι μια αποτυχία», άρχισε ο Γιώργος και τα μάτια του γέμισαν δάκρυα ξανά.

«Τώρα ξαφνικά ή από ανέκαθεν;»

Η ειρωνική ερώτηση μπέρδεψε τον Γιώργο, κόβοντάς του το κλάμα.

«Λίτσα; Εσύ τι πιστεύεις για μένα;»

Είναι από τις ερωτήσεις που πρέπει να απαντάς γρήγορα, αφού ένας μακρόσυρτος δισταγμός δεν προμηνύει καλά ματτάτα. Η Λίτσα τοακίστηκε να βρει επίθετα. Γιατί δεν απεργούσαν όλες οι κωλολέξεις, να βουβαθούνε όλοι; Τόσα λόγια πια, τι τα χρειαζόμασταν; Σάμπως λέγαμε και τίποτα χρήσιμο; Παρεξήγηση πάνω στην παρεξήγηση κάναμε.

«Εεε... είσαι μια χαρά παιδί, Γιώργο. Δεν ξέρω τι άλλο να σου πω έτσι απότομα που με ρωτάς. Δεν ξέρω σε τι αναφέρεσαι καν. Δε μου λες καλύτερα εσύ γιατί μου κάνεις τέτοιες ερωτήσεις;»

Ο Γιώργος τής είπε. Για πολλή ώρα τής εξιστόρησε όλα όσα του συνέβησαν από την ώρα που του έσκασε τη βόμβα η Βίκυ. Για το ραντεβού του με την Καίτη και τι του είχε πει (όχι όμως τι του είχε κάνει), αλλά και το ραντεβού του με τη Σάσα, που μπορεί να μην ήταν τόσο άκαρδη όσο η Βίκυ και η Καίτη, αλλά λίγο-πολύ τού επανέλαβε το ίδιο ρεφρέν. Η Κατερίνα δεν είχε καν δεχτεί να βρεθούνε.

«Πιστεύεις κι εσύ ότι είμαι εντελώς αδιάφορος και βαρετός;»

Ωχ, Χριστέ μου, πού έμπλεξα, σιχτίρισε από μέσα της η Λίτσα.

«Έχει σημασία τι πιστεύω εγώ; Περισσότερη σημασία έχει τι πιστεύεις εσύ για σένα».

«Όχι! Έχει σημασία και το τι πιστεύουν οι άλλοι. Δε ζω

μόνος μου στο σύμπαν. Πες μου ειλικρινά. Είμαι τόσο βαρετός;»

Καταπώς φαινόταν, είχε ήδη αποδεχθεί ότι ήταν βαρετός· ο βαθμός παιζόταν τώρα.

Η Λίτσα πελάγωσε. Πώς να του έλεγε την αλήθεια και να τον κάνει ακόμα χειρότερα; Από την άλλη, πώς να του έλεγε ψέματα; Και τι ψέματα; Αναρωτήθηκε τι ήξερε γι' αυτόν τον άνθρωπο. Ποιος ήταν πραγματικά; Και τι δουλειά είχε στη ζωή της;

«Δεν ξέρω αν είσαι βαρετός παντού και πάντα. Με μένα πάντως δεν είσαι καθόλου βαρετός στο ☹ όταν κάνουμε ☹»

Ο Γιώργος αναστέναξε τόσο βαριά που ήταν σαν να ξεφούσκωνε.

«Όχι στο ☹, Λίτσα, όχι στο ☹...»

«Μετά τον έρωτα», συνέχισε η Λίτσα, «δε θα έλεγα ακριβώς ότι με κάνεις και βαριέμαι. Με ηρεμείς. Μου αρέσει που δε σηκώνεσαι αμέσως να πλυθείς, που δε σε παίρνει ο ύπνος. Ότι φλυαρείς, φλυαρείς. Αλλά δεν το βρίσκω κουραστικό. Ειλικρινά σου μιλάω».

Ο Γιώργος την κοίταζε με προσήλωση.

«Απ' την άλλη, δεν μπορώ να πω ότι λες πολλά ενδιαφέροντα πράγματα. Βασικά, το πρόβλημα είναι ότι δε *συζητάς*. Δεν έχω καταλάβει γιατί».

«Μα πώς!» διαμαρτυρήθηκε σχεδόν παιδικά. «Δε σου λέω τι μου συμβαίνει, τι προβλήματα αντιμετωπίζω, τι κάνω;»

«Ναι, αυτά μού τα λες, αλλά έχει σημασία και *πώς* τα λες. Δεν αφήνεις τον άλλον να μπει μέσα και να κάνετε συζήτηση».

Ο Γιώργος σώπασε, σαν να συλλογιζόταν τα λόγια της. Περπάτησαν για αρκετή ώρα σιωπηλά πριν ξαναμιλήσει.

«Νομίζω ότι με μισούνε».

«Ποιοι;» απόρησε η Λίτσα.

«Όλες».

«Σε μισούνε; Από πού κι ως πού;»

«Δεν ξέρω. Με αποφεύγουν. Θέλουν μόνο να κάνουμε ρε... απ' αυτό και μετά τίποτα».

«Γιώργο, άλλοι στη θέση σου θα κάναν' ρε εεε... χέσ' το, θα πετούσαν τη ρε τους».

«Εγώ δεν είμαι οι άλλοι».

«Ακριβώς. Εσύ είσαι εσύ. Κι είσαι όπως είσαι. Κάποιοι σε ρε έτσι, πώς το λένε, σε *πάνε* έτσι, άλλοι δε σε πάνε. Όπως ισχύει για όλους μας. Γιατί, εσύ τους πας όλους;»

«Όχι...» αναγκάστηκε να παραδεχτεί ο Γιώργος. «Εσένα όμως σε ρε, σε πάω. Και θέλω να βλέπομαστε πιο συχνά. Πιο μόνιμα».

Ωχ! Η Λίτσα μαζεύτηκε.

«Με κολακεύει αυτό που λες, αλλά δεν είμαι σε φάση για σχέση αυτή την περίοδο».

«Γιατί όχι;» ρώτησε εντελώς παιδιάστικα ο Γιώργος. Η Λίτσα ξεπεπλάγη με την ερώτησή του.

«Γιατί... Γιώργο, άκου να σου πω. Εάν υπάρχει κάτι να μάθεις απ' όλα όσα σου είπαν οι ερωμένες σου αυτές τις μέρες είναι το εξής: εκτός απ' το να μιλάς, πρέπει και ν' ακούς. Άκου τι σου λένε οι άλλοι».

«Γιατί, δεν ακούω;»

«Δε θα το 'λεγα. Είσαι χαμένος στον κόσμο σου. Δεν ξέρω αν αυτό είναι και τόσο κακό, τώρα που το σκέφτομαι. Αλλά αν θες να μπεις στον κόσμο των άλλων, πρέπει να το δουλέψεις».

Ακολούθησε άλλη μία μεγάλη παύση.

«Δηλαδή δε θες να κάνουμε σχέση;»

«Όχι».

Παύση.

«ρε θες να κάνουμε; Σίγμα έξιλον ξι».

«Ναι».

«Τώρα;»

Η Λίτσα το σκέφτηκε.

«Ναι».

Μπήκαν στον ηλεκτρικό για να γυρίσουν πίσω στο Σύνταγμα και να πάρουν το μηχανάκι του και το αυτοκίνητό της ώστε να πάνε σπίτι του. Η Λίτσα δεν καταλάβαινε γιατί, αλλά ο Γιώργος είχε ηρεμήσει.

Αλέξης

Δεν μπορούσε να μεταφράσει άλλο. Μετά από κάμποση ώρα που κοίταζε τον κέρσορα ν' αναβοσβήνει στην τελευταία λέξη που είχε μεταφράσει χθες το απόγευμα, ο Αλέξης σμίκρυνε το αρχείο της μετάφρασης και άνοιξε το ζιπαρισμένο μυθιστόρημά του. Έμεινε να το κοιτάζει. Εκατόν τριάντα μία σελίδες· γεμάτες λέξεις που είχαν συνδυαστεί μοναδικά για να φτιάξουν μια ιστορία που δεν είχε ξαναγραφτεί, τουλάχιστον όχι με ακριβώς τον ίδιο τρόπο, άσχετα από το πόση πρωτοτυπία διεκδικούσε το θέμα: ένας τροχιαίος θάνατος κι η διακαής επιθυμία εκδίκησης που τυφλώνει τον άντρα της αδικοχαμένης.

Ακουγόταν παράδοξο αλλά ποτέ δεν είχε αναρωτηθεί τι τον είχε ωθήσει όχι μόνο να γράψει αυτό το μυθιστόρημα αλλά ούτε από πού είχε αντλήσει έμπνευση για το συγκεκριμένο θέμα. Ο Αλέξης έγραφε όπως μερικοί κρυφομοφυλόφιλοι κάνουν σεξ: κάθε τόσο που τους πλημμυρίζει η καύλα, αναγκάζονται να ενδώσουν στη ζωτική αλλά ανομολόγητη λαχτάρα τους, οπότε ψάχνουν και βρίσκουν έναν άντρα, το κάνουν μαζί του στα γρήγορα κι ύστερα επιστρέφουν στην καθ' όλα ετεροφυλόφιλη, κανονική καθημερινότητά τους, πείθοντας τον εαυτό τους ότι το σεξ που έκαναν δεν έχει καμία σχέση με την αληθινή ζωή τους.

Κάπως έτσι ήταν κι ο Αλέξης: έγραφε στα κρυφά, λες κι αυτό

που έκανε ήταν κάτι σαν κρυφό βίτσιο, μια επονειδιστη φαντασίωση που επιτρέπεται να τη βγάλεις στο φως μόνο την ώρα που τραβάς μαλακία, αλλά ύστερα, στην πραγματική, ομαλή ζωή, δεν υπάρχει χώρος γι' αυτήν.

Ακουγόταν γελοίο ακόμα και στον ίδιο, αλλά κάπως έτσι ένιωθε για τη συγγραφή: πόθο και ντροπή. Η ερώτηση της Αδριανής ήταν τόσο στοιχειώδης που τον είχε ταρακουνήσει συθέμελα. Γιατί έγραφε; Τι τον κινούσε να περνάει κι άλλες ώρες μπροστά στον κομπιούτερ κουράζοντας τα μάτια του, τη μέση του, τα μπράτσα του ύστερα από ατέλειωτες ώρες μεταφραστικής εργασίας;

Όπως ένα όνειρο που αγνοθυμάσαι όταν ξυπνάς αλλά μόλις πας να το αδράξεις εκείνο τρεμοσβήνει κι υποχωρεί στο άγγιγμά σου, έτσι κι ο Αλέξης πλησίαζε την πηγή του συγγραφικού οίστρου του αλλά νερό δεν έπινε. Για κάποιο λόγο ήθελε / του άρεσε / είχε ανάγκη / ευχαριστιόταν / έπρεπε να γράφει· δεν ήταν σίγουρος ποιο ρήμα ίσχυε. Τώρα που το σκεφτόταν, ευχάριστο δεν ήταν πάντα. Ούτε και υπήρχε καμία έξωθεν υποχρέωση. Εσωτερική όμως; Κάλυπτε κάποια ανάγκη του; Τι ανάγκη;

Μην μπορώντας να βγάλει άκρη, δοκίμασε να πλησιάσει το πρόβλημα από άλλη μεριά: το συγκεκριμένο μυθιστόρημα, το πρώτο του. Γιατί να γράψει για μια γυναίκα που πεθαίνει άδικα σ' ένα ανόητο τροχαίο κι ύστερα ο άντρας της αποκτά μια παθολογική μανία με τον χαμό της και την ανάγκη να πάρει εκδίκηση από τη γυναίκα που έφταιγε για το ατύχημα αλλά τελικά, προς άφατη ταραχή του, καταλήγει να την ερωτευτεί; Από πού ξεπήδησε αυτή η ιστορία;

Τον έπιασε πονοκέφαλος. Ήταν σαν να προσπαθούσε ν' αποκρυπτογραφήσει ένα κείμενο γραμμένο σε μια γλώσσα που δεν κατείχε. Η δυσκολία τον έκανε ν' αφαιρεθεί κι ο νους του στράφηκε στο ανοιχτό παράθυρο με τα ζιπαρισμένα του αρχεία

να συμπιέζονται στο μικρό εικονίδιο μέγγενης. Δεν του άρεσε αυτή η λέξη: ζιπαρισμένο. Πήγε να την πει, αλλά φυσικά ήταν από τις απεργούς. Δεν του άρεσε επειδή ήταν της ευκολίας. Όπως η συντριπτική πλειοψηφία των ξένων ρημάτων που εισάγουμε στην ελληνική, της είχαν κοτσάρει την κατάληξη –άρω κι όξω απ’ την πόρτα· δουλειά του ποδαριού, ελεεινολόγησε ο μεταφραστής μέσα του. Θα μπορούσαμε να τη μεταφράσουμε ως «συμπυκνώνω» ενδεχομένως. Ή «συμπιέζω». Αυτό θα πρότεινε, εάν ζητούσαν τη γνώμη του. Υπό το φως της απεργίας, όμως, ο νους του έκανε ένα κβαντικό άλμα. Γιατί να πάρουμε μια ήδη υπάρχουσα λέξη, το «συμπιέζω», και να της φορτώσουμε άλλη μια σημασία; Γιατί να μην καλοδεχτούμε την ξένη λέξη “zip” στον τόπο μας, αλλά όχι έτσι πρόχειρα, σαν ακάλεστο επισκέπτη που τον περιμένουμε με το αλάτι και τη σκούπα πίσω απ’ την πόρτα, αλλά με τιμές και γνήσια ελληνική φιλοξενία; Συλλογίστηκε για λίγο και με ικανοποίηση βρήκε μια καλύτερη απόδοση: «ζιπώνω», κατά το «γραπώνω», που ούτε αυτό ήταν ελληνικής προέλευσης, αν και ελάχιστοι θα το καταλάβαιναν πια, αφού ακουγόταν σαν λέξη καραελληνική απ’ τα γεννοφάσκια της.

Πλάκα είχε αυτή η γλωσσική άσκηση! συνειδητοποίησε. Και τότε, τόσο άξαφνα που του κόπηκε η ανάσα, είχε μια έκλαμψη: γι’ αυτό έγραφε! Ή τουλάχιστον *και* γι’ αυτό. Επειδή είχε πλάκα. Περνούσε καλά. Γούσταρε ν’ αράζει ήρεμα και χαλαρά στο γραφείο του, με το καφεδάκι ή το ουισκάκι του και να πλάθει ιστορίες, χωρίς κανένα άγχος ούτε να σεβαστεί κάποιο πρωτότυπο ούτε να τελειώσει τη δουλειά μέχρι κάποια συγκεκριμένη, συνήθως κοψολαίμικη, προθεσμία, χωρίς να περιορίζεται από το τι λέγεται ή δε λέγεται. Στο δικό του κείμενο ήταν άρχοντας. Έπλεκε τις λέξεις μία-μία όπως γούσταρε, έχτιζε μια ολόκληρη πολιτεία! Περνούσε καλά!

Μεμιάς του ήρθε και άλλη συνειδητοποίηση: θα περνούσε πολύ καλύτερα εάν δεν είχε άγχος τι σόι πολιτεία ήταν αυτή που έχτιζε. Είχε καλό ρυμοτομικό σχέδιο ή ήταν άναρχα δομημένη; Είχε ένα χαρακτηριστικό αρχιτεκτονικό ύφος που να της δίνει ιδιαίτερη ομορφιά ή ήταν σαν τόσες άλλες, άχαρη, αδιάφορη κι επαναλαμβανόμενη; Θεελγόταν ο διαβάτης που περνούσε κατά τύχη απ' την πύλη της πρώτης σελίδας να μπει πιο μέσα ή τη βαριόταν στα πρώτα σοκάκια των αράδων της;

Ο Αλέξης αναστέναζε. Δεν ήταν πρωτότυπες οι ανησυχίες του. Υπέθετε πως όλοι οι συγγραφείς –πλην κάποιων τελείως φαντασμένων– ανησυχούσαν για την ποιότητα των πονημάτων τους. Όλοι οι καλλιτέχνες, εδώ που τα λέμε. Ήταν όμως ο ίδιος καλλιτέχνης; Βαριά κουβέντα. Αλλά, ρε πούστη, ήτανε! Ναι, ήταν καλλιτέχνης. Μπορεί να μην ήταν *καλός* καλλιτέχνης, *άξιος* καλλιτέχνης, *αξιολημόνευτος* καλλιτέχνης, αλλά αυτό που έκανε ήταν τέχνη. Και μάλιστα του έφερνε μεγάλη τέρψη.

Ένωσε να γεμίζει ανακούφιση. Μπορεί να μην είχε βρει τι τον κινητοποιούσε να γράψει ή από πού είχε αντλήσει έμπνευση για το μυθιστόρημά του, αλλά τουλάχιστον είχε ανακαλύψει ότι ένας από τους λόγους που έγραφε ήταν το ότι περνούσε καλά. Και δεν πείραζε τόσο πολύ πόσο όμορφο ήταν το οικοδόμημά του. Σε κάποιους θα άρεσε, σε κάποιους άλλους όχι. Σάμπως του άρεσαν κι εκείνου όλα τα βιβλία που διάβαζε, ακόμα και κάποια που άλλοι τα θεωρούσαν αριστουργήματα;

Ασυναίσθητα άρχισε να διαβάζει το μυθιστόρημά του· είχε πολύ καιρό να περπατήσει στις σελίδες του.

Τρεις ώρες μετά τον διέκοψε ένα τηλεφώνημα. Το σήκωσε μηχανικά. Ήταν ο Πέτρος. Ωχ, άντε πάλι αυτή η ιστορία!

«Καλημέρα, Αλέξη. Πώς πάει;»

«Καλά, μωρέ. Εδώ, δουλεύω. Εσύ;»

Η σιωπή στην άλλη άκρη της γραμμής δεν ήταν καλός οιωνός.

«Άσ' τα, φίλε, σκατά τα 'χω κάνει».

«Ναι», είπε σχεδόν ψιθυριστά ο Αλέξης. Τι άλλο να του 'λεγε;

«Έχει εξαφανιστεί κι ο ☹» συνέχισε ο Πέτρος.

«Το ξέρω. Με πήρε η γυναίκα του».

Κι άλλη παύση.

«Με θεωρείς πολύ μαλάκα;» είπε ξαφνικά ο Πέτρος.

Τώρα ήταν σειρά του Αλέξη να κομπιάσει:

«Τώρα τι περιμένεις να σου πω; “Σώπα, δεν πειράζει”;

Όπως είπες κι εσύ, τα έκανες σκατά».

«Τι να κάνω;» ρώτησε με αγωνιώδη φωνή, αλλά δεν περίμενε απάντηση. «Έχω φάει τον τόπο να τον βρω, να πέσω στα πόδια του και να του ζητήσω συγγνώμη, να τον αφήσω να με κάνει τ' αλατιού στις γρήγορες, αλλά πού 'ν 'τος ο μαλάκας; Πού 'ν 'τος; Έχω και την άλλη, όλη μέρα με παίρνει ☹ και κλαίει και με βρίζει, βρίζει και τους δυο μας, λέει θα σκοτωθεί, τι να κάνω, Αλέξη, τι να κάνω;»

Ο Αλέξης δεν είχε ιδέα. Παρέμεινε σιωπηλός.

«'Ντάξει, το παραδέχομαι. Έκανα μια στραβή», συνέχισε ο Πέτρος. «Αλλά δε σκότωσα κιόλας! Άντρες είμαστε, χάνουμε τα λογικά μας μερικές φορές».

«Άντρες είμαστε, Πέτρο μου, αλλά δεν τα χάνουμε όλοι. Κι αν τα χάσουμε, φροντίζουμε να τα ξαναβρούμε. Αλλιώς δεν είμαστε άντρες. Τι άντρες, δηλαδή, άνθρωποι σωστοί δεν είμαστε!» Όχι τώρα να τους βάλει όλους στο ίδιο σακί, ο παπάρας, εκνευρίστηκε ο Αλέξης.

Ο Πέτρος ζεματίστηκε.

«Η ☹ είναι αποφασισμένη να πάει σε μια απ' αυτές τις εκπομπές που ψάχνουνε χαμένους. Θα γίνουμε ☹! Θα το μάθει κι η Σάσα! Δε θα 'χω ☹ να κυκλοφορήσω στο δρόμο! Αλέξη, τι να κάνω, ο ☹, τι να κάνω;»

Ο Αλέξης πάλι σώπασε, αλλά η συγκεκριμένη σιωπή ήταν

πιο γόνιμη· ειλικρινά σκεφτόταν τι να πει στον φίλο του. Θα ήταν ψέμα να μην ομολογήσει ότι ένα κομμάτι του εαυτού του ένιωθε χαιρεκακία, θα ήθελε να τον δει να τιμωρείται γι' αυτό που έκανε. Ωστόσο, όσο κι αν κατανοούσε αυτή την ανθρώπινη ανάγκη εκδίκησης (ή απονομής δικαιοσύνης; η διάκριση ήταν τόσο λεπτή), τελικά δεν την επικροτούσε. Τελικά, αυτό ακριβώς το θέμα πραγματευόταν και στο μυθιστόρημά του, την έννοια της εκδίκησης. Τι θα ωφελούσε να καταστρεφόταν άλλη μια ζωή τώρα; Ο Πέτρος είχε πληρώσει το τίμημα της μαλακίας του.

«Και να βγει στα ☹, σε εκπομπή, τι θα κερδίσει;» του είπε ο Αλέξης. «Νομίζω ότι είναι εγωιστικό που ψάχνετε να τον βρείτε. Για να κατευνάσετε τις δικές σας ενοχές. Εμ, του κάνατε τη ζημιά, εμ, θέλετε να του ζητήσετε συγχώρεση όταν σας βολεύει εσάς. Αφήστε τον να επιλέξει εκείνος πότε και αν θα εμφανιστεί. Αφού *θέλει* να εξαφανιστεί. Σεβαστείτε το! Αφού δεν τον σεβαστήκατε όταν έπρεπε, σεβαστείτε τον τώρα».

Ο Πέτρος σώπασε για αρκετή ώρα.

«Δίκιο έχεις. Θα το πω και στην ☹. Αν επιμένει όμως;»

«Να της πεις να σκεφτεί τα παιδιά της, που θα γίνουν ☹ στο πανελλήνιο! Δεν είναι τόσο ηλίθια! Και να της πεις ότι έτσι και βγει στην ☹ και κάνει ☹ τον άντρα της δεύτερη φορά και μάλιστα πανελλαδικώς, θα έρθω εγώ προσωπικά και θα την κάνω ☹ στο ξύλο. Τ' ορκίζομαι, μα την πίστη μου! Άσε, μην της πεις τίποτα. Θα την πάρω εγώ να της τα ψάλλω ένα χεράκι. Κι εσύ, ρε Πέτρο, τι σκατά είχες μες στο κεφάλι σου; Με την ☹; Χάθηκαν οι γυναίκες; Και μες σε ξένο ☹; Με τον κερατά από δίπλα; Αν είναι δυνατό, ρε μαλάκα, αν είναι δυνατό!» εκτονώθηκε ο Αλέξης.

Δε χωρούσε άλλη κουβέντα. Ο Πέτρος τον χιλιοευχαρίστησε ζεματισμένος αλλά ανακουφισμένος από το ξεχεστήριο που είχε απαλύνει τις ενοχές του. Το έκλεισαν, αλλά ο Αλέξης

δεν είχε άλλο όρεξη να διαβάσει το μυθιστόρημά του. Κάτι άλλο που είχε σκεφτεί προηγουμένως του είχε κάνει *κλικ*, αλλά τώρα του διέφευγε. Προσπάθησε να το βρει αλλά δεν τα κατάφερε. Με τα πολλά, άνοιξε ξανά το αρχείο με τη μετάφραση κι έπιασε δουλειά.

Γιάννης

Την ίδια ώρα που ο Πέτρος ζητούσε απεγνωσμένα συμβουλές από τον Αλέξη, ο πρώην φίλος του στεκόταν στην κουπαστή ενός πλοίου κι αγνάντευε το βαθυγάλαζο Ιόνιο Πέλαγος και την Κέρκυρα να μεταμορφώνεται σιγά-σιγά μια αχνή κουκίδα στον ορίζοντα μέχρι που έσβησε εντελώς. Όπως έλπιζε να σβήσουνε κι οι αναμνήσεις του. Όλες.

Από τη στιγμή που πήρε την απόφαση να φύγει, κάτι μέσα του άλλαξε· σαν ένα ρινίδι που ξεφεύγει από τον πόλο έλξης ενός απομακρυνόμενου μαγνήτη κι αρχίζει διστακτικά να έλκεται από έναν άλλο, αντίθετο πόλο, έτσι κι ο Γιάννης άλλαξε σημείο αναφοράς από ένα αβάσταχτο πριν σ' ένα πιο υποφερτό μετά. Δύο βδομάδες τώρα δεν άντεχε να σκέφτεται το παρελθόν, όμως χειρότερο κι απ' αυτό ήταν ότι δεν άντεχε να σκέφτεται ούτε κι αυτό που λέγεται μέλλον.

Σιγά-σιγά, όμως, είχε καταφέρει να βρει ένα μέλλον που ν' αντέχει να το διανοηθεί. Το μέλλον αυτό λεγόταν Ιταλία. Τελικά, οι άσκοπες περιπλανήσεις του σ' όλη τη Βόρειο Ελλάδα ίσως να μην ήταν τόσο τυχαίες, συλλογίστηκε γλυκόπικρα. Ίσως τα φαινομενικώς τυχαία βήματά του να ακολουθούσαν ένα υποσυνείδητο μονοπάτι προς τη δυτική πύλη της Ελλάδας.

Η Ιταλία δεν ήταν τυχαία επιλογή. Είχε περάσει πέντε ολό-

κληρα χρόνια εκεί, σπουδάζοντας και μαθαίνοντας τη ζωή σαν άγουρο φοιτητούδι. Κι ας είχε κλείσει ολότελα εκείνο το κεφάλαιο της ζωής του, κι ας μην είχε επιστρέψει ούτε μία φορά στη χώρα όπου έζησε πέντε σημαντικά, διαμορφωτικά χρόνια, πάντα την είχε στην καρδιά του. Είχε περάσει καλά· είχε πρωτοζήσει μόνος του, είχε πρωτομείνει νηστικός, είχε πρωτοκάψει φαγητό, είχε πρωτομεθύσει, είχε πρωτοκάνει σεξ, είχε πρωτοαρρωστήσει χωρίς μια μαμά να τον γιατροπορέψει... Στην Ιταλία είχε φτάσει μικρός, άπειρος και φοβισμένος κι όταν έφυγε ήταν άντρας. Και τώρα θα έφτανε μόνος του· και τώρα θα χρειαζόταν να ξανακάνει πάρα πολλά σαν να 'ταν η πρώτη φορά· και τώρα δεν ήξερε τι θ' αντιμετώπιζε· και τώρα φοβόταν.

Υπήρχαν όμως και βασικές διαφορές σε σχέση με παλιά: Τότε δεν είχε παρελθόν να ξεχάσει· μόνο μέλλον, και μάλιστα άσπιλο και μπόλικο, απλόχερα δοσμένο να το σπαταλήσει όπως γούσταρε. Τώρα το μέλλον είχε λιγοστέψει κι ήταν σακατεμένο απ' τις σφαλιάρες του παρελθόντος. Παρ' όλα αυτά, τουλάχιστον από χθες έβλεπε ένα μέλλον. Κάτι ήταν κι αυτό.

Δεν μπορούσε να πει πότε ακριβώς πήρε την απόφαση να φύγει στην Ιταλία· μάλλον σαν να εκκολάφθηκε από μόνη της, όπως ένας νεοσσός που βγαίνει φυσικά και αβίαστα όταν έρχεται η ώρα. Χθες απλώς τη συνειδητοποίησε, σαν να τραβήχτηκε μια κουρτίνα και του αποκαλύφθηκε, έτοιμη. Δεν του προξενούσε ενθουσιασμό, αλλά τουλάχιστον είχε γεννηθεί μέσα του με μια ασθενική θέληση να πάει προς το μέλλον. Κάτι ήταν κι αυτό.

Italia, vengo per ricominciare la mia vita, ψέλλισε δοκιμάζοντας φθόγγους που είχαν καιρό να κυλήσουν απ' το στόμα του. Οι λέξεις βγήκαν σκουριασμένες και σκορπίστηκαν στον δυνατό αέρα. Καθώς κοίταζε όλο αυτό το απέραντο σκούρο μπλε που ολοένα γκρίζαρε καθώς συννέφιαζε ο ουρανός, μια

εικόνα σχηματίστηκε στον νου του: ένιωσε ν' αφήνει πίσω του μια ζωή ζησμένη στα ελληνικά, γεμάτη λέξεις και ονόματα που –τυχαίο ήταν;– τελευταία ήταν αδύνατο να τις προφέρει. Μερικές ούτε ήθελε πια· Ιουλία... Μιχάλης, Σάββας (οι γιοι τους). Μιλώντας στα ιταλικά θα ξεκινούσε μian άλλη ζωή, με νέες λέξεις που δε θα κουβαλούσαν το φορτίο της προηγούμενης ζωής του. *Amicitá... fidelitá... sinceritá...* οι λέξεις αυτές ακούγονταν λιγότερο μολυσμένες στην ξένη γλώσσα. Αλλάζοντας γλώσσα θ' άλλαζε ύπαρξη. «Η γλώσσα είναι πατρίδα», όπως είχε πει κι ο Καζαντζάκης.

Ο αέρας που φυσούσε ήταν δυνατός κι ο Γιάννης τυλίχτηκε γερά με το νέο μπουφάν που είχε αγοράσει χθες στην πόλη της Κέρκυρας. Το φευγικό του ήταν σχεδόν ύποπτα εύκολο, σε βαθμό που είχε την αίσθηση πως όλοι είχαν συνεννοηθεί να τον βοηθήσουν να φύγει. Η Ιουλία δεν είχε αγγίξει τον κοινό λογαριασμό τους, κι ο Γιάννης σήκωσε τα πάντα, μέχρι τελευταίου ευρώ. Στο ταξιδιωτικό γραφείο τον πληροφορήσαν ότι είχε καράβι για Ανκόνα την επομένη κίολας. Με θέση για το αυτοκίνητο. Όλα ήταν τόσο ανεμπόδιστα... Οιωώς; Τον ανακούφιζε να το βλέπει έτσι.

Ho quarantanove anni e devo ricominciare la mia vita. Ho paura ma non c'è altra possibilita. Per me mai più. Ξυπνούσαν οι ιταλικές λέξεις μέσα του, κάποιες δύσκολα, κάποιες εύκολα, σαν αγάλματα που κάποτε ήταν ζωντανά πλάσματα αλλά είχαν πετρώσει και έπρεπε ν' αποτινάξουν την ακινησία αιώνων. Αναστέναξε. Η θάλασσα είχε γίνει μολυβένια, το μπλε είχε χαθεί. Σ' αυτό το στερεοτυπικά μελαγχολικό σκηνικό ο Γιάννης έβρισκε ένα φίλο. Κι αν όχι φίλο, τουλάχιστον έναν μη εχθρό. Κάτι ήταν κι αυτό.

Λευτέρης

Σηκώνοντας τη λιπόθυμη Έλσα στην αγκαλιά του, ο Λευτέρης έτρεξε να βγει από το κτίριο της Ε.Σ.Η.Ε.Α. και να την πάει στο νοσοκομείο. Κόντευε να τρελαθεί από την αγωνία μήπως το κοριτσάκι του είχε πάθει τίποτα, ούτε να σκεφτεί καθαρά δεν μπορούσε. Δεν έβλεπε καλά-καλά μπροστά του καθώς έτρεχε προς τις σκάλες. Ήθελε να σκοτώσει τον μαλάκα τον υπουργό που την αναστάτωσε τόσο. Έτσι και πάθαινε τίποτα το παιδί, θα τον καθάρριζε με τα ίδια του τα χέρια, δεν πά' να 'ταν ο πρωθυπουργός.

Στο τσακ τον πρόλαβε η Νίκη στις σκάλες.

«Λευτέρη, σταμάτα!»

«Δεν είναι καλά! Το παιδί δεν είναι καλά! Πρέπει να το πάμε στο νοσοκομείο!» είπε κι ένας λυγμός τού 'κοψε την τελευταία λέξη στη μέση. Μα πώς μπορούσε αυτή κι ήταν τόσο ήρεμη;

Η Νίκη τον άρπαξε απ' το μανίκι· χρειάστηκε να βάλει όλη της τη δύναμη για να τον συγκρατήσει.

«Δεν έχει τίποτα», είπε όσο πιο χαμηλόφωνα μπορούσε, γιατί ακολουθούσε πολύς κόσμος από πίσω τους, όλοι ανήσυχοι για το μικρό κορίτσι.

«Τι;» φώναξε ο Λευτέρης.

«Πάμε κάτω σιγά-σιγά και θα σου πω στ' αμάξι. Δεν έχει τίποτα, πίστεψέ με», του ψιθύρισε στο αυτί.

Ο Λευτέρης δεν την πίστεψε, αλλά η απάθειά της τον επηρέασε λιγάκι και έκοψε ταχύτητα, χωρίς όμως να πάψει να βιάζεται. Βγήκαν έξω στη χασοτική Ακαδημίας κι ο Λευτέρης έτρεξε προς το ταξί με τη Νίκη ξοπίσω του. Ο πρύτανης τους φώναξε ότι θα τους έπαιρνε τηλέφωνο, αλλά δεν τον άκουσαν. Έστριψαν στην πάροδο της Ακαδημίας όπου είχε παρκάρει ο Λευτέρης, την ακούμπησε προσεκτικά στο πίσω κάθισμα του ταξιού και μπήκε μέσα φουριόζος. Είχαν απομακρυνθεί καμιά δεκαριά μέτρα όταν τους σταμάτησε ένα φανάρι. Ο Λευτέρης έκοψε ταχύτητα από συνήθεια αλλά αμέσως άλλαξε γνώμη και πάτησε γκάζι για να περάσει με κόκκινο.

«Λευτέρη, σταμάτα, δε χρειάζεται!» φώναξε η Νίκη. «Κι εσύ, εντάξει, σταμάτα τώρα», είπε η Νίκη στην κόρη της που ήταν ξαπλωμένη στο πίσω κάθισμα.

Η Έλσα άνοιξε τα μάτια της και σήκωσε το κεφάλι.

«Τι...;» ψέλλισε ο Λευτέρης απορημένος, κοιτάζοντας πότε τη μικρή, που του χαμογελούσε πλατιά, πότε τη μητέρα της, που είχε ένα ύφος μάλλον ντροπής.

«Σου το 'χω πει να μην το ξανακάνεις αυτό», τη μάλωσε η Νίκη, με προσποιητή αυστηρότητα. «Μπορεί να χτυπήσεις στ' αλήθεια και να τρέχουμε μετά».

«Τι... Τι συμβαίνει εδώ;» ψέλλισε ο Λευτέρης ξανά. Από πίσω του άρχισαν τα θυμωμένα κορναρίσματα· το φανάρι είχε ανάψει.

«Α γαμηθείτε κι εσείς, μαλάκες!» φώναξε και, βάζοντας απότομα πρώτη, έκανε στ' αριστερά και καβάλησε το πεζοδρόμιο. Τράβηξε χειρόφρενο και γύρισε προς το πίσω κάθισμα.

Η Έλσα τον κοίταζε με ανησυχία. Φοβόταν μήπως είχε θυμώσει μαζί της. Δεν ήθελε με τίποτα να θυμώσει μαζί της ο θεός.

«Η Έλσα έκανε ψέματα ότι λιποθύμησε», είπε η Νίκη, μ' ένα ανεξήγητο ύφος ντροπής.

«Ψέματα;» ψέλλισε ο Λευτέρης.

«Είναι κάτι που έκανε και παλιά, όταν εγώ κι ο Κώστας τσακωνόμασταν και... και το χοντραίναμε». Η ντροπή στη φωνή της οφειλόταν στο ότι αισθανόταν υπεύθυνη για όλους εκείνους τους καβγάδες, για το γεγονός ότι δεν προστάτεψε το παιδί της όσο θα 'πρεπε, αναγκάζοντάς το να εφεύρει τρόπους να εκτονώσει τους εκρηκτικούς τσακωμούς. Οι λιποθυμίες, μαζί με τα αντικείμενα που πετούσε στον τοίχο, οι γλάστρες που εκσφενδόνιζε στην τηλεόραση, τα νερά που τους πετούσε, όλα ήταν η δική της απεγνωσμένη προσπάθεια να τους κάνει να πάψουν να τσακώνονται. Ήταν απίστευτο πόσο ευρηματική ήταν κάθε φορά για να τραβήξει την προσοχή του πατέρα της και να τον κάνει ν' ασχοληθεί μαζί της αντί να χτυπήσει τη μάνα της.

«Να μας βγάλει απ' τη δύσκολη θέση με τον &lt ήθελε, Λευτέρη. Γι' αυτό έκανε πως λιποθυμάει. Αν και της έχω πει να μην το κάνει, γιατί έτσι όπως πέφτει χάμω μπορεί να χτυπήσει το κεφάλι της και να τρέχουμε στ' αλήθεια!» την ψευτομάλωσε η μητέρα της.

Ο Λευτέρης είδε την Έλσα που πλέον έκλαιγε επειδή τον είχε στεναχωρήσει και μέσα του ένιωσε να γίνεται χυλός. Χριστέ μου, τι έχει περάσει αυτό το παιδί! Να πρέπει να κάνει τον ηθοποιό για να μην πλακώνονται οι γονείς του. Και τώρα έκανε το ίδιο για να μην τσακωθεί αυτός με τον υπουργό και μπλέξει άσχημα. Αχ, Ελσάκι μου, αχ, κοριτσάκι μου!

Με μια απότομη κίνηση καβάλησε όλο το κάθισμα και έσκυψε πίσω γραπώνοντας το παιδί στην αγκαλιά του. Η Έλσα πλέον άρχισε να κλαίει με λυγμούς. Έκλαιγε κι ο Λευτέρης.

Χάνος

Είναι η «βοήθεια» λέξη εκτελεστική; Φωνάζοντάς τη δυνατά, με πόνο ή αγωνία, απόγνωση ή αδυναμία, επιτελεί αυτό που δηλώνει; Αρκεί μια κραυγή βοήθειας για να την εμφανίσει; Ή μήπως προκαλεί άλλες συνέπειες, δείχνοντας ντε φάκτο ότι ο καλών έχει περιέλθει σε κατάσταση απελπισίας και ζητά εξωτερική αρωγή;

Η Αλίκη. Πεσμένη κάτω. Στο άψογα γυαλισμένο παρκέ του χωλ της. Ένα σκουλαρίκι –λευκό μαργαριτάρι καρφωμένο σε χρυσό δέσιμο– πεσμένο παραδίπλα, χωρισμένο από τον λοβό της με την απότομη πτώση. Το αριστερό της χέρι σηκωμένο ψηλά, μπροστά, μια έκκληση ελέους. Ή ανεπαρκής άμυνα.

«Βοήθεια!» ξαναφώναξε. Μια φωνή γερασμένη, ασυνήθιστη να υψώνεται σε τόσο ψηλές νότες· δεν είχε παιδιά να μαλώνει, άντρα να τσακώνεται, αγενείς γείτονες να διαπληκτίζεται· μια φωνή που είχε πάρα πολλά χρόνια να σκαρφλώσει σε τέτοιους τόνους έντασης.

«Σκάσε!» φώναξε ο Χάνος. «Σκάσε!»

Πλησίασε κοντά της. Στεκόταν από πάνω της τώρα. Ένωθε πολύ παράξενα. Βλέποντας αυτή τη γυναίκα ριγμένη χάμω, τρομοκρατημένη από *εκείνον*, αβοήθητη... Ένωθε κάτι παράξενο που δεν έφτανε να μπει σε ξεκάθαρα λόγια... Κάτι... σαν... σαν...

«Βοήθεια!» ξαναφώναξε η Αλίκη, πιο σιγανά αυτή τη φορά. Πιο παραιτημένα.

...Κάτι σαν διέγερση.

«Σκάσε, είπα! Βγάλ' τον σκασμό!»

Αυτή τη φορά τα λόγια του δεν έφυγαν ασυνόδευτα από το παραμορφωμένο στόμα του· χωρίς να ξέρει ακριβώς πώς, το μεγάλο βαρύ χέρι του προσγειώθηκε δυνατά στο πρόσωπό της. Η Αλίκη βόγκηξε· το κεφάλι της έφερε μια βόλτα και χτύπησε με το κούτελο στα γυαλισμένα ξύλα.

«Σκάσε, σου είπα!»

Κι ας μη μιλούσε.

Η επόμενη τη βρήκε ψηλά στο κεφάλι. Τα κοντοκουρεμένα γκριζα μαλλιά της έφυγαν από την τακτοποιημένη θέση τους, τρίχες εδώ κι εκεί, μπερδεμένες, αυτές που ήταν συνηθισμένες ακόμα και στον δυνατό αέρα να κάθονται εκεί που τις έβαζαν.

«Σκάσε!»

Η επόμενη στην πλάτη.

Δαγκώθηκε η Αλίκη μη βγάλει λαλιά, αλλά ο βόγκος βγήκε ξέπνοα μέσα από τα δόντια της.

Τόσος καιρός κι όμως σαν να ήταν χθες. Το σώμα της θυμόταν κι ας είχε η ίδια φροντίσει να ξεχάσει. Είχε φτιάξει υποδοχές το κορμί της για να πέφτουν οι χερούκλες του πατέρα της, σαν να ξυπνήσανε τώρα για να υποδεχτούν αυτές του Χάνου. Τόσος καιρός και σαν να ήταν χθες.

«Σκάσε!»

Μόνο φωνή, τούτη τη φορά. Κοίταζε τη γυναίκα, ζαρωμένη στο πάτωμα, το πρόσωπό της κρυμμένο όπως-όπως μες στα τρομαγμένα μπράτσα της. Μια ζάλη τού θόλωνε τον νου, τα μάτια του δεν έβλεπαν ξεκάθαρα και συνάμα ένα φουόσκωμα στ' αχαμνά του, ξεχασμένα από καιρό, ποτέ πραγματικά ξύπνια. Δεν ήξερε τι να κάνει αυτό το άγνωστο συναίσθημα.

Άπειρες οι εικόνες γυναικών σε τέτοια ανήμπορη θέση· κι απ' τις ταινίες μόνο, ο Χάνος είχε εξοικειωθεί με την εικόνα που αντίκριζε. Γνώριμη και φυσιολογική και συνάμα ανοίκεια, γιατί ποτέ δεν την είχε αντικρίσει με τα μάτια του. Μόνο που τώρα ήταν αυτός η αιτία της εικόνας. Αυτός. Μπορούσε.

Η ιδέα τον ξένιζε. Και τον ερέθιζε.

Γιώργος

Τα δάχτυλά της έσφιγγαν και ξέσφιγγαν το σεντόνι σαν γατάκι που βυζαίνει· έχωνε νύχια βαθιά στο μαξιλάρι για να γραπωθεί απ' αυτό τον κόσμο γιατί η πλημμυρίδα της καύλας της απειλούσε να την παρασύρει στα βαθιά. Με μάτια μια πιθαμή ανοιχτά και κόρες στραμμένες μέσα, η ανάσα της κοφτή και δύσκολη, τρανταζόταν ολόκληρη καθώς η γλώσσα του Γιώργου βασάνιζε τόσο γλυκά την κλειτορίδα της. Με το πρόσωπό του χωμένο στο μουνί της και τα χέρια του στο στήθος της να της τοιμπάνε τις ρώγες, η Λίτσα έφτανε σε μέρη που δεν ήξερε πως υπάρχουν. Ήταν σχεδόν παραπάνω απ' όσο άντεχε, ήθελε να τον καταβροχθίσει, να τον κρατήσει για πάντα ανάμεσα στα σκέλια της. Ήθελε να βγάλει ένα ουρλιαχτό ηδονής που να τσακίσει τη ροή του χρόνου και να τον σταματήσει για πάντα.

«Χύνω!» βόγκηξε ξέπνοα. «Χύνω, καυλιάρη μου, χύνω!» Κάνοντας τόξο την πλάτη της έβγαλε τρία δυνατά βογκητά και τραντάχτηκε.

Ο Γιώργος σήκωσε το μουσκεμένο, ξαναμμένο πρόσωπό του από το μουνί της και ανασηκώθηκε.

«Παρ' τον μου τώρα εσύ. Γλείψε μου τον <»

Πού πήγε η λέξη; αναρωτήθηκε προς στιγμή, αλλά μονάχα για μια στιγμή γιατί η καύλα του παραήταν μεγάλη για να δώσει

σημασία σε μια ακόμη εξαφανισμένη λέξη. Καβάλησε το στήθος της και στήθηκε μπροστά στο πρόσωπό της, προτάσσοντας τον αγριεμένο πούτσο του. Η Λίτσα τον πήρε στο στόμα και άρχισε να τον ρουφάει. Σε κανέναν άλλον άντρα δεν έκανε πίπα, αλλά με τον Γιώργο ήταν κάτι που όχι μόνο δε σιχαινόταν αλλά της άρεσε κιόλας. Άλλωστε, θα ήταν άδικο να μην του παίρνει τσιμπούκι μετά τα θεϊκά γλειφομούνια που της έκανε για ώρες ολόκληρες. Κι επίσης ο Γιώργος δεν ήταν από αυτούς που σου έχωναν το καυλί τους στο λαρύγγι λες και ήθελαν να σε σουβλίσουν, να σε εκπορθήσουν μ' αυτό τον καμουφλαρισμένο πολιορκητικό κριό και να σε υποτάξουν, όχι μόνο σεξουαλικά αλλά και σε άλλα επίπεδα. Ο Γιώργος ήταν το ίδιο ήρεμος και στο σεξ· την άφηνε να πάρει αυτή την πρωτοβουλία, να εξοικειωθεί μ' αυτό το ιδιότροπο όργανο που για τόσες γυναίκες ήταν μάλλον μέσο εξουσιασμού παρά φίλος που κερνάει ηδονή. Με τον καιρό η Λίτσα χαλάρωσε και άρχισε και να καυλώνει στη θέα του πέους του, της άρεσε το πόσο άμεσα αντιδρούσε στις περιποιήσεις της, σαν ζωάκι που του αρέσουνε τα χάρδια και το δείχνει.

«Έτσι, γλείφ' τον μου», βόγκαγε ο Γιώργος. «Παρ' τον όλον, έτσι... Πω, ρε, τι ☞ μου κάνεις!... Έτσι... ετοιμάσου να σ' τα δώσω όλα... πάρ' τα, δικά σου όλα, πάρ' τα στη ☞!»

Μουγκρίζοντας έχυσε στο πρόσωπό της, κάτι που η Λίτσα μόνο με τον Γιώργο το είχε κάνει. Πώς τα κατάφερνε αυτός ο άντρας και την καύλωνε τόσο;

Ξάπλωσε δίπλα της στο κρεβάτι ξεθεωμένος. Η Λίτσα σκουπίστηκε με το σεντόνι και έγειρε πάνω στο μπράτσο του. Έμειναν σιωπηλοί για αρκετά λεπτά, αν κι η Λίτσα αναρωτιόταν αν ο Γιώργος θα έκανε αυτό που έκανε πάντα και θα έπιανε την πάργα ή αν θα επηρεαζόταν από την κουβέντα που είχαν κάνει πριν έρθουν σπίτι του για να κάνουν έρωτα. Σχεδόν αγωνιούσε να μάθει.

«Οι λέξεις που χάνονται...» ξεκίνησε ο Γιώργος, σιβυλλικά. Δε συνέχισε όμως.

«Τι πράγμα για τις λέξεις που χάνονται;» αναγκάστηκε να ρωτήσει η Λίτσα μετά από λίγο.

«Να, τώρα δα, δεν μπορούσα να πω τη λέξη ☹ – ξέρεις, αυτό εδώ», είπε και της έδειξε το πεσμένο πέος του.

«Αλήθεια;» απόρησε η Λίτσα και δοκίμασε να το πει. Ούτε εκείνη μπόρεσε.

«Ψωλή», είπε άζαφνα η Λίτσα. «Ψωλή”, όμως, μπορώ να πω».

Ο Γιώργος ήταν σαν να μην την άκουσε.

«Άραγε, υπάρχουν λέξεις που είναι πιο σημαντικές από άλλες;»

«Ε;» έκανε η Λίτσα. Δεν ήταν η ερώτηση που την μπερδευε.

Ήταν ότι την έκανε ο Γιώργος.

«Θέλω να πω, είναι κάποιες λέξεις που είναι πιο σπουδαίες; Που μας επηρεάζουν περισσότερο;»

Η Λίτσα δε μίλησε, εξακολουθώντας να νιώθει έκπληκτη με τον συλλογισμό του Γιώργου. Πρώτη φορά έκανε τέτοιου είδους κουβέντα. Και πρώτη φορά μετά το σεξ δεν άρχιζε την ασταμάτητη, μονόπαντη φλυαρία του για το τι συνέβη μες στη μέρα, στο σχολείο, στον δρόμο, στο σπίτι, στην τηλεόραση...

«Πι χι, εμένα μου είπε η ☹ ότι είμαι βαρετός και έπαθα λαλά. Άρα η λέξη “βαρετός” είναι πιο σπουδαία, δε νομίζεις;»

«Ίσως μερικές λέξεις να μετράνε πιο πολύ από άλλες», απάντησε η Λίτσα. «Αν πεις σε κάποιον: “σε μισώ”, έχει άλλη βαρύτητα απ’ ό,τι αν του πεις: “καλημέρα” ή “ωραία η ☹ σου”».

Το σκέφτηκε λίγο και συνειδητοποίησε επίσης ότι υπάρχουν λέξεις που και μόνο που τις σκέφτεσαι ή τις προφέρεις έχουν σημαντικές συνέπειες. Λες: «γλειφομούνι», «πούτσος», «γαμήσι» και το σώμα σου αντιδρά σχεδόν αυτόματα. Μειδίασε με ευγνωμοσύνη για τον Γιώργο· βαρετός ξεβαρετός, αυτός ο άντρας τής είχε ανοίξει σεξουαλικούς ορίζοντες, απενοχοποιώντας εντελώς

το σεξ· μαζί του αυτό το ερωτικό λεξιλόγιο όχι μόνο δεν την αηδίαζε όπως παλιά αλλά την ερέθιζε. Αρκούσε να της ψιθυρίσει: «θέλω να φάω το μουνάκι σου» κι η Λίτσα άρχιζε να υγραίνεται.

Ξαπλωμένη στο μπράτσο του με την καρδιά του να κρατά έναν αχνό ρυθμό, η Λίτσα σκέφτηκε και λέξεις που μόλις σου τις πουν αλλάζει η ψυχολογία σου: «σ' αγαπώ», «απιστία», «χωρίζουμε», «καρκίνος», «άσχημη»... Μερικές από αυτές λένε κάτι τόσο δυσβάσταχτο που τις αποφεύγουμε δημιουργώντας ευφημισμούς. Η κακιά αρρώστια... Εμφανίσιμη... Αναμφίβολα, μερικές λέξεις πράγματι έχουν μεγαλύτερο ειδικό βάρος, μια ικανότητα να μας επηρεάζουν βαθιά, να αλλάζουν την πραγματικότητά μας... μια σκανδάλη για τα συναισθήματά μας. Κι απ' την άλλη, λέξεις πολύ καθημερινές, ειπωμένες τη σωστή ή τη λάθος στιγμή, μπορεί να φέρουν τα πάνω-κάτω. Είμαστε στο έλεος των λέξεων, συλλογίστηκε η Λίτσα.

«Ξέρω ότι δεν είμαι πολύ ενδιαφέρον άνθρωπος», είπε μετά από ώρα ο Γιώργος, ο οποίος έκανε τους δικούς του συλλογισμούς. «Δε με νοιάζουν πάρα πολλά πράγματα, το παραδέχομαι», είπε με τον συνηθισμένο ήρεμο τόνο, που πολλοί τον θεωρούσαν παραιτημένο, αν όχι νωθρό. «Δεν έχω ✂. Δεν τρελαίνομαι για ταξίδια. Δε διαβάζω. Δεν είμαι φανατισμένος με κάποιο ✂... άθλημα. Δεν θέλω πάρα πολλά πράγματα. Πειράζει;»

Η Λίτσα χαμογέλασε από μέσα της.

«Όχι, δεν πειράζει», απάντησε και το εννοούσε. Μπορούσε να σκεφτεί πολλά άλλα που την πείραζαν πολύ περισσότερο.

«Από μικρό με λέγανε ✂, εεε... πώς το λένε; οκνηρό! “Πέρα βρέχει” με φώναζε ο πατέρας μου. Πού είναι ο “Πέρα-βρέχει”; “Πες του Πέρα-βρέχει να ’ρθει που τον θέλω». Ήταν το παρατσούκλι μου. Επειδή δεν είχα καμιά καύλα να κάνω κάτι. Επειδή ποτέ δεν έμπαινα στην ✂. Δεν μπορώ να καταλάβω, ποιον ενοχλώ;»

Ρώτησε κι η Λίτσα τον εαυτό της το ίδιο πράγμα. Την ενο-

χλούσε; Ακόμα κι όταν φλυαρούσε για το άλφα και το βήτα, τον Μανωλάκη που του έβαλε 5 επειδή αντέγραφε απ' το βιβλίο, το μηχανάκι του που η μπαγκαζιέρα συνεχώς κολλούσε, τη χαλασμένη βρύση του νιπτήρα του... Την ενοχλούσαν όλα αυτά; Δεν ήταν σίγουρη. Μπορεί να έπληττε μετά από λίγη ώρα, αλλά ο Γιώργος ποτέ δεν της έκανε τον καμπόσο, ποτέ δεν προσπαθούσε να την υποβιβάσει, ποτέ δεν ήθελε να βγει από πάνω σε μια κουβέντα.

«Όταν λες ότι θες να έχουμε σχέση, τι εννοείς;» τον ρώτησε ξαφνικά.

«Δεν ξέρω», απάντησε με τη συνηθισμένη του απλότητα εκείνος. «Να... κάνουμε ☺... έρωτα κάθε μέρα. Να έρχομαι εδώ και να βλέπουμε μαζί ☺. Να πηγαίνουμε ☺... Τέτοια...»

Η Λίτσα χαμογέλασε ξανά. Ειλικρινά τον ζήλευε αυτό τον άνθρωπο. Αν ήταν λίγο πιο φιλόδοξος, θα μπορούσε να ιδρύσει μια ελληνική εκδοχή του ζεν, ανυψώνοντας το ραχάτι σε φιλοσοφική στάση ζωής. Αλλά μπα! Η ηρεμία του δεν ήταν συνειδητή άποψη ζωής· ήταν εξίσου φυσική και ασυναίσθητη όσο η ανάσα του, το χρώμα των ματιών του.

«Πέραν αύριο μετά τη δουλειά και βλέπουμε πώς πάει», του είπε, παίζοντας με τις τρίχες στο στέρνο του.

Βίκυ

Το να μιλάς ελληνικά είχε καταντήσει άσκηση για γερά νεύρα και χαλκέντερη υπομονή. Την τρίτη εβδομάδα από την αρχή της απεργίας, άρχισαν να εξαφανίζονται ολόκληρες εκφράσεις. Τα σημασιολογικά δάνεια αποφάσισαν να κατέβουν και αυτά σε απεργία, απογυμνώνοντας την ελληνική από πάμπολλες εκφράσεις του καθημερινού αλλά και του επίσημου λόγου. Ήταν αδύνατο πια να «κάνεις έρωτα», να «ανεβάσεις ένα έργο», να «καλύψεις ένα γεγονός», να επισκεφτείς «αρχαιότητες», να δεις «ποδόσφαιρο», να «κάνεις διακρίσεις», να «φανταστείς» ότι κάποιος έχει δίκιο, να «μποτιλιαριστείς» σε «ώρα αιχμής», να ταξιδέψεις με «σιδηρόδρομο» ή να βγεις στον «αυτοκινητόδρομο», να «προσεγγίσεις» ένα θέμα με «ψυχραιμία», να σου κάνουν «πλύση εγκεφάλου», να «ανακυκλώσεις», να «μεταδώσεις» μια «εκπομπή», να «διαφημίσεις» ένα προϊόν ή μια «υπηρεσία». «Σε τελική ανάλυση», ήταν αδύνατο να χρησιμοποιήσεις οποιαδήποτε έκφραση ή έννοια που είχε ξενική προέλευση κι ας είχε μεταφραστεί στα ελληνικά και αποτελούταν από αμιγώς ελληνικές λέξεις. Η ελληνική γλώσσα είχε ξεγυμνωθεί, αποκαλύπτοντας τα ισχνά, ξασπρουλιασμένα από το πέρασμα του χρόνου κόκαλά της. Το δε εύρωστο, σφριγηλό κορμί του αρχαίου εαυτού της ήταν ανίκανο να σηκώσει το βάρος των αναγκών έκφρασης στο σήμερα.

Το σοκ ήταν μεγάλο, μεγαλύτερος όμως ήταν ο εκνευρισμός. Οι συνέπειες της απεργίας άρχισαν να γίνονται αισθητές και στην οικονομία της χώρας. Επιβραδύνθηκαν οι ρυθμοί σε όλα τα επαγγέλματα, αφού έπαιρνε τον διπλάσιο χρόνο να συνεννοηθείς με κάποιον· στις πολυεθνικές καθιερώθηκε αυτόματα η αγγλική γλώσσα στις συσκέψεις, ενώ ακόμα και οι τηλεφωνητές που σήκωναν το τηλέφωνο αναγκάστηκαν να αλλάξουν τον καθιερωμένο, γελοίο ξενικό χαιρετισμό «Πώς μπορώ να σας εξυπηρετήσω;» με κάτι πιο ελληνικό, όπως «πείτε μου» ή «σας ακούω».

Στην τηλεόραση και το ράδιο κόπηκαν σχεδόν όλες οι διαφημίσεις. Κάποιες εταιρείες βρήκαν ως λύση να προβάλλουν αμεταγλώττιστες τις ξενόγλωσσες διαφημίσεις, όταν υπήρχαν, με αποτέλεσμα από τις ελάχιστες διαφημίσεις που έδειχνε πλέον η τηλεόραση παραπάνω από τις μισές να είναι στην αγγλική και τη γαλλική. Οι ελληνικές σειρές, κωμωδίες και δράματα, άρχισαν να προβάλλονται με υπότιτλους, μιας και ήταν αδύνατο να βγάλεις νόημα από τη σκοροφαγωμένη ομιλία των ηθοποιών.

«Ridiculous!» μονολόγησε ο Άρης.

Κάθονταν με τη Βίκυ αγκαλιά στον καναπέ του, στο μικρό δωάρι του στα Πατήσια και χάζευαν στην τηλεόραση τον εκπρόσωπο τύπου της κυβέρνησης να υπόσχεται, για εκατοστή φορά, ότι η κυβέρνηση καταβάλλει κάθε δυνατή προσπάθεια να βρεθεί λύση στο πρόβλημα που είχε δημιουργηθεί από τη συνεχιζόμενη απεργία.

«Τι είναι ριντίκιουλους;» ρώτησε η Βίκυ.

«Όλη αυτή η ιστορία. Τι πειράζει αν κάνουμε αυτό που θέλουνε οι λέξεις; Θα πάθουμε τίποτα; Αλλά όχι, η κυβέρνηση δε θέλει να φανεί ότι υποχωρεί».

«Είναι θέμα εθνικής περηφάνιας», είπε η Βίκυ.

«Ε, τότε η εθνική περηφάνια μας είναι πολύ φιλάσθενη».

Του χάιδεψε τα σγουρά μαλλιά, όπως είχε ακουμπισμένο το κεφάλι του στα πόδια της. Τον κοίταξε. Ένα ανεπαίσθητο χαμόγελο μαλάκωσε τα χείλη της. Σήμερα συμπληρωνόταν μία βδομάδα την οποία καμία λέξη δεν μπορούσε ούτε καν να προσπαθήσει να περιγράψει. Μια βδομάδα που η Βίκυ και ο Άρης εξερευνούσαν το άγνωστο δάσος της γνωριμίας τους. Είχαν μπει δειλά-δειλά, με αγωνία μην αποδειχθεί αλσύλλιο που σώνεται στα δέκα μέτρα. Είχαν μπει και μ' ενθουσιασμό, αδημονώντας να τρέξουν στα ξέφωτα της ζωής του άλλου. Προχωρούσαν προσεκτικά, από φόβο μην ποδοπατήσουν ευαίσθητα σημεία, μη χωθούν πολύ βαθιά και μετά δε βρίσκουν την έξοδο. Προχωρούσαν με την ευχή να μην υπάρξει έξοδος ποτέ, να μείνουν για πάντα σ' αυτό το δάσος του έρωτα και να μείνει το δάσος ανέπαφο από το χάλασμα του χρόνου, τις πυρκαγιές της πλήξης.

«Εσύ ποια γλώσσα σου αισθάνεσαι πιο δικιά σου;»

Την τρίτη μέρα της γνωριμίας τους, την ώρα που έπιναν καφέ στο μπαλκόνι της, η Βίκυ έμαθε ότι ο Άρης είχε γεννηθεί και μεγαλώσει μέχρι τα δεκατρία στην Αμερική, όπου είχαν πάει μετανάστες οι γονείς του.

«Κοίτα, εδώ μεγάλωσα, τα περισσότερα πράγματα στα ελληνικά τα ξέρω. Όμως από παιδάκι χρησιμοποιούσα και τις δύο γλώσσες. Στα αγγλικάμίλαγα πιο πολύ με τ' αδέρφια μου. Αλλά τι εννοείς “πιο δικιά” μου;»

«Εννοώ αν αισθάνεσαι μία από τις δυο πιο κοντά σου, πιο... δική σου».

Ο Άρης το σκέφτηκε για λίγη ώρα.

«Δεν κάνω διαχωρισμό. Το μόνο που μπορώ να πω είναι ότι υπάρχουν κάποια πράγματα που μπορώ να πω μόνο σε μία γλώσσα και κάποια άλλα μόνο στην άλλη. Ακόμα κι αν υπάρχει λέξη γι' αυτά στην άλλη γλώσσα. Δεν είναι το ίδιο. Δεν το αισθά-

νομαι μέσα μου το ίδιο. Κοίτα, δεν τα πολυσκέφτομαι αυτά. Δεν είμαι μες στα βιβλία και τις λέξεις όπως εσύ. Ούτε και εκφράζομαι τόσο καλά όσο εσύ!»

Η Βίκυ γέλασε. Και το γελάκι λίγο-λίγο έγινε ξεκάρδισμα, μέχρι που της ήρθαν δάκρυα.

«Τι γελάς; Πες μου κι εμένα!»

Τι να του έλεγε; Ότι μια βδομάδα πριν αν της έλεγαν ότι εκφραζόταν καλά θα ήταν σίγουρη ότι την κοροϊδεύουν; Ότι πιο εύκολο της φαινόταν να πάει στον Βόρειο Πόλο απ' το να πει αυτά που σκεφτόταν; Δε θα την πίστευε. Ούτε κι εκείνη θα το πίστευε, αν δεν έβλεπε –δεν άκουγε– η ίδια την αλλαγή. Κάθε φορά που φοβόταν μη δεν εκφραστεί καλά, επικαλούταν νοερά τις λέξεις και ζητούσε βοήθεια. Κι ως δια μαγείας, οι λέξεις έστρωναν χαλιά για να ξεδιπλωθούν οι σκέψεις της. Σε βαθμό που ο Άρης πίστευε ότι η Βίκυ είχε ευφράδεια – εκείνη, που υπήρχαν άνθρωποι που τη νόμιζαν μουγκή.

Κι είχε τόσες λέξεις που ήθελε να πει, λέξεις μαζεμένες εδώ και χρόνια, συνωστισμένες μέσα της, ξυπνημένες τώρα απ' τον λήθαργό τους. Κι ήταν ευήκοα τ' αυτιά του Άρη, την άκουγε και έμοιαζε να το απολαμβάνει. Η Βίκυ είχε ιστορίες πολλές να του αφηγηθεί, ιστορίες που δεν ήξερε ότι έκρυβε, σαν ν' ανακάλυψε ένα παλιό σεντούκι και απόρησε: καλέ, είναι δικό μου όλο αυτό;

«Αύριο έχω ☼... εεε, δε δουλεύω», είπε ο Άρης. «Εσύ τι ώρα τελειώνεις;»

Το βλέμμα της Βίκυς σκοτείνιασε λίγο.

«Δεν ξέρω. Το αφεντικό μου δεν ήρθε στη δουλειά χτες. Αν δεν έρθει κι αύριο, θα χρειαστεί να κρατήσω εγώ το ☼».

«Θες να περάσω την ώρα που σχολάς και να πάμε μια ☼... για φαγητό;»

«Αμέ!»

Βόλτα. Φαγητό. Πόσο πιο χρωματιστά, φωτεινά, τρισδι-

άστατα είχαν γίνει όλα. Θα 'θελε να 'βρισκε καινούργια λόγια, λόγια που να μην έχουν ειπωθεί σε τραγούδια, γραφτεί σε παραμύθια, σμιλευτεί σε μνημεία για να περιγράψει αυτό το παλιρροϊκό κύμα που σάρωνε κάθε μαύρη σκέψη από μέσα της, αλλά ο έρωτας είχε χιλιοτραγουδηθεί και χιλιοξεϊστορηθεί χιλιάδες χρόνια τώρα και δεν είχαν μείνει λέξεις που να μην τον είχαν υπηρετήσει. Πρωτότυπη δεν μπορούσε να 'ναι, αλλά δεν πείραζε πολύ. Της έφτανε που τώρα τα τραγούδια μιλούσανε για κείνη, τη Χ, όπως την έλεγε ακόμα ο Άρης. Η άγνωστη Χ, που λίγο-λίγο έπαυε να είναι άγνωστη κι επιτέλους γνωριζόταν από κάποιον άλλον άνθρωπο που ποθούσε να τη γνωρίσει.

«Είναι απαίσιο αυτό που συμβαίνει! Είναι απαίσιες οι λέξεις που απεργούνε. Δεν μπορούμε να μιλήσουμε πια, τι πράματα είναι αυτά; Αίσχος!» ωρυόταν ένας άντρας στην τηλεόραση.

Οι λέξεις ποτέ δεν είναι απαίσιες από μόνες τους, σκέφτηκε η Βίκυ, κι άναψε το καντηλάκι στο εικονοστάσι που είχε φτιάξει στην καρδιά της για τις λέξεις που της άνοιξαν τον δρόμο στη ζωή.

Ντίνα

Δεν ήταν εύκολο. Όχι μόνο να του πει αυτά που ήθελε να του πει αλλά έστω να τον πετύχει εύκαιρο για να του μιλήσει. Τις τελευταίες μέρες, ο Αναστάσης έτρεχε σαν παλαβός από επιτροπή σε σύσκεψη κι από σύσκεψη σε συνέντευξη, με κύριο θέμα την εφαρμογή του νέου νόμου και τη σχέση του με την απεργία των λέξεων, συν φυσικά όλες τις υπόλοιπες υπουργικές υποχρεώσεις του. Υπήρχαν νύχτες που δεν ερχόταν καν σπίτι αλλά κοιμόταν στο γραφείο του στο κέντρο – όταν κοιμόταν.

Η Ντίνα καταλάβαινε αλλά θύμωνε. Δεν του κάκιωνε που είχε φόρτο εργασίας, αφού ήξερε πως κι εκείνη σε ορισμένες περιόδους αναγκαζόταν να δίνει απόλυτη προτεραιότητα στη δουλειά της. Απλώς, θύμωνε επειδή θα προτιμούσε να ξεμπερδεύε με αυτή την ιστορία τώρα που είχε βρει την απαιτούμενη δύναμη μέσα της για να προβεί σε αυτή τη ριζική αλλαγή. Φοβόταν πως αν περνούσε πολύς καιρός, θα ξεθύμαινε η αποφασιστικότητά της και θα άφηνε τα πράγματα ως έχουν, ανεκτός μέτρια, μετρίως ανεκτά. Δεν άντεχε άλλη μετριότητα· ας έφτανε στα άκρα, προς τα πάνω ή προς τα κάτω, αλλά όχι άλλο νερόπλυμα για προσωπική ζωή!

Χρειάστηκε να περάσουν πολλές μέρες τεταμένης υπομονής μέχρι να καταφέρει να πετύχει τον άντρα της σε μια στιγμή

που να μην είναι εντελώς τρελαμένος ή εξαντλημένος. Κόντευε έντεκα το βράδυ όταν μπήκε σπίτι εμφανώς μπαϊλντισμένος. Η Ντίνα σηκώθηκε από την πολυθρόνα στο σαλόνι όπου χάζευε άλλη μια εκπομπή περί λέξεων και πήγε στη μεσόπορτα μόλις άκουσε το κλειδί στην είσοδο. Ο Αναστάσης παραξενεύτηκε που την είδε να τον περιμένει· είχαν περάσει πολλά χρόνια που ούτε ο ένας ούτε ο άλλος σηκώνονταν από αυτό που έκαναν για να καλωσορίσουν τον άλλον όταν γύριζαν σπίτι.

«Συμβαίνει κάτι;» πήγε ασυνείδητα ο νους του στο κακό.

Η Ντίνα αιφνιδιάστηκε.

«Μπα, όχι. Τι γίνεται;»

«Τι να γίνεται; Σκατά κι απόσκατα. Αν δεν τρελαθώ τώρα δε θα τρελαθώ ποτέ. Μαλακισμένοι ☹! “Θεωρείτε πως φταίτε εσείς και ο νέος νόμος σας για το γλωσσικό αδιέξοδο στο οποίο έχει περιέλθει η χώρα μας;” είπε με κοροϊδευτική φωνή. «“Θα ήταν τιμή μου να φταίω, όπως λέτε”, του είπα του μαλάκα, “γιατί αυτό σημαίνει ότι υπάρχει αδήριτη ανάγκη για τη θέσπισή του”. Άντε, γιατί το κάναμε ξέφραγο αμπέλι σ’ αυτή την κωλοχώρα!»

Η Ντίνα αναστέναξε. Άξαφνα, της φάνηκε τεράστια η απόσταση που έπρεπε να διανύσει για να φτάσει έστω και στα περὶχωρα του χαρακτήρα του, πόσο μάλλον να καταφέρει να επικοινωνήσει μαζί του. Πόσο είχαν απομακρυνθεί!

«Ο κανακάρης μας πού είναι;»

«Πάνω».

«Τι έχει να φάμε;»

«Κοτόπουλο με φασολάκια έφτιαξε η Ιρίνα».

«Πάω να βάλω μια ☹ στο στόμα μου, δε βλέπω μπροστά μου απ’ την πείνα».

Η Ντίνα αποφάσισε να τον αφήσει να φάει πρώτα. Άκουσε τα πιατικά, το καπάκι της κατσαρόλας, ήχοι τόσο πεζά οικείοι που ήταν σαν δεύτερο δέρμα πάνω στο δικό της. Δε θα ήταν

καθόλου εύκολο αλλά έπρεπε να γίνει. Απόψε θα του μιλούσε.

Γύρισε βαρύθυμα στην πολυθρόνα της, κουλούριασε τα πόδια της από κάτω από το κορμί της και ξανάνοιξε τον ήχο της τηλεόρασης. Εξεπλάγη. Αυτός στην τηλεόραση ήταν ο αδερφός της. Πώς και δεν της είχε πει τίποτα;

«Ντίνα, ο αδερφός σου είναι στην $\approx$!» φώναξε ο Αναστάσης από μέσα. Προφανώς έβλεπε την ίδια εκπομπή στον δέκτη που είχαν στην κουζίνα.

«Το βλέπω κι εγώ!» αντιφώναξε η Ντίνα και ανέβασε την ένταση.

«Δηλαδή, εσείς ειλικρινά πιστεύετε ότι δεν απειλείται η γλώσσα μας από την ακατάσχετη εισβολή ξένων λέξεων;» ρωτούσε ένας από αυτούς τους αυτάρεσκους, σοβαροφανείς παρουσιαστές ειδήσεων-δημοσιογράφους, που περισσότερο υπηρετούσε την προσωπική του άποψη παρά τη δημοσιογραφία. Απέναντί του καθόταν ο Αλέξης, με την ιδιότητά του ως γλωσσολόγου, μεταφραστή και ιδρυτικού μέλους ενός από τα μεγαλύτερα ινστιτούτα μελέτης της ελληνικής γλώσσας.

«Λυπάμαι που θα το πω αυτό, αλλά πιστεύω πως στη χώρα μας έχουμε μια σχεδόν ψυχαναγκαστική ανάγκη να πιστεύουμε ότι η γλώσσα μας βρίσκεται συνεχώς υπό καθεστώς απειλής, εάν όχι άμεσου αφανισμού—»

«Μα πώς! Ων ουκ έστιν αριθμός $\approx$ εεε επιστημόνων και μεγάλων προσωπικοτήτων της νόησης κρούουν επανειλημμένως τον κώδωνα του κινδύνου για τη γλώσσα μας», τον διέκοψε ο δημοσιογράφος, που δεν του άρεσε να του πηγαίνουν κόντρα οι καλεσμένοι του.

«Οι οποίοι, δυστυχώς, λένε αυτά που λένε με βάση αμιγώς *πολιτικά* και *εθνικά* κριτήρια, τα οποία ουδεμία σχέση έχουν με την επιστημονική λειτουργία της γλώσσας. Δεν ξέρω πόσες φορές θα χρειαστεί να επαναλάβω ότι η γλώσσα μας δεν κινδυ-

νεύει από την εισαγωγή ξένων λέξεων. Όπως έχουν πει και άλλοι, η ελληνική γλώσσα διατηρείται αναλλοίωτη, αιώνες τώρα, χωρίς ούτε να κινδύνευσε ούτε να εκφυλίστηκε από τη *σωρεία* των επιρροών που δέχτηκε στην ιστορική της πορεία. Το φαινόμενο εισροής ξένων λέξεων δεν είναι καινούργιο ούτε για τη δική μας γλώσσα ούτε για άλλες. Η γλώσσα είναι κάτι ζωντανό και αλλάζει συνέχεια, ανάλογα με τις ανάγκες κάθε εποχής →

«Μα η γλώσσα μας δεν αλλάζει απλώς, κύριε Αντωνέλη», τον διέκοψε ο δημοσιογράφος. «Στεκόμαστε απαθείς μάρτυρες μιας εισβολής →»

«Δεν εισβάλλουν οι ξένες λέξεις στην ελληνική γλώσσα», πήρε απότομα τον λόγο ο Αλέξης. «Η ελληνική γλώσσα τις προσκαλεί επειδή τις έχει ανάγκη, είτε υλικά είτε συναισθηματικά. Ας μην ξεχνάμε ότι τα παλαιότερα μεταφραστικά δάνεια περισσότερο εμπλούτισαν παρά αλλοίωσαν τη φυσιογνωμία της γλώσσας μας. Μόνο μια νεκρή γλώσσα έχει πάψει να δανείζεται».

«Ναι, αλλά πλέον δε βλέπουμε έναν απλό δανεισμό απολύτως απαραίτητων ξένων λέξεων, αλλά μια ολοκληρωτική άλωση, μια άνευ προηγουμένου εισβολή...» συνέχισε τον χαβιά του ο δημοσιογράφος.

«Όχι περισσότερο απ' ό,τι στο παρελθόν. Τουναντίον, ίσως. Τετρακόσια χρόνια υπό τουρκική κυριαρχία, χωρίς καν σχολεία ή εκπαιδευτήρια, και δεν αφανίστηκε η γλώσσα μας. Επιηρέαστηκε μεν, ενέταξε τεράστιο αριθμό λέξεων και εννοιών, αντικατέστησε ελληνικές λέξεις με τουρκικές σε βαθμό που οι τουρκικές να ακούγονται πιο ελληνικές από τις ελληνικές, αλλά δεν έπαθε καμία σοβαρή βλάβη. Ζωντανή είναι ακόμα. Ας μην καταφεύγουμε σε κινδυνολογίες για λαϊκή κατανάλωση. Από αρχαιοτάτων χρόνων η ελληνική εμπλουτιζόταν με ξένες λέξεις που έλειπαν από το εγχώριο λεξιλόγιό της. Ήδη οι Αθηναίοι του χρυσού αιώνα του Περικλή κατηγορούνται επειδή στη γλώσσα

τους χρησιμοποιούν βαρβαρικές λέξεις, υιοθετώντας ξένα έθιμα στον τρόπο ζωής και στο ντύσιμό τους. Από τότε έχει αρχίσει αυτό το τροπάρι για τον ξεπεσμό των “καλών ελληνικών”. Το κακό παράγινε βέβαια επί ελληνοιστικής εποχής, όταν έγιναν οι πρώτες προσπάθειες να “καθαρίσει” η γλώσσα, επειδή κάποιιοι λόγιοι της εποχής πίστευαν ότι τα ελληνικά είχαν πάρει την κάτω ρ. Είκοσι αιώνες έχουν περάσει από τότε κι ακόμη μυαλό δεν έχουμε βάλει. Ο δανεισμός ξένων λέξεων όχι μόνο είναι φυσιολογική διαδικασία, είναι αναγκαία συνθήκη. Η κοινωνία εξελίσσεται και εμφανίζονται νέες πραγματικότητες που χρειάζεται να ονοματοδοτηθούν. Λόγου χάρη, πώς θα μπορούσαμε να εκφράσουμε νέες έννοιες της ρ εεε technology; Για λόγους που δεν είναι του παρόντος, εδώ και πολλούς αιώνες η Ελλάδα παράγει ελάχιστη καινοτόμο επιστήμη ή νέες ιδέες. Κατά συνέπεια, αναγκαστικά εισάγει επιτεύγματα και τις λέξεις που τα ονοματοδοτούν από το εξωτερικό, κυρίως από την αγγλική τις τελευταίες δεκαετίες. Κάποτε, οι επιστήμονες του δυτικού κόσμου επέλεγαν ελληνικές λέξεις για τις ανακαλύψεις και τις εφευρέσεις τους. Αυτή η τάση έχει μειωθεί τα τελευταία χρόνια. Ας μην κάνουμε σαν κακομαθημένα παιδιά επειδή η γλώσσα μας διεθνώς δεν είναι τόσο πολύ της ρ, του συρμού όσο ήταν κάποτε. Ούτε η γαλλική είναι πια. Ούτε η αγγλική θα είναι για πάντα».

«Ενδεχομένως να έχετε δίκιο, αλλά εμείς παραδίδουμε αμαχητί γη και ύδωρ στον άγγλο εισβολέα. Χρησιμοποιούμε αγγλικές λέξεις ακόμη και όταν έχουμε απολύτως καλές ελληνικές λέξεις για τα ίδια πράγματα!»

«Για ποιες λέξεις μιλάτε; Για το “okay” αντί για το “εντάξει”, το “hello” αντί το “γεια”, το “concept” αντί το “έννοια” ή “σύλληψη”; Ίσως σας φανεί παράξενο, αλλά η γλώσσα – όλες οι γλώσσες υποτάσσονται στους νόμους της ρ, του συρμού από αρχαιοτάτων χρόνων. Τα εν λόγω δάνεια ονομάζονται συνυποδηλωτικά

ή δάνεια πολυτελείας και πληρούν μια *συναισθηματική* ανάγκη. Σχεδόν σε όλες τις γλώσσες υπήρξαν περίοδοι που κάποια άλλη γλώσσα είχε μεγαλύτερο κύρος και κοινωνική αίγλη. Τα ιαπωνικά μαγεύτηκαν από τα κινέζικα, τα αγγλικά, τα ρώσικα και τα γερμανικά αλώθηκαν από τα γαλλικά, οι γλώσσες της νότιας Ασίας παραδόθηκαν αμαχητί στα σανσκριτικά... Κάποτε όλοι οι μορφωμένοι Ευρωπαίοι διάνθιζαν τα κείμενά τους με ελληνικές λέξεις ακριβώς για να κάνουν εντύπωση και να φανούν μορφωμένοι. Ύστερα, για μια μακρά περίοδο, αυτό τον ρόλο έπαιξε η γαλλική, η οποία, ωστόσο, τα τελευταία χρόνια έχει χάσει σχεδόν όλη την κοινωνική της αίγλη. Τυχαίνει, λόγω διάφορων ιστορικών, οικονομικών και γεωπολιτικών συγκυριών, την παρούσα περίοδο η αγγλική να κρατά τα γλωσσικά σκήπτρα. Αυτό που θέλω να πω είναι ότι από τη στιγμή που μια ξένη λέξη εισέλθει σε μια γλώσσα, υποτάσσεται στο δικό της σύστημα και αλλάζει ηχητικά, μορφολογικά, ακόμα και εννοιολογικά. Ακόμη και αν αντικαταστήσουμε τις μισές λέξεις της ελληνικής με αγγλικές, πάλι δε θα μιλάμε αγγλικά. Σε αυτό το εντελώς υποθετικό &ε= ενδεχόμενο, πιθανότατα θα κατασκευάσουμε μια κρεολή γλώσσα, με αγγλικό λεξιλόγιο προσαρμοσμένο στο φθογγολογικό και δομικό σύστημα της ελληνικής, όπως έχει συμβεί σε κάποιες άλλες χώρες του κόσμου, όπου, σημειωτέον, η γλώσσα που έχει δημιουργηθεί με βάση την αγγλική δεν είναι κατανοητή από αγγλόφωνους».

«Και το θεωρείτε εντάξει αυτό εσείς;» τον προκάλεσε ο δημοσιογράφος, που μάλλον δεν καταλάβαινε γνυ απ' όσα έλεγε ο Αλέξης.

«Προσπαθώ να σας εξηγήσω ότι η γλώσσα λειτουργεί ανεξάρτητα από το τι θεωρώ εγώ ή οποιοσδήποτε άλλος εντάξει. Υπακούει σε άλλους νόμους. Όλες οι γλωσσολογικές μελέτες έχουν αποδείξει ότι η γλώσσα δεν ποδηγετείται. Ούτε οι κα-

θαρευουσιάνοι ούτε οι δημοτικιστές επικράτησαν... Η γλώσσα βρίσκει μόνη της τον δρόμο και οι επιστήμονες εκ των υστέρων καταγράφουν ποιον επέλεξε να ακολουθήσει».

«Δηλαδή, εσείς προτείνετε να μην κάνουμε τίποτα και ν' αφήσουμε τη γλώσσα να πάρει τον δρόμο της κι ύστερα απλώς να καταγράψουμε τι συνέβη...»

«Όχι ακριβώς. Πιστεύω ότι έχουμε έναν ενεργό ρόλο να παίξουμε στον τρόπο διδασκαλίας της ελληνικής, όπου χρειάζεται να γίνουν πολλά πράγματα. Δυστυχώς, η κατάρα της καθαρεύουσας στέρησε από τον ελληνικό λαό την ευκαιρία να μάθει τη γλώσσα του σωστά και ν' αφήσει το αλάνθαστο γλωσσικό του κριτήριο να ανθίσει και να εξελιχθεί ομαλά. Όσο περισσότερο απομακρυνόμαστε από το φρανκεσταϊνικό εξάμβλωμα της καθαρεύουσας και ανδρώνεται η δημοτική τόσο περισσότερο θα δυναμώνει η γλώσσα και η έκφρασή μας. Σας θυμίζω ότι μέχρι πριν από τριάντα χρόνια, άλλη γλώσσα μαθαίναμε ≠ μας, στην οικογένειά μας, και άλλη στο σχολείο. Εκεί οφείλεται η γλωσσική μας ένδεια. Ακόμα και σήμερα, υπάρχουν πολιτικοί και δημοσιογράφοι που για λόγους εσφαλμένως αντιλαμβανόμενου κοινωνικού κύρους χρησιμοποιούν αρχαϊζουσες δομές και εκφράσεις, δημιουργώντας σύγχυση στον απλό λαό. Ποιος ο λόγος να λες: “τοις πραγμάσι” ή “ιδιοίς όμμασι”; Ή “εξεγερθεισών”; Δε μας καλύπτουν απόλυτα το “στην πράξη”, το “με τα ίδια μου τα μάτια”, το “εξεγερμένες”;»

«Επιτρέψτε μου να διαφωνήσω, διότι αυτός είναι ο πλούτος της γλώσσας μας. Εάν πάψουμε να χρησιμοποιούμε αυτές τις ολοζώντανες εκφράσεις και τύπους, θα εξαφανιστούν. Και μαζί μ' αυτές και η γλώσσα μας».

Η Ντίνα είχε αρχίσει να εκνευρίζεται με τον δημοσιογράφο. Ταυτόχρονα, είχε μείνει άφωνη με την ευφράδεια του αδερφού της αλλά και την έλλειψη αμηχανίας. Δεν το περίμενε από τον

Αλέξη, καθώς τον θεωρούσε πιο ντροπαλό και εσωστρεφή. Βέβαια, μιλούσε για ένα θέμα που κατείχε άριστα. Ένωσε περήφανα για τον αδερφό της.

«Σας ξαναλέω ότι μια γλώσσα δεν αφανίζεται έτσι εύκολα. Ούτε καν βλάπτεται. Πολλές μικρές γλώσσες ανησυχούν μήπως ποδοπατηθούν από την κυριαρχία της αγγλικής. Ακόμα και ολόκληρη Γερμανία και Γαλλία κινδυνολογούν περί καταστροφής της γλώσσας τους, αλλά, πιστέψτε με, δεν υπάρχει κανείς τέτοιος κίνδυνος. Ας μη γινόμαστε αστείοι. Η αγγλική γλώσσα έχει πάνω από 30% ελληνικές λέξεις στο λεξιλόγιό της και άλλες τόσες γαλλικές. Δεν έχει πάθει το παραμικρό.

»Κίνδυνος αφανισμού μιας γλώσσας υπάρχει μόνο όταν ο λαός της πάψει να τη χρησιμοποιεί. Εδώ δεν πάψαμε να μιλάμε ελληνικά όταν ήμασταν υπό ξένη κατοχή για τετρακόσια ολόκληρα χρόνια, θα πάψουμε τώρα επειδή χρησιμοποιούμε μερικές ξένες λέξεις; Και σας ξαναλέω, πάντα χρησιμοποιούσαμε ξένες λέξεις. Θα σας πω ένα παράδειγμα. Εδώ και μια δεκαετία περίπου, οι αλλαγές στον τρόπο ζωής και τη νοοτροπία των Ελλήνων καθιστούν απαραίτητη την έννοια της “ιδιωτικότητας”, όπως έχει καταλήξει να μεταφράζεται η αγγλική λέξη “privacy”. Είναι σημαντικό να τονίσουμε ότι δεν εισάγουμε μόνο τη λέξη –η οποία είναι ελληνικής προέλευσης, άλλωστε– αλλά την ίδια την έννοια, η οποία ήταν άγνωστη παλιότερα».

«Μα τι εννοείτε;» αρπάχτηκε ο δημοσιογράφος. «Η έννοια του ιδιωτικού χώρου υπήρχε ανέκαθεν στη γλώσσα μας».

«Άλλο “ιδιωτικός χώρος” ως γεωγραφικός προσδιορισμός ενός απαραβίαστου προσωπικού εμβადού και άλλο “ιδιωτικότητα” με την έννοια της ανάγκης διαφύλαξης ενός νοητού προσωπικού χώρου, ο οποίος δεν είναι γεωγραφικός –ένα ☞, μια οικία ή ένα οικόπεδο– αλλά συναισθηματικός, διαπροσωπικός: η ενόχληση που αισθανόμαστε όταν κάποιος εισβάλλει στον

νοητό προσωπικό μας χώρο, ενώ μπορεί να βρισκόμαστε σε ένα εστιατόριο, μια παραλία, ακόμα και στο «... metro. Αυτό παλιότερα δεν το είχαμε ως Έλληνες, όπως και οι περισσότεροι μεσογειακοί λαοί, που διατηρούν μικρότερες αποστάσεις επιτρεπτής κοινωνικής επαφής».

Ο δημοσιογράφος μπερδεύτηκε λίγο με την επιστημονική εξήγηση του καλεσμένου του και έτσι του έδωσε την ευκαιρία να συνεχίσει.

«Όπως είπα, λοιπόν, είναι εντάξει να εισάγουμε ξένες λέξεις και να τις χρησιμοποιούμε είτε ατόφια είτε σε μια εξελληνισμένη τους μορφή· ως προς αυτό, σε διαφορετικές ιστορικές περιόδους υπήρχε μια πολιτική και κοινωνική προτίμηση είτε για τη μία μέθοδο είτε για την άλλη. Γνωρίζετε, φυσικά, την τάση που υπήρχε τον προπερασμένο αιώνα για εξελληνισμό όχι μόνο λέξεων αλλά και κύριων ονομάτων, όπως Ρακίνας, Βολταίρος, Βέρνη, και ούτω καθεξής. Οι έννοιες “μεγαλοκοπέλα” ή “ψυχραιμία”, λόγου χάρη, δεν είναι καθόλου ελληνικές. Κι αυτές μεταφραστικά δάνεια είναι, από τα γαλλικά *grand-fille* και *sang-froid*.

»Η ελληνική, ωστόσο, πράγματι κινδυνεύει», άλλαξε ξαφνικά τόνο ο Αλέξης, προλαβαίνοντας τον δημοσιογράφο. «Όχι όμως λόγω των ξένων λεξικών στοιχείων που εισέρχονται στη γλώσσα μας, αλλά λόγω των μορφολογικών αλλαγών που εισάγουμε, οι οποίες είναι πολύ πιο ύπουλες και διαβρωτικές για τη γλώσσα μας».

Τα μάτια του δημοσιογράφου έλαμψαν. Επιτέλους, τα ελληνικά κινδύνευαν! «Τι εννοείτε “μορφολογικές αλλαγές”;» ρώτησε, μετά βίας κρύβοντας τον ενθουσιασμό του.

«Εννοώ ξενισμούς σε επίπεδο όχι λέξεων αλλά *δομής* – συντακτικού και γραμματικής. Τα τελευταία χρόνια, εξαιτίας ακριβώς της γλωσσομάθειας μιας μεγάλης πλειοψηφίας Ελλήνων και Ελληνίδων, παρατηρούμε τη χρήση αγγλικών συντακτι-

κών δομών στην ελληνική. Προς Θεού, αυτό δεν είναι κάτι νέο, ούτε φταίει η αγγλική γλώσσα. Ούτε και υπονοώ ότι υπάρχει σχέδιο άλωσης της γλώσσας μας! Και στο παρελθόν είχαμε τέτοια φαινόμενα, όταν λόγου χάρη τον 19ο αιώνα, οι λόγιοι και γλωσσικοί ταγοί της χώρας εισήγαν στην ελληνική πλήθος όχι μόνο λεξικών αλλά και συντακτικών δομών της γαλλικής γλώσσας, η οποία κυριαρχούσε τότε. Πάρα πολλές εκφράσεις και δομές που θεωρούμε πλέον ελληνικές δεν είναι παρά εξελληνισμένα γαλλικά. Δεν αναφέρομαι μόνο σε προφανή ατυχή παραδείγματα όπως το “εις το επανιδείν”, αλλά πιο κεκαλυμμένες επιρροές, όπως το “αξίζει τον κόπο”, το “δίνω σημεία ζωής”, το “λάμπω δια της απουσίας μου”, το “εκ πρώτης όψης”, το “φαύλος κύκλος”, ακόμα και το “κάνω έρωτα”! Αυτά είναι γαλλισμοί, δηλαδή εκφράσεις της γαλλικής γλώσσας που δανειστήκαμε στα ελληνικά. Δε βλέπω κανέναν να διαρρηγγύνει τα ιμάτιά του πως κινδυνεύει η γλώσσα μας επειδή λέμε “σε τελευταία ανάλυση” ή “αξίζει τον κόπο”», είπε ο Αλέξης με τον ήρεμο τόνο του ανθρώπου που ξέρει ότι αυτά που λέει στηρίζονται σε επιστημονικά στοιχεία και όχι σε ιδεοληψίες.

Σε αυτό το σημείο ο δημοσιογράφος αναγκάστηκε να καταπιεί τη γλώσσα του, όντας πλέον έξω από τα νερά του. Ο Αλέξης άδραξε την ευκαιρία και συνέχισε:

«Ο κίνδυνος, λοιπόν, για τη γλώσσα μας τώρα είναι το πώς επηρεάζεται η δομή της – όχι το λεξιλόγιό της. Είναι ανεπίτρεπτο να βλέπουμε όχι μόνο σε μεταφράσεις αλλά –το χειρότερο– και σε πρωτότυπα ελληνικά κείμενα δομές όπως “της Βενεζουέλα”, “ψάχνω για το μολύβι μου”, “είναι ένας καλός ηθοποιός” ή “Γιατροί λένε ότι η διατροφή...”. Στα τελευταία δύο παραδείγματα που αναφέρω, βλέπουμε χρήση του οριστικού και αόριστου άρθρου σύμφωνα με τους κανόνες της αγγλικής και όχι της ελληνικής. Δε γίνεται να λέμε και να γράφουμε: “ο

τάδε θεωρείται ως ο καλύτερος γιατρός”, χρησιμοποιώντας την αγγλική σύνταξη του “consider as”. Όπως πάμε, το “θεωρώ” σιγά-σιγά θα καθιερωθεί και επίσημα να συντάσσεται με το “ως” εξαιτίας της επιρροής της αγγλικής. Ενάντια σε τέτοιους ξενισμούς οφείλουμε να είμαστε επιφυλακτικοί και όχι ως προς το αν θα λέμε στα ελληνικά “password” ή “okay”. Δε θα σωθούμε αν αντικαταστήσουμε τις ξένες λέξεις. Όπως έλεγε και ο Ψυχάρης το 1888 για την αντικατάσταση των δανείων από τους καθαρευουσιάνους, “αποφεύγουμε σαν την ψώρα τις ξένες λέξεις και λέμε που η γλώσσα μας και το έθνος μαζί ξεπέφτουν άμα πούμε *πόρτα* αντίς *θύρα*, κατορθώσαμε τουλάχιστο οι λέξεις να μοιάζουν ελληνικές, το ύφος και το νόημα να είναι φράγκικα”».

«Μα η ελληνική γλώσσα —»

Η Ντίνα έκλεισε τον ήχο. Δεν άντεχε ν’ ακούσει τις μαλακίες του δημοσιογράφου, ο οποίος μάλιστα φρόντιζε να αλατοπιπερώνει την ομιλία του με πλήθος καθαρευουσιάνικες εκφράσεις και αρχαϊκές γραμματικές καταλήξεις για να ανεβάσει το κύρος του. Σκέφτηκε να πάρει τηλέφωνο τον Αλέξη και να τον ρωτήσει για την τηλεοπτική του εμφάνιση, αλλά άλλαξε γνώμη. Περισσότερο την ένοιαζε να μιλήσει επιτέλους με τον άντρα της. Άκουσε την τηλεόραση στην κουζίνα να παίζει την ίδια εκπομπή κι αναρωτήθηκε τι είχε να πει ο άντρας της για τη γνώμη του Αλέξη. Σηκώθηκε για να πάει μέσα. Πριν καν φτάσει αποφάσισε μέσα της ότι χέστηκε για τη γνώμη του Αναστάση σχετικά με τη γλώσσα – την ήξερε ήδη καλά. Θα του έλεγε εδώ και τώρα ότι θέλει διαζύγιο.

Μπαίνοντας στην κουζίνα άκουσε στην τηλεόραση της κουζίνας τον Αλέξη να προσπαθεί, άλλη μία φορά, να εξηγήσει στον μονομανή δημοσιογράφο το πώς λειτουργεί η γλώσσα. Ήταν πολύ παράξενο· τα αυτιά της άκουγαν μια χαρά τι έλεγε,

τον άκουγε να αναλύει τη διαδικασία δανεισμού λέξεων και δομών αλλά ταυτόχρονα τα μάτια της δε μετέδιδαν σωστά την πληροφορία που αντίκριζαν: τον άντρα της γερμένο πάνω στο τραπέζι, με το μισό του πρόσωπο πλαγίως μες στο μισομπαραρισμένο πιάτο, μάτια κλειστά, μια έκφραση πόνου να παραμορφώνει τα χαρακτηριστικά του, τα χέρια να κρέμονται σαν ξεχαρβαλωμένα εκκρεμή στα πλάγια.

Μόνο δευτερόλεπτα πέρασαν, αλλά η στιγμή επιμηκύνθηκε σ' έναν αιώνα παράλυσης. Κι ύστερα σαν να χτύπησε ένα ξυπνητήρι κι έτρεξε δίπλα του. Σήκωσε με προσοχή το κεφάλι του από το πιάτο, μια κίνηση ξένη, άγνωστη στους μύες που δεν ήξεραν πόση δύναμη βάζεις για να πιάσεις το βάρος ενός ανθρώπινου κεφαλιού που σου αφήνεται όπως δεν αφήνεται ποτέ συνειδητά. Τον έστησε όπως-όπως στην καρέκλα. Κόκκινα λάδια από τα φασολάκια έσταζαν από το αριστερό του μάγουλο στο ριγέ πουκάμισό του και το σκούρο μπλε παντελόνι του. Ανάσαινε με μεγάλη δυσκολία. Η Ντίνα τα έχασε. «Το 166», της είπε ο εγκέφαλός της, αλλά για να πιάσει το τηλέφωνο έπρεπε ν' αφήσει τον αναίσθητο Αναστάση.

«Δεν αμφισβητώ ότι η γλώσσα μπορεί να έχει τον δικό της τρόπο λειτουργίας, όπως λέτε, αλλά η γλώσσα είναι επίσης το μέσο για να διαφυλάξουμε την εθνική μας κυριότητα», συνέχισε ο δημοσιογράφος.

Πώς μπορούσε ταυτόχρονα ν' ακούει τι λέει ο παπάρας, να εξοργίζεται μαζί του, να αγωνιά για τη ζωή του άντρα της, να ανησυχεί πόση ώρα θα κάνει να έρθει το ασθενοφόρο, να σκέφτεται πώς να πιάσει το τηλέφωνο χωρίς ν' αφήσει τον Αναστάση και να θυμώνει που άλλη μια φορά ο Αναστάσης κι οι ανάγκες του υπαγόρευαν τις δικές της;

Αλίκη

Υπάρχουν σκοτάδια που είναι απαλά και καταδεχτικά, στέργουν τον πόνο σου και σε προφυλάσσουν. Υπάρχουν και σκοτάδια ουδέτερα, λιτό σκηνικό για να κλείσεις τα μάτια και να κοιμηθείς. Κι ύστερα είναι σκοτάδια φτιαγμένα από αγκάθια και πνιχτές ανάσες, κεντημένα με τρόπο.

Πόσο λιγοστό ήταν τούτο το σκοτάδι που έφτιαχναν τα χέρια της για να κρύψει το πρόσωπό της και να μη βλέπει.

Η Αλίκη ειλικρινά πίστευε ότι είχαν περάσει τα σκοτάδια, ότι τώρα πια αντίκριζε μόνο φως. Δεν υπήρχαν άλλες σκοτεινές γωνίες στη ζωή της να την τρομάζουν. Κι όσο για τις παλιές, ας έλεγαν οι λέξεις ό,τι ήθελαν, τις είχε αληθινά ξεχάσει.

Όμως να που ποτέ δεν είσαι εντελώς προφυλαγμένη από τα σκοτάδια. Αρκούσε λίγη μεγαλύτερη μυϊκή δύναμη και γινόσουν ένα με το χώμα.

Τον άκουγε από πάνω της να βαριανασαίνει. Δεν τολμούσε να απομακρύνει τα μπράτσα της και να τον αντικρίσει. Όχι μόνο επειδή φοβόταν τι θα της έκανε αλλά, κυρίως, επειδή τον σιχαινόταν.

Ο Χάνος συνέχισε να στέκεται από πάνω της, με τη χοντρή κοιλιά του να φουσκώνει και να ξεφουσκώνει από την ένταση, τα χέρια του με τις παλάμες ανοιχτές, έτοιμες να κάνουν ό,τι τις

προστάξει, το στόμα μισάνοιχτο, μισόκλειστα τα μάτια, συνέχισε να στέκεται από πάνω της με μυαλό που συνεχώς βραχυκύκλωνε από την αναπάντευχη, ξένη βαβούρα στα λαγόνια του. Ασυναίσθητα το χέρι του πήγε εκεί και τακτοποίησε το σηκωμένο πέος του. Δεν ήξερε τι να κάνει. Δεν μπορούσε να σκεφτεί.

Βία. Είχε τόση βία μέσα του; Με εξαίρεση τα σχολικά του χρόνια, σήμερα ήταν πρώτη φορά που έβγαζε από μέσα του όλη αυτή τη βία στη σωματική της εκδοχή. Και ήταν απολαυστική. Ηδονική. Καυλωτική.

Χωρίς να ξέρει τι κάνει πριν το κάνει, έριξε μια κλωτσιά στην πεσμένη γυναίκα. Μια παρόρμηση στην οποία ενέδωσε χωρίς καμία αντίσταση. Η Αλίκη βόγκηξε. Ενστικτωδώς μαζεύτηκε κουβάρι.

Πόσο ωραίο ήταν να βλέπει τη δράση του να έχει άμεση επίπτωση, να βλέπει έναν άλλον άνθρωπο να λαμβάνει αμέσως υπόψη του αυτό που του κάνει, χωρίς την παραμικρή αντίρρηση. Της τράβηξε άλλη μια κλωτσιά, πιο δυνατή. Τη βρήκε στον δεξί μηρό.

Έσκυψε από πάνω της και την παρατήρησε, χωρίς όμως να βλέπει πραγματικά την Αλίκη Μπαρμπανάσση. Δε θα μπορούσε ν' απαντήσει ποια ή τι κοίταζε. Άπλωσε το χέρι και την έπιασε από τα μαλλιά. Αμέσως η γυναίκα τινάχτηκε, έκανε να μαζευτεί και άλλο. Ο Χάνος τα τράβηξε αργά αλλά γερά, αναγκάζοντάς τη να σηκωθεί όπως-όπως στα γόνατα.

Το χαστούκι την έστειλε πάνω στη βιβλιοθήκη πίσω της. Τα ράφια τραντάχτηκαν και μαζί με την Αλίκη στο πάτωμα έπεσαν ένα πράσινο βαζάκι που έγινε θρύψαλα, ντοσιέ με χαρτιά, ένα χάλκινο πρες παπιέ σε σχήμα βατράχου, μια μολυβοθήκη... Ο θόρυβος δε χώρεσε στ' αυτιά τους, που ήταν ήδη απασχολημένα με μια εκκωφαντική εσωτερική φασαρία.

Ο νους της Αλίκης έτρεχε πανικόβλητα να ψάξει λύσεις, αιτίες, διεξόδους, κάτι, οτιδήποτε που να βγάζει νόημα σ' αυτό το

χάος βίας. Για μία, μόνο, στιγμή σήκωσε το βλέμμα και τον κοίταξε. Δεν ήταν ο Βασίλης αυτός. Ή ίσως τελικά ήταν ακριβώς αυτός ο πραγματικός Βασίλης, κι ο άλλος, που νόμιζε ότι ήξερε τόσα χρόνια, ήταν ένα ανδρείκελο για δημόσια χρήση.

Παρατήρησε τα μάτια του που γυάλιζαν, το φούσκωμα στο παντελόني του. Να τη βιάσει ήθελε; Να τη σκοτώσει; Να την τιμωρήσει; Τι; ΓΙΑΤΙ;

Ο Χάνος έκανε ένα βήμα προς το μέρος της, κι η Αλίκη αυτόματα μπουσουλίσε πιο πέρα. Η κλωτσιά τη βρήκε στη γάμπα.

«Σταμάτα!» του φώναξε βραχνά.

Κι άλλη κλωτσιά.

«Σταμάτα! Τι θες από μένα;»

Τι ήθελαν πάντα όλοι από σένα, Αλίκη; αντήχησε μέσα της η ερώτηση. Να είσαι βολική, να κάνεις ό,τι σου λένε, να μη δημιουργείς μπελάδες, να είσαι καλό κορίτσι, σεμνή κοπέλα, στοργική σύζυγος, εργατική υπάλληλος. Κι όταν οι άλλοι σταμάτησαν να σ' τα ζητάνε, συνέχισες να τα ζητάς η ίδια από τον εαυτό σου. Κι ορίστε τώρα η ανταμοιβή.

Ούρλιαξε απ' τον πόνο που της τσάκισε το γόνατο. Ο Χάνος την κλώτσησε και πάλι, στο ίδιο σημείο. Το ότι δε μιλούσε την τρομοκρατούσε ακόμα χειρότερα. Και την εξόργιζε. Ακόμα και σε αυτές τις φριχτές συνθήκες ήξερε καλά ότι αυτό που συνέβαινε δεν την αφορούσε. Ήταν όλο στο δικό του κεφάλι, κι εκείνη ήταν απλώς ένα άτυχο πιόνι. Έπρεπε να συγκεντρωθεί, να πάψει να τρέμει, να πάψει να φοβάται, να βρει έναν τρόπο να τον σταματήσει πριν τη σκοτώσει.

«Σταμάτα», ψέλλισε. «Θα κάνω ό,τι θέλεις. Θα πάρω τώρα τον <...»

Δεν μπορούσε να τον δει έτσι που ήταν μαζεμένη αλλά τον αισθάνθηκε να διστάζει. Αυτό τής έδωσε θάρρος.

«Φέρε μου το < να τον πάρω τώρα αμέσως, να σας κλείσω

αυτή τη στιγμή «...», ν-ν-να να βρεθείτε, να τα κανονίσετε».

Δεν ήξερε αν ακουγόταν πειστική, αν η βραχνή φωνή της που έβγαине τρεμουλιαστά και σπασμένα και ξέπνοα ήταν ικανή να σταματήσει αυτή τη βουβή βία, αλλά δεν είχε τίποτα άλλο να αντιτάξει.

Πόσες στιγμές μετά δεν ήξερε σήκωσε δειλά-δειλά το κεφάλι από το πάτωμα και τον κοίταξε. Είχε ακόμη αυτή την αναψοκοκκινισμένη, σαλεμένη έκφραση στο πρόσωπό του.

«Φέρ' το μου, μέσα είναι, πάνω στο γραφείο. Φέρ' το να τον πάρω τώρα αμέσως...»

Ο Χάνος δεν κουνήθηκε από τη θέση του. Σαν να μην την άκουγε πραγματικά. Η Αλίκη κατάλαβε ότι κάτι δεν πήγαινε καθόλου καλά μ' αυτό τον άνθρωπο, έπρεπε να πάει με τα νερά του αν ήθελε να βγει ζωντανή από δω μέσα.

«Βασίλη, με τον «... τον Κυπριόγλου δε θες να μιλήσεις; Να του πεις για την Ελλήνων Έγερση και το σχέδιό σου; Ούτε που μ' άφησες να σου εξηγήσω πριν γιατί καθυστέρησα να σε πάρω. Φέρε μου το «, το... ξέρεις, να τον πάρω και θα πάμε αμέσως να τον δούμε. Ο « ήδη ξέρει για τα σχέδιά σου».

Μια σταγόνα αίμα έσταξε από μια πληγή στο μέτωπό της πάνω στην γκρίζα φούστα της. Η Αλίκη είδε το βαθυκόκκινο αίμα να ποτίζει γρήγορα το απορροφητικό ύφασμα δημιουργώντας σκούρα τριχοειδή αγγεία, μια πεθαμένη χιονονιφάδα. Ταυτόχρονα είδε τον Βασίλη να κάνει μεταβολή, άηχα, αφηρημένα, σαν να μην κατοικεί το σώμα του. Μπήκε στο γραφείο.

Δεν έχασε χρόνο. Σηκώθηκε όρθια πάνω σε πόδια γεμάτα αίματα και έτρεξε τα δυο μέτρα ως την πόρτα. Με δάχτυλα να τρέμουν σαν τρελά έβγαλε τα κλειδιά από πίσω κατεβάζοντας ταυτόχρονα το χερούλι.

Γρήγορα, πιο γρήγορα, πρέπει να τον κλειδώσεις μέσα, μόνο έτσι θα σωθείς ούρλιαζε κάθε κύτταρό της. Μα τα δά-

χτυλά της δεν έλεγαν να συντονιστούν από το τρέμουλο, την αγωνία.

Πρόλαβε να βγει.

Πρόλαβε να κλείσει την πόρτα.

Μια πόρτα ανάμεσά τους! Από δω η ζωή. Από κει ο θάνατος. Το κλειδί στην κλειδαριά, να το βάλει, να το γυρίσει, να τον κλειδώσει μέσα κι ύστερα θα ήταν όλα εντάξει, θα σωνότανε, θα μπορούσε να σωριαστεί στο μωσαϊκό και ν' ανασάνει, να κλάψει, να τον βρήσει, να κατέβει κάτω και να ζητήσει βοήθεια.

Το κλειδί στην κλειδαριά!

Έσκυψε χαμηλά για να βλέπει καλά πού να το βάλει. Μία, δύο, τρεις σταγόνες αίμα έσταξαν πάνω στα χέρια της από την πληγή στο μέτωπό της. Κατακόκκινο αίμα στα πανιασμένα δάχτυλά της που χόρευαν ανεξέλεγκτα.

Το κλειδί μπήκε μέσα. Το γύρισε.

Αλλά όχι τόσο γρήγορα όσο χρειαζόταν. Η πόρτα άνοιξε τόσο βίαια που σχεδόν την παρέσυρε μέσα. Μουγκρίζοντας σαν θηρίο ο Χάνος τη γράπωσε από το χέρι και την τράβηξε μέσα με τόση μανία που την εκσφενδόνισε πάνω στη ραφιέρα. Φωτογραφίες, βιβλία και διακοσμητικά γκρεμίστηκαν στο πάτωμα ανάμεσά τους.

Ο Χάνος έκλεισε την πόρτα με δύναμη και όρμησε κατά πάνω της. Η Αλίκη τραβήχτηκε, κόλλησε στον τοίχο. Θα τη σκότωνε, φαινόταν ξεκάθαρα στα μάτια του, ένα μίσος τυφλό, ζωώδες, μανιασμένο. Γιατί; Γιατί;

Τον είδε να εφορμά κατά πάνω της. Ένα μόνο πράγμα πέρασε απ' το μυαλό της: δεν μου αξίζει τέτοιο τέλος.

Σαν σκανδάλη, αυτή η σκέψη τής έδωσε το έναυσμα να κάνει μια ύστατη προσπάθεια να του ξεφύγει. Βάζοντας όση δύναμη της απέμενε σηκώθηκε μπας και προλάβει να πάει στον διάδρομο κι από κει στην τουαλέτα, να κλειδωθεί μέσα, να φω-

νάξει βοήθεια από τον φωταγωγό. Τον άκουσε να μουγκρίζει πίσω της αλλά δεν γύρισε να κοιτάξει. Την ίδια ακριβώς στιγμή ο Χάνος γλίστρησε πάνω σε μια πεσμένη κορνίζα και κάνοντας βουτιά ίσια μπροστά προσγειώθηκε πάνω στα πόδια της.

Η Αλίκη έχασε την ισορροπία της. Τέντωσε το χέρι της να κρατηθεί από την κάσα αλλά δεν πρόλαβε· με μια πνιχτή κραυγή έπεσε προς τα πίσω, ακριβώς δίπλα του. Ο αριστερός αγκώνας της έγινε κομμάτια στο παρκέ, ενώ ο δεξής καρπός της χτύπησε πάνω στο χάλκινο πρες παπιέ που ήταν πεσμένο μες στον χαμό από γυαλιά, χαρτιά, βιβλία και μπιμπελό.

Λίγα λεπτά μετά είχαν όλα τελειώσει.

Αλέξης

Ένιωθε γελοίος. Κοτζάμ μαντράχαλος, ένας πανεπιστημιακός με περγαμηνές και ερευνητικό έργο και να καμαρώνει σαν γύφτικο σκεπάρνι επειδή εμφανίστηκε στην τηλεόραση! Ήξερε καλά ότι ήταν γελοίο και παιδιάστικο και ανώριμο και υπερφίαλο και ψυροφантаσμένο και κάμποσα ακόμα παρόμοιας σημασίας επίθετα, όμως το συναίσθημα της ευφορίας κι ικανοποίησης παρέμενε ανέπαφο όσους χλευαστικούς επιθετικούς προσδιορισμούς κι αν εξαπέλυε στον εαυτό του.

Τι να κάνουμε; μονολόγησε. Είμαι υπερφίαλος κι ανώριμος! Σκότωσα κανέναν; Προξένησα βλάβη σε κάποιον; Πειράζει πια τόσο πολύ επειδή χάρηκα που βγήκα στην τηλεόραση, σε μια εκπομπή υψηλής τηλεθέασης κι η γνώμη μου ακούστηκε στο πανελλήνιο; υπερασπίστηκε τον εαυτό του στο ιδιωτικής κατασκευής εδώλιο όπου είχε καθίσει, βγάζοντας αθωωτική ετυμηγορία στο τέλος.

Κακά τα ψέματα. Η εμφάνισή του στην εκπομπή ήταν γι' αυτόν μια αναγνώριση, μικρής ουσιαστικής σημασίας αλλά τεράστιας ψυχολογικής. Ούτε καν το γεγονός ότι εμφανίστηκε από σπόντα δεν πτοούσε την αίσθηση αγαλλίασης. Κανονικά επρόκειτο να εμφανιστεί ένας φίλος του πανεπιστημιακός, ο πρύτανης του Πανεπιστημίου Αθηνών, ο οποίος είχε δεχτεί με

τα χίλια ζόρια να πάει στην εκπομπή. Την τελευταία στιγμή υπαναχώρησε και παρακάλεσε τον Αλέξη να πάει στη θέση του. Ο δημοσιογράφος δέχτηκε εκών άκων την αλλαγή κι έτσι έγινε κι ο Αλέξης βγήκε στο γυαλί, ικανοποιώντας τη μωροφιλοδοξία που δεν ήθελε να παραδεχτεί ότι είχε.

Μόνο στην Αδριανή το παραδέχτηκε. Το ίδιο βράδυ, με το που έφτασε σπίτι τη βρήκε να τον περιμένει μ' ένα καλό λευκό κρασί και καναπεδάκια σολομού και μπρικ.

«Συγχαρητήρια, αγάπη μου».

Ο Αλέξης κατάφερε ταυτόχρονα να χαμογελάσει ως τ' αυτιά και να κοκκινίσει. Έσκυψε και τη φίλησε, ένα φιλί που εξελίχθηκε σε θερμή αγκαλιά.

«Αδριανή, ντρέπομαι», αναστέναξε χωμένος στον ώμο της.

«Τι ντρέπεσαι, παιδί μου;»

«Που κάνω έτσι επειδή βγήκα στην ☹».

«Γιατί να ντρέπεσαι; Η ☹ είναι το σπουδαιότερο μέσο της εποχής μας. Προφανώς και χαίρεσαι. Κι αυτά που λένε κάποιои, “α, εμένα δε με νοιάζει, είμαι υπεράνω, η ουσία έχει σημασία”, αυτά να τ' ακούς ☹. Ψέματα λένε. Απλώς μερικοί λένε τόσο καλά ψέματα που τα πιστεύουν και οι ίδιοι. Υπάρχει άνθρωπος που να μην τον νοιάζει η αναγνώριση;»

«Δεν αντιλέγω, αλλά σιγά την αναγνώριση. Δεν είναι ουσιαστική».

«Άλλο είδος αναγνώρισης εισπράττεις αν κάνεις ένα καλό ☹, ένα PhD, και άλλη αν μιλήσεις γι' αυτό στο γυαλί. Μην τα μπερδεύεις».

Ο Αλέξης καθυσάχασε με τα λόγια της. Ήπιαν το κρασί τους ήρεμα για λίγο, κουτσομπολεύοντας τον βλάκα δημοσιογράφο που την έσπαγε και στους δυο.

«Αποφάσισα να πάω το ☹ μου – το βιβλίο μου σ' έναν ☹... σ' έναν από αυτούς που τα βγάζουν», είπε ξαφνικά ο Αλέξης.

Η Αδριανή γούρλωσε τα μάτια. Ένωσε από τη μία ανησυχία μη δεν ήταν αλήθεια και από την άλλη ανακούφιση που επιτέλους ο άντρας της ξεπερνούσε έναν από τους μεγαλύτερους σκοπέλους του και άνοιγε τα πανιά του.

Σήκωσε το χέρι της και του χάιδεψε το μάγουλο.

«Δεν ξέρεις πόσο χαίρομαι για σένα! Ό,τι και να συμβεί, Αλέξη, έχεις προχωρήσει σε άλλη φάση της ζωής σου».

Ο Αλέξης τής χαμογέλασε. Την πίστευε.

Η Αδριανή συνέχισε να του χαϊδεύει το μάγουλο και λίγο-λίγο πλησίασε το κεφάλι της κοντά του και τον φίλησε. Ο Αλέξης ανταποκρίθηκε και την πήρε στην αγκαλιά του. Έξι χρόνια είναι πολλά για δυο κορμιά να παραμένουν ερωτευμένα και θα 'ταν ψέματα να ισχυρίζονταν πως ήτανε σαν πρώτα. Όμως η κάψα του πρώτου καιρού είχε κάνει χώρο για μια άνετη οικειότητα, η καύλα της πρώτης λύσσας είχε αντικατασταθεί από την καύλα της γνώσης του κορμιού του άλλου, όλων των ευαισθησιών του· η ηδονή κάποιου που αγαπάς είναι πάντοτε αμφίδρομη.

Ούτε ο Αλέξης ούτε η Αδριανή ήταν του βωβού κινηματογράφου – τα ερωτόλογα ήταν ένα από τα βασικά μπαχαρικά του σεξουαλικού μενού τους και κοινή πηγή ερεθισμού.

«Φάε το μουνάκι μου, έτσι, γλείψε με την ☿, έτσι, έτσι!» στέναζε η Αδριανή τρίβοντας τη λεκάνη της πάνω στο πρόσωπο του Αλέξη, ενώ κρατούσε το σηκωμένο πέος μπροστά της σε όλο του το μεγαλείο. «Πες μου τι θέλεις, καύλα μου; Πες μου τι θέλεις, γαμιά μου;»

«Παρ' τον μου στο στόμα, παρ' την ☿ μου στο στόμα σου!»

Κι όντως έτσι θα 'κανε η Αδριανή, αν δε θυμόταν αυτό που της είπε ο Άγης τις προάλλες.

«Αλέξη; Γιατί δεν μπορείς να πεις τη λέξη ☿, cock στα ελληνικά;»

«Ε;» αποσυντονίστηκε ο Αλέξης, που εκείνη την ώρα μόνο τις λέξεις δεν σκεφτόταν.

«Λέω, γιατί δεν μπορούμε να πούμε τη λέξη ρ; Δεν είναι ελληνική;»

«Αδριανή, ελληνική ξεελληνική, περιμένει τα χειλάκια σου. Ετυμολογία μετά», της είπε και έσπρωξε το κεφάλι της πάνω στο ορθωμένο πέος του.

Μισή ώρα αργότερα έκαναν τοιγάρο και σιγόπιναν το κρασί τους ξαπλωμένοι αγκαλιά στον καναπέ, όταν ο Αλέξης είπε:

«Η λέξη ρ –πι όμικρον ύψιλον ταυ σίγμα όμικρον σίγμα– δεν είναι ελληνική».

«Δεν είναι ελληνική;!» ξαφνιάστηκε η Αδριανή.

«Όχι. Υπάρχουν τρεις πιθανές ετυμολογίες. Οι λιγότερο πιθανές είναι από το ιταλικό ruzza που σημαίνει τη βρώμα και από το τουρκικό ruz που σημαίνει τη σχισμή του κώλου και συνεκδοχικά το πέος. Η πιο πιθανή ετυμολογία, όμως, είναι από το σλαβικό butsa που σημαίνει εξόγκωμα».

«Για δεσ που μια τόσο βασική ελληνική λέξη είναι ξένη...»

«Άσε, ούτε λίγο στοματικό έρωτα δεν μπορείς να ζητήσεις πια χωρίς να καταφεύγεις σε ιατρικούς όρους. Η μία λέξη είναι ιταλική κι η άλλη τούρκικη», κούνησε το κεφάλι του ο Αλέξης.

«Να δούμε πού θα πάει αυτή η ιστορία με την απεργία», πρόσθεσε ξεφυσώντας. «Τώρα δεν μπορούμε να πούμε ούτε τα μεταφραστικά δάνεια».

«Ευτυχώς, μας έχει μείνει η γλώσσα του σώματος», είπε η Αδριανή και χάιδεψε το πεσμένο του πουλί – το οποίο, όπως την πληροφόρησε ο Αλέξης, ούτε κι αυτό ήταν ελληνικό.

Τα γέλια τους διακόπηκαν από το τηλέφωνο.

«Ποιος να 'ναι τέτοια ώρα;» απόρησε η Αδριανή και κοίταξε το ρολόι στον απέναντι τοίχο. Ήταν μία η ώρα το πρωί.

«Κάτσε, πάω εγώ», είπε και σηκώθηκε πρώτη.

Ο Αλέξης βολεύτερη καλύτερα στον καναπέ κι έσβησε το τοιγάρο του. Ένωθε μια βαθιά ηρεμία. Ένα μεγάλο βάρος είχε

φύγει από πάνω του τώρα που πήρε την απόφαση ν' αποκαλύψει το ένοχο μυστικό του. Έγραφε βιβλία. Σιγά την αμαρτία! Μήπως, μάλιστα, μετά από την πετυχημένη του εμφάνιση στην τηλεόραση να ανέβαιναν οι μετοχές του στους εκδοτικούς οίκους; Η ιδέα τον έφτιαξε κι ο Αλέξης πέρασε αστραπιαία στην αντίπερα όχθη της αυτοαμβισβήτησης.

Η Αδριανή γύρισε στο σαλόνι με το ασύρματο στο χέρι. Στάθηκε στη μέση του δωματίου γυμνή κι ακίνητη. Σαν να είχαν λυθεί οι αρμοί του προσώπου της.

«Πέθανε ο Αναστάσης», είπε σιγανά.

Νίκη

Η πρώτη μεγάλη καμπή στη συνεχιζόμενη κρίση με τις λέξεις έγινε στα τέλη της τρίτης εβδομάδας. Ένας από τους μεγαλύτερους εκδοτικούς και τηλεοπτικούς ομίλους επιχειρήσεων εξέδωσε ανακοίνωση, στην οποία ανέφερε ότι εφεξής τα εκδιδόμενα έντυπα και το τηλεοπτικό κανάλι του ομίλου θα ικανοποιούσαν τα αιτήματα των απεργών, μόλις φυσικά καθίστατο δυνατή η εκφορά των λέξεων. Με ιδιαίτερη μνεία στο δίκαιο της απεργίας τους, το δελτίο τύπου τέλειωσε με την ευχή η ικανοποίηση των αιτημάτων να έβρισκε αντίστοιχη ανταπόκριση από την πλευρά των απεργών.

Εννοείται ότι οι ιδιοκτήτες και διευθύνοντες του επιχειρηματικού ομίλου δε νοιάζονταν εάν τα αιτήματα των απεργών ήταν δίκαια ή άδικα. Αυτό που τους έκαιγε ήταν οι οικονομικές επιπτώσεις της απεργίας. Τα έβαλαν κάτω και κατέληξαν ότι τα πρόστιμα για την παραβίαση του νέου νόμου –εάν και όταν επιβάλλονταν– ήταν πολύ μικρότερα από τα διαφυγόντα κέρδη εξαιτίας της απεργίας.

Φυσικά, ακολούθησε σάλος. Προδότες και επαγγελματίες ραγιάδες οι μεν, εθνικιστές και στυγνοί ρατσιστές οι άλλοι. Η πόλωση φούντωσε τα πνεύματα. Σε μια εποχή που τα όρια ανάμεσα στην αριστερά και τη δεξιά είχαν γίνει ασαφή και δυοδιάκριτα, βυθίζο-

ντας στη θλίψη όσους ενθουσιάζονταν με τέτοιες αντιπαραθέσεις, η γλώσσα είχε γίνει το νέο μετερίζι για να δοθούν φανατισμένες μάχες για υψηλές έννοιες όπως Πατρίδα, Έθνος, Δικαιοσύνη, Ελευθερία.

Και καταμεσής στο πεδίο μάχης ένα κοριτσάκι εννιά χρόνων, μπλεγμένο σαν άλλη Ιωάννα της Λωρραίνης, μόνο που άκουγε φωνές όχι από ανυπόστατους θεούς κι αγίους αλλά από αντικείμενα και συσκευές.

Ξαπλωμένη σ' ένα κρεβάτι που δεν ήταν δικό της, σ' ένα δωμάτιο που χαιρόταν την πρόσφατη αναβάθμισή του από αποθήκη, η Έλσα έπαιζε μ' ένα gameboy. Δεν ήταν δικό της και μπορούσε να το χρησιμοποιεί μόνο όσο ο δωδεκάχρονος ιδιοκτήτης του έλειπε σχολείο. Η ίδια δεν πήγαινε· το είχε διακόψει από τη συνέντευξη τύπου στην Ε.Σ.Η.Ε.Α. Δεν ήταν το μόνο που είχε αλλάξει από εκείνη την ημέρα.

Η Νίκη κι ο Λευτέρης γύρισαν σπίτι μετά τη συνέντευξη, ο καθένας βυθισμένος στις δικές του σκέψεις, αλλά το βρήκαν πολιορκημένο από ορδές δημοσιογράφων που είχαν στρατοπεδεύσει απ' έξω. Τα λίγα μέτρα που χώριζαν την πόρτα του ταξιού μέχρι την είσοδο του διώροφου όπου ζούσαν ήταν μια φριχτή εμπειρία και για τους τρεις τους. Η ελληνική έλλειψη τακτ, που πιστοποιούταν από την απουσία λέξης, είχε δέσει με τη νέα αξία των καιρών, το ιερό δικαίωμα στην ενημέρωση, το οποίο εκμηδένιζε οποιοδήποτε άλλο δικαίωμα, όπως αυτό της ιδιωτικής ζωής. Όλα αυτά τα μάτια απ' έξω απ' την πόρτα τους δεν ήταν παρά ορθάνοιχτες πόρτες και παράθυρα για ακόμα περισσότερα μάτια και αυτιά, εκατομμύρια από δαύτα, που δεν είχαν κανένα δισταγμό να πάρουν μάτι την προσωπική ιστορία μιας οικογένειας – πάντα, βέβαια, στο όνομα της σεπτής ενημέρωσης.

Με το που έκλεισαν και κλείδωσαν την πόρτα η Έλσα έβαλε τα κλάματα. Όσο η Νίκη έκλεινε τα πατζούρια, ο Λευτέρης πήγε μέσα και πήρε αγκαλιά το κοριτσάκι.

«Γιατί κλαις;»

Η μικρή συνέχισε να κλαίει. Στην πόρτα εμφανίστηκε η μητέρα της. Το βλέμμα της ήταν ένας χυλός από κούραση, εκνευρισμό, κατηγορία και απελπισία.

Ο Λευτέρης τής έκανε νόημα ότι θ' ασχολιόταν εκείνος με το παιδί. Η Νίκη δίστασε για μια στιγμή, αλλά έκανε μεταβολή και πήγε στην κουζίνα.

«Θα πεις του Λευτέρη γιατί κλαις, κοριτσάρα μου; Αλλιώς θα βάλω κι εγώ τα κλάματα!»

Η Έλσα πετάχτηκε από το κρεβάτι όπου ήταν πεσμένη μπρούμυτα και χώθηκε στην αγκαλιά του.

«Όχι, θείε! Μην κλάψεις εσύ! Εγώ φταίω! Εγώ φταίω!» είπε και ξέσπασε σε λυγμούς.

«'Ντάξει λοιπόν. Για να το λες, κάτι ξέρεις. Για πες μου πού φταις, αν είναι να σε τιμωρήσουμε και να γίνουν όλα 'ντάξει πάλι. Κάτι σαν δικαστήριο. Δεν μπορείς να 'σαι και κατηγορούμενη και δικαστίνα η ίδια!»

Το επιχείρημα του Λευτέρη έπεισε το παιδί, που σταμάτησε να κλαίει.

«Φταίω γιατί εγώ μας έμπλεξα σ' αυτή την ιστορία και τώρα η μαμά είναι θυμωμένη και απ' έξω είναι ένα σωρό δημοσιογράφοι και δε μας αφήνουν ήσυχους και παραλίγο να τσακωθείς με τον υπουργό και να σου κάνει κακό, δε θέλω να πάθεις κακό, Λευτέρη, σ' αγαπάω!» Ξανάβαλε τα κλάματα, με μεγαλύτερη ένταση.

«Σος, τι είπαμε; Κάτσε να δούμε την κατηγορία κι αν πράγματι φταις, τότε κλάψε όσο θες. Το λοιπόν, λες ότι εσύ φταις που μας την πέσανε οι ρε. Δε μου λες, όμως, εσύ δεν έκανες το καθήκον σου απέναντι στις λέξεις; Που σ' το ζήτησαν και σε παρακάλεσαν να κάνεις το σωστό; Απάντησέ μου.»

Η Έλσα έγνεψε διστακτικά.

«Ναι, αλλά να τι έγινε. Μας έμπλεξα σε μπελάδες!»

«Εσύ έκανες το σωστό, Έλσα. Δεν ευθύνεσαι εσύ που είναι τρελοί οι άλλοι. Εγώ είμαι *πολύ* περήφανος για σένα και γι' αυτό που έκανες. Χρειαζόταν μεγάλο θάρρος! Μ' έκανες *πολύ* περήφανο και θα 'θελα πολύ να σ' είχα κόρη μου!»

«Κι εγώ θέλω να 'σουν μπαμπάς μου!» είπε η Έλσα, λέγοντας επιτέλους τα λόγια που σχεδόν δυο χρόνια γκρίνιαζαν να ξεπηδήσουν από την άκρη της γλώσσας της.

«Θα γίνω, κοριτσάρα μου», είπε ο Λευτέρης και την αγκάλιασε πιο σφιχτά. «Θα γίνω».

«Εγώ εσένα θεωρώ μπαμπά μου», είπε η Έλσα χωμένη στον κόρφο του.

Έμειναν για αρκετή ώρα σιωπηλοί, ο καθείς απολαμβάνοντας την κουβερτούλα που είχαν πλέξει τα λογάκια που επιτέλους είχαν ειπωθεί.

«Λευτέρη;» είπε ερωτηματικά μετά από ώρα η μικρή. «Η μαμά είναι θυμωμένη με μένα;»

«Δεν είναι θυμωμένη με σένα, Ελσάκι. Με τον κόσμο όλον είναι θυμωμένη. Αλλά θα της περάσει. Θα το φροντίσω εγώ αυτό, μη σε νοιάζει. Μη σε νοιάζει τίποτα, είμαι εγώ εδώ τώρα. Και δε με κουνάει ούτε ο Θεός!»

Το ίδιο βράδυ τα τρία μέλη της ανεπίσημης αλλά πραγματικής οικογένειας έφυγαν σαν κλέφτες από την πίσω αυλή και μέσα από το σπίτι των γειτόνων τους. Προσωρινό καταφύγιο βρήκαν στην αδερφή του Λευτέρη, η οποία προθυμοποιήθηκε να τους φιλοξενήσει μέχρι να κοπάσει λίγο αυτή η ιστορία.

Με την αλλαγή σπιτιού άλλαξε κι η σχέση τους. Η Νίκη σιωπηλά εκχώρησε έναν ενεργό ρόλο στον Λευτέρη. Σιωπηλά αλλά όχι ασυνείδητα. Ήξερε τι έκανε. Πάντα σε επιφυλακή, μετρούσε τον κάθε πόντο που τον άφηνε να μπει πιο μέσα στη ζωή της και του παιδιού της. Τη δυσκόλευε αυτή η κατάσταση, διότι όσο φοβόταν που του έδινε περισσότερα δικαιώματα,

άλλο τόσο ανακουφιζόταν που επιτέλους υπήρχε και κάποιος άλλος ν' αναλάβει μερικές από τις ευθύνες.

Το σπίτι της αδερφής του Λευτέρη ήταν μια μεζονέτα στο Χαϊδάρι. Μετά το διαζυγίό της, η Ελένη κράτησε το σπίτι, αλλά αναγκάστηκε να χωρίσει τον πάνω όροφο και να τον νοικιάσει για να ζει από το νοίκι εκείνη κι ο γιος της. Η Ελένη, μια γυναίκα σφιχτοδεμένη, με γερά πατήματα στη γη, υποδέχτηκε τους τρεις φυγάδες στην πόρτα. Χαμογέλασε, αλλά ήταν περισσότερο μια στιγμιαία σύσπαση των χειλιών που άφησε ανεπηρέαστο το υπόλοιπο πρόσωπο.

«Καλώς τους», είπε, μα τα λόγια της είχαν άλλο περιεχόμενο.

«Η μικρή θα κοιμηθεί στην αποθηκούλα, της έβαλα ένα ☼. Εσύ κι η... Νίκη θα κοιμηθείτε μέσα, στη δική μου ☼».

Μια χάρη καμωμένη με μισή καρδιά έχει περισσότερο φάρμακι κι από μια άρνηση. Άνοιγε το σπίτι της σ' αυτούς τους πρόσφυγες, έδινε το κρεβάτι της, μα δεν τους ήθελε κι ήταν ολοφάνερο. Η σκληρή φωνή της, τα αγέλαστα μάτια της, μια σκληράδα, σαν να μετρούσε πόσο φαϊ υπάρχει στο τσουκάλι για να φάνε όλοι και ποιος θα χρειαστεί να μείνει νηστικός – εκείνη τη στιγμή η Νίκη πάγωσε μέσα της. Το βλέμμα της ξένης γυναίκας ήταν το βλέμμα που αντίκριζε κάθε πρωί στον καθρέφτη της. Έτσι ήτανε κι αυτή; Σκληρή σαν ατσάλι για να μην την πονάει τίποτα; Ποιος το θέλει το ατσάλι;

Μιας στιγμής απόφαση ήταν τελικά. Μια στιγμή που χώρισε τη ζωή της σ' ένα αυτόνομο, μοναχικό πριν κι ένα μοιρασμένο, συντροφικό μετά.

Τη νύχτα, όταν πλάγιασαν να κοιμηθούν στην ξένη κρεβατοκάμαρα που μετρούσε κάθε δευτερόλεπτο που τους ανεχόταν, η Νίκη γύρισε κι αγκάλιασε τον Λευτέρη. Ήθελε να του πει κάτι, αλλά δεν ήξερε τι. Είχε ξεχάσει να μιλάει για το μέσα της.

Ο Λευτέρης την αγκάλιασε κι αυτός, κι η αγκαλιά του είπε

τα λόγια που ήθελε ν' ακούσει η Νίκη. Μια αγκαλιά γερή και σταθερή.

Μόνο μια λέξη κατάφερε τελικά να βγάλει από την ατακτοποίηση της ψυχής της.

«Συγγνώμη».

Ο Λευτέρης δεν είπε τίποτα. Μονάχα την έσφιξε πιο δυνατά.

Ο ήλιος έβγαινε κάθε τόσο πίσω από τα σύννεφα, βάφοντας με χρώμα το γκριζο τοπίο. Η εκτυφλωτική λάμψη όλου αυτού του άσπρου έκανε πολλούς να ευχηθούν να είχαν πάρει γυαλιά ηλίου μαζί τους. Όμως το πρωί η μέρα είχε φανεί ότι θα παρέμενε συννεφιασμένη.

Ο ήλιος, ο πνιγηρός νοτιάς που φυσούσε, τα μαύρα ρούχα, η δύσκολη περίσταση και οι πολυάριθμες κάμερες συνωμοτούσαν για να αυξήσουν τη δυσανασχέτηση. Έτσι κι αλλιώς, οι κηδείες ποτέ δεν είναι ευχάριστη υπόθεση.

Το χάος της πολυκοσμίας, οι δημοσιογράφοι που παρενρίσκονταν με το αδιάφορο ενδιαφέρον τους, το τεράστιο σόι, οι μεγαλόσχημοι πολιτικοί και η πολυμελής κουστωδιά τους και ένα πλήθος περιέργων προκαλούσαν φρίκη στην Ντίνα. Ακόμα και νεκρός, ο Αναστάσης επέβαλλε τον δικό του ρυθμό στη ζωή της.

Για μια στιγμή τής πέρασε από το μυαλό να προσποιηθεί αδιαθεσία ώστε να μπορέσει να φύγει χωρίς να δημιουργηθεί θέμα. Από την άλλη, όμως, δεν ήθελε να φύγει. Ήθελε να φύγουν όλοι οι άλλοι, οι άσχετοι, οι περιέργοι, οι παρατρεχάμενοι, οι συγγενείς των κηδειών. Ήθελε να την αφήσουν μόνη της με τον άνθρωπο που έχασε, που προτιμούσε να είχε χάσει μ' έναν πιο όμορφο, ολοκληρωμένο τρόπο, αλλά που τελικά της έφυγε

χωρίς να προλάβουν να πουν δυο λόγια, μια κουβέντα που να μην έχει να κάνει ούτε με δουλειές ούτε με υποχρεώσεις ούτε με γνωστούς τους ούτε με διαφωνίες για θέματα θεωρητικά, μια κουβέντα για αυτό που είχαν κάποτε, αυτό που δεν είχαν πια. Πόσα χρόνια είχαν να μιλήσουν έτσι; Με τη φροντίδα δυο ανθρώπων που πρωτογνωρίζονται και διαλέγουν τα λόγια τους με προσοχή.

Και γύρω της τώρα, μια υπερπληθώρα από λόγια· όλοι μιλούσαν για τον Αναστάση, για το έργο του, τη σταδιοδρομία του, την πολιτική του, το ήθος του... Λόγια πιο ξύλινα κι από το φέρετρο που τον φιλοξενούσε. Υπήρχαν και λόγια ειλικρινή. Κάποια συλλυπητήρια φαινόταν ξεκάθαρα πως ήταν από καρδιάς, κι ας αναγκάζονταν να φορέσουν τις ίδιες τετριμμένες λέξεις που χρησιμοποιούσαν και όσοι δεν τα εννοούσαν.

Συλλυπητήρια... συλλογίστηκε η Ντίνα καθώς περίμενε να ξεκινήσει επιτέλους αυτή η κηδεία. Τα σκούρα γυαλιά της έκρυβαν την καταγιίδα που μαινόταν στα μάτια της. Με συν-λυπούνται, αλλά καλά-καλά δεν ξέρω εγώ αν λυπάμαι. Τι σημαίνει «λυπάμαι»; Χρειάζομαι ένα άλλο ρήμα, το οποίο να περιέχει και τη λύπη που νιώθω αλλά και τον θυμό, τον εκνευρισμό μου, την απογοήτευσή μου, την έγνοια μου για το παιδί, ακόμα και την ανακούφισή μου που απελευθερώθηκα χωρίς μπλεξίματα... Τον φόβο μου για το τώρα... Σαν πολλά να ζητάω από μια λέξη.

Γύρισε στ' αριστερά της και κοίταξε τον Αντώνη. Δεν ήταν σίγουρη πώς το είχε πάρει ο γιος τους. Φαινόταν συγκλονισμένος αλλά όχι ισοπεδωμένος. Αν μη τι άλλο, το μαλλί του ήταν ζελωμένο στην τρίχα. Άπλωσε το χέρι της και έπιασε το δικό του. Ο Αντώνης τινάχτηκε ελαφρά. Γύρισε και την κοίταξε, της χάρισε μια υποψία χαμόγελου. Του χαμογέλασε κι αυτή. Άραγε του μετέδωσε ότι ήταν εδώ πλάι του αν τη χρειαζόταν, τώρα ή στο μέλλον; Χρειαζόταν να το πει και με λόγια αυτό;

Ναι, χρειαζόταν. Αν μη τι άλλο εκείνη ένιωθε την ανάγκη να του το πει. Αλλά δεν ήταν αυτή η κατάλληλη στιγμή, με τις κάμερες στραμμένες πάνω τους και όλον αυτόν τον κόσμο να πηγαινοέρχεται. Η Ντίνα αναστέναξε και έκλεισε τα μάτια της. Υπομονή, θα τέλειωνε αυτή η παράτα και μετά, όταν κατακαθόταν ο μπουχός, θα κοίταζε γύρω της να δει τι απέμενε από την παλιά ζωή της. Και, κυρίως, προς τα πού θα βάδιζε στην καινούργια.

Η κηδεία του Αναστάσιου Κυπριόγλου ήταν μηντιακό γεγονός τεράστιας ολκής. Όχι μόνο επειδή πέθανε αιφνίδια ένας εν ενεργεία υπουργός, ούτε καν επειδή ο συγκεκριμένος υπουργός ήταν αναμιγμένος στη γλωσσική κρίση που συντάραξε το πανελλήνιο. Ακόμα μεγαλύτερο ενδιαφέρον είχε το φρέσκο αίμα που γέμιζε τις σελίδες και τα κανάλια, αίμα χυμένο στο κατώφλι του υπουργού.

Ένα σούσουρο και ποδοβολητά πάνω στα χαλίκια σηματοδότησαν την έλευση του κεντρικού προσώπου της «τραγωδίας» στο Πρώτο Νεκροταφείο. Ντυμένη στα μαύρα, με μαύρο κεφαλομάντηλο και τεράστια μαύρα γυαλιά να κρύβουν κάποιους από τους εξίσου μαύρους μώλωπες... Κι ένας κατάλευκος επίδεσμος στο μέτωπο να φαντάζει παράταιρος μες στην τόση μαυρίλα.

Η Ντίνα σήκωσε το βλέμμα και κοίταξε την Αλίκη Μπαρμπανάση να πλησιάζει πάνω στο αναπηρικό καροτσάκι. Κάτω από τη μακριά μαύρη φούστα της φαινόταν ο γύψος στο δεξί της πόδι. Η Ντίνα είχε πάει να τη δει στο νοσοκομείο και σοκαρίστηκε βαθιά. Δεν ήξερε τι περίμενε ν' αντικρίσει, αλλά η βία που αποτυπώνεται τόσο έντονα σ' ένα πρόσωπο είναι από μόνη της συγκλονιστική. Όπως συγκλονιστικό ήταν να ανακοινώσει τον θάνατο του Αναστάση σε μια γυναίκα που μόλις λίγες ώρες πριν είχε υποστεί τόση κακοποίηση. Με το που άκουσε τα νέα η Αλίκη γούρλωσε τα μάτια. Μονάχα αυτό. Η Ντίνα τής εξήγησε

πόσο ξαφνικά έφυγε ο Αναστάσης και μετά περίμενε. Δεν ήξερε τι περίμενε· ίσως μια πιο συναισθηματική αντίδραση. Ίσως πάλι της Αλίκης να της είχαν σωθεί τα συναισθήματα μετά από όλα αυτά που πέρασε. Ίσως έχουμε απόθεμα λύπης ή θυμού και κάποια στιγμή σώνεται. Χρειάζεται να περιμένουμε κούφιοι σαν κενό ντεπόζιτο μέχρι να ξαναγεμίσουμε συναισθήματα.

Να τες λοιπόν, οι δυο σημαντικότερες γυναίκες στη ζωή του Αναστάση, καθισμένες πλάι-πλάι ίσως για τελευταία φορά. Ποτέ δεν είχαν στενές σχέσεις – μάλλον τυπικές θα χαρακτηρίζονταν. Χθες στο νοσοκομείο, όμως, η Ντίνα ένιωσε κάτι βαθύτερο γι' αυτή τη γυναίκα, την άτεγκτη προστάτρια και μπροστάρισσα της καριέρας του άντρα της. Έσκυψε πάνω από την ταλαιπωρημένη Αλίκη και της είπε κάτι που συνειδητοποίησε πως ήθελε να της πει εδώ και καιρό:

«Σε θαυμάζω».

Η Αλίκη δε μίλησε. Αργότερα, αφού είχε φύγει η Ντίνα και το λευκό, ήσυχο δωμάτιο άδειασε από γιατρούς, αστυνομικούς και επισκέπτες, η Αλίκη σκέφτηκε αυτό που της είπε η Ντίνα. Και δάκρυσε. Τον Αναστάση –τον εργοδότη, σύζυγο, πατέρα, αδερφό, σύντροφο, γιο– θα τον έκλαιγε αργότερα. Μόνη της.

Η εμφάνιση της Μπαρμπανάση προκάλεσε ένα υπόκωφο βουητό από ψιθύρους. Η Ντίνα αναρωτήθηκε πόσοι από τους παρευρισκομένους είχαν έρθει για την κηδεία του υπουργού ή για να χαζέψουν την υπεύθυνη του πολιτικού γραφείου του που είχε πολτοποιήσει το κεφάλι του βιαστή της.

Ήταν δύσκολο να διακρίνεις τι σκεφτόταν από το πρόσωπό της, τα χέρια της που είχε διπλωμένα πάνω στην τσάντα της ή το σώμα της όπως καθόταν στην αναπηρική. Η Νίκη την περιεργάστηκε καθώς περνούσε από μπροστά της, αλλά δεν κατάλαβε κάτι. Είχε έρθει στην κηδεία του υπουργού ειδικά για να δει την Αλίκη Μπαρμπανάση, τη γυναίκα που σκότωσε για

να σωθεί. Ήθελε να δει αυτή τη γυναίκα, να δει εάν φαινόταν κάπου αυτή η δύναμη ψυχής. Από την ώρα που το άκουσε στις ειδήσεις δεν μπορούσε να βγάλει από το μυαλό της το ξύλο που έτρωγε εκείνη από τον άντρα της τόσα χρόνια. Αυτή η γυναίκα πώς τα κατάφερε;

Αλλά δε φαινόταν τίποτα πάνω της. Μια απλή γυναίκα στα εξήντα, εμφανέστατα ταλαιπωρημένη και μωλωπισμένη, με κατάγματα στο γόνατο και στον αγκώνα, μια γυναίκα που πριν από δύο μέρες άρπαξε ένα χάλκινο βάτραχο και έκανε κιμά το κρανίο ενός ανθρώπου.

Είναι παράξενο πως κάποιες ξένες ιστορίες μοιάζουν τόσο δικές σου, σαν να σε αφορούν εσένα την ίδια. Θυμήθηκε τις φορές που είχε κάνει σεξ με τον άντρα της απλά και μόνο για να μη γίνει καυγάς. Πού θα τον χωρούσε τόσο θυμός;

Δεν είχε πει στον Λευτέρη ότι θα πήγαινε στην κηδεία· όχι επειδή δε θα την καταλάβαινε – ο Λευτέρης ήταν μια αστείρευτη πηγή κατανόησης. Όχι, δεν ήταν αυτός ο λόγος. Ήθελε να μείνει λίγο μόνη της, να σκεφτεί. Να δει αυτή την ξένη γυναίκα και ίσως να καταλάβει τι γυναίκα ήταν η ίδια. Τι γυναίκα γινόταν σιγά-σιγά, επιλογή την επιλογή. Πού πήγαινε η ζωή της έτσι όπως την κουμάνταρε. Η γνωριμία της με την αδερφή του Λευτέρη την είχε ταραξεί. Η σκληρότητά της, αυτή τη συναισθηματική στεγανοποίηση που αναπτύσσεις ώστε να αποκρούεις τα χτυπήματα που τρώς όταν μεγαλώνεις ένα παιδί μόνη. Και τώρα μπροστά της αντίκριζε μια μεσήλικη, κλασική γυναίκα που εναντιώθηκε στον θάνατο που της επιφύλασσε η βία ενός άντρα. Η Νίκη ήξερε καλά ότι κι η ίδια μπορούσε να το κάνει αυτό – αν χρειαζόταν. Το αντίθετο της ήταν το δύσκολο. Το να μαλακώσει. Ν' αφήσει τον Λευτέρη ν' αποκτήσει χώρο στη ζωή της. Να εμπιστευτεί ξανά.

Αντιπροχθές της είχε κάνει μια νύξη για γάμο. Παρότι φρό-

ντισε επιμελώς να αποφύγει τη φοβερή αυτή λέξη, παρότι απλώς μίλησε για την ανάγκη «να τακτοποιηθούμε κι εμείς», η Νίκη μεμιάς έσκαψε μια αμυντική τάφρο ανάμεσά τους. Σηκώθηκε από το τραπέζι, έβαλε νερό να βράσει για έναν καφέ που δεν ήθελε να πει, στραμπούλιξε την κουβέντα προς άλλη κατεύθυνση. Ο Λευτέρης δεν επέμεινε, αλλά η Νίκη παρατήρησε στο βλέμμα του τη βουβή απογοήτευσή του.

Από εκείνο το βράδυ μία σκέψη τριβέλιζε όλη μέρα στο μυαλό της: Λες ένα «ναι» ή «όχι» κι αλλάζει η ζωή σου. Απ' την άλλη, μερικές φορές λέμε «ναι» ή «όχι» με πράξεις αντί με λόγια, συλλογίστηκε. Οι πράξεις του Λευτέρη έλεγαν πολλά περισσότερα απ' όσα έλεγαν οι φωνητικές χορδές του. Είχε έρθει η ώρα να μιλήσει και αυτή. Του το χρωστούσε. Το χρωστούσε και στην κόρη της. Τους;

Τους.

Ο Αλέξης στεκόταν δίπλα στην αδερφή του σχεδόν όλη την ώρα της κηδείας. Φαινόταν πιο ταλαιπωρημένος από τη χήρα. Και μάλλον ήταν. Δεν είχε κοιμηθεί καθόλου από την ώρα που το έμαθε. Ένας λόγος ήταν επειδή το έφερε βαρέως στη συνείδησή του που οι τελευταίες λέξεις που αντάλλαξε με τον μακαρίτη ήταν βαριές. Κι ας μην ήταν φίλος του, τον ενοχλούσε που η στερνή επαφή τους ήταν τεταμένη. Τον είχε αποκαλέσει «τυχαίο», σε σχέση πάντα με τη στάση του ως προς την απεργία. Ο Αναστάσης εννοείται πως αντέδρασε αρνητικά και ακολούθησε μια λεκτική αψιμαχία, που τώρα ενοχλούσε σαν ακίδα τον ύπνο και τον ξύπνιο του Αλέξη.

Αλλά δεν ήταν ο μοναδικός λόγος που ήταν ταραγμένος· ο αιφνίδιος θάνατος του γαμπρού του έσπασε τη λογοκρισία που εφάρμοζε εδώ και καιρό στο θέμα του θανάτου. Μόλις πριν από μερικές εβδομάδες μακάριζε την τύχη αυτού του άντρα, τον ζήλευε για τη φαινομενική επιτυχία του. Και τώρα, μέσα σε

ελάχιστο χρόνο όχι μόνο η καριέρα του είχε παιχτεί στα σημεία εξαιτίας της γλωσσικής κρίσης που εκείνος είχε προκαλέσει, αλλά συν τοις άλλοις είχε πεθάνει στο ναδίρ της δημοτικότητάς του. Στην τελευταία του δημόσια εμφάνιση είχε κρατήσει μια αδιάλλακτη στάση που έφτανε στα όρια του γελοίου, τώρα πια που γινόταν ξεκάθαρο ότι είχε χάσει τον πόλεμο.

Η απεργία των ξένων λέξεων είχε γονατίσει τη χώρα. Η μία εταιρεία μετά την άλλη, οι σύγκλητοι των πανεπιστημίων, οι διανοούμενοι και οι πολιτικοί ανακοίνωναν την υιοθέτηση των αιτημάτων των απεργών. Υπήρχαν ακόμη διαφωνούντες, αλλά η έκβαση της ιστορίας ολοένα ξεκαθάρριζε. Ο κόσμος είχε κουραστεί. Ήθελε πίσω τις λέξεις του. Ήθελε πίσω το όνομά του. Το να στερείς από κάποιον τα λόγια του ήταν σαν να του στερείς κι αυτά που εννοούν τα λόγια.

Κι ο ίδιος; Ο Αλέξης μια ζωή υπηρετούσε τις λέξεις. Έπαιρνε τις ξένες, τις αφουγκραζόταν κι ύστερα προσπαθούσε να τις ξαναπλάσει στη δική του γλώσσα, αρμονικά και ορθά. Ή πάλι έγραφε άπειρες λέξεις για πράγματα που δεν υπήρχαν και τους έδινε οντότητα με το να τα αρθρώσει. Εκατομμύρια λέξεις περνούσαν από πάνω του, συγγραφικά ή μεταφραστικά. Ποιες λέξεις τού έμεναν; Ποιες μετρούσαν;

Γύρισε και κοίταξε τη μαυροντυμένη αδερφή του. Για μια στιγμή παραξενεύτηκε, παρατηρώντας πως η έκφραση στο πρόσωπό της δεν ήταν τόσο λύπης όσο *frustration* – να μια λέξη που δεν είχε ταίρι στη δική του γλώσσα. Τη σκούνηξε ανεπαίσθητα με τον αγκώνα και τη ρώτησε με τα μάτια.

Η Ντίνα τινάχτηκε, σαν να ξαναγύρισε από εκεί που ταξίδευε. Τον έγνεψε καθησυχαστικά, σαν να του έλεγε: «εντάξει είμαι». Ξαναγύρισε το κεφάλι ίσια μπροστά της και αναστέναξε ελαφρά. Κι άξαφνα έκανε κάτι εντελώς απρόσμενο. Γέλασε.

Ο άντρας της πέθανε απ' τη λύσσα του να κάνει τις ξένες

λέξεις ελληνικές. Τι ειρωνικό, αφού είτε ελληνικές είτε ξένες έτσι κι αλλιώς τις άφηνε ανεκμετάλλευτες. Όχι το ασανσέρ και το τρέντυ κι όλες αυτές τις χρηστικές. Τις λέξεις που είχαν αληθινή σημασία. Αυτές που στενάζουν από το βάρος του συναισθήματος που κουβαλούν. Τις λέξεις που μπορείς να τις τυλίξεις γύρω σου όταν κρυνώνεις. Η Ντίνα αναστέναξε. Αυτό τη στεναχωρούσε πιο πολύ απ' όλα. Τα λόγια που δεν άκουσε. Τα λόγια που δεν είπε.

ΠΗΓΕΣ

Για το μυθιστόρημα αυτό άντλησα ιστορικά και γλωσσολογικά στοιχεία από τις ακόλουθες πηγές, μεταξύ άλλων.

Δέκα μύθοι για την Ελληνική γλώσσα, Εκδόσεις Πατάκη, Αθήνα 2001. Γιάννης Χάρης (επιμέλεια), yannisharis.blogspot.com

Το γλωσσικό ζήτημα κατά το νεοελληνικό διαφωτισμό, Κωνσταντίνου Δ. Μαλαφάντη

Η Ελληνική γλώσσα στη διευρυμένη Ευρωπαϊκή Ένωση, Κέντρο Λογοτεχνικής Μετάφρασης, Αθήνα 1996,

Γλώσσα ελληνική, Αντιφωνητής

Η νέα ελληνική μετά τη διγλωσσία, Γιαννούλα Γιαννουλοπούλου

Η γλωσσική ιδεολογία του «σωστού» και του «λάθους», Θοδωρής Μαρκόπουλος, http://anorthografies.blogspot.com/2006/02/blog-post_23.html

Πρακτικό της 5 Ιουλίου 1999, Επιτροπή Μορφωτικών Υποθέσεων της «Βουλής των Εφήβων» Δ' Σύνοδος 1998-1999

Σύγχυσις γλωσσών και έκχυσις πνεύματος, δρ. Δέσποινας Κοντονάτσιου

Προσεγγίσεις στην ελληνική γλώσσα, Κ. Καλογερόπουλος, archive.gr

«Ομιλείτε Ελληνικά;», Γ. Σφακιανός, focusmag.gr

